

Александар ЂАЈА

ДРАМАТУРГИЈА ИРОНИЈЕ МИЛАДИНА ШЕВАРЛИЋА

Миладин Шеварлић предаје суду јавности, читаоцима, гледаоцима и критици своју трећу књигу *Изабраних драма*. Као и у целокупном списатељском опусу, тако и у овој књизи, он наново, убедљиво и консеквентно доказује своју основну уметничку и филозофску потку (коју саопштава и у интервјуима) – да писац није само “медијум, што ирационално, из стомака, попут свилене бубе испреда драгоцено ткиво својих естетичких подухвата – већ писање сматра високим занатом чија строга правила опомињу на нужност тежње ка мајсторству, као рационалном овладавању тајни технологије, која, без обзира на промене израза што их време доноси, лежи у основи заната”.

За Шеварлића је драма, нема сумње, она песничка форма која је најближа његовом биолошком, уметничком и социјалном идентитету, док је позориште одређени (утопијски или постојећи) микрокосмос, што омогућује универзални, потпуни доживљај себе и света око себе. Парадоксални (али, анатомски прецизан) спој апстрактног и конкретног, рационалног и ирационалног, мишљеног и живљеног. “Позориште је, укратко” – каже Шеварлић – “синтеза и мера, транспонована дијалектичка алхемија живота, утопијски простор у коме се, можда, најбоље можемо приближити античком идеалу *калокагаџије*”.

Стога Шеварлић у својим комадима, па, разуме се и у овој трећој књизи *Изабраних драма*, без икаквих комплекса или фрустрација (допадало се то некоме или не), врши храбру драматуршку вивисекцију психолошког културног и моралног идентитета српског друштва. На жалост, резултати такве “драматуршке операције” нису нимало утешни. Јер, показују да наш живот има очигледну тенденцију варваризације, која се по правилу јавља када се, као мехур од сапунице, распрсне дотадашњи морални темељ друштва. “Када се изгуби вера у општи поредак ствари и у његову извесну трансцендентност” – вели Шеварлић – “или, ако хоћете, у његову идеалну пројекцију, позорница људског живота претвара се у арену вулгарне борбе за голи опстанак.”

Написана пре више од тридесет година, драма *Ойїтимистї* уводи нас, препознатљивим и већ изграђеним ауторским рукописом у омиљени Шеварлићев драматуршки простор: у типичну српску грађанску породицу, у стању изненађења, шока, или, још горе, потпуне апатије и обезглављености пред изазовима увек неког “новог друштвеног и политичког тренутка” који управо наступа. Такав је случај и са протагонистима овог комада: са заборављеним и разочараним професором историје, Миодрагом, и даље загладаног у утопијске идеале из четрдесет пете, као и његовом супругом, Светланом, чије су чак и обичне животне амбиције углавном остале неостварене и утонуле у готово аутистичан однос њеног мужа према стварности коју не разуме. Наравно, Шеварлић уз своје јунаке – губитнике, увек има и оне друге, који служе, с једне стране, да би дочарали моралну слику савременог друштва, а са друге, да још јасније и прецизније контрапунктирају позицију ових првих. Такви су Воја и Радомир, професорови другови из гимназије, један функционер а други писац – али, обојица “привржени” посткомунистичкој идеји бескомпромисног хедонизма и конформизма.

А како је вештина писца и у томе да антиципира збивања која долазе, да пробија, дакле, баријеру времена у којем пише – времена прошло и садашње огледају се једно у другом и у овом Шеварлићевом делу. У то (али, дакле, и у ово) време, ондашње (дакле, и садашње) љуте трке за високим политичким положајима који доносе угодан живот и мало одговорности, у тај ризични “бермудски троугао” расподеле власти, моћи и новца, покушава да у својој крхкој “робинзонској лађици” уплови и професор Радовановић. У настојању да на силу, некако – било како, зарад личног и породичног опстанка свари ту “кашу” распаднутих моралних вредности и да ухвати последњи воз на путу ка “светлој будућности” индивидуалног бешчашћа и колективног расула, Шеварлићев протагониста почиње да лаже, како самога себе, тако и своју жену. Наравно, она то прихвата (као у наслову познатог Кјубриковог филма) “широм затворених очију”! Разуме се, тако је лакше за обоје: она ће сутрадан свој живот наставити, пуна наде да ће се уз Војину помоћ све радикално променити – док он, професор историје, кога та “учитељица живота” није научила како да живи у баналној и прагматичној стварности, прихвата илузију своје супруге, јер, на крају крајева, тако ће

обоје можда лакше и брже успети да утону у сан. У сан, као у својеврсну еутаназију за оне којима је јава исувише непријатна.

Као да је Шеварлићева “драматургија ироније” можда и почела с овим комадом.

Душевна болница Миладина Шеварлића, написана сада већ далеке 1983. године, а смештена у драматуршком смислу у “ван-временски простор” јединственог амбијента, разуме се, дешава се и тада, али и сада. Јер, универзална вредност Шеварлићевог проседа лако прелази временске баријере и у здравој, готово интимној комуникацији са данашњим читаоцем, заправо, само наставља драмски дијалог из “онога времена”.

Зашто? Одговор је једноставан. По Шеварлићу, разлика између лудила и душевног здравља не дефинише се у степеновању међу такозваним пацијентима одређене установе за лечење менталне болести. Напротив, она постоји – и једино тако постоји – у степеновању прихватања лудила између “пацијената” и њихових “лекара”. А, тако јесте, поготово у земљи Србији, где често (или готово увек) у глобалним историјским процесима “пацијенти” и њихови “лекари”, заправо, имају здравствене картоне у једној истој, јединственој “мегадушевној болници Балкана”!

Конкретно, Шеварлић своју “душевну болницу” (читај: Србију) и њене “пацијенте” (читај: грађане Србије), смешта – у штале! Некадашње кнежевске, или садашње “демократске”, али, ипак – штале! Да ли је то бласфемија? Наравно – не! То је само очајнички покушај писца (а сви су писци очајници) да свом народу помогне у суочавању са властитом сликом у разбијеном огледалу, у тражењу загубљеног идентитета, како би се тај народ (па, разуме се, и сам писац, као његов припадник) уздигао изнад слике о сопственој инфериорности, коју му ондашњи или овдашњи “лекари” нуде. Јер, оно што Шеварлић у својој *Душевној болници* настоји да нам саопшти јесте, заправо, истина о томе да се “душевне болести” не лече тако што пацијенти уз помоћ “успешне терапије” схвате да су излечени. Не. Они, наиме, постају излечени тек кад прихвате просту чињеницу да су и њихови терапеути “луди” колико и они. Или, што је чешћи случај, још луђи.

Године 1992. почетком лета, сусрећем се са премијером Шеварлићевог водвиља *Код златног вола*. И то где? У Српској драми Покрајинског народног позоришта у Приштини. Тај сусрет за мене има и личну ноту, јер сам неколико месеци пре тога, одлуком ондашњег министра културе у Влади Србије, Миодрага

Ђукића, постављен за директора. Наравно, тада је то било сасвим друго време, “тоталитарно и недемократско”, у коме су у Приштини пристojно живели и Срби. Истина, у сали није било столица, јер је, заправо, позориште било у фази започете (и, нажалост, замрзнуте) реконструкције. Но, ја нисам хтео да чекам, а Шеварлићев комад ми се допао, како својим општим драматуршким квалитетима, тако и због процене да је зрела комедија, водвиљ пун вештих обрта и неочекиваних ситуација, писан у најбољем фејдоовском маниру, био нешто чега се публика (ипак, готово само српска) дефинитивно ужелела. Испоставило се да смо Шеварлић и ја били у праву. За премијеру (као и за потоње репризе) столице на склапање су биле довожене из оближњег спортског центра “Боро и Рамиз”, затим враћане, па опет довожене... све док, који месец касније, из Министарства културе Србије нису стигла средства за куповину и монтажу 400 правих позоришних фотеља. Комад *Код златног вола* био је одлично примљен, игран пуно пута, а гостовао је и на другим сценама у Покрајини. Данас (а овај текст завршавам средином марта 2008.) те фотеље су ваљда једино што је од српског присуства у том позоришту, па и у самој Приштини остало.

Да ли је ова дигресија заиста само још једна горка, лична рефлексија на све што нам се догодило, или је, ипак, и она део драматуршке анализе Шеварлићевог *Златног вола*, у коме је, као и у већини његових комада, антиципирана судбина српског народа, као последица неусклађености српског менталитета са “глобалним светским процесима”?

А да се комад *Код златног вола* наставља на *Душевну болницу* – о томе нема никакве сумње. У центру водвиљског заплета су опет политичар(и), свита која га прати, његове сујете, неодмерености, често бахатости, а надасве надобудна процена о самоме себи као о мерилу свих ствари. Дабоме, да би водвиљ био водвиљ, потребан је љубавни троугао, или, чак, вишеугао – и, надасве, скровито (али, као што ће се касније испоставити, веома “прометно”) место за одвијање брачних, ванбрачних и предбрачних љубавних радњи.

“Галерија ликова”, како би се некада казало, у комаду Миладина Шеварлића протеже се у не тако широком, али зато ефектно осликаном, драматуршки изузетно прецизном типском дијапазону. Наравно, сама прича која се поносно ослања на нашу комедиографску традицију Стерије и Нушића, користећи вод-

виљску форму са доминантном љубавном глазуrom, заправо – а сасвим очекивано од Шеварлића – јесте иронични осврт на ондашњу (а, изгледа, и на нашу садашњу и вечну) “политичку ситуацију”! Јер, у Србији је, изгледа, увек на дневном реду “историјска ситуација” када су у питању “преломни” политички тренуци у којима политичари, зарад спаса широких народних маса, морају да доносе “судбоносне” политичке одлуке. Мисле ли они заиста толико добро о себи, или се само праве да било шта мисле, или, можда, тиме једино заваљавају сами себе, не би ли закамouflирали испразност својих живота – за Шеварлића није најбитније питање. Он, напосто, у свом комаду са метафоричким насловом *Код златног вола* (јер, комад би се могао звати и *Код златног шелећа*), немилосрдно “шиба” својим пером по гротескним, на моменте чак наказним наравима главних јунака.

Ево нас, након изласка из кафане “Код златног вола”, као што је логично у Србији, код *Господина министра*, али не у његовом кабинету, уз чашицу вискија и са причом о “новом светском портрету”, већ у малој српској провинцији, која тог поменутог господина министра очекује са више наде и ентузијазма него што Бекетови јунаци чекају свога Годоа. Но, ова паралела са Бекетом је више артистичке него суштинске природе. Јер, праотац овакве сатиричне комедије Миладина Шеварлића јесте, наравно, наш Бранислав Нушић. Можда ова комедија и јесте, како је то данас модерно рећи, “омаж” Нушићу и то аутору може само да служи на част. Било како било, асоцијације су неминовне, а тематика, јако позната, увек фатална у свим историјским збивањима: да ли је “наше мало мисто” слика и прилика, одраз глобалног савременог света, или је тај велики свет, у суштини, само једна провинција подигнута на планетарни ниво.

Наравно, Шеварлић зна да је овакво питање реторичко, те се он и не труди да на њега одговори. Он само руком вештог драматичара осликава (попут Фелинија на филму) оно што ту “провинцију” или тај “свет” твори, бавећи се, превасходно, такозваним представницима државне и световне власти. Дакле: председником општине, шефом полиције, командантом војске, игуманом манастира – али, да би ствар била сасвим актуелна, појављује се и представник опозиције. Разуме се, министар се неће појавити (као ни Годо, или Гогољев ревизор, свеједно). У таквом напетом ишчекивању важне личности (која је, уз то, и родом из дотичног места), малограђанска љуштура српске паланке (како би се у

тенису казало “под притиском”) почиње да показује све своје слабе тачке, откривајући, заправо, своје болесно језгро.

Богу хвала, Миладин Шеварлић се у *Господину министру*, нештедимице користећи своју вештину драматургије ироније, бескрајно подсмева. А, шта би друго? И даље су, као и у време Нушића, његовог *Сумњивоџ лица* или *Госпође министарке*, на окупу све “авети прошлости” (а, бојим се, и будућности): болесне амбиције, злоупотребе политичке моћи, бескрупулозна доминација личних интереса над општим, каријеризам, лоповлук, јавашлук... А, да је којим случајем комад написан наших дана, дакле, крајем прве деценије толико очекиваног 21. века, овом списку се, наравно, ништа не би могло одузети, већ само додати и најновија доза српских криминалних актуелности...

И, када се на крају комада сазна да господин министар неће доћи, а да ће локални органи “државне и световне власти” у необузданом заносу наставити да кркају прасетину спремљену у његову част, уз вино и друштво одређених жена “либералних морално-политичких опредељења” – Шеварлић као да пита, себе као и све нас: јесмо ли се ми данас у Србију довели некаквим “нушићевским времепловом”, или, једноставно, из тог времеплова никада нисмо ни излазили?

Има ли веће ироније од оне да, говорећи о земљи која се налази у такозваном периоду транзиције (а Србија је дубоко заглибљена у њему) испред узвишеног и богоумилног појма “живот” ставите префикс “нови”? А, поготово када писац, под окриљем тог термина, развије своју омиљену тему о распаду грађанског друштва, упоредо с тим и грађанске породице и грађанског морала, тојест о распаду грађанског система међуљудских, политичких и социјалних односа. Разуме се, Шеварлић неће пропустити прилику да у “Новом животу”, када је већ ушао у такву, својеврсну “форензичку лабораторију”, хладнокрвно и радикално, дубоко али прецизно – не обави ваљано драматуршку обдукцију нашег садашњег “друштвено-политичког тренутка”, који, на жалост, не само да није тренутак, него му се крај и не назире.

Међутим, како и Хамлет у истоименој Шекспировој драми, у једном тренутку вели свом најбољем пријатељу Хорацију: “Ништа није ни добро, ни лоше, него га таквим чини само наше уверење...”, тако и Шеварлић, у свом комаду, као врсни драматичар, не поставља одмах тезу о српском канцеру типа “мафија-

-политика-тајкуни” са метастазама у свим порама српског националног бића, већ, заправо, само опрезно истражује...

Драматуршка потка за *Нови живоји* је сусрет старих школских другова, сусрет једне генерације. У нашем случају, сусрет тридесет година након матуре, када некадашњи ђаци, а сада увелико одрасли људи, почињу да подвлаче црту испод својих досадашњих живота. Наравно, за њих нимало пријатан посао, али, захвалан за писца који, користећи се техником “драме истине”, сукобљава своје јунаке на плану етичких различитости, али и разлика у менталитету и схватању живота, као смисла у континуитету, или, само као бесмисла вулгарне свакодневне прагматичности.

На крају следи и Шеварлићев најновији комад: сатирична комедија са наглашеним елементима водвиља, а под, разуме се, ироничним називом *Мала српска комедија*, написана крајем 2007. године. Колико је она “мала” или “велика” то је, наравно, само реторичко питање, јер је већ на прво читање јасно да је Шеварлић, како већ то он обично и чини, прецизно и зналачки скројио комедиографско штиво, које тачно осликава нашу актуелну друштвено-политичку ситуацију, са типизираним ликовима што чине пршљенове њеног озбиљно атрофираног кичменог стуба – а који се никако и не могу другачије драматуршки представити, но са јаком примесом ироније, до сарказма!

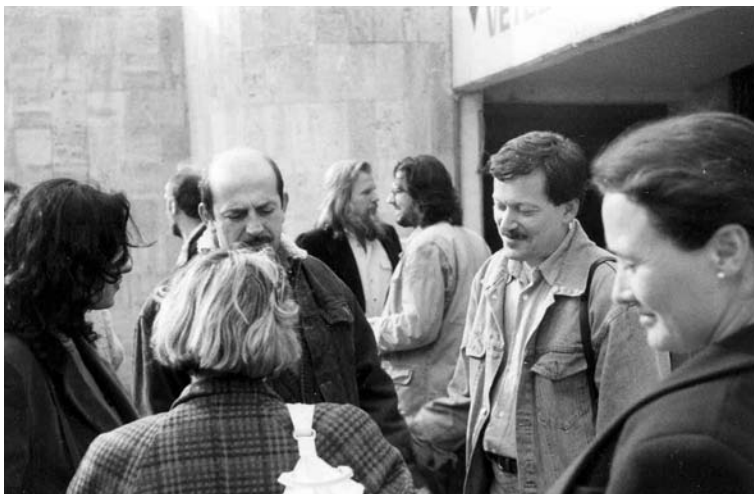
Јер, као на неком од многих српских “грангињолских” вашара, сви ликови нашег менталног, духовног и националног склопа, уредно су поређани на просценијуму вашарске шатре, где их онда посетиоци гађају крпеним лоптама, не би ли тако добили неку од награда од безначајног привеска за кључеве, до флаше вињака најјефтиније сорте. Шеварлић их својим драматуршким пером, наравно, погађа, помажући и нама у тој стрелачкој авантури. Стога, ми лако препознајемо у ликовима из *Мале српске комедије* (разуме се, у различитим валерима) и све оне друге који су им претходили с почетка ове књиге: Вукобрата Ранђеловића, политичара и тајкуна, његову трпеливу жену Бојану, сина Зорана, модерног младића склоног глуварењу; Саву, нушићевског председника општине, његово наоко верну жену Милку; разуме се, препознајемо и генералног партијског секретара Мишка, те младу и заводљиву Верицу; најзад, “дворску” а заправо паланачку свиту допуњује и обавезан кафански декор, са локалним фото-репортером, новинаром и келнером, који као да су наштампани на масним и од дуванског дима пожутелим кафанским тапетима!

И тако се тематска идејна и драматуршка корона у овој, трећој по реду књизи *Изабраних драма* Миладина Шеварлића саставља. Отпочета “Оптимистом” Миодрагом Радовановићем, професором историје, који “широм затворених очију” хвата последњи воз на путу кроз корумпирану постреволуционарну Србију, не би ли за себе и своју породицу одлomio макар и парченце колача резервисаног за комунистичку елиту – наставља се кроз лагуме *Душевне болнице*, у којима у “Аугијевим шталама” без наде у долазак Херакла, чами српски народ, очекујући, ако не излечење, а оно, барем, еутаназију од својих омиљених, идеолошки беспрекорно обучених хирурга. Затим, “оптимистичка одисеја” сели се, а где другде, но у крчму “Код златног вола” (случајна или намерна рефлексивна на библијско “Златно теле”), у коме се, поред опште швалерације од стране привилегованих носилаца друштвеног прогреса, дешавају и сладострасне баханалије, базиране на тековинама, не тако давног, “догађања народа”. За то време, или управо паралелно са таквим временом, наша паланка, као слика и прилика нашег свеобухватног националног корпуса, жељно, поданички и сервилније од турских поданика, ишчекује свог пашу, свог “Господина министра”, који ће се, нема сумње, појавити као њихов спасилац (али, засигурно, најмање један минут након Годоа!). И, онда, шта друго преостаје нашем “Оптимисту” но да се, са свима нама, и добитницима и губитницима транзиције, нађе у “Новом животу”, који је “нов” само по томе што се, иако нимало различит од оног старог српског вишевековног тумарања по беспућима потраге за сопственим идентитетом, овога пута, на жалост, или на срећу дефинитивно завршава рампом. А шта се иза те рампе налази, да ли “Мала српска комедија”, или “мала српска трагедија”, по Миладину Шеварлићу и његовом специфичном драматуршком, уметничком и списатељском проседеу готово и да је свеједно.

Јер, иронија важи универзално и вечито. Она нас дочекује на улазу у овај свет, прати нас све време док смо у њему, као веран и поуздан пријатељ, да би нас на крају, као што је ред и обичај, мирно и достојанствено испратила тамо откуда смо и дошли. А, понекад, као што је случај са Шеварлићевим комадима сабраним у овој књизи, она постаје и основни драматуршки принцип.

САДРЖАЈ

Александар Баја: <i>Драматургија ироније</i> <i>Миладина Шеварлића</i>	7
<i>Ойтимисџи</i>	15
<i>Душевна болница</i>	47
<i>Код златног вола</i>	111
<i>Господин министар</i>	155
<i>Нови животи</i>	197
<i>Мала српска комедија</i>	255
Ауторов поговор	303
Уместо белешке о писцу <i>Ајис, Принципи и лађа француска</i> (Разговор са Миладином Шеварлићем водила Олга Стојановић)	307
Критичари о Шеварлићу	315
Изабрана литература	317

“Караван мира” на Косову, маја 1991.

У средњем плану, с лева Енвер Петровци и Миладин Шеварлић

Буковар, јуна 1994. Лево, Миладин Шеварлић

УДРУЖЕЊЕ ДРАМСКИХ ПИСАЦА СРБИЈЕ

БЕОГРАД 2008.

ЕДИЦИЈА
ИЗАБРАНЕ ДРАМЕ

Издавач:
Удружење драмских писаца Србије
Београд, Господар Јевремова 19, udps@beotel.yu

За издавача:
Миодраг Ђукић, председник Удружења

Главни и одговорни уредник
Миодраг Ђукић

Уредник
др Бошко Сувајић

Коректор
Биљана Остјојић

Ликовно, техничко решење, дизајн корица
и припрема за штампу
Светозар Станкић

ISBN 978–86–85501–18–0

Штампа и повез
“ГРАФОРЕКЛАМ”, Параћин

Тираж: 300 примерака

Штампање завршено маја 2008.

МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ

ИЗАБРАНЕ
ДРАМЕ
(3)

ИЗАБРАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Јован Христић: "Ех, то време оптимизма". ("Књижевност", св. 4, април 1979; "Позориште, позориште..." том II; "Драма" бр. 21, 2007)
2. Драган Клаић: "Игра псеудоисторијских маски". (У књизи "Пропаст царства српскога", едиција "Ка новој драми", I коло, II књига, НИРО "Трибина", Београд, 1983)
3. Борка Павићевић: "Политика је судбина" – разговор са Миладином Шеварлићем поводом премијере "Пропасти царства српскога" у "Атељеу 212". (Програм "Атељеа 212" 75, 21. април 1983)
4. Рашко В. Јовановић: "Позориште и драма". ("Вук Караџић", Београд, 1984)
5. Др Ана Д. Живковић: "Пропаст царства српскога". (У књизи "Рампа и ствараоци", "Проналазаштво", Београд, 1986)
6. Вељко Радовић: "Прилике у митској земљи Србији". (У књизи "Змај од Србије", Народно позориште у Нишу, 1994)
7. Александар Милосављевић: "Србија међу змајевима". (У књизи "Змај од Србије", Народно позориште у Нишу, 1994)
8. Милисав Савић: "Ко је ко? – писци из Југославије". ("Ошишани Јеж", Београд, 1994)
9. Александар Милосављевић: "Псеудоисторијска (српска) трилогија". (У књизи "Српска трилогија", "Бата", Ниш, 1995)
10. Александар Милосављевић: "Велике вождове чизме". (У књизи "Карађорђе", Народно позориште у Нишу, 1995)
11. Александар Милосављевић: "Српски витез и српски Макијавели" – лик Карађорђа у истоименој драми Миладина Шеварлића. ("Театрон" бр. 93, Београд, 1995)
12. Душан Ч. Јовановић: "Шта КОСОВО није?" (У књизи "Српска трилогија", "Бата", Ниш, 1995)
13. Радослав Лазић: "Драмска партитура" – разговор са драмским аутором Миладином Шеварлићем. ("Савременик" 28/29, Београд, 1995)
14. Др Марта Фрајнд: "Типови измене историјске истине у историјској драми и политичком позоришту". ("Књижевност и историја" – зборник реферата са научног скупа у Нишкој Бањи, 1995)
15. Др Петар Волк: "Писци националног театра". (Музеј позоришне уметности Србије, Београд, 1995)
16. Др Марта Фрајнд: "Косовска трилогија Миладина Шеварлића". ("Театрон" бр. 96, 1996)
17. Олга Стојановић: "Историја као судбина". ("Театрон" бр. 94, 1996)
18. Др Миленко Мисаиловић: "Карађорђе као метафора трагике нашег

тла и његове историјске судбине". ("Карађорђе у драми и на филму" – зборник радова са научног скупа, Велика Плана, 1996)

19. Др Петар Волк: "Српско позориште". (Музеј позоришне уметности Србије, Београд, 1997)

20. Радомир Путник: Поговор I књизи едиције "Савремена српска драма". (Музеј позоришне уметности и Удружење драмских писаца Србије, Београд, 1998)

21. Др Миленко Мисаиловић: "Рига од Фере и Карађорђе". ("Итака", Београд, 1999)

22. Жељко Хубач: "Генерациски креативни песимизам" – поговор V књизи едиције "Савремена српска драма". (Музеј позоришне уметности и Удружење драмских писаца Србије, Београд, 1999)

23. Милош Латиновић: "Иронични калейдоскоп" – поговор VIII књизи едиције "Савремена српска драма". (Музеј позоришне уметности и Удружење драмских писаца Србије, Београд, 2000)

24. Радомир Путник: Поговор X књизи едиције "Савремена српска драма". (Музеј позоришне уметности и Удружење драмских писаца Србије, Београд, 2000)

25. Милош Јевтић: "Портрет драмског писца". ("Театрон" 113, зима 2000)

26. Александар Ђаја: "Ка антиутопији" – поговор XII књизи едиције "Савремена српска драма". (Музеј позоришне уметности и Удружење драмских писаца Србије, Београд, 2001)

27. Рашко В. Јовановић: Предговор "Изабраним драмама" М. Шеварлића. ("Плато", Удружење драмских писаца Србије, "Позориште Модерна гаража", Београд, 2001)

28. Радомир Путник: Предговор "Антологији ТВ драме". (РТС, Београд 2002)

29. Милосав Буца Мирковић: "Маргиналије за *Змаја од Србије*". ("Драма" бр. 2, зима 2003)

30. Олга Стојановић: "Артисти и модели". ("Књижевне новине", 15. октобар – 15. децембар 2002)

31. Рашко В. Јовановић: "У жижи савременог живота". ("Драма" бр. 3, пролеће 2003)

32. Милосав Буца Мирковић: "40 година уметничког рада Миладина Шеварлића". ("Драма" бр. 3, пролеће 2003)

33. Леон Ковке: "Поглед кроз кључаоницу времена" – поговор XV књизи едиције "Савремена српска драма". (Удружење драмских писаца Србије, 2003)

34. Милосав Буца Мирковић: "Херој без предаха" – Гојко Шантић у "Карађорђу" Миладина Шеварлића. ("Драма" бр. 5, јесен 2003)

35. Рашко В. Јовановић: Поговор XVII књизи едиције "Савремена српска драма". (Удружење драмских писаца Србије, Београд 2004)

36. Александар Милосављевић: "Карађорђе". ("Позориште" СНП г. LXII 94/95. Нови Сад)

37. Миња Обрадовић: Поговор XX књизи едиције "Савремена српска драма". (Удружење драмских писаца Србије, Београд 2004)

38. Миња Обрадовић: Поговор XXI књизи едиције "Савремена српска драма". (Удружење драмских писаца Србије, Београд 2005)

39. Миња Обрадовић: Поговор XXIV књизи едиције "Савремена српска драма". (Удружење драмских писаца Србије, Београд 2005)

40. Милисав Миленковић: "Срби славе победе унапред, а поразе уназад" – разговор са драмским писцем Миладином Шеварлићем. ("Драма" бр. 10, зима 2005)
41. Др Бошко Сувајџић: "Косовска трилогија Миладина Шеварлића". ("Драма" бр. 13, јесен 2005)
42. Др Бошко Сувајџић: "Чудотворни прстен драмске коvine" – предговор "Изабраним драмама (2)" М. Шеварлића. (Удружење драмских писаца Србије, Београд 2006; "Драма" бр. 16 и бр. 17)
43. М. Филиповић: "Заводник освојио публику". ("Вести", Чикаго 24. окт. 2006; "Драма" бр. 16, јесен 2006)
44. Радомир Путник: "Целовит драмски опус" (У књизи "Драматуршка аналекта", Удружење драмских писаца Србије, Београд 2007)
45. Радомир Путник: "Потврда вредности". ("Лудус" бр. 141, Београд, јануар 2007; "Драматуршка аналекта", Удружење драмских писаца Србије, Београд 2007)
46. Олга Стојановић: "Апис, Принцип и лађа француска..." – разговор са М. Шеварлићем ("Драма" бр. 18, зима 2007)
47. Милосав Буца Мирковић: "Јуче и данас у драмској форми". ("Књижевне новине" бр. 1142, Бгд. јун 2007)
48. Милосав Буца Мирковић: "Кристално поетско сочиво Миладина Шеварлића". ("Драма" бр. 21, јесен 2007)
49. Радомир Путник: Поговор XXXI књизи едиције "Савремена српска драма". (Удружење драмских писаца Србије, Београд 2008)
50. Радомир Путник: Поговор XXXIII књизи едиције "Савремена српска драма". (Удружење драмских писаца Србије, Београд 2008)

Ой̄т̄ӣмис̄т̄ӣ

ЛИЦА:

МИОДРАГ РАДОВАНОВИЋ (45),
историчар, бивши активист

СВЕТЛАНА РАДОВАНОВИЋ (35),
његова жена

ВОЈА МАРКОВИЋ (45),
функционер

РАДОМИР СТЕВАНОВИЋ (45),
писац

Дешава се у стану Радовановића,
у Београду, у наше време.

Београд, 1978.

Соба у сїану Миодраґа и Свеїллане Радовановића. Кауч, фоїлеље и низак сїочић. Посїављено је за гостіе, али соба је још у нередy; на сїю није изнеїто све шїю је поїтребно, а по поду и намеїшају леже заосїали делови одеће. Миодраґ се, ужурбано и несїрейно, тїруди да доведе собу у ред и унесе послужење.

МИОДРАґ: А, можда, све ово није ни требало радити...

СВЕТЛАНА: *(Излази полуодевена из куїайїила)*
Закопчај ми, молим те!

МИОДРАґ: *(Закоїчавајући)*
Питам се да ли сам ја у овим годинама, смео да дозволим да ме наговориш на такав корак?

СВЕТЛАНА: *(Узима део одеће са фоїлеље и усїлахилено одлази у куїайїило)*
Људи ће доћи, а ја се нисам обукла! Треба да ме затекну овакву!

МИОДРАґ: *(Ређајући послужење)*
Баш зато што ми је друг из детињства, баш зато!
Како нећеш да схватиш? У реду, ако, за тренутак, пренебрегнемо остале моралне скрупуле...

СВЕТЛАНА: *(Провирује из куїайїила)*
Шта да пренебрегнемо?

МИОДРАґ: Остале моралне скрупуле.

СВЕТЛАНА: Које, остале?

МИОДРАґ: Све остале, душо, све!

Свеїллана се, слежући раменима, повлачи у куїайїило.

МИОДРАґ: Остаје нешто што ме, можда, највише тишти у свему овоме. Звати после толико година старог друга, добро, какви смо другови били сад није важно, али, можда је баш то важно, но, добро, рецимо време све то брише, једном речју – звати, телефонирати после толико година ...

СВЕТЛАНА: *(Долази из куїайїила, саѓиње се, бауља, тїражи циїеле)*
Злато, треба, пре свега, створити атмосферу. Ова сијалица ти је сувише јака.

МИОДРАГ: Јака? Па, ја морам имати сијалицу од сто свећа! Јер ја овде поправљам задатке! Ти знаш, душо, да ја овде поправљам задатке!

СВЕТЛАНА: Злато, ти си нервозан.

МИОДРАГ: Нисам нервозан!

СВЕТЛАНА: Добро, онда замени ту сијалицу.

Миодраг, дувајући, ђочиње да одврће врелу сијалицу.

СВЕТЛАНА: Не, чекај! Ако упалимо ову лампу, и донесемо другу, из твоје радне собе – то би било оно право. А ову, твоју, велику, од сто свећа, то ћемо засад угасити. Зар није боље овако?

МИОДРАГ: Па, можда је и боље, можда је боље, али, да ли то приличи свему овоме, мислим, таква нека атмосфера... то мени личи, брате, на, на ...

СВЕТЛАНА: На шта, злато?

МИОДРАГ: Ни на шта, мислим да то није, не знам, можда није долично.

СВЕТЛАНА: Није, шта?

МИОДРАГ: Долично! То су људи озбиљни. Он је сад на положају. Добро, увек је био на положају, али, сад посебно, читаш му име у “Политици”; додуше повремено, али и то је за нас много. Што се тиче Радомира, добро, он није на положају, мислим, није баш у власти, али он је сад врло угледан писац и културни радник, има и он, ваљда, неко достојанство.

СВЕТЛАНА: Не брини ништа. Само ти то препусти мени.

(Скућља заостале ствари по соби)

МИОДРАГ: И не знам чему та комедија да идеш код сестре па да се враћаш? Зашто, лепо, не останеш ту све време? Ако већ треба да прогутамо то – прогутамо га, и готово! Деловаће намештено, с тим одласком, опет као нека тактика.

СВЕТЛАНА: А што да буде намештено? Гле, молим те! Све теби смета. Шта је природније него оставити старе другове да се испричају, да се сете тих дана, и шта ја знам! То су, ваљда, ти ваши мушки разговори. А после ћу се ја вратити, па ћу поседети с вама, биће то све лепо, немаш ти, злато, разлога да се толико узбуђујеш. Сем

тога, ако баш хоћеш да ти кажем, мада сад није време за то, а, вероватно, није ни долично, али, ако баш хоћеш, ако баш инсистираш ...

МИОДРАГ: Ма, не инсистирам, него, осећам се мало нелагодно, схвати...

СВЕТЛАНА: Не, дозволи, дозволи! Ја пет година, тако рећи од првог дана, слушах твоја јадања, је л' тако, злато, твоја свакодневна, твоја стална јадања и вајкања. И сад, кад ти се пружила прилика да разговараш са старим другом који ти може помоћи, који је наговестио да је заинтересован за тебе, ти се сад устежеш! Ти си одрастао човек, злато, зар не? Теби је крајње време. Ти мораш учинити тај корак сада, на овај начин, кад га већ ниси учинио онда кад је требало, и када си то лакше и природније могао.

МИОДРАГ: Е, онда сам ја другачије мислио ...

СВЕТЛАНА: Ми знамо добро, злато, шта си ти мислио, то смо чули више пута за ових пет година, и ми то нећемо сад понављати, је л' да? Кад људи треба сваког тренутка да наиђу. Само немој да се нервираш! Све ће бити у реду. Сам си ово хтео, злато! Зар није тако?

МИОДРАГ: Немој и ти сад ... Хтео, нисам хтео! Зар ја знам више шта сам, уопште, хтео?

СВЕТЛАНА: Извини, то је код тебе већ нека врста болесне преосетљивости! У почетку, та осетљивост и то, деловало је, тако, можда помало и романтично, и ти си био, збиља, тако си био некако... Само, то је после све више прелазило у нервозу, знаш! Све више је прелазило у нервозу, а све мање је било то. Понекад се упитам, збиља, на шта се свео мој живот у овој кући?

МИОДРАГ: Светлана... ја те молим! Зар сада, када се ја налазим ...

СВЕТЛАНА: Извини! Да, није сада време! Ја знам да није сада време, и ти си у дилеми, ти си нервозан, теби је тешко. Али, злато, свих ових пет година ти си у дилеми, теби је тешко, и ти си нервозан. Па то је свакога дана тако! Према томе, свакога дана је подједнако неумесно да ја говорим о себи. И зашто не баш данас? Зашто не данас?

МИОДРАГ: Светлана, ти људи само што нису дошли!

СВЕТЛАНА: Не, дозволи! Неће доћи, неће још доћи! А, сем тога, злато, ово је твоја идеја! Твоја! А испало је да ја морам свакога дана да те наговарам и да те убеђујем да си у праву. И, сада, наравно, испада да сам те ја натерала! Да је твој морал угрожен, да је свему крива моја амбиција! Али, ништа! Пређимо преко тога. Ја хоћу сада да се запитам – на шта се свео мој живот у овој кући? И, уопште, мој живот, на шта се свео? На обилажење на прстима око твоје радне собе. А шта си тамо урадио? У тој соби! Шта? Ни децу нисам рађала! Чучим пред твојом радном собом ...
(Пауза)

МИОДРАГ: Светлана...

СВЕТЛАНА: *(С извесном дозом ѝомирљивосѝи)*
Шта, Светлана! Светлана! Доведеш ме до ивице, а онда – Светлана!
(Брише очи)
Шминку сам покварила.
(Одлази у куѝаѝило. Из куѝаѝила)
У фрижидеру има још кулена, ако затреба можеш да насечеш.

МИОДРАГ: Светлана ...

Она излази из куѝаѝила. Он је задрли

СВЕТЛАНА: Злато, твој пријатељ Воја вероватно и не сања какве се све дилеме измишљају у ова четири зида.

МИОДРАГ: Ма није он у питању ...

СВЕТЛАНА: Знам, знам, у питању си, наравно, ти; увек ти...

МИОДРАГ: Не, то је зато што смо ми, у ствари, увек били толико различити... мада смо, ето, у младости, учествовали заједно у тим послератним ... Али, без обзира, моја слика о њему из тих дана опет је слика о једној апсолутно принципијелној личности, а то, наравно, отежава још више... Био је принципијелан до крајности, чак, можда, и крут; али, добро, и ја сам имао неке своје принципе, па сад, ето, живот ме је... натерао...

СВЕТЛАНА: Добро, злато, молим те!

МИОДРАГ: Ти знаш да сам ја могао да успем да сам то хтео.

СВЕТЛАНА: Ја се, злато, ипак надам да ће све испасти како треба. Ајде, ајде, скини ту кецељу, скини, тако. Кравату треба поправити, чекај! Сад је у реду. Видиш, очи ти жмиркају. То је од ноћног рада. Не, не, то тако више не иде.

Он је загрли и љуби.

СВЕТЛАНА: Хајде, сад, да ми обећаш нешто!

МИОДРАГ: Хајде!

СВЕТЛАНА: Да ћемо имати деце. И то одмах!

МИОДРАГ: *(Грли је)*
Имаћеш деце, деце, пуно деце!

СВЕТЛАНА: *(Кроз смех)*
Не сада, душо, после ћемо, после, кад гости оду!

Смеју се. Она намеиїїа хаљину, оїїрчи у куїаїїило, ња се враїїи.

СВЕТЛАНА: Колико је сати?

МИОДРАГ: Већ је време.

СВЕТЛАНА: Брзо, дај ове ствари!
(Скуїїљају сїївари)
Где ти је сако?

МИОДРАГ: Ту је негде. Ево га.
(Облачи сако)

СВЕТЛАНА: Добро, мислим да је све у реду.

МИОДРАГ: Знаш, можда си ти у праву. Можда си, у ствари, ти у праву. Сад ми се тако чини, а онда, опет... Не знам ни сам.

СВЕТЛАНА: А и тај Радомир, ако је стварно писац, умеће да схвати све то, умеће да поведе згодан разговор... и тако. Истина ја никад нисам срела изблиза једног правог писца. Само оно што сам једном срела на улици Иву Андрића, али јако је већ био стар, некако сав осушен, и мали, веома мали човек... тамо, у Маршала Тита. Сав тако мали, сам иде кроз онај свет. Не знам, тако ми је некако тужно изгледао. И знаш, мало ми је незгодно, ја од тог Радомира нисам ништа прочитала. Вероватно ће се у једном тренутку повести реч...

МИОДРАГ: Ма, добро; није то сад толико важно. Врло важно!

СВЕТЛАНА: Било би лепо због конверзације и, уопште, због свега.

МИОДРАГ: Ма нисам ни ја ништа читао од њега. Јесте, у гимназији нам је читао песме у литерарном кружоку и једном на школској приредби. Јесте, једном је читао. То је било оно време обнове, после рата, те велике акције, изградња, и онда, тражило се, како да ти објасним, да се подржава тај заједнички дух, ентузијазам, ти то не можеш разумети, то смо Воја и ја, а Радомир никако није могао да се уклопи. Он је писао некако за свој рачун, не знам више како, али, у сваком случају, то није одговарало потребама. После му је стављено до знања за ту поезију да не може он тако да се бави на своју руку, и онда је био приморан да схвати, али, опет, некако, није могао да погоди прави тон. И тако, ту ми се, негде, изгубио из вида, не знам шта је било с њим после. А сад, видиш, каже, угледан писац, културни радник, не знам. Немам појма.

(Гледа на саџи)

Требало би већ да су ту.

СВЕТЛАНА: Па, добро, све је спремно, све је у реду. Чекај, затворићу врата од купатила.

(Свешлана зајивара враћа од куйаишила. Седне. Чекају. Пауза)

МИОДРАГ: *(Гледа ојейи на саџи)*

Само, не знам откуд то да су њих двојица сад одједном тако блиски. Откуд њих двојица заједно? Некад су њих двојица били као мачка и миш. Воја је ту био ортодоксан. Буржуја није трпео. Чак је и мене сматрао, на неки начин, зато што је мој отац био професор. Једва је некако пристао да ме сврста у категорију “поштена интелигенција”. А какви смо ми “буржуји” били? Радомир је нешто друго. А ми – зна се шта је гимназијски професор! То је тако увек било и биће! А Воја је волео да каже: “Шта можемо, другови, када се одваја жито од кукоља, мора да страда и понеко зрно”. Тако је говорио. Само, с годинама, човек навикне на све.

(Пауза. Гледа на саџи. Нервозно)

Гутао сам ја доста, и спреман сам на још многе неочекиване догађаје; али, има једна ствар коју не могу да прогутам, коју нећу да гутам! То је нетачност! Е, ја то нећу!

СВЕТЛАНА: Па, добро, злато, шта ти је одједном?

МИОДРАГ: Јер ми, који смо имали домаће васпитање, ми смо у кући научили: шта је то тачност и ред! Добро, достојанство, понос... пређимо преко тога – то кажем, наравно, нерадо, али – пређимо! Ето, то су те успомене. Јер њега никад ниси могао да ухватиш ни за главу ни за реп, никад с њим да будеш начисто! И – нетачан, брате! Нетачан! Њега су сви увек чекали. Сатима.

СВЕТЛАНА: Па, вероватно им је, злато, био потребан.

МИОДРАГ: Да, потребан. Он је, увек, био свима потребан. Доста ми је тог евоцирања прошлости! Ја хоћу будућност! То је једино што нам је остало.
(Гледа на ситї)

СВЕТЛАНА: Ја се, злато, бојим за твоје живце. И не разумем зашто се устручаваш да узимаш таблете за умирење. Па сви то узимају, то је, злато, данас свима потребно.

МИОДРАГ: Нећу таблете! Нећу! Хоћу да сам владам собом.

СВЕТЛАНА: Али, ти не владаш собом, злато.

МИОДРАГ: Нећу.

СВЕТЛАНА: Е, онда, попиј бар један вињак.

МИОДРАГ: Ма, нећу да пијем, не могу да пијем. Само ми још то фали!

СВЕТЛАНА: Ја ћу, богами, да попијем. Свега ми је доста.

Светлана ситї себи вињак и њїје. Ћуїїе.

СВЕТЛАНА: Хоћеш парче пите?

МИОДРАГ: Нећу.

СВЕТЛАНА: Ја ћу, богами, узети парче. Мало вињака и пите, па ћемо их, ваљда, лакше сачекати.

МИОДРАГ: Е, нећу! Ја јесам гладан, али ја нећу сада да једем. Не, на такав начин!

СВЕТЛАНА: Море, иди бестрага!

МИОДРАГ: Светлана!

(Пауза)

Ја захтевам да се у овој кући поштују бар основни обзир пристојности.

- СВЕТЛАНА: Ма немој да ме давиш, човече!
(Налива себи још једну чашу вињака, и жваће њију. Пауза. Сјушића недоједено њарче на сто)
Јесам ли ја икада хтела нешто осим нормалног живота? Нормалног живота! Схвати! Ти, можда, желиш да се изгризеш, а ја то нећу, схвати, ја то нећу, нећу!
(Пауза)
- МИОДРАГ: Боље да их нисам ни звао.
- СВЕТЛАНА: Не интересује ме! Стално говориш о некој будућности. Какој будућности? Чијој будућности? Јеси ли икада размишљао о мојој будућности? Мојој! Макар пет минута? Три минута?
- МИОДРАГ: Али, ја нисам говорио о будућности у том смислу... Ја сам...
- СВЕТЛАНА: Ја хоћу да говорим! Хоћу ја да говорим! Иди ти до ђавола са својим смислом!
- МИОДРАГ: Светлана, то је хистерија!
- СВЕТЛАНА: Хистерија! Ништа друго не умеш да кажеш. А каква је моја будућност? То ја тебе питам! Моја будућност!
- МИОДРАГ: У реду, ја пристајем! На све пристајем. Примићу и помоћ, и све.
(Пауза. Нагли љилив ојџимизма)
А, сем тога ћу, вероватно, имати и боље услове да завршим тезу, зар не? И, онда, можда, можда ћу добити и ту катедру једног дана. Волео бих да сретнем те младе људе који, вероватно, још имају нешто, као ми што смо онда... али, добро, нећемо сад... Углавном, ја ћу прогутати. Знам ја како је теби, у ствари, поред мене, али, ето, и то ће се променити, ја ти обећавам.
- СВЕТЛАНА: Имам утисак да верујеш како ми то први пут говориш. Па ја све то слушам већ стоти пут, хиљадити пут, Миодраже!
- МИОДРАГ: Не, ово је дефинитивно. Ја видим да живот не може да буде... али, можда није касно, Светлана, апсолутно још није касно! Да, ја сам у годинама кад се већ мора... Ја ћу се опаметити! Мада, кад помислим, како је то било лепо, кад сам онда, уздигнуте главе ... Не, не, ни речи! У реду! То ћемо прогутати. Све ћемо прогутати. Изгледа, морамо, је л' да? Моја мајка је говорила; никад се ти нећеш опаметити, Миодраже! А, ипак, то је дошло. Јер, најзад, ево, ја сам спреман!

СВЕТЛАНА: То кажеш тако као да си спреман на смрт.

МИОДРАГ: Не, не, ја мислим на нашу будућност. Ето, можда није касно да ми сад почнемо, да почнемо да живимо као што треба, нормално, као сви. Ја ћу бити срећан да своме сину, или ћерки, свеједно ... у ствари, они ће сами схватити, најзад, ти ћеш им рећи, ти ћеш их научити; ја ето, признајем... А, опет, ја верујем у ту проклету будућност! Ипак је живот још увек ту... Нећу да кажем пред нама, али, ту је негде, ја осећам да је ту! Још није касно? Зар не? Није касно?
(Грозничаво налива две чашице вињака и једну ђружа њој)

Ево, да попијемо! Живели!

(Исїїја надушак, ђри ѡом се види да му љиће уоїїїїе не ђрија. Насїїавља, одмах, узбуђено)

Ти мени не верујеш, у реду, ја знам да ти мени не верујеш, ја не инсистирам, не, немој ме погрешно, ја не замерам теби, ја себи, једино себи, јер збиља, ја сам имао много времена, али, ето, ја увек проклето ка-
сним.

СВЕТЛАНА: Добро, добро, злато, смири се, смири се.

МИОДРАГ: Ја сам остао, можда, мало детињаст са свим тим својим, и ето, све то што сам ја у животу, то је сигурно све... добро, не све, али великим делом, последица баш те моје... Е, сад – да ли човек може да одрасте сада, у овим мојим, мојим годинама, да ли може? Ја одговарам да може! Да ли би то одобрио мој отац? Можда не би. Он је био... до краја; али, он се појео. Моја сирота мајка била би срећна!

СВЕТЛАНА: Да или ти схваташ да ја од тебе не тражим, не тражим ... а, сем тога, ко Бога те молим, људи ће сваког тренутка...

МИОДРАГ: Да нема тебе, ја то, наравно, не бих могао, али зашто о томе говорити, то се само по себи... јер ти си за мене... Ја, можда, теби нисам умео да искажем... свих ових година...

Загрли је. Звоно на улазним вратиима. Тргну се. Миодраг сїїоји унезверено, на месїу. Поново звоно.

СВЕТЛАНА: Хоћеш ли?

МИОДРАГ: Да, одмах, одмах, треба отворити, да. Ја сам спремам.

Миодраг одлази да ошвори. Свeтлана доводи још неке ситнице у ред. Миодраг уводи Воју и Радомира. Воја је беспрекорно, класично одевен, у руци носи овећу торбу. Радомир је одевен модерно, споршски; држи у руци букет цвећа.

ВОЈА: Госпођо, искрено се радујем! Ја сам Воја. Он зна да сам ја у Београду, постоје телефони, могао је и до сад да ми се јави. Ово је Раде.

РАДОМИР: Радомир Стевановић. Изволите!
(*Предаје букет*)

ВОЈА: Писац, критичар, и тако даље, чули сте.

СВЕТЛАНА: Како да не, како да не ... Дивне руже!

МИОДРАГ: Војо, хоћеш ту торбу... мислим, ову торбу...

ВОЈА: Чекај, полако!
(*Ошвара торбу*)
Ово је за госпођу.
(*Даје јој једну огромну боцу парфема*)

СВЕТЛАНА: Хвала! Али, то је претерано.. Није требало толико ...

ВОЈА: Није то ништа, то мени доносе ови наши...

СВЕТЛАНА: Предивно је!

ВОЈА: Е, Мићо, Мићо! Ти као да си у земљу пропао.

МИОДРАГ: Па, ето, живот...

ВОЈА: Ма, какав живот!

СВЕТЛАНА: Па, изволите, сместите се, изволите ...

МИОДРАГ: Ми смо се већ мало забринули, видимо нема вас ...

РАДОМИР: Да, дугујемо извињење, јер ...

ВОЈА: Е, мој Мићо, не знаш ти како је код мене! Знате, госпођо, некад не стигнем по цео дан кући, некад стигнем око шест, колико да се пресвучем, а некад, богами, по целу ноћ. Стигнем у три, одспавам три сата, истуширам се, и већ долазе по мене.

СВЕТЛАНА: Богами, вашој супрузи мора да није лако.

ВОЈА: Није, али навикла је. Због деце је мало... имам три ћеркице, па ми не дају ујутру да изађем из куће, обесе ми се за руке, за одело, тата, тата, никако ми не дају да изађем. Мораћу да их поведем мало, ових дана... да их поведем мало. И, кажем вам, искрсно, имали смо један блиц састанак, Раде зна, он ме је чекао, и онда ме ухвати овај секретар око средстава, још неке ствари су биле, и ето, ја се сад извињавам.

СВЕТЛАНА: Којешта, молим вас! Миодраг претерује, знате ви њега...

ВОЈА: И онда, ово Јулино Брдо; ја Београд познајем, верујте, као свој џеп, мада нисам, што се каже, рођени Београђанин, али, ово је, некако, не може човек да му приђе. Возили смо преко оног моста, а после забрањен смер, па смо онда скоро изашли на ауто-пут. И то је, у ствари, он крив.

СВЕТЛАНА: Па, зар ниси објаснио Воји да мора да заобиђе цео блок и да уђе с друге стране?

МИОДРАГ: Јесам, душо, објаснио сам.

ВОЈА: Не, Мића. Раде. Занео се, пустио машти на вољу, а не гледа куда вози. Ја не возим, немам времена. И, онда, ето, сви возе моја кола.

РАДОМИР: Стварно делује као неки уклету замак.

МИОДРАГ: Шта?

РАДОМИР: Па, ово Јулино Брдо, са тим солитерима, кад се прилази с моста, врло импресивно, али некако уклето.

ВОЈА: Ето, видите!

СВЕТЛАНА: Нисмо никако могли да добијемо стан у граду. Моји су имали гарсоњеру, па кад су умрли, ми смо то продали, па смо уплатили овај стан овде. Тако смо успели да се окућимо.

ВОЈА: Па, добро вам је ту.

СВЕТЛАНА: Мало је скучено. Ово је дневна соба, спаваћа соба и соба за поправљање писмених задатака, а она друга, то је Миодрагова радна соба. У ствари, то смо од кухиње... а кухињу смо од шпајза.

РАДОМИР: Значи, тамо се раде озбиљне ствари, а?

МИОДРАГ: Сутерен, па људи вире; то је мало незгодно, стално вире неки људи, а ако навучеш завесе, онда је мрак.
(Пауза)

РАДОМИР: Опет је, с једне стране, ван града, а то је данас важно. То данас постаје све важније, мада је некад било обрнуто. Ту одмах почињу, иза ваших солитера, ти шумадијски, како бих рекао, ти валовити брежуљци. То је јако лепо. С једне стране, панорама града,

вертикале, изломљене линије, град који расте а, с друге стране, пуца видик на те шумадијске, валовите...

МИОДРАГ: Не, наши прозори гледају у зид, с обзиром да је то сутерен.

РАДОМИР: Ма добро, у питању је и ваздух, јер свежина која струји с тих шумадијских брежуљака, то је, ваљда, још увек, прави, оригинални ваздух.

ВОЈА: Видите, госпођо, песничке душе! А, ја не стижем. Зову ме пријатељи, стално ме зову, али шта вреди? И вечерас је требало да будем на једном месту, али, морао сам, због Миће...

СВЕТЛАНА: Ми се, знате, толико радујемо... Ево, ја ћу вас сад мало оставити, треба да скокнем до сестре, ту, у близини, а и ви ћете, вероватно, имати своје теме, пошто се нисте тако дуго...

РАДОМИР: Баш нам је жао што ...

ВОЈА: Госпођо, ми ћемо вас још видети, зар не?

СВЕТЛАНА: Да, ја ћу се вратити. Ви ћете ту свакако бити. Ја се надам да ће вам бити пријатно. Миодраже, ти знаш где је послужење, па потруди се мало око гостију!

МИОДРАГ: Не брини, не брини.

СВЕТЛАНА: Изнеси прво питу. Пријатно!

Они је њоздрављају и она одлази.

МИОДРАГ: Е, тако... Па, стварно се нисмо одавно видели. Да, морам да будем добар домаћин, ево, имам прво мало вињака, па ћемо онда...

ВОЈА: Дај ми сад ону торбу! Видиш, то је смешна ствар, Раде зна, имам неке сметње, и они кажу да је добро да попијем, али мало, и то редовно. Е, ако је мало – онда треба да буде добро! И ту сам потпуно прешао на виски, а сем тога, ови наши доносе...

(Вади из њорбе четири-пет боца вискија)

Немој да ми замериш, ту сам се дефинитивно ограничио.

МИОДРАГ: Да, да, свакако, ја сам мислио, изволи, ево, ја ћу да сипам.

ВОЈА: Сипај и вама двојици, Раде је већ, поред мене, навикао на то.

- МИОДРАГ: Хоћеш ли, Раде?
- РАДОМИР: Па, ако ћете сви...
- ВОЈА: Сипај, само сипај, има тога доста.
- РАДОМИР: Сипај онда и себи, па ћемо сви.
- МИОДРАГ: Па, не знам, ја некако слабо подносим ... добро, ево сипаћу једну, да наздравимо.
- ВОЈА: Леда, леда! Имаш ли леда у фрижидеру?
- МИОДРАГ: Сад ћу да видим, ја мислим, свакако мора да има. Ево, сад ћу ја.
(Изази у кухињу)
- РАДОМИР: Слушај, Војо, морам ли баш ја?
- ВОЈА: Па, као председник жирија, најбоље ти да покренеш. То је најбоље. Тако је одозго сигнализирано.
- РАДОМИР: Како би било да ме прескочите овога пута?
- ВОЈА: Што?
- РАДОМИР: Тако.
- ВОЈА: Како, тако?
- РАДОМИР: Па, тако! Ти си знао врло добро да ми је он пријатељ. У најмању руку, мало је неукусно да му сад тамо ја ломим врат. Ако ти је то довољно.
- ВОЈА: Мени? Није реч о мени, ти знаш да нисам ја у питању. Та ствар се, једноставно, мора обавити! А своја сумњива пријатељства не ударај на сва звона, знаш?
- РАДОМИР: Ма, не ударам ја на сва звона, него, ипак, не може се то тек тако... Ја сам, некако, мислио ...
- ВОЈА: Ниси ти ништа мислио! Хоће ли бити тог леда, Мићо?
- МИОДРАГ: (Из кухиње)
Ево, сад ће стићи, не знам чиме ћемо, тражим ону, како се зове...
(Улази у собу)
Нашао сам ову посуду, али, не знам чиме ћемо коцке... Тражим ону...
- ВОЈА: Ево, овако!
(Сипавља ђрстїи́ма себи лед у чашу)
- МИОДРАГ: Па, хајде, онда, живели! За поновни сусрет! Живот нас је некако ...

ВОЈА: Живели, домаћине!

РАДОМИР: Живели!

Исијајау.

МИОДРАГ: Шта сам оно хтео? А, да! Док се није потпуно охладила.

(Одлази журно у кухињу)

РАДОМИР: Ја не знам, Војо, како ћу то ...

ВОЈА: Нећу сад да говорим о послу. Не дате ми ни тренутка мира!

Улази Миодраг носећи исечену зељаницу.

МИОДРАГ: Ево, послужите се, изволи Војо! Моја жена то доста добро уме, ми не излазимо баш тако често, него она, тако, понекад, испече, умеси... Ми смо ти кућевни људи.

ВОЈА: Имаш згодну жену. Треба да изађете, брате, мало из ове рупе. Добро, направимо нешто. Згодна жена.

МИОДРАГ: Хоћете ли пиво уз зељаницу?

ВОЈА: Не, ја ћу виски.

МИОДРАГ: А, ти, Радомире?

РАДОМИР: Па, добро, и ја ћу виски. После ћемо пиво.

МИОДРАГ: Ја ћу мало пива, мени не пријају баш та јака...

ВОЈА: Ма, остави сад пиво! Ајде, живели! Жена ти је, сем тога, и добра домаћица. Па, како живиш, а?

МИОДРАГ: Како да ти кажем... Што се тиче самог живота, некако се преживљава, али...

ВОЈА: *(Сиша свима вискија)*

Опет смо се нашли на истом путу, а? И, збиља, како ти је сад?

МИОДРАГ: После свих ових година, просто не знам ни сам откуд да почнем... Ето, једино могу да кажем ...

ВОЈА: Слушај, ја теби кажем! Много си ми се, брате, офуцао.

МИОДРАГ: Па, видиш како пролетеше те године.

ВОЈА: Ма, ајде, молим те! Погледај мене, види! Прави човек. Питаш у чему је тајна? Врло просто. Кондицију одржавам на два начина. Прво, идем на тенис, ре-

довно; тамо, с неким друговима. А, оне ствари – да ти не причам, зна Раде. То је други начин. А све је угодно повезано с тенисом.

МИОДРАГ: Које ствари?

ВОЈА: Како, које? Па, оне! Питај га. Он долази тамо горе, на тенис, да гледа; и због неких друштвених, тако... И, онда, после тениса, лепо се истушираш, а затим долази једно мало окрепљење, и, на крају, разуме се, све оно што следује, питај њега. Могу само да ти кажем, да издржавам све варијанте. Стојички! Па, добро, човече, где си ти свих ових двадесет година? У реду, знам, али претерао си, брате, претерао! Кад си се јавио, помислио сам, овај као да се јавља из мртвих, не дај Боже!

МИОДРАГ: Па, и јесте, на неки начин. Сви сте ме, већ, отписали...

ВОЈА: Сам си се, брате, отписао. Ја још од гимназије говорим, али, немам коме!

МИОДРАГ: Ето, кад све саберем, скоро да остају само те гимназијске године, бар ја то тако ... То, наравно, за вас двојицу не мора да значи, вероватно и не значи...али, за мене је то остало... Шеста мушка, и све оно ... Младост.

РАДОМИР: Ја се увек сетим како су нас мрцварили у литерарном кружоку са оним њиховим оптимизмом, и онда ми је свега доста.

МИОДРАГ: Добро, ти, лично, немаш баш много разлога да се жалиш. Сад баш причам жени како си нам читао оне своје... и баш, кажем, ти си био још тада, у нашој генерацији, како бих рекао... и није ни чудо, кажем, што си стекао данас то име и све то.

ВОЈА: Пустити гимназију и кружоке, него да видимо ми како ти је сад.

МИОДРАГ: Па, ето, ти знаш и сам у главним цртама. ... Мучим се да довршим ту тезу, тема је из наше савремене историје, не иде ми нешто... И, онда, путујем сваког дана у Панчево, предајем у тој школи тамо, знаш како је то. Професора историје сад има изгледа пуно, а ја сам погубио доста и та познанства, затворио сам се некако, не знам ни сам, никако ту тезу да завршим ...

- ВОЈА: Моја жена не уме да направи овакву зељаницу. Моја мајка је некада, док је била жива, правила бољу, мада је увек стављала сувише мало сира, због немаштине, али је пита опет била боља. Међутим најбољу зељаницу прави Славко. Раде зна.
- РАДОМИР: Да, Славко прави те ствари ...
- МИОДРАГ: Ко, то?
- ВОЈА: Ти ниси тамо одлазио? То ти је ту, близу, изађеш на обреновачки пут, па онда скренеш десно, код трафо-станице. Кад ја дођем, то се зна, зна Раде, отвори се сепаре, има једна тераса, доле је Сава. ... Није важно које је доба, за мене је у свако доба отворено. То је увек одабрано друштво, а знаш какав је Славко, то је за њега, знаш и сам... На спрату има две-три собе, дискретно, разумеш, прави човек. Ти га не знаш?
(Свића свима вискија)
Страшно воли глумце. Политичаре – у реду, али глумце обожава! Ове с телевизије. Па стално долази, шета око стола, тобоже надгледа! Нема шта да надгледа, него се ту врти, воли да буде близу. Ти га не знаш? А, има кулена! То ти је добра храна, мада мени лекари стално говоре ... ал' зајеби лекаре, много су ми досадни! И, онда, Раде навалио, тамо купио плац, па каже писци лоше живе у нашем друштву! А ја ти кажем да писци живе одлично према ономе што су они овоме друштву дали! Ајде, живели! Тај плац, то ти је близу Славка.
- РАДОМИР: Ма, није прави плац, парченце земље, нема две-три воћке и колико да стане кућа.
- МИОДРАГ: То је баш лепо, баш лепо. А, хоћеш ли да правиш кућу?
- РАДОМИР: Откуд ми толике паре? Откуд? Али, мораћу нешто да направим, можда нешто монтажно. Јер, то ми је неопходно. Добио сам, већ, просто, неку аверзију према Београду. Ја сам некад толико волео да шетам ... Раније. Толико сам волео да шетам. Да гледам, да упијам. Ту су ми долазиле најбоље идеје. А, сад! Не препознајем више Београд своје младости.
- ВОЈА: У последње време постајеш сувише сентименталан. То не може добро да се заврши. Ајде, живели!

- МИОДРАГ: Чекај, Војо, не могу ја толико!
- ВОЈА: Ма, како, не можеш? Замези мало.
- РАДОМИР: Не, не, Београд није више оно што је био. Ако направим ту кућу, онда ћу чешће тамо да се повлачим, ваљда ћу моћи на миру нешто да напишем. Не може се под овим условима ништа озбиљно. Развлаче те на све стране, разапињу те...
- МИОДРАГ: Јел' спремаш нешто ново?
- РАДОМИР: Па, не знам ни сам... Имам нешто започето, али, право да ти кажем, све то нешто траљаво иде.
- ВОЈА: Шта то нашим писцима смета? Све им нешто смета, мајку му! Где је онај оптимизам? Онај, како се зове ... полет! Уметност треба да прати те позитивне идеале, и то. А не да гурају нос тамо где их нико није звао, тобоже у неко наличје! Па све има своје наличје! То је природно. И шта с тим? Носим ли ја свој капут окренут на наличје? Не носим. Е, па, пишимо, онда, и књиге с лица, господо! Наша стварност има своје лице, своје лепо лице! Ајде, живели!
- МИОДРАГ: Ја сам, некако, још остао оптимист. У души.
- РАДОМИР: Добро, зашто си ти, у ствари, напустио, онда, Београд?
- МИОДРАГ: Ваљда, због тог истог оптимизма. Али се, некако, мало по мало, све променило. Осетио сам да ја са својим оптимизмом тамо не значим ништа. Не само, не значим, него, као да, уствари, сметам.
- ВОЈА: Верујем! Ви сте, оптимисти, тешки људи. Ајде, живели! И, сад си у Панчеву?
- МИОДРАГ: Па, ето...Мислио сам да ћу успети да завршим ту тезу, па да, онда, потражим нешто, да се извучем оданде ...
- ВОЈА: Хм! Теза! И?
- МИОДРАГ: Некако се све то пореметило... Не стижем... И није само што не стижем, него, некако, не знам, уби ме тај живот... Немам снаге, више, да терам овако. И онда сам одлучио, на крају, да се јавим теби.

ВОЈА: Ето, видиш! А у оно време ништа ниси схватио. Ја сам теби увек лепо говорио, а ти ми ниси веровао. Увек си ти био најпапетнији! Видиш, пријатељима треба веровати. Пријатеља треба и послушати. Не знам шта с тобом да радимо... Није проблем место, и то. Него си ти, брате, проблем. Ти си проблем! Сирота она жена. А згодна је! Штета.

МИОДРАГ: Ја сам, знаш, мислио ...

ВОЈА: Ти си мислио! Ти, да си умео да мислиш, не би правио такве глупости, је л'? Добро, видећемо нешто, видећемо ...

МИОДРАГ: Ја бих волео да ме схватите! Ја сам хтео да останем тамо. Ја сам отишао у ту паланку, не као професор историје него као човек који је хтео... да се бори. Ти си ми говорио, истина је, али ја сам желео да помогнем тамо где сам сматрао да сам најпотребнији. Али сам се, изгледа, негде заубио. Где сам се заубио, кад сам, уствари, остао исти? Не знам, некако се све смувало. Сипај ми још мало, молим те!

РАДОМИР: Па, ти си био, тамо, као, и неки функционер...

МИОДРАГ: Јесте, ја сам у срезу, тамо, био постављен, и ја сам почео да радим, како да кажем, са жаром, било је пуно посла, требало је људима објаснити многе ствари, то су биле оне године... Није то било лако. Али, изненада, дошао је други човек, из Београда, некако брзо, на то моје место у срезу. Да ли ја нисам био довољно ефикасан у спровођењу свих тих директива, ја не знам сад, ја имам о томе своје мишљење... У реду, остала је гимназија, ја сам тамо био директор, то је широко поље, зар не, мени је било то, можда, и ближе. Ту сам, исто, радио, пуном паром, али, некако убрзо, и ту дође један човек, и ја сам, онда, најзад, остао професор. Немојте ме погрешно... то није мени тешко пало, јер ја сам то волео, да предајем историју, модерну историју, да младима пренесем све оно што смо ми, како да кажем, у шта смо ми веровали тада. Ја сам сматрао да је то задатак који вреди, зар не? Можда није сад тренутак, можда сам ја мало ... али, волео бих да вам објасним. И тако. Затим, наука. Ту ми је остало више времена. Ја сам увек желео да се бавим науком, да радим и на том пољу, а раније нисам

стизао. Међутим, кад сам изгубио оне функције, све се, некако променило... Не, у мени се није... Бог зна шта су мислили ти људи! Не, нико није... против мене није било, није било апсолутно никаквог разлога, него, просто су се сви отуђили од мене, чак су ме неки са подсмехом... Ја знам како човек може да делује у тој средини, нисам ја, јасно, али опет, некако, одједном се све променило, нагло. Е, то ме је погодило. Смешно, али ту се ништа не може. Да, остала је наука. Науку сам волео све више, а људе сам избегавао. Е, кад сам остао само на науци, све се некако срозало. Хтео сам да се извучем, да се вратим у Београд, маштао сам, кажем ти, о том факултету, али, ето, с науком нисам ништа могао да урадим, и тако сам се заглибио тамо. Дуге године су то биле. А, онда, ето, стигох некако до Панчева, али, даље се није могло. Остао сам и члан Савеза, и све, али, не вреди. Можда сам ја ту највише крив, али, тако је испало.

ВОЈА: Никад се ти нећеш опаметити, Миодраже!

МИОДРАГ: Можда сам ја глуп, дозвољавам, после толико година, ја и то дозвољавам, али сам осећао да имам страховито много да урадим. Па, јасно је колико много има да се уради, па то је јасно, зар не? Али, нешто се испречило, не знам, нешто се испречило.

ВОЈА: Ви сте, уметници, брате, сувише нежни! Добро, ти ниси уметник, ти си професор, историчар, свеједно. Сви сте ви исти. Писао си, вероватно, и ти песме, као наш пријатељ, само си се стидео да их изнесеш на видело. Нежни сте ви. Не треба вас пуштати саме. Интелигенти! Човек вам лепо раскрчи простор и каже – ево ти сад простор, па ори! А ви, опет, садите шуму! И онда у њој залутате. Па вам је ђаво крив! Слушај, Миодраже, ја могу да ти помогнем, али, ако се ти сам опиреш... Можда се ти опиреш више по навици из младости, међутим, младост је прошла. Не знам...

МИОДРАГ: Не, Војо, ја теби то говорим просто онако, као пријатељу, и ето, ја бих ти, стварно, био бескрајно ...

ВОЈА: Ма, добро, добро! Урадићемо нешто. Имао си ти способности за активисту, него си увек био усијана глава. Увек најпааметнији! Видећемо. Дођи, тамо, у

понедељак до мене. И напиши једну биографију, нарочито оно, које си функције вршио, и тако, гледај да то мало...мало да то има, како да ти кажем, па ћу ја то после да провучем неким друговима тамо. Мало да припремимо терен за твој повратак међу људе. А кажи, у последње време сам се бавио науком, марксизмом, и те ствари, разумеш.

МИОДРАГ: Да, разумем, мада ја, у ствари... разумем, разумем.

ВОЈА: Само, сад треба бити паметан, знаш! Не може то тако, како замишљају неки наши интелигенти "мислиоци", који хоће да посматрају из прикрајка. Из своје рупе! Нас, који крчимо шуму. И да нам, још, онда, суде. Неће они нама да суде! Не, не! А, Раде, видиш, хоће још да му за то да друштвену награду! Е, не може то тако. Истераћемо ми буржуја из рупе. Онога што се прикрива под туђом кожом. Али, не вреди, вири буржујски реп! Е, видиш, стати мајчином сину на реп, то је у питању. Па онда извучеш буржуја из рупе. За репић! И, фик – на ђубре! Је л' тако?

МИОДРАГ: Па, овај ... свакако, мада, ја не знам на кога се то, у ствари, односи.

ВОЈА: Он зна!
(Радомиру)
Немаш ти зашто да се љутиш.

РАДОМИР: На себе се ја највише љутим.

ВОЈА: Немаш ти зашто да се љутиш. Јер, ти си збринут. Ми смо, сад, дошли овамо да збринемо свог старог друга из младости, који није успео да нађе себе. Да... ни вода није сасвим бистра. Треба мрднути репићем и запливати. Она ће се, постепено, разбистрити, наравно да ће се разбистрити, ради се на томе, је л' тако, да онај муљ и оно прљаво, оно нечисто једнога дана нестане. То ће неко морати да прогута. Али, оставимо то сада. За сад остаје пливање. Песничке душе то неће да схвате, а после им је ђаво крив! Ђаво!

РАДОМИР: Усталом, боље да сад не говоримо о томе.

ВОЈА: Зашто? Па сам си започео кад је наш друг био изашао да донесе леда. Зар не? Сам си то хтео!

- РАДОМИР: Добро, ако баш хоћеш, рећи ћу ти. Не могу више. Дошло ми је доведе. Схваташ! Више не могу да се прљам. Ето, то је!
- ВОЈА: А, тако? А, ја? Ја могу да се прљам. Зато да ти не би упрљао своје буржујске, своје нежне буржујске шапце! Ја сам стварно био сувише стрпљив. Много сам дозвољавао господи писцима. А они мисле да имају сва права, и да су им та права богомдана. Е, нису им богомдана! Него неко мора да подметне леђа! Бог ми је сведок да сам им чинио! Несебично. Јер сам видео да су неспособни за живот.
- МИОДРАГ: Хајде .. хајде да не говоримо више о тим стварима. Састали смо се, после толико година ... Шта ти је сад, Радомире, одједном?
- РАДОМИР: Шта, шта ми је? Па, како ја могу да будем писац? Како ја могу да будем писац кад немам оно за шта бих могао да дам и живот, ако треба? Како?
- ВОЈА: Види га сад! Сад хоће да даје живот! Е, што сте ви, интелегенти, тежак свет! Мој дед, доле, у нашој постојбини, имао је пет синова – и сваки је погинуо за понешто. Чудна ми чуда! А мој покојни отац имао је, већ, само три. Па опет је један погинуо за слободу. Други је овај мој брат који има два сина. А трећи сам ја; а ја, видиш, немам ни једног ... Кад она моја краветина није у стању ни сина да роди! Али, пређимо и преко тога.
- РАДОМИР: Ја не могу више.
- ВОЈА: Ма, шта ти не можеш више?
- РАДОМИР: Не могу више да прелазим преко свега.
- ВОЈА: А, како то, молим те, сад, одједном?
- РАДОМИР: Сем тога, схвати, човек је написао заиста изузетну књигу! То је јасно! Свима је то јасно, и жирију и свима, само теби и тим твојим...
- ВОЈА: Ма, каква добра књига, немој да лупаш којешта! Каква награда! Јеси л' ти луд? Јеси ли ти председник жирија или ниси? Нађи! То је твој посао. Нађи нешто од чега ћемо кренути. Тога има у свакој књизи. Немој мене да правиш будалом! И његова књига, и он сам, морају бити проглашени неподобним. Ја сам ти на време скренуо пажњу.

- РАДОМИР: Видиш ли ти, мој Миодраже, како они поступају с нама?
- МИОДРАГ: Немој ти мене у то да мешаш! Немој.
- ВОЈА: Да, тако је то! Ти подмећеш за њега леђа, а он се после ритне. Хтео би да се осамостали. Познајемо ми добро ту фазу у развоју интелигента. Па, изволи! Ти имаш на то право, је л' да, слободан си човек. Изволи!
- РАДОМИР: Схватите људи да ја нисам у стању већ три године ништа да напишем. А о чему и да пишем кад се све смувало, зговнало...
- ВОЈА: Не знаш о чему да пишеш? Ево, пробај, на пример, о мени. Зашто те ја толике године вучем са собом? Да видиш шта је живот, да научиш! Никад нисам рекао, плати! Ја плаћам. А ти немој да цмиздриш. Него пиши! Ајде, опиши праве људе свога времена! Ајде!
- МИОДРАГ: Немојте тако. Војо, он је нервозан, он је, можда, мало више и тог проклетог вискија попио, а ја сам лепо говорио, уз зељаницу иде пиво...
- РАДОМИР: Не, не, остави се ти тога, нисам ја пијан! То бисте ви хтели, да ме прогласите пијаним, лудим! Не, не! То не. Још не! И шта сад ти, шта се ти мешаш? Прошао сам ја све те фазе, знам ја њих! Скупо сам ја платио свој наук. Нисам ја никоме дужан. Запамтите то! Хоћеш душу да ми узмеш, душу! Има ли Бога, да види шта раде ови људи? Чувај га се, то ти ја кажем! Ја тебе разумем, али ти кажем, чувај га се! Знам ја да су теби говна до гуше, можда и преко гуше, али не примај ништа од њега. Ништа! Обеси се, али не примај! Не хватај се с њима у коло, Миодраже!
- МИОДРАГ: Чекај, скуваћу кафу, треба пресећи мало, нервозни смо, сви смо, изгледа, вечерас мало нервозни ... Лепо, каже моја жена треба пилуле узимати, изгледа то нама треба!
- РАДОМИР: Доста, бре, доста је било! Душе немаш. Само грабиш, грабиш! Ма, не дугујем ти ништа! Ништа!
(Миодражу)
Сем тога, ја сам му све лично писао. Оно, оно по новинама, "шта смо ми зацртали", и те ствари. И књигу сам му ја написао, знаш, и књигу, и пишем му годинама те чланке, и радим, као што видиш, још

многе, многе друге ствари. Али, не могу више, умо-
рио сам се, сад ме терају још и свог пријатеља да
блатим ... Не могу више.

МИОДРАГ: Ја бих, ја бих ипак да скувам кафу... то би нам сад
веома добро дошло. На гасу је то за секунд!
(Излази)

РАДОМИР: Не могу више ...

ВОЈА: Лепо, богами... Е, па, скратићемо ми теби језик.

РАДОМИР: Тек ћу ја да проговорим! И то јавно! Имам и ја неко
име у овом друштву.

ВОЈА: (Смеје се)
Име? Па то име си ти, друже, добио само на послугу.
Је л' тако било? Док испуњаваш одређене услове.
Према томе, немој се заваравати да је то име нешто
стварно. Како дошло – тако отишло! Те ствари се
раде и преко ноћи ако треба. Ти то сам најбоље знаш.

Пауза. Улази Миодраг, носећи кафу.

МИОДРАГ: Ево, кафица је стигла. Мало да се разбистримо. Мо-
жда ће нам сад то добро доћи, у овом тренутку, који
није баш ... Лепо смо почели, и сад, одједном ...

ВОЈА: Ма, остави кафу! Отвори нову флашу, човече!
(Пауза)
Животарио је он, знаш, од тамо неких коректура. И
ко зна још од чега. Долазио је и кукао. Од те беде, ми
смо створили цењеног писца; члана друштвених фо-
рума; носиоца друштвених награда; и, већ, осталих
тих подобности...Погледај га: обучен, чист, окупан,
ухраћен, наливен вискијем, пуши само “Данхил”, по-
гледај га, реци! Е, мој друже! А да си га видео у оно
време, не би две паре на њега ставио. Био је нико и
ништа, заједно са свим својим талентима и својом
памећу. Кратка је то памет, мој брајко!
(Радомиру)

Онда ти прљавштина није смрдела. А сад, кад си
чврсто загризао слатки залогај, сад ти смрди! Шипак,
господине! Залогај је на удици.

МИОДРАГ: Немојте тако, људи! Немојте тако. Раде, мораш схва-
тити да ниси у праву. Воја ти је, пре свега, пријатељ.
Мораш послушати пријатеља! Мораш!

ВОЈА: Остави, остави, касно је сад. Ми се, овде, другови, не зезамо, ми борбу водимо!

МИОДРАГ: Ја не могу да вас пустим да одете тако! Раде, ти би морао, ти би морао да се извиниш, био си нервозан, пијан, у реду, Воја ће схватити; али, ти би морао! Сетите се како смо некад заједно, у младости, како смо били сложни. С каквим смо полетом, с каквим смо заносом кренули Ево, има дваес пет, више од дваес пет година, више! То је било најсрећније време у мом животу. Били смо пуни неког чудног, чудног оптимизма. Чинило нам се да ће се нашим сложним напорима све разрешити. Чинило нам се да нам је све јасно у животу, зар не, и да нам се никада неће замути видик. Веровали смо да ће живот бити, и то врло ускоро, да ће бити, не знам ни сам како то да изразим, да ће бити некако, некако... Е, то је било то! Зато ја то сада, сада када смо ми у пуној снази... Јер, ми смо сада у пуној снази, сада треба то све да дође до пуног, како да кажем, до неке пуноће, зар не, тек сада треба да дође оно, оно, како да кажем, све оно! Зато ја мислим, и та ваша несрећна свађа, и то све, хајде да све то отпишемо, све да отпишемо! То су кризе, то су те нервозе нашег савременог живота, јер он је такав, наш живот је такав, то је јасно, е сад, чему све то води, и уопште, шта ми ту можемо, шта можемо! Али, без обзира, треба бити, пре свега, оптимист, јер то је најважније! То је за нас најважније, шта можемо ми друго? Па, ми смо увек били оптимисти, увек, кроз историју, и уопште, увек! Једном речју, треба да будемо заједно сад, у овом тренутку кад нам је тешко, јер сам човек не може, не може, ја то знам најбоље, а и ти знаш, Раде, буди паметан, сви то знамо. Сем тога, ми смо пријатељи, прави пријатељи! Нас везује цео један живот, најзад, какав је – такав је, то је наш живот. Немој да се стидиш, немој да се устручаваш да учиниш оно што у души желиш. У реду, погрешно си, излетео си се, увредио си свог пријатеља, али буди човек, признај своју глупост, признај, признај!

(Пауза)

РАДОМИР: Признајем, претерао сам, свакако сам претерао, то је зато што последњих дана јако лоше спавам, нека несаница, не знам ни сам, тако сам нешто постао

раздражљив, а и кад попијем, онда се то само по-
јачава, исцрпен сам од те несанице, па онда често не
знам шта говорим, мораћу да одем код лекара. Из-
вини, Војо, молим те. Стварно не знам шта ми је било.
Извини. Није ми нешто добро.

ВОЈА: Ако си болестан – лечи се! То није оправдање. Чудно,
како писци мисле да им је све допуштено... А, брате,
није им све допуштено! Само оно што смо ми зацр-
тали.

МИОДРАГ: Треба да га разумеш. Знаш и сам какви су писци,
лабилни, преосетљиви људи, тешко се уклапају ...
Никако не могу да схвате шта се од њих очекује. А, и
напио се, брате, напио се!

ВОЈА: Ма, ајде, остави ту причу! И шта они хоће? Шта они
то хоће нама да кажу? Шта хоће та елита? Тове се на
туђ рачун и још вређају!

МИОДРАГ: Добро, Војо, добро, немој сад. Ајде, лепо да се изми-
рите, ајде! Ево, ја ћу да сипам, да попијемо у то име,
ево, тако. Ништа није било, ајде, ајде!
(Пауза)

ВОЈА: Па, добро, нека вам буде овог пута. Али, нека то буде
последњи пут!

Дижу чаше.

МИОДРАГ: За будућност!

Заїїамњење.

*Оїїамњење. Госїи су оїїишли. Соба је у нередy. Боце од вискија,
чаше, остїаци од јела, Миодрагoв сако їреко фoїїеље, и сл.*

*Миодраг сїава у фoїїељи. Враћа се Свеїїлана. Прилази Миодрагy,
доїїакне ѓа.*

СВЕТЛАНА: Злато! Ти си заспао.

Миодраг и даље сїава.

СВЕТЛАНА: Виски. Госпoде Боже, колико су попили!
(Дрма ѓа)
Злато, пробуди се!

МИОДРАГ: (Полако се буди)
А, ти си! Ја сам, изгледа, мало задремао.

СВЕТЛАНА: Како не би задремао, кад сте попили буре вискија!
Колико само то кошта! И откуд то ту?

- МИОДРАГ: То је Воја, то доносе они његови... Воја и Раде су навикли, они пију то као воду. А где си ти толико дуго?
- СВЕТЛАНА: Па, знаш шта, помислила сам, ипак, да је боље, можда, да ви то без мене завршите. Право да ти кажем, учинило ми се да би можда било мало незгодно да упаднем сад тако, шта ја знам, претпостављала сам да бих била ту, ипак, сувишна, а мало сам имала и трему.
- МИОДРАГ: Није важно, можда је и боље овако. Боље што ниси била.
- СВЕТЛАНА: Што? Да није испало нешто незгодно?
- МИОДРАГ: Нема сад више незгодно.
- СВЕТЛАНА: Како је било? Причај!
- МИОДРАГ: Било је фино ...
- СВЕТЛАНА: Је л' ти обећао нешто конкретно?
(Светлана сиђа себи остйајике вискија)
- МИОДРАГ: Па, не може то баш тако одмах, али, обећао је. Рекао је да у понедељак дођем тамо, код њега, на Нови Београд, и да ће предузети нешто. Моћан човек...
- СВЕТЛАНА: Ти као да, баш, ниси расположен?
- МИОДРАГ: Ма није, него ме мало боли глава. Успели смо, кренуло је, то је најважније, зар не?
- СВЕТЛАНА: Још не могу да верујем. А ја сам ти говорила да не треба да се плашиш. Јесам ли ти говорила? Видиш, и твоја глупа жена је понекад у праву. О, Боже, најзад и нама да сване! Могли смо и раније то да учинимо. Значи, све је протекло лепо?
- МИОДРАГ: Кажем ти.
- СВЕТЛАНА: Ја сам одмах видела да су то фини људи. И Раде, наравно, али, нарочито Воја. Прави човек, у сваком погледу, то се одмах види. Ти знаш да ја умем да проценим људе, а ти си ту мало субјективан, што је, можда, и разумљиво, али, то сад није важно, важно је да је све добро прошло. Ајде, причај, молим те! Шта каже да дођеш код њега у понедељак? Видиш, он ти је пријатељ. После толико година ... Пријатељства треба неговати, а не, овако, живимо као пустињаци. Видиш да има људи! А ти се туђиш од свакога, нико теби не ваља. Видиш да ниси у праву!

МИОДРАГ: Па, можда и нисам.

СВЕТЛАНА: Ниси, сигурно! Зар не увиђаш? И, уопште, ја мислим да би требало постепено мењати те ставове, ту искључивост. Ово је добра прилика за то. Не можемо живети мимо света. Ето, шта значе пријатељи! Ја сам се, просто, зажелела да изађем међу људе. Али, добро, добро, нећу да звоцам. Ја се, некако, надам, злато, да ће ово бити прекретница у нашем животу, јер видим да си, најзад, изгледа, и ти схватио, да си примио к срцу, па онда, имаћеш плату, вероватно, од које може људски да се живи. Овај виски је одличан. Чекај да видим има ли још мало. И, значи, ти мислиш да је то сигурно?

МИОДРАГ: Буди спокојна. Ја мислим да ћеш имати живот какав си желела.

СВЕТЛАНА: Ја желела? Шта, сад испада да сам само ја желела? Зар ћемо опет да почнемо по старом?

МИОДРАГ: Не, не, ниси ме схватила, то јест, излетело ми, извини.

СВЕТЛАНА: Да није, ипак, испало нешто незгодно, а? Нисте се, ваљда, нешто закачили?

МИОДРАГ: Не, кажем ти, напротив, било је сјајно.

СВЕТЛАНА: Ниси ваљда нешто лупио?

МИОДРАГ: Не, Воја је био јако љубазан, некако смо одмах пробали лед. Стварно је било као неко матурантско вече, после много, много година. И боље што ниси дошла, мислим да је стварно боље, јер на матурантско вече не води се жена, зар не?

СВЕТЛАНА: А писац? Раде? Жао ми је, ипак, што нисам мало с њим разговарала, ми обични људи увек мислимо да су писци нешто посебно, а вероватно донекле и јесу, он је сигурно водио главну реч?

МИОДРАГ: Да... то јест, он пати, изгледа, од неких главобоља, то га је ухватило пред крај, а, иначе, да, било је весело, причао је... причао је разне анегдоте са тих својих путовања, он је путовао доста, па онда, многе згоде ил школских дана које сам ја био већ заборавио, он то све памти, има меморију, знаш, то му је професионално, то је писцу неопходно, и тако...

СВЕТЛАНА: Баш ми је криво што нисам била, али није важно, сад ћемо их чешће позивати, имаћемо и могућности за то, је л' тако? Реци ми, злато, јеси ли ти, онако, интимно, задовољан?

МИОДРАГ: Наравно, душо.

СВЕТЛАНА: То ми је важно, јер без тога ни ја не бих могла, ти знаш да не бих могла. Хоћемо ли да распремимо овај думбус? Баш се види да сте се лепо забављали.

МИОДРАГ: Хајде, помоћи ћу ти, па да легнемо, касно је, а и нешто сам исцрпен, право да ти кажем.

СВЕТЛАНА: Како да не, злато, сад ћемо ми то!

Почињу да распремају собу, да скућљају остатаке, ђубре, њосуће, мувају се, настављају разговор.

СВЕТЛАНА: Немаш појма како, се лепо осећам. Нећу да причам ништа, да не урекнем, али, знаш... није мени било тешко да намичем крај с крајем и уопште да водим с тобом такав један скучен живот какав смо ми водили, само ми је било криво, јер сам знала да ти заслужујеш више. Веровала сам увек у твоје способности. Права вредност не може да пропадне, увек сам знала да је тако, и ето, видиш, то је дошло! А, опет, на тренутак, не могу, просто, да поверујем да ће се све променити.

МИОДРАГ: Хоће, све ће се променити. Све ће се сада променити.

СВЕТЛАНА: Тако сам срећна.

МИОДРАГ: Па, ја сам ти рекао, злато, ја сам ти обећао, зар не, да ћемо почети испочетка, један нови, нормалан живот. Не само нормалан, срећан! Ја желим само да ми будемо срећни, ништа више не желим, ја немам више шта да желим! Није могуће, није ваљда могуће да смо ми неспособни за једну обичну, једну нормалну људску срећу? Толики људи живе лепо, помирено, живе свој живот... Они су, вероватно, срећни... на неки начин.

СВЕТЛАНА: Судове ћу сутра да оперем, не могу ноћас, само да наслажем у судоперу.

МИОДРАГ: Сем тога, све се мења, ипак се, најзад, све мења. На крају, ипак, ваљда, долази нека будућност.

СВЕТЛАНА: Хоћеш сако у орман да ставиш, молим те!

МИОДРАГ: Да. Ето, видиш, брзо смо раскрчили, требало би проветрити.

СВЕТЛАНА: Откопчај ми ово, злато, молим те!

Он јој ойїкойчава хаљину, она одлази у куйайїло, зайївара враїа,

МИОДРАГ: Затворили смо се у ово Јулино Брдо, у ове бункере, и још сутерен, вире стално неки људи. И мрачно, брате, мрачно, много је мрачно све то!

Чује се како она ѡвлади воду у клозеїу. Излази без хаљине, развлачи кауч, намеїїа ѓа за сїавање.

МИОДРАГ: *(Свлачи се)*

А, Раде прави кућу, на Сави, тамо према Умци, шта знам, није важно, али зида, смета му Београд, а има кућу с баштом на Неимару, на дивном месту, што му је остала од оца, и још му сад нешто фали, лепо каже Воја, буржуј, брате, буржуј, све му нешто смета, а шта има да му смета!

СВЕТЛАНА: *(Обукла је сїаваїицу, леже у кревеї)*

Па, можда ћемо и ми моћи, једног дана, неку куїицу, негде... тамо би могао, преко викенда, на миру, да пишеш ту своју тезу, да се бавиш науком, и уопште, то би било предивно. Али, добро, све то није хитно, важно је да нам крене, само да крене. Не волим да ти досађујем, али, брате, носим све закрпљено, све закрпљено, па ми се, просто, стужи понекад!

МИОДРАГ: *(Сад је само у ѓаћама)*

Све ће да се среди, злато, све ће то бити, видећеш!

(Одлази у клозеї. Чује се како ѡуїїа воду. Излази, облачи ѡїцаму)

Ето, ја никад, нисам ни мислио на те ствари. Сви ми, у младости, маштамо само о којекаквим великим, узвишеним стварима, и не примећујемо како губимо земљу под ногама, али, напротив, ја верујем, тек кад се стане чврсто на земљу, и заузме права, стварна позиција, тек тада, у ствари, тек тада човек може стварно да допринесе, и најзад, да домаши, можда, понешто.

(Леже ѡред жене, у кревеї. Свейїлостї је угаїшена, ѓори само сїїона ламїа, ѡред кревеїа)

На крају крајева, можда будућност тек почиње. Знаш, некад видим будућност као непрегледно, непрегледно поље, по коме трчиш, трчиш, а не видиш му крај, ја

тако то, понекад замишљам, и мислим да ипак толико много, много, још стоји пред нама. Увек сам некако веровао да ће бити боље. И, најзад, ето, кад има љубави, онда ништа није тешко, све се онда прогута... све! Само стрпљења, стрпљења, стрпљења. Човек научи да трпи, и онда је лако. То је тако увек било. И биће. Шта ми ту можемо? Наша деца биће, можда, срећнија. Јер ми смо то, у ствари, за њих. Они ће, можда, живети у бољем свету.

СВЕТЛАНА: Злато, ти заборављаш да ми још немамо деце.

МИОДРАГ: Имаћемо, душо, имаћемо.

СВЕТЛАНА: Па, угаси. Ходи!

МИОДРАГ: Не сад, не љути се, сад, заиста, не могу... Уморан сам, а и глава ме нешто боли, јако ме боли глава. Сутра. Спавај сад, спавај! Сутра ће све бити друкчије. Лаку ноћ!
(Гаси)

КРАЈ

Душевна болница

ЛИЦА

МИХАИЛО, млади лекар
МАЈСТОР, бербернин, његов поочим
МАЈКА, Мајсторова жена
МАРИЈА, њихова кћи
ЗАХАРИЈЕ., помоћник у берберници
ПРЕДСЕДНИК ОПШТИНЕ БАЊА
ПРЕДСЕДНИКОВИЦА
I ТЕЛОХРАНИТЕЉ– БОЛНИЧАР
II ТЕЛОХРАНИТЕЉ– БОЛНИЧАР
МИНИСТАР, за народно здравље
ДОКТОР, управник душевне болнице
ЛЕКАРСКИ ПОМОЋНИК
ЛУДАЦИ
НАРОД

N. B. Радња се, у симболичком смислу, дешава у једном,
јединственом амбијенту, што, и поред неопходних промена,
мора бити уочљиво.

I

Берберница. Сѿаринске берберске сѿолице са овалним наслонима и ѿодмеѿачима за ѓлаву. Велика оѓгледала у дрвеним рамовима. Ор-мани за берберски ѿрибор. Висе каишеви за оиѿпрење бријача, иѿѿд. Све ѿо делује ѿмало ѿохабано и заѿуиѿено.

Улази Захарије, ѿѿајуѿи, ѿрилази орману, вади из њеѓа флашу са ракијом и чаицу, осврће се око себе. Насѿе ракије, ѿрекрѿи се и ѿѿије на иѿкај. Поново сѿѿа, осврне се, иѿије. Учини ѿо још једном. Сѿресе се.

ЗАХАРИЈЕ: Охо-хо-хо-хо!

Из иѿѿоѓ ормана вади умаиѿену и раскуѿусану књиѓу великоѓ формѿа. Седа у берберску сѿолицу. Насумце оѿѿара књиѓу и уѿиѿе ѿрсѿом у сѿраницу. Сѿавља округле наочаре у ѿанком, жичаном оквиру и ѿчиње да чиѿа.

ЗАХАРИЈЕ: “Овако вели Господ: што не ходисте по мојим уредбама и не извршавасте мојих закона – зато ће оци јести синове, а синови ће јести оце своје, и извршићу на теби судове и расијаћу сав остатак твој у све вјетрове.

Зато, тако ја жив био, вели Господ, што си осквр-нио моју светињу свакојаким нечистотама својим и свакојаким гадостима својим, зато ћу и ја тебе потрти, и неће око моје жалити, нити ћу се сми-ловати.

И учинићу од тебе пустош и руг међу народима који су око тебе пред сваким који пролази.

И бићеш руг и срамота и наук и чудо народима што су око тебе, кад извршим судове на теби гњевом, јарошћу и љутијем карањем; ја Господ рекох.

Завршивиши чиѿање, диѓне ѓлаву и ѿримѿи Мајсѿѿора који ѓа већ извесно време ѿсмаѿра и слуша, сѿѿећи ослоњен на меѿлу. За-харије се ѿрѓне и брзо склои књиѓу.

МАЈСТОР: Ти опет исто, Захарије! Од јутра пијеш и по рели-гиозним књигама преврћеш.

ЗАХАРИЈЕ: Зар то није природно, просуди и сам, команданте мој добри, мој сиви соколе! Па и сам знаш да су у мојој породици све најстарије мушке главе, по традицији, били богомољци и алкохоличари.

А што се ових суморних божјих речи тиче – тако ми се од јутрос отворило, мој соколе, мој светли команданте.

МАЈСТОР: Јел ја тебе овде држим да религиозну заразу шириш, или да у радњи помажеш?

ЗАХАРИЈЕ: Да у радњи помажем. Али, шта могу кад сам у души побожан, команданте мој?

МАЈСТОР: И не зови ме команданте!

ЗАХАРИЈЕ: Навикло то, мој мајсторе, гавраново крило... Да тебе не беше, ја ни у рат не бих отишао, нити бих човек постао. Но бих и сад подрумар у нашем манастиру био, ко и мој блаженопочивши отац Захарије, и отац његов, и отац његовог оца...

МАЈСТОР: Ако ти не ваља овде, а ти скупи прње па у манастир!

ЗАХАРИЈЕ: Како бих ја без тебе, соколе мој? Не могу, ваљда, сад да плунем на толике године што их заједно проведосмо у рату и миру.

МАЈСТОР: Онда опљуни у шаке па очисти радњу.
(Добаџи му метлу)
Знаш да данас долази Председник на бријање.

ЗАХАРИЈЕ: Оћу, оћу, соколе, како да нећу.
(Чистии и ђева)
“Ој девојко, душо моја
Хоћеш ли ми, душо, дати
Ил да питам твоју мати?”

Мајстџор облачи бели манџил, размешџиа бербџерски џрибор џо џолицџама. Улази Мајџа, носџћи чистџе убрџсе.

МАЈКА: Он ће данас доћи. Осећам то.

МАЈСТОР: Могоа је да напише писмо, па не бисмо морали сад да врачамо и погађамо.

МАЈКА: Заклаћу певца.

МАЈСТОР: Сачекај прво да дође.

МАЈКА: Осећам ја да ће доћи.
(Излази)

МАЈСТОР: Она осећа! Постоје савремене комуникације, пошта, телефон, телеграф.

- ЗАХАРИЈЕ: И ја, већ другу ноћ, нашег Михаила сањам. Као, девојка једна, светла лица и плаве косе, за руку га држи, по језеру ходају... А у наше Марије тамна је коса.
- МАЈСТОР: Марш! Радњу чисти!
- ЗАХАРИЈЕ: Разумем, сунце моје, мој команданте добри!
Марија уноси кафу. Сјушића је на сјочић њоред огледала.
- МАЈСТОР: Да га и ти, Марија, ниси, можда, сањала?
- МАРИЈА: Кога, тата?
- МАЈСТОР: Кога? А обукла се као да се на игранку спрема!
- МАРИЈА: Мама је рекла да данас треба...
- МАЈСТОР: А можда се њему у престоници ослатило... Ајде, ајде, за послом!
(Пошио Марија изађе)
Па, добро, Захарије, да се и ми мало разузуримо...
Смештају се у берберске столице. Мајстор је циџару запалио, шољицу с кафом усима њинео, али је, не сркнувши, на ормарић враио.
- МАЈСТОР: По језеру ходају! Свашта од тебе Захарије.
- ЗАХАРИЈЕ: Тако ми се приснило, соколе мој добри... Баш као из оне приче о Маријани.
- МАЈСТОР: Не знам каква је то прича.
- ЗАХАРИЈЕ: Како не знаш, соколе! Она старинска, из нашег краја. Морао си то, као дете, од својих старијих слушати.
- МАЈСТОР: Ја сам се васпитавао на легендама о јунацима, а не о тамо некаквој Марији!
- ЗАХАРИЈЕ: Маријана се та девица зове, љубезни.
- МАЈСТОР: Сасвим свеједно.
(Велика пауза. Пије кафу)
Па добро, каква је то прича?
- ЗАХАРИЈЕ: Лепа и жалостива...
(Пауза)
- МАЈСТОР: Но?
- ЗАХАРИЈЕ: Па, ето, прича се да је у стара времена, поред оног затрпаног извора за које предање вели да је лековит, тамо где су касније кнежеве штале подигнуте,

живео баштован. Врт око његове кућице био је тако леп и раскошан, пун свакојаког божијег растиња које целе године цветаше и даваше плода – да су се, ваљда, једино рајски вртови са њим мерити могли.

Једнога дана – било је то у време када неки од многих ратова тек беше прохујао овим крајем – пошао је баштован у град да продаје цвеће. Водећи за узду коња, који је вукао баштованске двоколице, угледа он поред пута невелики замотуљак. Приђе, разви га и виде у њему тек рођено мушко дете. Како је био добра срца, баштован захвали Богу, узе замотуљак с дететом, стави га у кола и окрете коња назад. Пошто је стигао дому, предаде нахоче жени која и сама беше недавно на свет кћер донела. Пригрливши тако дечака, одгојише га они, поред кћерке, као свога.

Године су пролазиле а деца су расла у прекрасном врту, срећна и задовољна како се само замислити може, не тражећи ништа изван честитог, скромног живота што им га баштованов домазлук пружаше. И завољеше се.

Али, када су поодрасли, младића стаде мучити питање ко му је отац и откуда је, и усхте да иде у свет да га тражи, но везан љубављу за Маријану не могаше се решити да крене.

Некако у то време појави се у нашем крају намежник, кога су звали бан, и подиже на брду себи палату; тамо, изнад језера, где су сад оне нагореле рушевине, обрасле маховином и дивљом лозом.

Прича каже да је тај бан био преко мере осيون и да не полагаше много на божији закон и на част и образ подвлашћеног му народа. Многи у то време није за имање своје био сигуран, а по неки ни за кћер или жену. Бан, разуме се, одмах баци око на Маријану, која се беше расцветала да је била лепша од најлепшег цвета у очевој башти. Не дајући, у први мах, знака о својој похоти, лукави намесник позва баштована да му врт око палате уређује, а поред њега стаде, мало по мало, и оно двоје младих к себи призивати.

Но, увидевши колика је љубав Маријанина спрам бујно стасалог младића и разабравши за његову

жељу да потражи оца, поклони му коња и оружје и стаде га наговарати да у свет пође – говорећи како човек сазнање о своме пореклу мора имати и обећавајући да ће он вереницу његову као кћер пазити и сачувати је до његовог повратка. Честити младић, не могавши таквим кушњама одолети, после много суза и ватрених обећања, вину се једног лепог дана на коња и одјаха у бели свет, с тим да се најдаље за годину дана врати – нашао оца, не нашао – а намесник обећа како ће тада, у својој палати, раскошно венчање за двоје младе-наца да приреди.

Није младић, разуме се, стигао далеко да одјаше, а лукави намесник увуче се, као змија, у баштованов врт и салете прелепу Маријану да је обљуби, нудећи јој сребра и злата и свакојаког блага земаљског. Несрећна девица брањаше се колико је могла, а када виде да је намесник неће пустити док своју похоту не задовољи и да јој од његове силе нема спаса ни одбране, потрча у језеро и у њему се утопи.

Баштован је после полудео и завршио у лудој кући, но пре тога је подметнуо ватру која је за једну ноћ прогутала палату заједно са намесником.

Прича још каже да се Маријана, у ноћима младог месеца, може видети како с краја на крај језера прелази по води ходећи, а, понекад, и покрај извора. Чека вереника, који се још није вратио, да с њим извор очисти и врт, какав је некада поред извора растао, поново засади.

МАЈСТОР: Свашта! Нисам ни знао да такве приче постоје у нашем народу.

(Пауза)

Пуниш ми главу тим бапским причама!

ЗАХАРИЈЕ: Онако ми дошло, соколе, ваљда због оног ходања по води.

МАЈСТОР: Непросвећен си ти, Захарије, заостао.

ЗАХАРИЈЕ: Јесам, мој команданте.

МАЈСТОР: И пун си, брате, тих празноверица.

На вратиима се појави I Телохранићев – Болничар. Уђе, обиђе радњу, проњушка по ћошковима па изађе. Мајстор и Захарије скачу са столице.

МАЈСТОР: Види како ме замаја!

Уђе II Телохранићев – Болничар. За њим Председник општинске, и, најзад, поново I Телохранићев – Болничар. Председник се рукује с Мајстором, Захарије пригиче да му прихвати шешир и да му скине сако.

ПРЕДСЕДНИК: Добро вам јутро, мајстори моји!

МАЈСТОР: Добро јутро желим.

ЗАХАРИЈЕ: Како сте спавали ноћас, председниче наш добри?

Смешијау Председника у столицу. Све време не прасијају да послушају око њега. Захарије му савља убрис око врата, припрема пену, итд. Мајстор опшири бријач. I Телохранићев – Болничар осћаје да стоји крај врата. II Телохранићев – Болничар седа у један угао. Мајка уноси кафу и ракију за Председника.

ПРЕДСЕДНИК: Спавао сам тврдо и пробудио се чио и оран за нови дан. Док сам пролазио улицама нашега градића, хитајући да се препустим вашим вештим рукама, моје добро расположење продубило се још више. Како је лепо пролећно јутро! Сунце штедро обасјава нашу Бању, радници с песмом у фабрику хрле, сељаци у препуним колима плодове рада свога на трг довозе, дечица наша за лоптом поскакују весело, а снаше једре мирисни хлебцац из пекаре домовима својим односе. Живели, драги моји суграђани!

Искачи ракијцу и враћа чашу на послужавник који Мајка држи пред њим.

МАЈКА: Само ви нама да поживите, председниче!
(Излази са послужавником)

ЗАХАРИЈЕ: Сто година! Најмање сто година да поживите, на радост нашу и напредак!

ПРЕДСЕДНИК: Видећемо, видећемо! Медицина сваким даном крупним корацима напредује, у оквирима нашег општег... јел тако... Према томе, ко зна...

ЗАХАРИЈЕ: А да ли бисте, председниче мој добри, с општењем, и главицу опрали?

ПРЕДСЕДНИК: Мислиш? Ако се баш мора... А можда би и Мајстор да погледа? Да ли ваше искусно око, Мајсторе, налази да је час куцнуо?

МАЈСТОР: Па... рекао бих да јесте

ПРЕДСЕДНИК: Сад, шта је – ту је. Него, очи ми отичу. Да није то од алкохола. Па, не могу ни ја баш... А ви, Мајсторе, ништа не говорите! Радосну вест нам не саопштавате.

МАЈСТОР: Не знам на шта мислите, председниче.

ПРЕДСЕДНИК: Па, данас вам се посинак са студија враћа.

МАЈСТОР: Да га нисте и ви сањали, председниче?

ПРЕДСЕДНИК: Молим?

МАЈСТОР: Није се јавио, мангуп. А ови га сви по кући сањају.

ПРЕДСЕДНИК: Ах, духовито... Па ваљда ми бринемо о нашим људима? Сео је у брзи... Кад беше?

П Т – Б: *(Усџаје и реферише)*
Сео је у брзи у три и седамнаест, а стиже, с обзиром на планирано закашњење, у шест четрес-два. Очекујемо га овде у седам нула нула.

ПРЕДСЕДНИК: Ето видите!

МАЈСТОР: Значи, ипак је истина! Мангуп један. И да се он мени не јави.

ПРЕДСЕДНИК: Добро, де, неће се изгубити.

ЗАХАРИЈЕ: А сад главицу, с допуштењем, да насапуњамо, председниче добри!

Захарије сајуња Председнику ѓлаву. Мајсџор вади саџ.

ПРЕДСЕДНИК: Сад ће он, ништа ви не брините.

На враџима се џојављује Михаило, вукући велики кофер.

МАЈСТОР: Па добро, Михаило, постоји телефон, телеграф...

МИХАИЛО: Не љути се, тата, хтео сам да вас изненадим.

МАЈСТОР: Мангупе један...

Михаило сџусџи кофер на сред собе, хиџајући Мајсџору у заџрљај. Председник је диџао ѓлаву низ коју се цеди сајуница.

ЗАХАРИЈЕ: Михаило, слатки мој соколе!

(Грли ѓа)

Ходи председника нашег доброг да поздравиш!

ПРЕДСЕДНИК: Стигао, значи, школац, интелигент. Па добродошао у Бању, момче!

МИХАИЛО: Хвала, председниче.

ПРЕДСЕДНИК: *(Разгледа га)*
И ти си сад, значи, доктор?

МИХАИЛО: Лекар...

ПРЕДСЕДНИК: Ако, ако, и такви су нама потребни. Ево, мени очи нешто... Моја супруга сматра да је то од алкохола. Шта ти мислиш?

МИХАИЛО: Па... не бих у овом тренутку баш могао...

ПРЕДСЕДНИК: Добро, де! Пустимо то. Постоје важније ствари. Ми смо тебе овде чекали... Добро. Разговараћемо.
(Сајуница му се цеди низ лице)
Ето, и наша Бања сад корача путевима општег напретка. Оца твог покојног памтим ја добро. Млађан сам био тада, као курир везу сам одржавао са штабом, али памтим. Колибица испод Вражјег камена... У Бањи непријатељ. Он долази, на челу својих храбрих стрелаца, препад на Бању спремају... Уз њега Мајстор наш, побратим и саборац први.

ЗАХАРИЈЕ: А ја сам у колибици ватру ложио, председниче мој добри.

ПРЕДСЕДНИК: Ајде, ајде, знамо ми тебе добро!
(Михаилу)
Е, тако, Дођи до мене. Свако може да буде користан, па и интелигент. Ако је поштен.
(Пија кошуљу, на коју му се цеди сајуница с главе)
Хоћемо ли ми ово, богаму, са завршавамо?

Председник се окреће и седа на сјолицу. Михаило љодиже свој кофер. Кофер се ојивара. Исиојавља се да у њему није било ничега осим књиџа. Књиџе се распу по љоду.

И Т – Б: *(Дружине)*
Саме књиџе! Овај мора да је луд.

МРАК

II

Вечера.

МАЈСТОР: Јесте, борио сам се! Па шта? Вратио се и право код стаклоресца. Он се није борио. Добро; али, имао је нешто заосталог стакла у подруму. Па смо ми, лепо, застаклили нашу радњу, јер, разумећете, стакла су била полупана, пошто је био рат.
А овај овде, Захарије, добио је метлу у шаке.

ЗАХАРИЈЕ: Јесте, јесте, команданте мој добри, метлу си ти мени првога дана у шаке тутнуо.

МАЈСТОР: Јакако! А сад, дај да отворимо оно што смо запечатали кад је Михаило на студије одлазио.

ЗАХАРИЈЕ: Одмах, одмах, соколе мој!

МАЈСТОР: Сипај, Захарије! Добро ти мени дошао, мој Михаило.

(Пије)

Имам ја сва та одликовања, није то проблем. Ајде, донеси, да виде деца.

МАЈКА: Немој опет да их вадимо, ко Бога те молим!

МАЈСТОР: Хоћу да виде деца. Није то срамота. Немам ја чега да се стидим, а најмање свога заната. Ја сам њима рекао: драги моји, била ми је част да се борим са вама, али сад треба овај запуштени народ уредити, подшишати, избријати, измити. Ама, наћи ћемо ми другог берберина, кажу они, а тебе ћемо за директора фабрике. Срамота је да ти гегуле по Бањи подбријаваш и да ђилкошима суботом масну косурину переш. Пардон, кажем ја, за прање косе задужен је мој помоћник Захарије. Код мене се зна за ред.

ЗАХАРИЈЕ: Јес, тако је, мој команданте врли!

МАЈСТОР: А што се бријања тиче, ја то најбоље у Бањи и целој околини радити умет, па је ред, онда, да то ја и чиним, а не да неки дрводеља народ гули, а ја да, опет, радим нешто што радити не знам.

Тако ја њима одсечем, и тако се ми у љубави разиђемо.

(Налива вина)

Срце ми је пуно, децо моја, кад вас видим тако израсле, стасале. Поносим се што сам вас овим својим рукама на пут извео и начинио од вас часне и поштене људе. Ако је тако, онда је и моја борба имала смисла и труд мој је награђен.

А мислим да би и мој побратим, нека му је лака земља, био задовољан. Његов и мој Михаило, кога ми је у самртном часу на душу ставио, ево, постаде први доктор у овој нашој Бањи.

Још ћу вам и ово рећи, а ви ми не замерите: ја знам да се ви волите не само као брат и сестра. Знам и не противим се томе. Знајте да ми ништа неће бити милије него да вас видим срећне. Живели!

ЗАХАРИЈЕ: *(Бришући сузе)*

Како је то дирљиво, мој команданте добри!

МАЈСТОР: А сад на починак да кренемо. И Михаило наш треба да се одмори. Придржи ме, Захарије...

ЗАХАРИЈЕ: Хајде, хајде, само се ти ослони, соколе...

Изазе.

МАЈКА: Директор фабрике! Јес, јес! Нудили су ко што су нудили и овом ћакнутом Захарију.

(Шайуће нешћо Марију, зајим љољуби Михаила у косу)

Паун мој лепи!

Изађе. Марија љрићрчи и обасје Михаила љољујцима.

МАРИЈА: Хајдемо у моју собу. Мама сматра да треба да се стрпимо до венчања, али ја сам се баш ужелела.

МИХАИЛО: Знаш о чему сам маштао последњих месеци?

МАРИЈА: Па... надам се да погађам.

МИХАИЛО: О томе да овде подигнем бању.

МАРИЈА: Шта да подигнеш?

МИХАИЛО: Бању. Лечилиште.

МАРИЈА: А, то. Фино.... Хоћемо ли?

МИХАИЛО: Знаш оно место које се зове Маријанина вода, или се, бар, некад тако звало?

МАРИЈА: Оно где је љубриште?

- МИХАИЛО: Сада је ђубриште, али некада није било. Зашто се овај град уопште зове Бања? Логично, зове се тако јер је ту, некада, заиста била бања.
- МАРИЈА: Може бити. Они су сад већ легли, мислим, ако ти је због њих непријатно.
- МИХАИЛО: Шта, може бити! Ја сам проучио литературу, пун кофер књига сам довукао!
Још у најстаријим записима помиње се тај лековити извор. У римско доба, ту је, заиста, била бања. Па, доскора су, још, сељаци овамо долазили и лечили се, онако, на своју руку. Звали су то место Маријанина вода, јер постоји легенда о девојци која је ту, некада, живела и после се утопила у језеру. У литератури се само помиње, али Захарије нам је ту причу причао кад смо били деца, сећаш се?
- МАРИЈА: Не сећам се.
- МИХАИЛО: И ја сам био заборавио, али, кад сам почео да мислим о бањи, само ми се вратило. Дакле, та Маријана живела је поред извора, у прекрасном врту... Углавном, сада је извор затрпан. Не знам зашто. Све је пуно ђубрета. Ни сељака више нема. Добро, њих је, ионако, све мање. У близини се налазе старе кнежеве штале. У њима смо се некада, сећаш се... Ево, идем. Веома лепо здање. До-душе, полусрушено, али дало би се поправити. Мало, по мало, подигли бисмо бању, а затим одмаралиште. Около бисмо засадили прекрасан врт. Рај би се могао направити. Толико сам маштао о томе да сам почео и да сањам. Нарочито врт. Замисли, једанпут сам сањао и Маријану. Мора бити да је она, јер у причи се говори о тим врт-товима...
(Марија демонстрајивно излази)
Ево, ево, долазим!
(Хиџа за њом)

III

Председник општинске и Министар за народно здравље разгледају кнежеве штале. У прајњи двојице Телохранијеља – Болничара.

МИНИСТАР: Лепо вам је овде. Доста се изградило од кад сам последњи пут био. А јесам ли ја раније овамо долазио?

ПРЕДСЕДНИК: Нисте, господине министре, тојест, како да не! Више пута.

МИНИСТАР: Пролазећи аутомобилом кроз ваше подручје, видео сам колики сте напредак остварили. Тамо где су некада биле пусте оранице и кукурузишта, ничу сада дивне двоспратнице и троспратнице, а у самој Бањи, видим, имате велику робну кућу и солитер у центру.

ПРЕДСЕДНИК: Јесте видели? Трудимо се да не заостанемо за другима.

МИНИСТАР: Ако, ако... Уф! Толико сам уморан. Зар смо баш морали да излазимо на терен?

ПРЕДСЕДНИК: Баш и нисмо морали, али ви сте сами изразили жељу...

МИНИСТАР: А, да! Онда добро! Шта је, дакле, задатак нашег савременог здравства? Наше савремено здравство је један од најбитнијих видова борбе за народни интегритет. И срећу, ако хоћете.

А душевно здравље важније је од свега. Јер, шта радити с народом, питам ја вас, ако неконтролисано почне да одступа од датог модела душевног здравља? Не можемо дозволити, ваљда, да свако ствара своју приватну слику света? Зато је ту превентива од изванредне важности. О томе, такође, морате водити бригу. Разумете?

ПРЕДСЕДНИК: Разумем! О превентиви морамо водити бригу. Ево, то су вам те штале.

МИНИСТАР: Какве, сад, штале?

ПРЕДСЕДНИК: Па, кнежеве штале, које смо пошли да видимо.

МИНИСТАР: А, да.

ПРЕДСЕДНИК: Кнез је, као што вам је вероватно познато, волео добре коње и лепе жене.

МИНИСТАР: И био је у праву, ја да вам кажем!

ПРЕДСЕДНИК: Те је држао велике штале и велики харем. Харем је био на другом месту. Нама су запале само штале. Додуше, сад су полусрушене, као што и сами можете да се уверите, али, сматрам да је локација веома zgodна. Место је изван града, повучено, што је, колико сам схватио, веома важно.

МИНИСТАР: Да, да. Добро, једна осредња инвестиција биће довољна да послуже својој новој, прогресивној сврси. Па, нећемо им, сад, ваљда, хотеле градити. ЦДЗ ће уложити један део средстава, а ви ћете подупрети из општинског буџета.

ПРЕДСЕДНИК: Наш буџет је, као што сами можете замислити, тањи него икад.

МИНИСТАР: Ја вас разумем. Али, сви смо у истим говнима. А ово је ствар од приоритетног значаја. Иначе, доносимо закон о додатном порезу, па ћемо гледати да узмемо одатле.

ПРЕДСЕДНИК: Е, то је, онда, већ друга ствар.

МИНИСТАР: Јавићу вам ја. Уф! Толико сам уморан. Да се ми, полако, спустимо до аутомобила. А какав је програм за вечерас?

ПРЕДСЕДНИК: Како ви кажете. Желите ли курве или хоћете да се поштено напијете?

МИНИСТАР: Па... не знам ни сам. Можда је, ипак, боље да се напијем ко човек.

МРАК

IV

Чај код Председника општинске. Сервираће Телохранишћељи – Болничари, па ће се, зајим, повући.

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Ах, то је, значи, наш млади доктор који воли да чита! У Бањи се, ових дана, само о томе говори. А ви сад, сигурно, презирете нас, обичне паланчане.

МИХАИЛО: Напротив, госпођо, чезнуо сам да се вратим у завичај.

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Завичај! Ах, како је то романтично!

ПРЕДСЕДНИК: Михаило је наше дете. Патриота. Уствари, дете палог патриоте. А и његова сирота мати је страдала у рату. Дали су животе да нама буде боље....

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Како је то лепо! Како романтично!

ПРЕДСЕДНИК: Михаило је, могло би се рећи, штићеник наше општине.

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Са млеком или румом?

МИХАИЛО: Молим?

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: О, како је он шармантно расејан! Кажу да је то одлика умних људи.

ПРЕДСЕДНИК: Разуме се, с румом.

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: За младог господина с румом, за нас с млеком, као и обично.
И, како стоји ствар с нашим савременом медицином, драги докторе?

МИХАИЛО: Шта да вам кажем, госпођо... Деведесет одсто савремених болести представљају последицу неприродних услова живота...

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Но, добро, није важно. А како сте се забављали тамо у престоници?

ПРЕДСЕДНИК: Наша савремена медицина свакога дана, у сваком погледу, све више напредује. Наш радни човек ће ускоро живети можда и триста, четристо година...

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Још мало рума?

- МИХАИЛО: Мислим да у нашем месту постоје сјајни природни услови. Желео сам да се што пре вратим, како бих...
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: У ову рупу? Баш сте луди, докторе!
- ПРЕДСЕДНИК: Немој тако, драга... Наш регион обилује толиким природним лепотама.
- МИХАИЛО: И не само то! Пазите: надморска висина изнад двеста педесет...
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Па шта с тим, докторе?
- МИХАИЛО: Затим, не заборавите језеро!
- ПРЕДСЕДНИК: Јесте, све то доприноси.
- МИХАИЛО: Умерена влажност тла, бујна флора, бегологица и црногица. Стабилна ваздушна струјања. Океан најчистијег кисеоника!
- ПРЕДСЕДНИК: Видиш, драга!
- МИХАИЛО: А извор нисмо ни споменули!
- ПРЕДСЕДНИК: Нисмо. Какав извор?
- МИХАИЛО: Још од римског доба помиње се у овом месту...
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Овде су били стари Римљани?
- МИХАИЛО: Још од римског доба помиње се у нашем месту лековити извор. Зато се место и зове Бања.
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Ах, стварно, то је очигледно у вези! А зашто сад овде нема никакве бање?
- МИХАИЛО: То сам баш и хтео...

Улази II Телохранићевљ – Болничар.

- II Т – Б: Председниче, телефон.
- ПРЕДСЕДНИК: Ко је то сад, богаму, кад пијем чај?
- II Т – Б: Из кабинета за народно здравље.
- ПРЕДСЕДНИК: Извините, државни послови.

Излази са II Телохранићевљем – Болничарем.

- МИХАИЛО: Значи, још Римљани су учили предности...

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Како изгледа љубавни живот у престоници, докторе?

МИХАИЛО: Молим?

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Како то раде престоничке женице?

МИХАИЛО: Па...

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Да ви нисте, можда...? Чула сам да је то сад у моди. А знате ли како су радили стари Римљани?

(Гледа ђа. Он се снебива)

Мушкарац би лежао на леђима, а жена би га јахала. Тако би и с вама, изгледа, требало радити, докторе... Још мало чаја?

Улази Председник, њрљајући руке.

ПРЕДСЕДНИК: Добре вести! Инвестиција за наш пројекат је одобрена. Михаило, сине, прелазимо на ствар!

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Водићете досадне мушке разговоре? Ја се, онда, са задовољством повлачим. Докторе, дођите нам још који пут на чај, ви сте тако забаван гост.

Излази.

ПРЕДСЕДНИК: А сад, ја и ти да дрмнемо по једну.
(Сића две њуне, водене чаше рума и сића вља на сићо)

Она сматра да ми од тога отичу капци. Глупости!

МИХАИЛО: Не, не, хвала, ја не бих то никако могао.

ПРЕДСЕДНИК: Као хоћеш.

(Искайи, једну за дружом, обе чаше рума)

МИХАИЛО: Дакле, још у време старих Римљана...

ПРЕДСЕДНИК: Слушај сине! Ми овде с тобом озбиљно рачунамо. Ту је био министар за народно здравље, веома драг човек, о свему смо разговарали... Али, што може да попије! И ја могу, али, брате, оно је чудо... Ти знаш од какве је важности народно здравље за општи напредак.

МИХАИЛО: Знам, председниче, зато сам и мислио, јер још Римљани су схватили да тај извор може...

- ПРЕДСЕДНИК: Ти си, бре, тврдоглав ко коњ!
(*Насће ђуну водену чашу рума и искаји*)
А душевно здравље народа представља највиши израз опште здравствене ситуације. Стога је, на високом месту, донета одлука да се у нашем граду оснује душевна болница која ће бити главни расадник народног здравља у овом крају. Јел знаш оне старе кнежеве штале?
- МИХАИЛО: Знам, тамо смо се, као деца...
- ПРЕДСЕДНИК: О томе ћемо други пут!
- МИХАИЛО: Али, још стари Римљани су, на том месту....
- ПРЕДСЕДНИК: Дакле, душевна болница ће бити у тим шталама. Твој задатак је да се укључиш у рад те нове здравствене установе.
- МИХАИЛО: Како мислите...? У лудници да будем!
- ПРЕДСЕДНИК: Да. Као лекар, наравно.
- МИХАИЛО: Знам, али, како мислите... Ја нисам психијатар!
- ПРЕДСЕДНИК: Опет он! Права си пицајзла, сине! То је зато што не пијеш. Потребно је, ипак, да у лудници буде неки лекар. Додуше, биће ту још један доктор из престонице, али он ће се задржати само док се ствар не ухода. А ти ћеш то онда преузети у своје руке. Нама су потребни нови кадрови.
- МИХАИЛО: Бању да водим, то бих могао, али... лудницу...
- ПРЕДСЕДНИК: Ништа лакше. Програм терапије свим душевним болесницима редовно шаље Центар за душевно здравље; ти ту немаш шта да бринеш.
- МИХАИЛО: Откуд они могу, постоје различити случајеви...
- ПРЕДСЕДНИК: Без бриге! ЦДЗ брине о свему.
Постојала је, првобитно, интенција да се програм терапије шаље, директно, у сваку кућу, само ту не би могла да се оствари стручна контрола. Зато је решено да се, у сваком општинском месту, оснује душевна болница кроз коју би, теоријски, требало постепено да прође цела популација тога краја. То је, за сада, ипак, немогуће, али, чини се колико се може. Очекујемо, сине, да и ти даш допринос развоју родног краја.

V

Берберница. Мајка њере њрозоре. Захарије седи на берберској сџо-лици. Пије ракију и чџија из велике књиџе коју држи на коленима.

ЗАХАРИЈЕ: “Пророци твоји пророковаше ти лажи и безумље, и не откриваше безакоња твојега да би одвратили ропство твоје; него ти казиваше утваре лажне и које ће те прогнати. И мјесто мириса биће смрад, и мјесто појаса распојасина, мјесто плетеница ћела, мјесто широких скута припасана врећа, и мјесто љепоте огорјелина”.

МАЈКА: Па, добро, Захарије, брате мили, зар и сада, када се за ово славље припремамо...

ЗАХАРИЈЕ: Тако ми се, снајка моја добра, отворило. А без божје речи као и без ракије тешко је живети на свету. Дођи, ракијицу љуту да попијеш, души својој да олакшаш...

МАЈКА: За свечано отварање мора све да блиста. И мога Михаила мораш да потшишаш, да уредиш. Он сад постаје важна личност. Михаило, о Михаило!

ЗАХАРИЈЕ: Биће све како ти кажеш, душо слатка.

МАЈКА: Михаило, о Михаило! Сигурно се опет, сирома, у собицу своју с књиџама затворио.

Улази Михаило с књиџом у руци.

МИХАИЛО: Ево ме, мајко!

МАЈКА: Ти једнако читаш, јадни мој сине!

МИХАИЛО: А шта друго да радим, мама?

МАЈКА: Здрав си, млад си, како не знаш, црни сине? Најпосле, како хоћеш. Пази само да ти у главу то не удари, ко што је овом сиротом Захарију ударило.

ЗАХАРИЈЕ: У праву је мати твоја, слатки мој Михаило. Ти сад постајеш важна личност. Не пристоји се да стално књиџе читаш.

МАЈКА: Седи, сине, да те Захарије наш мало потшиша и уреди, не можеш тако растао на свечано отварање ићи.

- МИХАИЛО: Шта ми фали овако? Шишали сте ме већ пре пет дана.
- МАЈКА: Треба, треба, сине! Јеси ли видео како је председник наш кратко потшишан? Ниси ти сад макар ко. Мајка је сина гајила и одгајила! Сад ће син мој на почасној трибини да седи, а мајка ће из прикрајка да гледа и сузе радоснице да брише.
- МИХАИЛО: Не претеруј, мама. У питању је само једна обична лудница.
- МАЈКА: Ако, ако, сине! Нека је и лудница, само да се ти мени на почасну трибину попнеш. А шта лудници фали, и то је за људе. Не могу ваљда лудаци слободно улицама ићи! Најзад, не буди нестрпљив – данас у лудници, сутра ћеш, можда, и у општини бити.
- МИХАИЛО: Али, ја сам лекар, мама!
- МАЈКА: Ако си, сине. Ко ти све данас на власти не седи! Наш председник, Бог му дао здравља, једва је дреерски занат завршио. Ако ти је отац луд био, ти немој да будеш. Мајка је сину кошуљицу белу испеглала и кравату шарену спремила. А оделце твоје што си га на матурској свечаности носио, ено га, као ново, у најлон кеси га је мајка чувала, нафталином засипала...
- МИХАИЛО: Ја сам замишљао бању да отворим, лековити извор од ђубрета да очистим, цвеће около да засадим... Рај на земљи би ту могао да се направи. Још стари Римљани су са тог извора воду пили...
- МАЈКА: Мани Ромљане, сине! какви те Ромљани сад спопали!
- МИХАИЛО: Испод земље сигурно постоје остаци римских грађевина. То бисмо лепо откопали, направили шеталиште између рушевина...
- МАЈКА: Памети се призиви, није тебе мајка гајила да нечиста циганска места откопаваш!
- ЗАХАРИЈЕ: Такав ти је живот, мили мој Михаило... Мируј, мируј, сад ће Захарије твој тебе лепо да поткуси, а ти због варљивих образаина судбине немој да се жестиш, мируј да ти уши не одсечем, слатки мој сине, како ћеш на почасну трибину без ушију ићи.

Бања или лудница, сине мој, сад свеједно. Иза божјег лица увек ђаволско наличје провирује. Не можеш се ти, сад, са својом судбином погађати.

МИХАИЛО: Ма каква судбина! Није лудница, ваљда, моја судбина!

ЗАХАРИЈЕ: Није, није, соколе, све ће то на добри изаћи, ако Бог да. Све ће то проћи. Ништа није вечно осим имена господњег.

Улази Марија у свечаној хаљини. Врши се.

МАРИЈА: Погледајте, јел може ово за свечано отварање? Шта мислите?

ЗАХАРИЈЕ: Красно, кћери, красно... Као цветић пољски са ливаде, узбран у свеже, мајско јутро.

МАРИЈА: Боје су светле, радосне, приличи уз срећан догађај, зар не? Мало сам је поткратила, још само да се проштепује, пази, мама, само сам је проспендлала, а и руке су ти, брате, прљаве! Шта кажеш, Михаило?

МИХАИЛО: Па не идемо, ваљда, на венчање, Марија!

МАРИЈА: Што, Мићо? Па најзад се и у нашем месту нешто дешава.
(Пољуби ђа звучно)
Мили мој!
(Исцрчи)

МАЈКА: А богме и на венчање треба мислити...

ЗАХАРИЈЕ: Треба, треба, као ждребица је довојчица наша. А ни Богу то, ваљда, није мрско. Па бисмо и оно винце, под печатом што лежи, отворили, да се и ми старци мало порадујемо.

Улази Мајсџор, у шесном црном оделу ђуном руђа. Један рукав носи у руци.

МАЈСТОП: Па шта је ово, жено? Шта је ово!?

МАЈКА: *(Разгледа)*
Распало се... Право да ти кажем, ја ко велим ти си одсвирао своје, па ти га у нафталин нисам стављала од кад си, оно, последње одликовање добио. Мољци су се овде костирали добрих тридесет година.

- МАЈСТОР: Сад немам шта ни за упок...
- МАЈКА: А и угојио си се, брате. Дошо си ко крмак, кад те у том оделу гледам. Шта би људи рекли да те тако, ко циркузанта, упопавамо?
- ЗАХАРИЈЕ: Право кажеш, мила снајко, како би било то, пред лице господње овакав изаћи.
- МАЈСТОР: Ипак је то срећан догађај. До сада нисмо имали ништа, а сада имамо бар лудницу, Нешто се, ипак, гради. Сем тога, сина сам на пут извео. На шта ћу сад одликовања да прикачим?
- ЗАХАРИЈЕ: Па имаш ону униформу, мој соколе, што ти је из рата преостала. На њој би и мољци зубе поломили. Униформу ти обуци, команданте мој добри, и одликовања на њу прикачи, ево, ја ћу их, соколе, сидолом изгланцати, као сунце јарко да сијају, нека свима, од муке, очи поиспадају. А после те таквог можемо и упопати, да се у униформи ратној пред Господом дичиш.
- МАЈСТОР: Та ти ваља, Захарије! Тако нека и буде.

Улази I Телохранииџел – Болничар.

- I Т – Б: Наређење из Општине поводом свечаног отварања душевне болнице: на сваку кућу истаћи барјак, а на прозоре шарене ћилиме!

МРАК

VI

Свечано отпварање луднице.

На сред пошйуно празне сцене радници довршавају трибину. Трибина је од жреда и дасака и они треба да је, заиста, у шом прешуику праве. Улоге радника играју позоришни декоративери. Током рада на трибини декоративери треба да импровизују дијалог, ијј. да жоворе и понашају се исто као када, у редовним околностима, пошпављају декор на сцену. Само I и II радник треба да буду жлумци.

После завршеног посла радници ће се умешаши међу остале пошмайраче свечаног отпварања и предспављаће народ, шито они, и иначе, јесу.

I радник прави импровизовано спешенишће којим ће се жосши пешти на трибину. Он извесно време лута чекићем, зашм седа и брише жној.

I РАДНИК: Докле ћемо ми њима да градимо трибине.

III РАДНИК: Све док их јаво не однесе.

II РАДНИК: Што, да не би и ти мало да се попнеш?

I РАДНИК: А што да се ја не попнем?

II РАДНИК: Зато што си глуп и неотесан. Ниси у стању ни летву да закујеш како треба.

I РАДНИК: Хоћеш да кажеш да су они бољи?

II РАДНИК: Не знам да ли су бољи, знам само да ће врат сломити ако степениште будеш радио тако траљаво.

I РАДНИК: Зар сам ја крив што су даске труле и јексери зарђали!

II РАДНИК: Лако ти је са здравом јацијом градити, брале! Свестан радник има да гради и са трулом као да је здрава.

I РАДНИК: Јебо те ја!

Улазе I Т-Б, II Т-Б и Лекарски помоћник. Како они уђу, радници се сложено враће своје послу. Придошлице обилазе окол и свуда завирују.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Шта, ови још ни трибину нису завршили?

I T – B: Лењо је то, колега, ко стока.

II T – B: Брже мало, браћо раденици!

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Осмотрите их само како раде без воље! Знате, колега, та патолошка леност која се код ваших раденика даде опсервирати, представља, уистину, идеалну подлогу за клијање душевних аберација, као што су, на пример, *dementia opstructionis*, или, пак, овој сродна *dementia anarhica*. Дајте да мало завучемо нос у тај њихов посао!

Сва њројица одлазе до њрибине, загледају. Радници вредно раде, не дижући ѓлаве. Одјекује лупа чекића. II Телохраниџељ – Болничар загледа сџејениџије, лупка њо њему, најзад сџиане да се њење. Кад сџиџне скоро до врха, сџејениџије се, с џреском, сруши а он се нађе, изубијан, на земљи, заџрџан криом леџава и дасака.

Сви, укочено, без речи, џосмаџрају како се Болничар извлачи из криша.

II T – B: Шта гледате, јебем ли вам сто мајки!

I Телохраниџељ – Болничар и Лекарски џомоћник се џируде да џрикрију смех. Радници џриџрче да оноџа дижу. Насџаје џужва у којој се још џо неџио од џрибине сруши и још неколико људи џоџада. I Телохраниџељ – Болничар улеџи у џужву и сџиане да размиче раднике.

I T – B: Одби! Одби!

II Телохраниџељ – Болничар се џомаља из рушевина, сав крвав. Пџиа ѓлаву, брише крв. Чисџи се. I Телохраниџељ – Болничар му џомаже. Радници, џокуњени, сџиоје околo.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Штавише, колега, случај увелико превазилази моје дијагностичке пројекције. Да ли су повреде теже природе? Има ли какве фрактуре?

I T – B: Тако ли се свечана трибина гради, браћо раде-ници?

I РАДНИК: Па, кад је трула јапија...

II T – B: Ви сте трули, мајке вам га спалим!

I T – B: Ко је правио степениште?

Дуџа џауза.

II T – B: *(Блаџо, али џрекорно)*

Ред би био, мислим, да се сам јави.

Пауза.

I РАДНИК: Ја сам правио, али, јапија је...

I Т – Б: А, ти си...

II Т – Б: *(И даље благо)*
Ко те плаћа, брале?

I РАДНИК: А?

I Т – Б: Ко те је послао да наше славље помрачиш?

II Т – Б: С ким си повезан?

I Т – Б: Кога си још заврбовао?

I РАДНИК: Шта је вама? Ја имам малу децу!

II Т – Б: *(Жалостиво)*
А што раније ниси мислио на децу, брате? Ето, какав си ти отац, раденик и грађанин... Вероватно си и ове честите раденике већ затровао.

РАДНИЦИ: Није, није! Ма, какви! Ми смо у реду.

Пауза.

I Т – Б: Говори, ко те је послао?
(Шамар)

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Не, не, не! Сироти Хипократус би се у гробу преврнуо!

I Т – Б: Шта зијаш у мене ко да си с ума сишао?

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: То, то! Сад сте на правом трагу. Ја говорим, очи вам отварам... Зар нисте, колега, одмах перципирали да је примерак девијантан. А делује и прилично тупаво. Сад ћемо ми дијагнозицу поставити... Држите пацијента за горње екстремитете, молим, како бих могао да извршим окултацију!

I РАДНИК: Пусти ме! Упомоћ!

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Па, то је сасвим безболно... Мораш имати повећења у мене! Ја сам, у начелу, твој пријатељ.
(Повлачи му очне кайке)
Закрвављене вучје очи, добро... Зини!
(Вади из џепа кашику, ойћвара њацијенију усћиа)
О, како ти људи имају оштре зубе!
Слушај ме пажљиво и понови: тристаосамдесет-

пет, тристадеведесетосам, петхиљадатристатрина-
ест, осамстопедесетчетири, деветстоосамдесет-
шест, четири милијарде деветстопедесетосам ми-
лиона тристашездесетосам хиљада петстотетрна-
ест.

(Радник ћући)

Добро... Значи, пажња расејана. Да, да, да... Веома
озбиљан случај. Реч је, драге колеге, о тешком
манично-депресивном оболењу, познатом под име-
ном *agressio herostraticus absurdum*.

I T – B:

Јел то заразно?

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК:

Може да буде. Пратићемо развој ситуације.

(Вади, изјод кајући, лудачку кошуљу)

А сада ћемо ми теби, пријатељу, да не озебеш,
кошуљицу навући. Ручице, молим!

Навлаче му кошуљу. Овај се оћима.

I РАДНИК:

Пустите ме! Нисам ја луд! Ја имам малу децу!

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК:

Ништа се не бој. Излечићемо ми тебе, рођени!

*(Вади из џепа цедуљу и зихернадлу, ње му качи
цедуљу на лудачку кошуљу)*

Од сада ћеш се одазивати на број деветстоосам-
десет хиљада шестопедесет, скраћено: деветсто-
осамдесет шестопедесет. Тако! Напред марш! Не-
ка је са срећом! Први пацијент из нашег места.

*Лекарски помоћник и II Телохранићел – Болничар изводе I рад-
ника.*

I T – B:

А ви, шта бленете? На посао!

*Радници љриону на љосао. Уљрчава Председник оћићине, везујући
краватју.*

ПРЕДСЕДНИК: Јел готово то тамо?

*(Иљрчава, ља се враћа, љећљајући и даље око
краватје)*

А где је музика? Јел стигла музика? Лепо сам јој
рекао да ми не даје ову кравату!

*(Баца краватју на земљу. Прилази I T-B, цима
његову краватју)*

Са ластишом? Дај овамо!

(Намешћа је себи)

То је већ боље. Да немаш, при себи, мали ракије?

(И Т-Б му даје њљоску. Председник добро њовуче)
И, дајте, завршавајте то, богаму!
(Излази)

И Т – Б: Живље то, живље тамо!

Диже са земље ѡпредседникову краватиу, ѡкоушава да је веже. Вади ољледалце из ѡеја, ѡрељледа зубе, ѡљује у шаке, замазује косу, бори се с краватиом.

Улазе Мајсѡпор и Захарије. Мајсѡпор је исѡршен, свечано сѡуѡа, одевен у ѡесну униформу, ѡу и ѡамо изједену од мољца, са низом одликовања на ѡрудима. Захарије, у сѡаромодном црном оделу, ѡрчкара уз ѡежа, са ѡубом сидола и крѡм, ѡе своме некадашњем команданѡу довршава ѡлачање ордења.

ЗАХАРИЈЕ: Стрпи се, соколе, само још овај орденчић да изгладим! Нека сину одличја твоја као звездице небеске, на овај свечани дан!

Мајсѡпор засѡјаје, дозвољава да му заврши ѡлачање.

МАЈСТОП: Јесте, али униформу су ми, ипак, мољци изјели.

ЗАХАРИЈЕ: Док су то мало рупа направили, многи је мољац на њој зубе поломио, душом ти јемчим, соколе!

Улазе Мајка, Михаило и Марија. Михаило, уѡежњуѡ у ѡесном ѡежеѡ оделу, са широком, уѡадљивом краватиом у јарким бојама. Марија у краѡкој, леѡришавој, шареној хаљиници од синѡеѡије. Мајка у косѡиму, са белом блузом. Мајка је ухватила Михаила ѡод руку, а он ѡокушава да се извуче.

МАЈКА: Како је мајка синчића свога опремила! Шта си се устобочио, сине?

МИХАЛО: Пустите ме, богати, мама!

МАЈКА: А што се ти стидиш, лепи мој Михаило? Хоћу да данас сви виде ко ми је син.

(Марији)

А ти га, слободно, с друге стране подухвати! Немамо ми чега да се стидимо, децо моја слатка.

Марија се, с друе сѡране, обеси о Михаилову руку.

МАРИЈА: Што си се тако укретио, срећо моја?

МАЈСТОП: Не могу честито ни да је закопчам!

ЗАХАРИЈЕ: Увуци, још мало, стомачић, добри мој команданте!

Приѡеже му ѡјасач. Мајсѡпор кашље.

МАЈСТОП: Угушићеш ме, Захарије!

ЗАХАРИЈЕ: Нека, нека, соколе, све ће то добро бити!

МАРИЈА: Гле, како красну трибину подижу!

МАЈКА: На њој ће Михаило наш данас да се шепури. Паун мој лепи!

Улазе музичари, мариширајући и свирајући. То су лимени дувачи и велики бубањ. Испред њих дириџент, корача уназад и маше барјачићем.

І Т – Б: Не још, не још! После ћете да дувате!

ЗАХАРИЈЕ: Силно ли дувају, свеца им њиховог!

І Т – Б: Овде! У врсту! Та-ако. Равнајс! Равнајс, ти тамо! Теби говорим, суклато!

Музичари се постојевају, њихо испробавају инструменти. Радници кују трибину и припремају шарене џакане којима ће је покривати. Уштрава Председник.

ПРЕДСЕДНИК: Музика? Добро је. А трибина? Аман, бре, људи, јел ви то опструирате на овај свечани дан? Па ми због вас ову приредбу правимо! Све је то због вас, јеро вас отац у дупе, непросећени!

І РАДНИК: Радимо, госин председник, убисмо се од рад...

ПРЕДСЕДНИК: (І Т-Б)

А ти? Шта си се ускурчио овде? Где је буре с вином, да се мој добри народ провесели?

І Т – Б: Па, не знам, овај, какво буре?

ПРЕДСЕДНИК: Какво буре? Трчи тамо, зврндове један побачени, за јаја ћу да те обесим кад се ово народно славље заврши! Сиктер!

(І Т-Б поштри)

Стани!

(Онај се враћати)

Дај ону ракију овамо!

(І Т-Б му даје њоску с ракијом, ња оштри)

Јеро вас Бог неспособни!

(Пије)

Куд ми западе тако тупав народ!

(Примети Мајстора, прилази му, разгледа га)

А што си се ти маскирао? Нису ово покладе!

МАЈСТОР: Ма, није, брате, него тесно ми оно одело што сам га спремио за укуп, а и мољци...

ПРЕДСЕДНИК: Зрео си за укуп, јадна ти мајка! Дошао си овамо да ми алузије правиш! Демонстрације! Хоћеш да кажеш да се ми о бившим борцима не старамо, је ли? Погледај на шта личиш!

МАЈКА: Говорила сам ја њему...

Председник се бесно окрене и изађе.

МАЈСТОР: Захарије, платићеш ми за ово!
(Почиње да скида одликовања и да их *џрџа* у *цейове*)

ЗАХАРИЈЕ: Невин сам, Бог ми је сведок, соколе мој добри.
Али, опет, примам грех на душу.
(Помаже му да скине одликовања)
А тако сам их лепо изгланцао...

Лекарски помоћник и II Телохранишљ – Болничар уводе, у маршевској колони, џеј-шесџ лудака, обучених у лудачке кошуље. Међу њима је и I радник. Музика засвира џуш.

II Т – Б: (Пријрчава и маше рукама)
Стој! Стој! Ко ти је рекао да свираш, *семе*?

Музика џресџаје. Лекарски помоћник џосџројава лудакe с друђе сџране сџрибине, џреко џуџа музике.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Одељење, стој! Потџљак! На лево! На десно равнајс! Мирно! На месту вољно!

II Т – Б: (Радницима)
Брже то покривајте!

МАРИЈА: Ко су ови, Михаило?

МИХАИЛО: Па, то су душевни болесници, које су довели...

МАРИЈА: Лудаци? А да они нас не нападну, Михаило? Чула сам да лудаци имају натчовечанску снагу... Значи, ти ћеш њих да лечиш, мили мој? Па како ћеш ти то?

МИХАИЛО: Ни сам не знам.

Улазе Председник, Минисџар за народно здравље, Председниковица и Докџор, сџарчић с јарећом брадицом и злајним цвикерима. II Телохранишљ – Болничар даје знак музици. Ова звасвира свечану корачницу.

II Т – Б: Живео министар за народно здравље!

СВИ: (Укључујући и лудакe, којима је Лекарски йомо-
ћник дао знак)
Живео!!!

*Министар, добро расйоложен, оййоздравља лево и десно. Радници
йанично довршавају йрекривање йрибине.*

ПРЕДСЕДНИК: Изволите овуда! Тојест, пардон! Сад ће наши вре-
дни раденици то да покрију.
(За себе)
Јебаћу им мајку!
(Вади йљоску)
Желите ли једно пиће?

МИНИСТАР: Не овде, забога!
(Маше народу)

*Председник се окрене на другу сйрану и йирѓне један ѓурљај. Пред-
седниковица му даје йрейеће знаке.*

ДОКТОР: А где је тај млади лекар о коме сте ми причали?
(Тихо)
Дајте то овамо!
(Пије и сйавља йљоску у свој цей)

ПРЕДСЕДНИК: А, тојест, стварно, где је? Па, ту је негде, јебо га
отац, тојест, сад ћемо га довести!

*Председник маше Михаилу. Мајка и Марија ѓа ѓурају, он йрилази,
рукује се са свима. Радници, йод надзором I Телохранийеља –
Болничара, доваљају буре с вином. Трибина је йрекривена. Сви
радници, сада у улози йублике, сйају исйред йрибине. Министар,
Председник, Председниковица, Докйор и Михаило, йењу се на
йрибину. Музика свира, Министар маше народу. Најзад се све
уййиша. Председник се накашљава, ййиша се йо цейовима. Најзад,
йроналази зђужвану цедуљицу, развија је.*

ПРЕДСЕДНИК: Мислим да...
(Сйавља наочаре)
... отварајући овај величанствени збор, изражавам
мисли свих овде присутних, изражавајући дубоко
задовољство што ми се указала част да у нашој
средини поздравим нашег вољеног министра за
народно здравље, који је дошао међу нас да својим
присутвом увелича славље којим наша општина
обележава своју нову радну победу – отварање
душевне болнице – победу, која крунише систе-
матске напоре, како општинске управе тако и
целог народа овога краја, да се уврстимо у на-
предна и развијена подручја и да дамо свој допри-

нос општим напорима да се боља будућност што пре оствари – боља будућност, којој са ове свечане трибине, у име вас, кличем!

(Айлауз)

И Т – Б: За бољу будућност трипут ура!

СВИ: Ура! Ура! Ура!

ПРЕДСЕДНИК: А сада молим драгог госта, славнога творца нашег здравственог система, чији се благотворни утицај у народу већ увелико осећа, да узме реч.

Айлауз. Повици: живео.

МИНИСТАР: *(Елегантним покрећом неговане руке, љуне љрсцијења, сјишишава народно одушевљење)*

Цењени Председниче, добри наш народе, драги лудаци и остали! Желео бих, пре свега, да изразим задовољство што ми је, у низу мојих тешких и не увек пријатних државничких обавеза, пао у део пријатан задатак да говорим на овом свечаном скупу, на овом импозантном народном збору који, и овом приликом, потврђује монолитност народа и његових легитимних представника, најзад, у овом дивном тренутку којим ће бити крунисани заједнички напори Центра за душевно здравље и ваше напредне општине.

И Т – Б: Живео наш славни Центар за душевно здравље!

СВИ: Живео!!!

МИНИСТАР: О овом срећном догађају, када смо се окупили овде да прослаavimo још једну радну победу, ја не желим да говорим другојачије неголи у контексту нашег општег друштвеног развитка и убрзаног напретка, који, на свим пољима, у сваком погледу, крупним корацима остварујемо, и чији је овај догађај само један део, само део у целини наших монолитних стремљења која имају за циљ дефинитивну срећу нашег народа.

(Айлауз)

Цењени Председниче, добри наш народе, драги лудаци и остали! Ви знате да нама није било лако. Требало је прво очистити Аугијеве штале од ђубрета прошлости, како би се отворио простор за нову, хуману историју, чије златне странице ми, сви заједно, исписујемо. Као и свакога дана, и данас ми

исписујемо једну од таквих страница. А како бисмо све то постигли без душевног здравља...?

И Т – Б: За душевно здравље свих наших грађана трипут ура!

СВИ: Ура! Ура! Ура!

МИНИСТАР: ... Без душевног здравља овога народа, који је, у тешким тренуцима прошлости и садашњости, показивао, највећим својим делом, здрав смисао за циљеве за које смо се ми горе залагали.

Дозволите ми, зато, цењени Председниче, добри наш народе, драги лудаци и остали, да у овом свечаном тренутку, у своје име и у име свих вас, изговорим скромну захвалу нашем Центру за душевно здравље који, несебично и даноноћно, бди над душама свих наших грађана – над том нежном и кварљивом супстанцом, изложеном нападајима, додуше, поражених али неуморних непријатеља спреда и страга, који, у овом тренутку, поново дижу главу, уједињени у својим мрачним, рушачким циљевима.

А ја им, са овог места, поручујем да ми нећемо толерисати њихово роварење у нашим редовима, и да ћемо енергично заштитити душевно здравље наших поштених и добрих суграђана!

(Айлауз)

Јер, шта је важније, цењени Председниче, добри наш народе, драги лудаци и остали, шта је важније од душевног здравља једног народа?

И Т – Б: Ништа!

МИНИСТАР: Тачно! Ништа није важније од тога, јер само душевно здрав народ може да сачува у својој свести неискарену слику света коју смо ми створили, и која, ни по коју цену, па ни најскупљу, не сме бити доведена у питање!

Айлауз. Узвици: Тако је!

МИНИСТАР: Због тога смо приступили изградњи мреже душевних болница, од којих ће свака, па и ваша, под будним оком Центра за душевно здравље, представљати неразориви бастион нашег монолитног погледа на свет.

И Т – Б: Са душевним болницама у нове победе!

СВИ: Ура!!!

МИНИСТАР: Несагледиве су предности које душевне болнице доносе народу. Народ ће из ових лечилишта излазити душевно препорођен и очишћен, способан да се укључи у токове којима се ми одлучно и сигурно крећемо ка срећној будућности. Живели!

*Френетичан ајлауз. Повици: Живео! Министар ојшћоздравља бла-
жонаклоно и досшћојансшвено се осмехујући. На крају и сам ајлау-
дира раздраганим народу.*

ПРЕДСЕДНИК: Захваљујем нашем генијалном духовном вођи. Хвала на искреним, топлим речима и бризи за наш просперитет и срећу! Ваш долазак остаће златним словима записан у завичајној историји овога региона.

(Ајлауз)

Такође, користим прилику да предложим да се једном мермерном спомен плочом, која ће бити узидана у завичајни музеј, обележи овај историјски датум, као и да се пусти у промет двострука серија златних и сребрних значака са ликом нашега дра-
гог министра.

(Ајлауз)

МИНИСТАР: Немојте, богаму, то ће бити претерано!

ПРЕДСЕДНИК: Чујете ли глас народа?

МИНИСТАР: Само да знате да је то против моје воље. И овога пута повинујем се вољи већине.

ПРЕДСЕДНИК: Хвала! Од срца хвала у име свих наших суграђана.

(Када се ајлауз сшшшш)

А сада, дозволите ми да вам укратко представим уваженог доктора који је дошао из Престонице да својим стручним знањем, искуством и опробаним залагањем, помогне да ова корисна установа код нас заживи. У томе ће му помагати наш млади доктор Михаило, кога сви добро знате. Ми смо њега послали у Престоницу на школовање, како би се припремио за тај одговорни и тешки задатак. И ево, он је тамо докторирао из области друштвене психијатрије и биће, надамо се, поуздан сарадник своје искусном колеги. Поздравимо бур-
ним аплаузом ову двојицу стручњака!

Айлауз. Нарочићо бурно айлаудира Михаилова породица.

МАРИЈА: Мама, види га како је леп!

МАЈКА: Сузе ми од среће теку!

МАЈСТОП: Мој Михаило!

ЗАХАРИЈЕ: Као сиви соко...

ПРЕДСЕДНИК: А сада – на крају званичног тока ове свечаности, која ће у своме другом делу имати на програму народно весеље, за коју смо прилику, из општинских средстава, обезбедили лепу количину алкохолних пића,
(*Сјонџани айлауз*)
дајем реч нашем цењеном Доктору. Докторе, изволите!
(*Гурка ља*)

ДОКТОР: (*Који је, све време, кришиом пошезао из љоске*)
Молим? А, да! Ево, сад ћу ја...
(*Закојчава сако, сџуја несиђурно најред*)
Према најновијим достигнућима теорије о друштву, друштвена психијатрија сматра се круном свих друштвених наука, ап и свих наука уопште. Она чак и дубоко посрнуле особе, применом метода интензивне душевне хигијене, успева да претвори у конструктивне чланове заједнице. Дозволите да вам представим живи пример својих речи. Пред вама се налазе моји дугогодишњи пацијенти, које сам, из сада већ преоптерећене престоничке душевне болнице, довео да буду језгро ове новоосноване здравствене установе, која ће се, разуме се, временом ширити, на добро и срећу свих нас. Она се, штавише, већ незадрживо шири! Ако пажљивије загледате чланове овог малог, симпатичног колектива, уочићете једно вама познато лице. Лудница већ хвата корена у вашој средини. Честитам!
Погледајте, само, моје пацијенте! Примећујете ли како са њихових лица зрачи благотворно дејство терапије, чији се програм редовно припрема у Центру за душевно здравље? Запажете ли непомућену ведрину која се разлива из њихових погледа, уперених према будућности?

И Т – Б: Живела наша душевна терапија!

СВИ: Живела!!!

ДОКТОР: Они ће, такође, увеличати ово народно славље, тако што ће отпевати једну песмицу. Та љупка песмица показује њихов доживљај терапије, коју су они већ прихватили као начин живота. Овом малом нумером, који су сами смислили, они ће изразити задовољство што се налазе у вашој средини.

Айлауз.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: *(Даје инјекцију)*
Ла-ла-ла-ла.... Музику, молим!
(Дирижује)

ХОР ЛУДАКА: Новог ума зора свиће
Весели се свако биће
Мрак с очију нама спада
Запевајмо углас сада
Запевајмо углас сада
Лудница је наша нада

Терапија, жеља жива
То је наша перспектива
То је сила прогресивна
Нашој души храна дивна
Нашој души храна дивна
Мајка наша колективна

ПРЕДСЕДНИК: Браво! Браво! Аплауз за наше симпатичне лудаке!
(Айлауз)
А сада, народно весеље, са музиком и алкохолом!
Музика, коло! Весело, весело! Распали! Опа!

Музика засвира коло. Гости силазе с терасине. Ошвар се буре с вином. Прва чаша се њочи за Министра, који се куца с Председником.

Затим настјаје јама око бурџа, џунџула, весеље.

Породица ђри Михаила.

Музика свира све јаче, све живље, све заљубиције, вино се лије, народ њоврискује.

Најзад се сви хватају у коло, које се вије као змија, у ритму њомамних удараца у велики бубањ.

КРАЈ ПРВОГ ДЕЛА

VII

У душевној болници. Улазе лудаци, један по један, праћени I и II Телохранишљем – Болничарем. Долазе до својих кљуца.

I Т – Б: Одељење стој! На лево круг! Капе скини! Седи.

Лудаци седају. Улази Лекарски помоћник. Лудаци устјају.

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Седи!

Лудаци седају.

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Наставићемо са духовним вежбама. Да ли сте спремни?

ЛУДАЦИ: Јесмо!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Прво ћемо завршити започети програм усмених састава.

Улази Михаило. Лудаци устјају.

МИХАИЛО: Седите, седите, молим вас!

Лудаци седају.

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: *(Устјаје)*
То сте ви, професоре! Изволите! Ево, баш прелазимо на усмене саставе.

МИХАИЛО: А где је Доктор?

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Ево, изволите овде!
(Устјуца му своје место и одмах настјавља, не дајући му времена да проговори)
Програм усмених састава представља темељ индивидуалних напора које сваки душевни болесник мора улагати у оквиру наше терапије. Ова самоиницијатива пацијената, коју у лечењу користимо, ово ослањање на властите снаге болесника – снаге којих они, без помоћи наше терапије, никада не би постали свесни – има за циљ да у њима пробуди изгубљено самопоуздање и да њихово евентуално оздрављење постави на сигурне и трајне основе.

МИХАИЛО: А Доктор...?

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Починемо! Јесте ли спремни!

ЛУДАЦИ: Јесмо!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Деветстоосамдесет шестопедесет!

І РАДНИК: Изволите!
(Усџаје)

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: За данашњи усмени састав имао си да обрадиш следећу тему: "Корени мога лудила и напори које чиним да га победим".
(Пауза)
Но? Шта је? Почни!

І РАДНИК: Наша општина постигла је, у претходном периоду, значајне резултате захваљујући напорима свих наших друштвених снага, нарочито...

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Чекај, чекај, шестопедесет! То није то. Полако. Концентриши се.

Велика пауза.

І РАДНИК: Још од најранијег детињства...

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: То је. Настави!

І РАДНИК: Још од најранијег детињства осећао сам расцепљеност своје личности на две половине. Једна је тежила да да искрени допринос општем добру и напретку, док је друга показивала деструктивне симптоме својеглавости, мрзовоље и злобе. Прву половину називамо светлом а другу тамном. Борба светлости и мрака у моме, од детињства, поремећеном уму настављала се кроз цео каснији живот, праћена тешким главобољама, сталним сукобима са самим собом, као и са широм друштвеном заједницом, док, на крају, није кулминирала потпуним помрачењем свести, када сам, током недавних, свечаних догађаја у нашем месту, изазвао немили, непријатељски испад. Трагичном исходу моје, до тада хроничне, болести

– која, међутим, није показивала тако бурне, акутне симптоме – допринео је негативан утицај што га је на мене систематски вршила неколицина мојих другова, који су сваке вечери одржавали конспиративне састанке у крчми “Код дивље маčke”, камуфлирајући своју мрачну делатност наводним уживањем у алкохолним пићима. Њихова имена гласе...

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: *(Благо, њедагошки)*

Нећемо тако. Nomina sunt odiosa. Именима ћемо се бавити касније, у посебној сеанси. Настави!

I РАДНИК:

Још од најранијег детињства...

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Не од почетка! Рекао сам: настави!

Пауза.

I РАДНИК:

Још од најранијег детињства...

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: *(Благо али забринуто)*

Не ваља, шестопедесет, не ваља... Тешко ће ићи с тобом. Али, упркос својој тешкој болести...

I РАДНИК:

Али, упркос својој тешкој болести, још не губим наду у оздрављење јер, изнад свега, желим да будем користан члан шире друштвене заједнице. Ову дивну наду свакодневно ми улива стручно особље модерне душевне болнице “Бања”. Ослањајући се на њихову помоћ и негу, даћу све од себе како бих борбу између светлости и мрака, која се у мојој болесној души још увек води, успешно окончао дефинитивном победом светлости и како бих, једнога дана, могао да будем од користи нашој заједници која, крупним корацима, непрекидно корача...

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Добро је, добро је. Седи!

А сада – пошто за бољу будућност није довољна само монолитна свест, већ и челичне мишице – три минута телесних вежби!

II Т – Б:

Мирно! У врсту збор! На лево! Трчећим кораком напред марш!

Трче око њозорнице.

МИХАИЛО: А где је, молим вас, Доктор?

Лекарски њомоћник, љравећи се да није чуо, одлази љрема лудацима.

П Т – Б: Одељење стој! Потилјак!

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Важи ли то и за тепе, Шесточетрдесетдевет? Зашто ред не поштујеш? Мораш сам чинити напоре да пригушиш те деструктивне пориве у себи. На-ставите!

П Т – Б: На лево! Лези – диг се! Лези – диг се! Лези – диг се! Лези – диг се! Лези – диг се! Лези – диг се! Лези – диг се! Лези – диг се! Лези – диг се! Лези – диг се! Мирно! На десно! Трчећим кораком на своја места!

Заузимају своја места.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: А сада, после овог интермеца, који је нашим мишицама дао гипкости а нашем мозгу кисеоника, прелазимо, лако освежени, на други део нашег данашњег терапијског програма, који се заснива на механизму прве асоцијације.

У овом коверту, што смо га нетом добили, љубазношћу Центра за душевно здравље, налази се списак карактеристичних и свима добро познатих појмова. Ваш задатак биће да, на сваки понуђени појам, дате колективан, усмени одговор, заснован на првој асоцијацији која ће пролетети кроз вашу болесну свест.

(Михаилу)

Молим вас, обратите пажњу, докторе! Смисао овог контролног теста јесте да установи степен акцелерације, односно, ретардације процеса излечења.

(Лудацима)

Опустите се! Препустите се првој, слободној асоцијацији. Само спонтано, спонтано, молим! Од тога зависи успех теста. Јесте ли спремни?

ЛУДАЦИ:

Јесмо!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Почињемо!
(*Чииа*)
Прошлост!

ЛУДАЦИ: Мрачна!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Ближа прошлост!

ЛУДАЦИ: Славна!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Садашњост!

ЛУДАЦИ: Радна!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Будућност!

ЛУДАЦИ: Светла!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Дух!

ЛУДАЦИ: Колективан!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Добро је, добро је!
(*Са бла̀гошћу и сйрйљењем*)
А ти, Шесточетрдесетдевет? Само отвараш уста...
Зашто?
(*Пауза*)
Зашто? Теби, теби говорим!
(*Пауза*)
Идемо даље!
(*Чииа*)
Народ!

ЛУДАЦИ: Слободан!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Радни човек!

ЛУДАЦИ: Срећан!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Пут!

ЛУДАЦИ: Један!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Свест!

ЛУДАЦИ: Монолитна!

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Хвала, то би било све.

(Шејпа, размишља)

Сумирајући, *ad hoc*, резултате теста, морам да кажем да осећам велико задовољство због вашег напретка.

Но, моје задовољство мути једна немила појединост која квари, штавише – морам то, са жаљењем, рећи – поништава ваш сјајни резултат. Јер, тест је успешан само ако манифестујете јединствену, колективну исправност у мишљењу. У овом случају, један несавестан појединац пореметио је, поништио часне напоре вашег колектива.

О теби, о теби говорим, Шесточетрдесетдевет! А и на свечаном отварању ниси певао, само си отварао уста.

Да сте били јединствени, да сте показали успех на овоме тесту, добили бисте заслужену награду: пола сата одмора и право на порцију компота од сувих шљива. Овако, нажалост...

Остављама вама, да сами, у своме колективу, решите овај случај.

Лудаци скачу на свога друђа који је сабоћирао и почињу да га шуку, шутирају, ѓазе. Михаило крикне...

МИХАИЛО: Не! Шта то радите, забога!

... и полейти да их раздвоји, али ѓа лудаци, са неколико удараца оборе на земљу и наставе обрачун са својим несавесним колеђом. Лекарски помоћник и I и II Телохранийељ – Болничар йрискачу, йодижу Михаила, бришу му краво лице марамicom, йойрављају одело, ѓладе, сијају у усѓа ракију, не обраћајући, йрийом, йажњу на лудаке.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: О, Боже! Јесте ли повређени, професоре? Чекајте, сад ћемо ми то да обришемо, тако, тако, само мирно, само мирно... Кравату да поправимо, та-ко! Ништа, ништа, важно је да нема фрактура. Сад ћемо ми вас на ноге поставити... Дрхте, дрхте... Мали стрес, није то ништа... Ево, у фотељу ћемо вас посадити... Гуцните, само гуцните... Та-ко!

(Телохранийељима – Болничарима)

Преузмите пацијенте!

П Т – Б: У врсту збор!
(Лудаци престају да се шуку те се постоје)
На лево! Напред марш!

Телохранишљи – Болничари и лудаци излазе.

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Ето, видите! Не сме се тако, професоре... Опростите, тако брзоплето. То су вам тешки случајеви. Најбоље је да се стрпите док се не прилагодите, док не стекнете извесно искуство.

МИХАИЛО: Ништа ја не знам! Желим места код Доктора!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Нема потребе. Ставићемо ми два-три фластерчића и биће све у реду.

МИХАИЛО: Ни историје болести нисам добио на увид!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Не смете се сад напрезати, само мирно, полако...

МИХАИЛО: Не, ја идем право код Председника!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: Морате одспавати, одморити се...

МИХАИЛО: Он мора сазнати шта се овде догађа!

ЛЕКАРСКИ
ПОМОЋНИК: А сад ћу вас у вашу собицу повести да се одморите, не, не, ни речи, бледи сте и колена вам још клецају... Знате, кад човек дође у лудницу, неопходан је извесан период прилагођавања. А ви сте човек нежан, осетљив, можда, малчице лабилан, морате се одморити...

Изводи Михаила.

МРАК

VIII

У лудници. I Телохранићељ – Болничар сјава на сјолу, изувен, покривен по глави раширеним новинама. Као узглавље служи му хрија насланих фасцикли. Улази Михаило, обазире се око себе, примећује I Телохранићеља – Болничара. Енергично му прилази.

МИХАИЛО: Молим вас да се одмах пробудите! Чујете ли шта сам рекао?

(Дрма ђа, оваје не реађује)

Ово је превршило сваку меру. Добро, лудница, у реду! Знам да је лудница. Али, све има своје границе. Границе! Чујете ли!

(Дрма ђа)

Границе!

I Телохранићељ – Болничар се лађано буди, склања новине, ѓледа на сји, зева, седа, чеше се сањиво испод раздрљење кошуље.

I Т – Б: То сте ви, докторе... А зашто не спавате?

МИХАИЛО: Желим да изађем одавде. Зашто су сва врата закључана?

I Т – Б: Такав је кућни ред.

МИХАИЛО: Али не, ваљда, и за лекарско особље!

I Т – Б: А и шта ћете напољу?

МИХАИЛО: Желим сместа да изађем одавде! Чујете ли?

I Т – Б: Извините, такви су прописи. Имате излаз недељом.

МИХАИЛО: Где је Доктор? Од када сам ступио на дужност нисам га видео! Водите ме Доктору!

I Т – Б: То не може.

МИХАИЛО: Како, не може?

I Т – Б: Доктор не прима.

МИХАИЛО: А где су нестали пацијенти?

I Т – Б: Пацијенти су под земљом.

МИХАИЛО: Под земљом?

I Т – Б: Раде у болничком руднику.

МИХАИЛО: Болнички рудник? У околини нема никаквог рудника. Ја, бар, познајем овај крај.

- І Т – Б: Па, ето, да простите, не може се никада све знати.
- МИХАИЛО: Не разумем шта раде у руднику...
- І Т – Б: То је део њихове нормалне терапије.
- МИХАИЛО: Вама је то нормално?
- І Т – Б: То је за њихово добро. Знате оно: *mens sana in corpore sano*. Како да изменимо садржај њихове оболеле психе ако их не подвргнемо радикалном третману?
- МИХАИЛО: Ја нисам видео још ни историје болести!
- І Т – Б.: Опростите, али по историјама болести се не сме њушкати.
(*Сиваља фасцикле у касу и хоће да је закључа*)
- МИХАИЛО: Ово је стварно права лудница! Дајте ми те историје! Чујете ли! Дајте овамо то!

Покушава да му ојме. І Телохранишљ – Болничар једном руком задржава Михаила а дружом пријиска алармно звоно. Дојирчи Лекарски помоћник.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Шта је било?

І Т – В: Напао ме физички. Покушао је да на силу оствари увид у строго поверљиве документе.

МИХАИЛО: Да ли је он луд, о чему он прича!?

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Докторе, ја вас разумем... Не, не, ни речи! Потпуно. Ви сте човек осетљив, усудићу се да додам и малчице нервозан. Опростите што ја узимам слободу... Саветујем да се одморите, можда једно мало боловање...

МИХАИЛО: Какво боловање? Ја сам потпуно здрав! Ко сте ви, уопште...?

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Потпуно? Али, зар не видите како вам руке дрхте?

МИХАИЛО: Желим места да изађем одавде. Хоћу напоље!

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Ево, ја ћу вам боловање отворити. Имаћете времена да размислите, да стекнете исправнији суд о напорима које ми овде чинимо... Схватите то као пријатељски савет. Јер ја сам, у начелу, ваш пријатељ. Па видели сте с каквом преданошћу већина пацијената прихвата нашу терапију...

МИХАИЛО: Хоћу напоље!!!

Улази Докџор, несиџурно корачајући, са флашиом коњака у руци. Он је разбарушен, раздрљен, умаићен, џодбуо. Прилази џолако, буновно ѓледа око себе. Најзад се сџоро, блађим ѓласом, обраиши Лекарском џомоћнику.

ДОКТОР: Оставите нас...

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Али, Докторе...

ДОКТОР: Будите љубазни.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: У реду! Али, бићу у близини.

Излази са Болничарем. Докџор се уморно сџуишиа у фойшељу која сџиоји крај сџиола. Сџорим џокрејџом обара новине на џод. Из џеја вади две чашице, сџавља их на сџио и налива у њих коњака. Гледа Михаила.

ДОКТОР: Шта је, сине?

МИХАИЛО: Докторе, шта је ово?

ДОКТОР: *(Искаиши чашицу)*
Које?

МИХАИЛО: Па, све ово!

ДОКТОР: Лудница, сине, зар не видиш?

МИХАИЛО: Видим... али, ја то нисам тако замишљао.

ДОКТОР: *(Поново џуни своју чашицу)*
Узми једну чашицу! Добро ће ти чинити. Шаљу ми редовно из Центра за душевно здравље. Знају да волим.
(Појије)
Права медицина!

МИХАИЛО: Пре свега, треба пустити људе да слободно иду околo...

ДОКТОР: Дивни су младалачки снови... Они, неоспорно, на извeстан начин, оплемењују душу.
(Пауза)

Ти си, чујем, медицину завршио, с тобом ваљда, не треба почињати од азбуке.

МИХАИЛО: Ја немам никаквог контакта с пацијентима!

- ДОКТОР: Шта ће ти контакт с тим лудацима, сине? Ништа ти они, под милим Богом, не схватају. Сем тога, уопште се не перу. Смрде!
- МИХАИЛО: Њих треба лечити!
- ДОКТОР: Па, лече их, сине, лече их...
- МИХАИЛО: Оне гориле!?
- ДОКТОР: Немој бити на крај срца. То су људи прости, необразовани, они чине колико могу...
- МИХАИЛО: А шта ви радите?
- ДОКТОР: Док сам будан, највише волим да гледам кроз прозор. И полако пијуцкам. Кад дођем до пола бочице, обично задремам. Предвече се пробудим, бочицу довршим, па се опет у слатко Морфејево окриље вратим.
- МИХАИЛО: Капију држе закључану!
- ДОКТОР: Можеш изаћи у недељу, сине. А и куда би излазио?
- МИХАИЛО: Имам вереницу.
- ДОКТОР: А, вереницу! Што одмах не кажеш? Довешћемо овамо и вереницу.
- МИХАИЛО: Сем тога, извините, ја морам да одем Председнику...
- ДОКТОР: Као старији и искуснији колега, морам ти рећи, сине, да претерана ментална активност представља, већ, предворје лудила... Чекај, имао сам овде, негде, парче кобасице... Ја, кад се ментално напрежем, одмах огладним. Нема још много, али је врло добра.
(Претируа њо џејовима)
То ми шаљу ови из Центра. Знају да волим да поједем. А, ево је!
(Извади кобасицу увијену у харџију, ломи је)
Послужи се!
(Једе)
- МИХАИЛО: Ја сам, знате, замишљао да овде бању оснујем, рајске вртове да засадим... Да људи у светлим оделима, жене у цветним хаљинама шетају, киселу воду да пију, да између античких рушевина умне и веселе разговоре воде...

- ДОКТОР: Узми мало кобасице, пријаће ти!
(*Сиџа, њије, једе*)
И код младежи, као и код лудака, јавља се извесно патолошко неприхватање стварности – а како је стварност једна и недељива – значи, живота.
(*Пије*)
Кад боље погледаш, шта је и тај наш живот? Ништа! А и шта би ти то, као, хтео?
- МИХАИЛО: Па, рекао сам вам: бању, праву бању, а не лудницу, под именом “Бања”. Рајске вртове мислио сам да засадим...
- ДОКТОР: Добро, добро, то смо већ чули.
- МИХАИЛО: А, можда, Председник и не зна. Не може ни он, човек, да има увид у све...
- ДОКТОР: Не кажем, и ја сам некада имао своје бубе...
(*Сиџа*)
Пет година сам био и пацијент једне од наших душевних болница. И пошто је терапија на мене позитивно деловала... Ти нећеш?
(*Пије*)
- МИХАИЛО: Докторе, тамо промаче неко! Нека женска прилика...
- ДОКТОР: Ми не држимо болничарке, сине. Овде ради искључиво мушко особље.
- МИХАИЛО: Али, видео сам је. Видео сам је! Имала је плаву, распуштену косу...
- ДОКТОР: Сад још и распуштена коса! Ја обично видим пацове и бубашвабе.
- МИХАИЛО: Али, кад вам кажем да сам је видео!
- ДОКТОР: (*Зева*)
Нешто ми се придремало...
(*Полако се диже, сјавља чашице у џеџ. Узима заосјало њарче кобасице*)
Стварно нећеш?
(*Врши и њега у џеџ. Узме боцу*)
Морфеј ме у своје царство зове!

Лагано одгега најоље. Михаило гледа за њим.

МРАК

IX

У лудници. I и II Телохранишћел – Болничар уводе лудака 649, чврсто ушегнутог у лудачку кошуљу. Уносе овећу посуду са шечношћу.

II Т – Б: Уф, ала је ово тешко!

I Т – Б: Видиш какве проблеме правиш? Ајде, сам реци, зар није боље да будеш разуман, као остали?
(Лудак ћути)
Волиш да нас мучиш, је ли?
(Цима га за браду)

II Т – Б: Пустите га. Не може он да схвати на тај начин.

I Т – Б: Па, ја покушавам онако, људски...

II Т – Б: Кажем ти да не вреди, то до његове болесне свести не продире. Продире само интензивна терапија. То је проверено.
(Сића ракије)
Здраво био!

I Т – Б: Живели!

Појију. ојет ситијају.

I Т – Б: А чварака, оних, нема?

II Т – Б: Нема.

I Т – Б: Чупа ме, на празан стомак.

II Т – Б: Има тамо неке саламе.

I Т – Б: Да донесем?

II Т – Б: Узећемо после. Дај да свршимо с овим. Здраво био!

I Т – Б: Живели!

II Т – Б: Да почнемо с терапијом. Слушај претходна упутства: радићемо тест прве асоцијације. Понављаћемо све док не будеш дао правилне одговоре. Опустите се. На сваки задат појам одговараћеш асоцијацијом која ти прва падне на памет. Значи, спонтано. Почнемо!
Прошлост?
(Нема реакције)
Ближа прошлост?
Садашњост?

Будућност?
Дух?
Народ?

I T – B: Не вреди. Одбија да оздрави.

II T – B: Идемо из почетка. Прошлост!

Нема реакције. II Телохранићељ – Болничар даје знак. I Телохранићељ – Болничар жура лудаку жлаву у воду. Подржи ња извади.

II T – B: Прошлост?
(Нема одговора)
Прошлост?!

Нема одговора. II Телохранићељ – Болничар даје знак. I Телохранићељ – Болничар жура лудаку жлаву у воду и држи дуже. Овај почиње да се жуши.

I T – B: Као да има шкрге, јебо га свети Алимпије!
(Вади му жлаву)

II T – B: Прошлост?

Лудак је избличен, али не одговара. I Телохранићељ – Болничар му поново жури жлаву у воду и држи је док се лудак, који се узалудно копрца, скоро не жуши.

I T – B: Вала, сад има да оздрави!
(Вади му жлаву)

II T – B: Прошлост?

Лудак се жуши, кркла, једва дише. Скоро је удављен.

II T – B: Прошлост?

Лудак жуши, још увек се жуши. II Телохранићељ – Болничар даје знак.

I T – B: Цаба је то... Нема он ни трунке здраве свест.
(Журне му жлаву)

ЛУДАК: (Кркла кроз воду)
Мрачна...

II T – B: Јеси видео?

I T – B: Алал вера! Ја сам мислио, он је скроз помрачен.

II T – B: Код душевних болесника углавном нема неизлечивих случајева. Здравно било!

I T – B: Живели! Свака част.

П Т – Б: Имам ја са њима искуства. Ако стварно мислиш да им помогнеш, мораш да будеш упоран. Идемо даље! Ближа прошлост?

Луђање на враћима.

И Т – Б: Ко је сад то?

П Т – Б: Јеби ми оца ако то није овај наш лекар.

Луђање.

И Т – Б: Како мисле да лечимо људе, ако нам шаљу такве?

Луђање.

П Т – Б: Збиља радимо под немогућим условима...

И Телохранићел – Болничар оћивара враћиа. Улази Михаило.

МИХАИЛО: Шта радите с тим човеком?

И Т – Б: Лечимо га, докторе!

П Т – Б: Интензивна терапија. То је онај случај, знате, Шесточетрдесетдевет. Оronentia dementis acuta. Критично стање његовог здравља захтева додатни третман.

МИХАИЛО: Како га лечите?

П Т – Б: *Овако.
(Показује ѱокрећиом руке)*

МИХАИЛО: Како?

П Т – Б: Па, овако!
(Гура лудаку ѓлаву ѱод воду)

МИХАИЛО: Пустите га! Пустите га! Чујете ли шта сам рекао?

П Т – Б: Други лек њима не помаже, докторе!

И даље држи лудаку ѓлаву ѱод водом.

МРАК

X

Чај код Председника ојшћине. Председник, Председниковица. Служи II Телохранићељ – Болничар. Ујада Михаило усилахирен.

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: О, кога то видимо!

МИХАИЛО: Опростите што овако упадам. Једва сам успео да се пробијем до вас. Схватам, ви сте заузети, али...

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Још једну шољу за господина!

(Михаилу)

Јел беше с румом?

МИХАИЛО: Молим? То је неодложно! Ја морам да вас информишем...

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Опет иста дражесна расејаност. Како је то симпатично!

ПРЕДСЕДНИК: Па, добро, богаму, где си ти? Седи, седи само!

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Збиља, зашто никад не дођете к нама на чај? Ви знате колико се ми радујемо гостима.

МИХАИЛО: Не пуштају ме.

ПРЕДСЕДНИК: Ма хајде, молим те, шта причаш!

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Како је то згодно! Духовито!

МИХАИЛО: Ви не знате! Тамо је све закључано!

II Телохранићељ – Болничар сервира Михаилу чај. Михаило га шек шјада йрейозна. Гледа га зайањено и уилашено.

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Хвала, можете ићи!

II Телохранићељ – Болничар се наклони и изађе.

МИХАИЛО: Својим очима сам видео кад је давио пацијента! Зове се Шесточетрдесетдевет.

ПРЕДСЕДНИК: Молим?

МИХАИЛО: Пацијент! Тако се зове.

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Свашта!

- ПРЕДСЕДНИК: Знаш, сине, код осетљивих људи, током периода прилагођавања, понекад дође и до малог нервног растројства, то се дешава. Послужи се, одличан је!
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Још мало рума? Мој супруг то увек узима кад је растројен, додуше, кришом, јер зна да ја не волим...
- МИХАИЛО: Нисам ја растројен! Ко вам је то рекао?
- ПРЕДСЕДНИК: Ма, добро, добро...
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Пустите, свашта вам људи причају!
- МИХАИЛО: Знате ли ви шта они раде?
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Ох, шта? Причајте!
- МИХАИЛО: Пре свега, треба људима скинути лудачке кошуље и пустити их да слободно иду окол...
- ПРЕДСЕДНИК: Но, чуј, а можда да ти, ипак, узмеш боловање, док се мало не прилагодиш?
- МИХАИЛО: Нећу боловање! Нисам ја болестан!
- ПРЕДСЕДНИК: *(Благо)*
Немој да вичеш, сине.
- МИХАИЛО: Извините, али све то на мене делује.
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Малчице је, можда, он, ипак, растројен. Само малчице. Али, то делује тако шармантно.
- ПРЕДСЕДНИК: Неприлагођени се не могу шетати окол, сине. Хумано устројство наших душевних болница састоји се у томе што се, путем душевне терапије, ти несрећници превапитавају како би се, једнога дана, могли вратити међу своје миле и драге; својој дечици, мајкама, сестрама...
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Како си то сад лепо рекао, драги!
- МИХАИЛО: Њима би одговарала ова надморска висина. Али зато морају бити на ваздуху. Добро, кад већ нисмо вртове могли, али и кроз шуму се може шетати, или по обали језера...

- ПРЕДСЕДНИК: Ми градимо нови свет, звет здравља и напретка, свет у коме ће, једнога дана, сви бити нормални...
- МИХАИЛО: Купање у лековитом извору помогло би им да нађу мир у души...
- ПРЕДСЕДНИК: Али, како да буду нормални ако их ми не лечимо? А то се постиже упорном, дуго-трајном, систематском терапијом, која њихову свест постепено преображава...
- МИХАИЛО: Зашто, ипак, не бисмо откопали тај извор, то није тешко, само ђубре треба уклонити... Са тог извора сви бисмо могли воде пити!
- ПРЕДСЕДНИК: А када свет будемо преобразили, када све пацијенте будемо излечили, тада ћемо укинути луднице и свуда ћемо основати бање, по којима ће се мирни и здрави грађани као весели мрави размилети, те у домовима одмора ферије или, пак, ведре старачке дане проводити.
- ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Ах, како је то дивна, како чаробна визија, драги! Зар не, докторе?
- МИХАИЛО: Не, председниче! Одмах! Одмах капије откључати, зидове срушити, рајске вртове засадити, извор од ђубрета очистити, лудачке кошуље пацијентима скинути и пустити их да се лековите воде напију! Зашто да чекамо? Одмах!
- ПРЕДСЕДНИК: Људи су несавршени, сине; прво их морамо лечити, душе њихове посрнуле преобразити... А и теби мало боловање саветујем, сине.
- МИХАИЛО: Али, зашто, ја нисам болестан!

Председник и Председниковица устјају.

- ПРЕДСЕДНИК: Да се одмориш, да се прилагодиш мало... После ће све лакше ићи.

ПРЕДСЕДНИКОВИЦА: Здравље се мора чувати, докторе. Опоравите се што пре, па нам се вратите. Недостајаћете нам. Били сте тако пријатан гост на чају. И поздравите, неизоставно, вашу љупку вереницу!

Председник и његова сујруга излазе држећи се једруку. С друге стране улазе I и II Телохранииел – Болничар. Схватимо да та просторија – без обзира на њири фотиеле и стоиочић за којим се, малочас, њио чај – представља добро нам њознати амбијент луднице.

Болничари прилазе. Михаило се повлачи ка вратиима кроз која
изађе Председник са сукругом. Болничари се ћушећи приближавају.
Михаило долази до врати. Врати су закључана.

П Т – Б: Кудa? Ми смо, у начелу, твоји пријатељи.

МИХАИЛО: Шта хоћете?

I T – B: Па... боловање си добио.

П Т – Б: Издржаћеш терапију и биће све у реду.

I T – B: А кад оздравиш, моћи ћеш опет да се укључиш.

Хвай̄а̄јӯ ̄а̄ за̄ руке̄.

МИХАИЛО: Пустите ме!

I T – B: (Бла̑о)
Буди миран... То је за твоје добро.

МИХАИЛО: Пустите ме!

П Т – Б: Дубоко диши... Опустити се... Биће све у реду.

Воде га до сѣочића за којим се њио чај. I Телохранииѣљ – Болничар вади из џеѣа кесу и сѣавља је на сѣочић.

П Т – Б: Шта ти је то?

І Т – Б: Донео сам оне чварке. Не могу на празан
 стомак, па не могу!

Михаило улучи ирилиху, одгурне II Телохранийеља – Болничара и љочне да ширчи ка дружим врайшма. Болничари с досадоm љледају за њим. Михаило дојури до врайша, љокушава да их оћвори, но врайша су закључана. Он очајнићки дрма кваку и удара у врайша.

П Т – Б: Па онда, каже, није луд.
(Пође ка Михаилу)

МИХАИЛО: Нећу! Нећу!
(Бежи)

П Т – Б: Стани, јебем ти оца у дупе!

Насијаје јурњава по целој просторији, ломњава, обарање намешијаја. Ухватиће га, он се измигољи, очајнички бежи, по играје дуго, без речи, чује се само дахћање, сћењање, ударци, цећање одела, ломљење намешијаја. Најзад се сруши и чајни сјочић и чварци се распу по поду. Јурњава пресјаје.

И Т – Б: Зар моје чварке, стоко дементна!

Ношен бесом због просутих чварака, I Телохранићел – Болничар, у шри скока, сјиже до Михаила и почне да га шуче. Оборе га на под, шуку га и газе док се не уморе. Најзад се дигну., Михаилу осјане да лежи.

П Т – Б: Дижи се, спавање је од два до четири!
(Шућне га)

Михаило бауља, крвав, изубијан, исцећан. I Телохранићел – Болничар диже сјочић за чај.

И Т – Б: Скупљај чварке!

Михаило не реадује. I Телохранићел – Болничар му згази прсте. Михаилу урликне.

И Т – Б: Скупљај, док имаш чиме, јебем ли ти матер малоумну!

Михаило, бауљајући, скућља чварке у кесу. I Телохранићел – Болничар вади из цећа поску, скине поклопац који служи као чашица, сја у њ ракије и јружа колеги.

И Т – Б: Тежак посо, брацо. Ај' живели!

П Т – Б: Здравно био!

Сјусте се, уморно, на фоћеље.

И Т – Б: Брже то купи, не могу на празан стомак! Море, да није то мени неки чир?

П Т – Б: Вала, није ни чудо! С овим лудацима човек мора живце да изгуби. Стока малоумна!

Шућне Михаила који око његових ногу скућља чварке. Михаилу јекне.

- I T – B: Не скичи, јебо те свети Алимпије, дементни!
(Узима кесу, једе чварке)
- II T – B: Здраво био!
- I T – B: Ај' живели! Сад је већ боље.
- II T – B: Ваљда ће доћи дан каће ова наша тешка функција додумре...
- I T – B: Једва чекам тај дан, брацо, ај' живели!
- II T – B: Здраво био! Диж' се ти, море! Скидај те цивилне прње.
- I T – B: Све! Све скидај! Шта си се стисо ко ђевојка?
Нећемо да те јебемо тако грдног!

Михаило је поћћуно ђо.

- I T – B: Гле га, како је! Јесул сви они тако каракушљиви?
- II T – B: Ко, море? Лудаци?
- I T – B: Ма јок, бре, ови професори!
- II T – B: Па... Већином су таки.
- I T – B: Стварно нису ни за курац!

Облаче му лудачку кошуљу.

- МИХАИЛО: Желим да умрем.
- I T – B: Прво да те излечимо, па онда ради шта оћеш.
- МИХАИЛО: Ено је!
(Одђурне Телохранићеље – Болничаре)
То је она. Маријана...
(Креће ка ућивари раширених руку са којих висе
дући рукави лудачке кошуље. Урла)
Маријана!!!

МРАК

XI

Лудница. Породица у њосеји код Михаила. Између њосејилаца и њацијенајиа ѡреграда. Породица је свечано одевена: на оцу Михаилово ѡежеји одело. Михаилo је у лудачкој кошуљи. Присујан је и I Телохранишељ – Болничар. Седе и гледају се, без речи. Дуго. Михаилo делује одсујно.

МАРИЈА: Михаилo...

МАЈСТОР: Ја бих рекао да је здравију боју добио.

МАЈКА: А могао си директор луднице да постанеш...

МАЈСТОР: Не вреди, ништа сад не разуме.

МАРИЈА: А шта ће ту ова преграда?

МАЈСТОР: Не знам... Ваљда да нас не би напао.

МАРИЈА: Нас да нападне?! Зашто, тата?

МАЈСТОР: Можда он и не зна да смо то ми.

Пауза.

ЗАХАРИЈЕ: Све ће добро бити. Само мало стрпљења...

Пауза.

ЗАХАРИЈЕ: Све ће добро бити, мој сиви соколе!

Пауза.

МАЈКА: Како ми је био леп на трибини, паун мој поносни...
Ја сам говорила, немој стално те књиге да читаш, а он мајку не слуша!

МАЈСТОР: Па и сад је леп.

МАРИЈА: Откуда му толике модрице, тата?

МАЈСТОР: Чини ти се, кћери. Не видим ја никакве модрице.
Само се мало угојио. Заокруглио. Сигурно му та терапија прија.

МАЈКА: Сине мој лепи...

Пауза.

МИХАИЛО: Желим да умрем.

МАЈСТОР: Нешто је рекао!

МАЈКА: Проговорио мој слатки син! Мајку је познао.

МАЈСТОР: Ваљда и оца!

МАЈКА: Шта кажеш, слатки мој Михаилo?

МАРИЈА: Рекао је да жели да умре!

МАЈКА: Да умре!? Шта причаш, несрећнице! Ниси ти добро чула.

МАРИЈА: Чула сам, мама, чула сам! Нисам gluвa!

ЗАХАРИЈЕ: Не смрт! Вечити живот и блажена радост праведника чека!

МАЈКА: Шта причаш, сине! Излечиће они тебе.

МАЈСТОП: То су живци... Није то тако тешка болест.

МАЈКА: Сећаш се кад си, као мали, имао шарлах? Сви су мислили да ћеш умрети, само сам ја знала да ће мој Михаило да преболи.

МАЈСТОП: И ја сам знао.

МАЈКА: Тако ћеш ти и ово, слатки сине.

МАЈСТОП: Сви смо били поносни на тебе...

МАЈКА: Па и сада смо поносни!

МАЈСТОП: Да, и сада.

МАЈКА: За тебе је боље да једно време останеш ту, на тој терапији и нези.

МАЈСТОП: Наша медицина је међу најнапреднијима на свету, то се зна. Опет ћеш ти бити здрав, сине. Као дрен!

МАЈКА: Па ћеш ти опет своју дужност у лудници преузети. А онда ћемо направити венчање какво се не памти у Бањи! Јел тако, Марија?

МАРИЈА: *(Кроз сузе)*
Тако је, мама.

МАЈКА: Изабраћемо леп, јесењи дан. Да буде сунчан, али не сувише топао. Да буде благ и ведар. Тако, отприлике, када се грожђе у нашем вењаку заплави. Столове ћемо изнети у башту и прекрити их белим столњацима. Од суседа ћемо сребрни есцајг позајмити, и тањире шарене, порцеланске. Вино ћемо отворити, оно што у подруму лежи под печатом, и стару ракију, препеченицу, да се са пријатељима, као што добри обичаји налажу, провеселимо. Музику ћемо обавезно узети да нам свира. Наше бањске трубаче. А ја ћу, са сином својим, прво коло да поведем. Гостију ћемо позвати пуно, а у челу стола седеће Председник наш добри. Шта кажеш на то, сине?

Пауза.

МИХАИЛО: Желим да умрем.

МРАК

XII

Лудница. Ноћ.

Михаило лежи на постојељу, у полумраку.

У дубини се појављује зрак светлости који се постепено приближава. Михаило диже главу.

МИХАИЛО: Маријана...

Светлости се приближава.

Михаило пружа руку, устаје.

Соба се прелије разнобојном светлошћу. Игра светлости и сенки преображава лудницу у чудесни цветни врт.

Михаило се лагано удаљава и нестaje у дубини, вођен зраком светлости.

МРАК

XIII

Пошћуно празна сцена. Само се на средини, тамо где је некада била свечана прибина, налази један ископан жроб.

Улази пољребна поворка. Прво музичари, добро нам познаћи лимени дувачи са бубњем, свирајући посмртни мари; зајим један лудак који носи наджробно обележје, па остали лудаци, носећи на раменима зајворен ковчеж. Поред њих Лекарски помоћник.

За ковчежом иду Мајка, Мајсјор, Марија и Захарије; за њима Председник са суйружом, Докјор, I и II Телохранишељ – Болничар и два декоратера, шј. радника, који, овом приликом, представљају жробаре.

Поворка лајано обилази око сцене па се заустави испред жроба. Музика, која је прешала да свира, поспироји се с једне, а лудаци, који су сјусили ковчеж, с друје сјране.

Председник вади из цепа цедуљицу са наджробним словом. Током његовог жовора Докјор ће дискрејно пошезаћи из пољоске, а сви ће, на дирљивијим месћима, шмркаћи и ушираћи белим руйцима сузе.

ПРЕДСЕДНИК: Надали смо се да ћемо ово, ново, модерно болничко гробље отворити поводом неке друге, природније, мање болне смрти. Но, тужно првенство припаде, ето, нашем врлом суграђанину, цењеном стручњаку и научном раднику, доктору Михаилу, од кога се, овде, са сузама у очима, заувек опраштамо.

Са овога места могу да кажем да је смрт доктора Михаила непроцењив губитак за нашу друштвену заједницу, пре свега за друштвену психијатрију која је изгубила додуше младог али високообразованог, перспективног стручњака и интелектуалца, какви су нама потребни. Из наше средине – као што се људски топло изразио министар за народно здравље, у телеграму којим се опростио од покојника – из наше средине отргнут је кадровски подмладак у кога смо полагали велике наде.

Марљив у раду, у слободним часовима спреман на шалу и песму, увек добро расположен, доктор је био омиљен члан како уже, тако и шире друштвене заједнице. Био је радо виђен међу пацијентима и међу колегама, као и осталим радним

људима нашега града – у лудници, на улици, на састанку каквог друштвеног форума или управе клуба, где је са успехом вршио дужност потпредседника, на спортском терену, синдикалном излету – најзад, кад год су му многобројне дужности дозвољавале, долазио је, као драги гост, к мени и мојој супрузи на чај.

Михаило, сине! Дозволи да те, у овом тужном часу, тако ословим, надајући се да тиме не вређам осећања твојих најближих, јер сам те тако често ословљавао и пре но што си нас напустио.

Михаило, сине! У овом часу могу само да ти обећам да ћеш вечно живети у сећању свих нас: твоје неутешне, али, поносне породице, пацијената и стручњака душевне болнице “Бања”, радних људи нашега града и шире друштвене заједнице, као и у мом личном сећању и сећању моје супруге.

Смрт, против које се одлучно боре све наше прогресивне друштвене снаге, однела је овога пута победу. Али ја јој, са овога места, поручујем да не ликује пре времена. Добила је једну битку, али није добила рат. Ми ћемо наставити, с вером у коначну победу организованих снага светлости, прогреса, науке и хуманизма.

Слава нашем Михаилу! Нека његова смрт буде залога боље будућности!

СВИ: Слава му!

Присујни се ојушијају, мешкоље, ушмркују, искашљавају, шајућу. Музичари сасвим тихо пробају инструментије. Лекарски помоћник заузима диригентску позу, сивојећи испред лудака постојењих у врсју, и даје интонацију.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: Ла, ла, ла...

Музика свира, лудаци певају, Лекарски помоћник дирижује.

ХОР ЛУДАКА: Оде доктор наш драги
Лака му земља била
Док он сан снује благи
Будућност шири крила

Будућност тече наша
Попут велике реке

Док сунце јарко сија
Са обале далеке.

Гробари, уз звуке њосмрѣног марша, сѣуишѣју, ѣмоћу ужади, ковчег у гроб, зашѣрѣвају га земљом и ѣобадају надгробно знамење.

Док ѣрисуѣни ѣрилазе да ѣоследњи ѣуѣ сѣисну руке члановима ѣородице, Лекарски ѣмоћник командује лудацима.

ЛЕКАРСКИ

ПОМОЋНИК: На лево! Напред марш! А ти Шесточетрдесет-девет опет ниси певао...

Лудаци излазе, за њима музика. Излазе и сви осѣали. Чланови ѣородице осѣају сами. Ушѣру сузе, ѣоѣрављају знак над гробом, ишѣд.

МАЈСТОР: Оде наш Михаило...

МАЈКА: Оде паун мој лепи!

МАРИЈА: Знала сам ја да венчања неће бити...

МАЈКА: Била је лепа сахрана. Са музиком.

МАЈСТОР: Сахрањен је као јунак.

МАЈКА: Па и био је јунак!

МАЈСТОР: Био је, пре свега, стручњак.

МАЈКА: Стручњаци су јунаци нашег времена.

МАЈСТОР: Достојно су нашег Михаила ожалили.

МАЈКА: И још о трошку друштвене заједнице.

МАЈСТОР: Како је само говорио председник наш добри!

МАЈКА: А и лудаци су дошли да испрате свога доктора.

МАРИЈА: *(Кроз сузе)*
Како су красно певали...

МАЈКА: А зашто нису дали да се ковчег отвори, да се са сином нашим опростимо као што обичаји стари налажу?

МАЈСТОР: Због заразе.

МАРИЈА: Зар душевна болест може да буде заразна, тата?

МАЈСТОР: Они кажу да може. Ваљда они знају. Медицина свакога дана сазнаје нове ствари о животу.

Захарије је извадио књигу исѣод кайушѣа. Чишѣа.

- ЗАХАРИЈЕ: И насади Господ Бог врт у Едену, на истоку; и онђе намјести човјека, којег створи.
И учини Господ Бог, те никоше из земље свакојака дрвета лијепа за гледање и добра за јело, а вода тецијаше из Едена натапајући врт...
- МАЈСТОР: Шта је то сад, Захарије!
- ЗАХАРИЈЕ: И узевши Господ Бог човјека намјести га у врту Еденском, да га ради и да га чува...
- МАЈСТОР: Пакуј то!
- ЗАХАРИЈЕ: Како ти кажеш, команданте добри...
- МАРИЈА: А можда, ипак...
- МАЈСТОР: *(После паузе)*
Пакуј то.

КРАЈ

Код злайної вола

ЛИЦА:

ЈЕФРЕМ СТОКИЋ – ЏУЏА,
народни посланик, човек за сва времена

ГОСПОЂА ДАНА,
његова жена

БРАНКО РУЖИЧИЋ – БЕКА,
интелектуалац, пацифиста, ратник

ЈАСМИНА,
преводиалац, бивши члан женског покрета

ЏОНИ РИСТИЋ – ПУКИ,
насамарени бизнисмен

I ЧИН

Дневна соба у сјану народног посланика Јеврема Стокића – Џуце. Касно јутро. Звони телефон. Из спаваће собе, у раздрљеној њицами, чешући се по длакавим жрудима, мамурац, излази посланик Стокић. То је снажан човек. Зева, идући према телефону.

ЏУЦА: Чујем, чујем... Ако сам народни посланик, нисам на чивилуку...

Из кухиње излази Дана, већ дошперана, привлачна жена средњих година. Брише руке кухињском крпом. Засијаје, видевши да је Џуца већ ишао телефону. Џуца јој се обраћа, мада је већ принео слушалицу устима.

ЏУЦА: Колико је сати?

ДАНА: Мислим да је сувише касно!

Изађе.

ЏУЦА: Дано!

(У слушалицу)

Не кажем Вама... Ало, ало... Џони? Какав Пуки?... А, Ви сте то, Ристићу!... Да, посланик Стокић на телефону. Не, уопште ме нисте пробудили... У ово доба, Ристићу? Крећем у Скупштину, да.

(Чеше се, зева)

Друг Галеб је у току, разуме се, само потребно је време, не иде то Ристићу, тако, стање је ратно... Видећемо. Да... Економске санкције Савета безбедности представљају прави изазов за нашу привреду. Ви сте слушали мој говор у Скупштини?... Добро, добро... Ту формалност ћемо обавити на неутралном... Зар не?... У дискрецији, разуме се!... Јесте. Јавићу вам тачно време и место. И не будите толико нестрпљиви. Не, ми нећемо попустити... Хоће, ако Бог да! Срби могу да живе без хлеба, али не могу без државе... Здравом!

(Сиушта слушалицу)

Дано! Шта је с кафом?

(Чеше се. Чешући се, скида горњи део њицаме. Сића њиће, попије, сипресе се. Узима слушалицу. Окреће број)

Ало, Џуца!... Друг Џуца... Слушај ти!... Народни посланик друг Јефрем Стокић!... Не, то сам ја!... Друга Галеба!... Да, да... Како, што не кажем? Ало!... Јесте!... Молим лепо!... Џуца, Галебе! Јеси ти?... Здравом, друже!... Па, ти знаш где ми седимо “Код златног вола”, брате!... Не, не, одмах ту, на Авалском друму Јајинци,

да, не јајници, Јајинци... Да те укључимо, разуме се, друже... И собе... Све што треба... Наш човек је стигао из Франкфурта. Магнетне траке, да... Има пролаз, без бриге, то је његова ствар... Наша ствар је банка... Јесте... Не знам, видећу... Морамо бити опрезни... О провизији нисмо још... Пола-пола, разуме се!... Не знам колики ће аванс... Нека буде по пет, шест, седам, осам хиљада марака, за сада, да... Па, видећу, ако будем могао. Зваћу те... Да, држимо се... Ако буде требало, направимо још лепши и старији Дубровник. Здравомо друже!

Сћушћиа слушализу, сийа још једно ѿиће, ѿомирише, намришћи се. Улази Дана, с кафом.

ДАНА: Шта то радиш, побогу, човече?

ЏУЏА: Телефонирам.
(Искайи ѿиће, узима кафу)

ДАНА: Вероватно сте опет заглавили “Код златног вола”?

ЏУЏА: Кад сам дошао? Изгубио сам сат.

ДАНА: Чуди ме...

ЏУЏА: Ти се љутиш, душо. Зар те нисам водио на свечано отварање?

Пауза.

ЏУЏА: Ти знаш да је то, у ствари, наш партијски пункт. Тамо се жене не воде. Тамо се води српска политика.

Џуца се маша за ѿиће. Дана склања боцу.

ДАНА: Доста! Не можеш потпуно пијан у Скупштину. Кошуља ти је тамо.

ЏУЏА: Додајдер ми је! И оно црно одело.

ДАНА: Сахрањујете неког?

Џуца скида доњи део ѿицаме. Облачи ѿанѿиалоне.

ЏУЏА: Проглашавамо нову владу.

ДАНА: Опет! Ваше владе су као мајонез. Чувати на хладном и мрачном месту, рок употребе два месеца!

ЏУЏА: *(Смеје се зрохоћом, сѿадају му ѿанѿиалоне)*
Баш добро! Ето, то је демократија. Ко би икада рекао да ће Срби доћи до тог степена слободе! И да ћемо баш ми бити носиоци тог историјског процеса... Лепо!
(Облачи кошуљу).

- ДАНА: Ти, колико ја знам, ниси био члан ни једне од тих твојих влада.
- ЏУЏА: Па, баш зато, драга! Баш зато! Да ли ти ја личим на мајонез?
(Испри се. Појуцају му дузмад на кошуљи)
Сама реци!
- ДАНА: Не, ти уопште не личиш на мајонез.
- ЏУЏА: Ето видиш! Како бих иначе прогурао све ово?
(Бацо је кошуљу на њод)
Дај другу кошуљу! Ако има нека шира.
- ДАНА: Не постоје шире.
(Облачи нову кошуљу)
У рат ушао као курир, а изашао као политички комесар; без иједне ране – пази! Под комунистичком диктатуром догурао до члана Централног комитета, а сада, у демократији, уважени народни посланик, председник скупштинског одбора, медијска звезда... И још стигао да напишем капитална дела о историји балканске етике. Молим? Јесам преведен у Москви и Софији? Толико о томе. Дај ону кравату!
- ДАНА: Не може та. Ево ти ова.
- ЏУЏА: Вежи ми, срце! Ти знаш да ја... нисам то никако... успео да... Нисам, просто, успео да овладам том вештином! Не могу ни ја да будем баш савршен. Чекај! Ти хоћеш да ме удавиш.
(Грчевитим покрећом олабављује кравату)
Ух! Слушај, кад рече Париз...
- ДАНА: Ко је рекао Париз?
- ЏУЏА: Ти си рекла.
- ДАНА: Нисам ја ништа рекла.
- ЏУЏА: Добро, онда сам ја рекао! Кад рече Париз, треба да дође она моја сарадница да јој дам текст... Само се не сећам да ли сам га написао... Није важно, говорићу из главе, имам надахнуће.
- ДАНА: Она брбљивица, у тесној сукњи?
- ЏУЏА: Сукњу нисам гледао, немој да ме деконцентришеш! Она је магистар францског језика. Ми у Паризу представљамо Србију!
- ДАНА: Ти и она?

ЦУЦА: Не буди отровна, срце! Водио сам ја тебе у Париз када су била боља времена. Ја сада идем да Европи кажем истину. Овако ћу да им кажем! Слушај! Господине министре! Господо народни посланици! Он-да ова преводи. Онда ја. Када су Срби, пре осам векова, јели златаним кашикама, Европа није знала нос да обрише! Не, не... Нису они у стању да чују ту сурову истину... Овако! Господине министре! Господо народни посланици! Онда, опет она. Па, онда ја. Ви знате, уважена господо, да је Србија вековима била грудобран Европе пред најездом Ислама. Онда станем, па пустим превод, тапа, тапа, тапа, месје министр и то, па опет! Данас, када вампир Ислама поново диже главу, када зелена трансверзала, од Терхерана до Сарајева, прети да се забоду у срце Европе...

ДАНА: (Скочи)
Јаја!

ЦУЦА: Молим?

ДАНА: (Трчи у кухињу)
Прекувала се!

ЦУЦА: Е, јеби га, Дано, ти знаш да ја цео дан штуцам од тврдох јаја, а идем у Скупштину!

Дана је изашла. Цуца ђред оґледалом намеиша фризуру.

ЦУЦА: (Певуши)
Ко то каже, ко то лаже, Србија је мала...
(Узима ђозу)
Авет повампиреног фашизма поново шири крила над Европом! Док је Београд горео, месје министр, Загреб је дочекивао Хитлера с цвећем! Зар не видите да се историја понавља, месје? Тражићете српско савезништво, а Срба нигде бити неће... Хоће, хоће!... Где су јаја?... Увек огладним кад држим говор!

Улази Дана са доручком на великом ђослужавнику.

ЦУЦА: А шницла? И шницла је ту. Кобасицу ниси ставила? Ти не знаш колико човек од политичког рада огладни! Свака седница траје по петнаест, шеснаест сати...
(Трђа храну у усђа)

ДАНА: Звао је...

ЦУЦА: (С ђуним усђима)
Чекај! Опет ми је дошло надахнуће. Па каже! Месје министр! Лаж да је Србија последњи бастион кому-

низма у Европи, део је бесрамне... бесрамне... да кажемо, германско-ватиканске... завере... Надахнуће ми попушта... Дај та јаја! Каква су – да су!

(Једе)

Волим јаја! А кобасице нема? Штета! Карађорђе је био озбиљан политичар. Ставио муслимане на лађе, па низ Дунав! Аут! Ногу у дупе! То су била времена! А не ово! Потурицама и петоклонашима да дајемо државу. Па, где то име ? Има ли још јаја?

ДАНА: Звао је Ружичић.

ЏУЏА: Ко?

ДАНА: Господин Бека.

ЏУЏА: Молим? Који господин?

ДАНА: Онај млади новинар, који треба да те интервјуише за НИН.

ЏУЏА: Бека... Свашта!

(Једе)

Сваког дана дајем по један интервју...

ДАНА: Овај младић делује озбиљно. Сећаш се да смо разговарали с њим на пријему у Скупштини.

ЏУЏА: А, онај збуњени клипан, да... Нека припазе они мало! То им ти реци!

ДАНА: Ја...? Зашто ја?

ЏУЏА: Траже интервју, па после изврћу. Интелектуалци! Пацифисти! Европи се увлаче. Ко то финансира, питам ја тебе? Ко финансира издају у Србији? И шта хоће више та Европа? Има код друга Темпа, или друга Ђиде, не сећам се више, једна потресна мисао. Хођајући по Европи: друг Темпо или друг Ђидо, а можда је то био и друг Владо или Роћко... Дакле, хода он по Европи...

ДАНА: Ко хода по Европи?

ЏУЏА: Па, он!

ДАНА: Ко, он?

ЏУЏА: Па, друг Роћко или друг Темпо, или, већ јебем ли га ко, и каже: посматрам велелепне палате и све то, како бих рекао, тај луксуз, ту самозадовољну госпоштину и ту велику хигијену, културу, па мислим, па ми тешко дође на души, јер, руку на срце, све је то покрадено и опљачкано од наше несврстане браће.

- ДАНА: Ма, какви, сад, несврстани, човече! Само нам они недостају!
- ЏУЏА: Није то било сад, то је било онда, и није важно што су они несврстани, већ што су опљачкани! То је поента друга Ђиде. Или друга Роћка. Или је то, пак, био друг Темпо... Према томе, нека они пазе шта раде!
(Пауза)
Значи, звао је. Чекај, да видим...
- ДАНА: Само, каже, да су га тражили из војног одсека...
- ЏУЏА: А шта он мисли? Пишу свашта по опозиционој штампи, а после се чуде!
- ДАНА: Ја мислим да он није од тих.
- ЏУЏА: Мислиш?
- ДАНА: Имам утисак да он веома цени твој рад.
- ЏУЏА: Лаже, море! Знам ја те интелектуалце. Све је то превртљиво, злобно, заплашено, а овамо надувано... Пас нема за шта да их уједе! Све је то го издајник!
(Пауза)
Добро, има и поштених међу њима... Нађе се...
- ДАНА: Чини ми се да је он од тих.
- ЏУЏА: Много ти њега нешто препоручујеш.
- ДАНА: Жао ми га је. Видим да је уплашен. Друго, спреман је да пише лепо о теби. Можда би могао и да му помогнеш... Треба користити те младе људе.
- ЏУЏА: Зашто би интелектуалци били повлашћени? Не разумем! То је, иначе, лошији део народа. Према томе, сви морамо да служимо отаџбини.
(Пауза)
Нека направи интервју, па ћемо да видимо колико је употребљив. Чекај, изгледа да ми опет долази надахнуће!
(Узима њозу)
Месје министр! Месје народни посланици...

Звоно на вратима.

ДАНА: Ево ти га надахнуће, пред вратима!

Дана одлази да отвори. Џуџа брзо њрчи до огледала, њојравља фризуру, зајши се враћа, њребира њо осџаџаџа доручка.

ЏУЏА: Она мени систематски смањује порције!

Џуца њрџа zaloђој у усџа. Дана уводи Јасмину. То је млада, аџирак-џивна жена у крајкој сукњи.

ЈАСМИНА: Не, знате, госпођо, тај рат, то је један потпуно... то, пре свега није цивилизацијски чин... дивно вам стоји та блуза... ми морамо Европи објаснити, то ће господин посланик, разуме се, само хоћу да кажем... ја не знам зашто они нас не могу да схвате, да ли не могу, или, можда... У сваком случају, мене фасцинира та динамична ситуација, добар дан, господине посланиче... Знате, мене то, збиља, веома узбуђује, та сурова животна драматика, то је много узбудљивије, зар не, него преводити савремене писце, јер, ово што се дешава, то је, на неки начин...

ДАНА: Јесте ли за кафу, Јасмина?

ЈАСМИНА: Не, хвала, у ствари, зашто да не, не бих хтела да господину посланику одузмем драгоцену време, али уколико...

ДАНА: Само ви седите, господин посланик баш има надахнуће, сад ћу ја...
(Излази).

ЈАСМИНА: Шта то има господин посланик?

ЏУЏА: Шта си се раскодакала, душо?
(Завлачи јој руку под сукњу).

ЈАСМИНА: *(Брани се)*

Не, немој, то није фер, ти мени, можда, импонујеш као мушкарац, али, ипак, не би имало смисла... Ја сам за слободне односе међу половима, али не желим да вређам и да угрожавам... Ти имаш тако дивну супругу...

Џуца јој зајивара усџа, њољујцем, џе она џако, џресџаје да џрича. Како џољубац дуго џраје, она осџаје без даха и најзад се једва ослободи његовог зајрљаја.

ЈАСМИНА: Ти си звер! Ти хоћеш да ме... Скоро сам се угушила... Ти си стварно... Ти си један агресиван, балкански... Један ординарни фалократа!... Жену мораш пре свега да поштујеш, ако мислиш да од ње добијеш... Рекла сам ти да то нећу овде да радим... То јест...

ЏУЏА: А где хоћеш, душо?

ЈАСМИНА: Нећу нигде. Тачка! И не зови ме “душо”! Ја сам дошла да радим! Ја сам професионалац, а не...

- ЏУЏА: *(Сића њиће)*
Радићемо, душо, ништа ти не брини... Ево, сутра ћемо отићи “Код златног вола”, па ћемо тамо да радимо све што нам се прохте...
- ЈАСМИНА: Ма, каквог вола, молим те! О чему ти причаш?
- ЏУЏА: Златног! Видиш како те поштујем. Нећеш овде – у реду. Отићи ћемо значи, тамо. Како год ти кажеш, душо!
- ЈАСМИНА: И не зови ме “душо”, рекла сам ти!
- ЏУЏА: *(Ојет њој завлачи руку њод сукњу)*
Шта си се стисла, душо?
- ЈАСМИНА: Немој... немој... Јеси ли припремио текст? Немој...
- ЏУЏА: То ћемо ми у возу...
- ЈАСМИНА: Зашто у возу? Немој, молим те...
- ЏУЏА: Зато што ја патим од аерофобије. То је последица рата. Био сам ратни пилот, ловац, рањен у главу... Ја сам неуротик, мораш према мени да будеш пажљива...
(Сићиска је)
Поручио сам спаваћа кола, вагон ли, па ћемо ми тамо, натенане...
- ЈАСМИНА: Чекај... Ево је госпа Дана!
- Џуца устјаје, доводи се у ред. Она се одмиче.
- ЏУЏА: Ух, што ме пресече, кучко!
- Улази Дана, носећи кафу.
- ДАНА: Изволите! Надам се да надахнуће није спласнуло...
- ЈАСМИНА: *(Узима кафу)*
Хвала, хвала, господин посланик је увек, хоћу рећи, то је једна велика неправда и ја сам врло почаствована што ћу моћи да учествујем у тој мисији мира... Било је крајње време да Европа схвати...
- Звоно на вратиима.
- ЏУЏА: Богами, ко је сад то, опет?
(Јасмини)
Изволите у кабинет да перфектуирамо још неке моменте... Ја у року од десет минута морам у Скупштину.
(Дани)
Ни за кога нисам ту, разумеш!
(Јасмини)
Изволите!

Дана излази да отвори. Цуца хваћа Јасмину за дуге.

ЦУЦА: Хајдемо, маче!

ЈАСМИНА: Безобразниче један! Како те није срамота?

Цуца и Јасмина одлазе у кабинеџи. Улазе Дана и Бека, Бека је лејуикаси, млад, асиеничан човек с наочарима.

ДАНА: Зашто си дошао овамо? Рекла сам ти, Беко...

БЕКА: (Покушава да је зајри)
Нисам могао да издржим! Од кад сам те први пут пољубио, у ходнику Народне скупштине, нешто се у мени догодило... Нека револуција у мом организму. Ја ноћи-ма не спавам... Сем тога мислио сам да је он већ у Скупштини.

ДАНА: Ту му је нека девојка.

БЕКА: Девојка! Он има девојку?

ДАНА: Преводилац. Спремају неки текст за Париз...

БЕКА: Јасмина! Јасмина је овде?

ДАНА: Ти је познајеш? Зашто си пребледео, дечко?

БЕКА: Не, тојест, знам је, онако, још са студија...

ДАНА: А откуд знаш да она ради за мог мужа?

БЕКА: Откуд знам? Не знам, То јест, она ми је рекла.

ДАНА: Ви сте, значи...

БЕКА: Не... У ствари, радили смо заједно, једно време у Центру за антиратне акције...

ДАНА: Тако...? Мали миротворци долазе као лептирићи на свећу. Дођи... Пољуби ме...

БЕКА: Али, они су тамо...

ДАНА: Па шта?
(Привлачи ја)

БЕКА: Како...? Како, па шта?

ДАНА: Рећи ћеш да си дошао да се договориш за интервју. Не можеш ни да замислиш колико он то воли.

БЕКА: Можда је, ипак, боље да ја одем...

ДАНА: Не бој се, дечко мој... Опусте се! Какви сте ви то мушкарци...

БЕКА: Хајдемо одавде! Хајдемо некуда... Ти и не слутити колико чезнем да се то најзад догоди...

- ДАНА: Имаш ли неку гајбу?
- БЕКА: Па... знаш... ја, у ствари живим са родитељима.
- ДАНА: А куда би ме, онда, водио?
- БЕКА: Мислио сам...
- ДАНА: Куда си водио девојчице, до сада?
- БЕКА: Зависи... Моја девојка има... то јест, имала је... Хоћу рећи, моја бивша девојка...
- ДАНА: Хоћеш к њој да ме водиш? Неваљалче!
- БЕКА: Ти се шалиш... Слушај... Долазили су опет они из војног одсека.
- ДАНА: Не би ти ништа фалило да одеш мало на фронт. Сада је, и онако, примирје.
- БЕКА: Љубави... ти не мислиш то озбиљно? Ти не желиш, ваљда, да твог Беку убије неки зли хрватски снајпериста. Ако ме и ти напустиш, ја ћу морати да емигрирам. Ја у таквом рату апсолутно не желим да учествујем!
- ДАНА: А у каквом желиш?
- БЕКА: Ни у каквом! Ја апсолутно одбијам то бесмислено крвопролиће! Ја сам за преговоре! Ја сам за Југославију!
- ДАНА: Само немој да се потресаш, душо! Средићемо то, ако будеш био добар.
- БЕКА: Ја сам пацифиста, хуманиста! Ја сам за љубав међу људима.
- ДАНА: Онда ме води некуда, пацифисто!
- БЕКА: Смислићемо нешто...
- ДАНА: Ако ја будем чекала да ти смислиш... Слушај, а зашто не бисмо отишли "Код златног вола"? Кад може он, зашто ја не бих могла?
- БЕКА: Код златног вола? Шта је то?
- ДАНА: То је једино згодно место за које ја знам. Овако! Доћи ћеш по мене сутра увече... Они имају паузу за ручак... То траје отприлике... Затим наставак око пет. Ево, рецимо у седам. Њима седнице Скупштине трају по целу ноћ.

Улазе Цуца и Јасмина. Цуца је у хиџњи, ђакује ђаџице у ђорбу, иџид.

ЦУЦА: Касним! Касним! Колико је сати? Замислите, другарице Јасмина, долазим јутрос кући, а сата нигде! Па то је... Српска посла! Ето, дакле, то би, отприлике, била скица за први део... Отворићемо ми Европи очи!
(Обраћа се Беки, у ђролазу)
Све је то јебена плутократија, господине! А ко сте ви?

ЈАСМИНА: Бека! Откуд ти овде?

ДАНА: Зар се не сећаш? То је господин Ружичић, онај новинар о коме...

ЦУЦА: Ко?

ЈАСМИНА: Бека...

ДАНА: Говорили смо малочас о њему.

ЦУЦА: А, да!
(Крене ка излазу)

ДАНА: (За њим)
Хтео је да се договорите за тај интервју...

БЕКА: Поштовање, господине посланиче, ја сам ...

ЦУЦА: (На враџицама, не осврћући се)
Касним! Касним!
(Цуца је изашао у ђредсобље)

ЈАСМИНА: Е, па...

ДАНА: А што не попијете с нама? Видим да се познајете...
Цуца оџвори враџица ђредсобља и ђровири у собу.

ЦУЦА: Светска плутократија финансира издају српства! Иде-те ли, другарице?

ДАНА: Понудила сам другарицу пићем, Јефреме!
Цуца ђресне враџицама и несџане.

ДАНА: Е, па...

ЈАСМИНА: Можда је, ипак, боље да ја кренем...
Цуца ђоново оџвори враџица.

ЦУЦА: Дано! Где су ми лаковане ципеле?

ДАНА: Извините!
(Илази у ђредсобље и заџвара враџица за собом)

БЕКА: Како је то чудно... и каква подударност!

ЈАСМИНА: Само немој да се правдаш, знаш да то не волим! Немаш времена за мене јер, наводно, пишеш роман, добро, мислим, није то ни први ни последњи који си почео да пишеш, кад оно...

БЕКА: А ти? Моташ се ту са...

ЈАСМИНА: Ја поштено зарђујем свој хлеб.. Хоћеш ти да ме издржаваш.

БЕКА: Хоћу, али...

ЈАСМИНА: Хоћеш, али не можеш! А и кад би могао, ја то не бих дозволила. Ја сам професионалац и сама се старом о себи. Ја сам интегрална личност и...

БЕКА: Јасмина! Ја само хоћу да направим интервју.

ЈАСМИНА: Са госпа Даном?

БЕКА: Не буди злобна, ти знаш да ја само тебе...
(Покушава да јој љуриће)

ЈАСМИНА: Не прилази! Даље од мене.

БЕКА: Сем тога, поново су ме тражили из војног одсека, па сам мислио...

ЈАСМИНА: Све ми је јасно. Само ме чуди како се не стидиш да манипулишеш овим добронамерним човеком... Само интелектуалац може да буде тако циничан.

БЕКА: Јасмина...

ЈАСМИНА: Ја одлазим!

Улази госпоа Дана.

ДАНА: Још и лаковане ципеле...

ЈАСМИНА: Ти, значи, остајеш?

БЕКА: Не, то јест...

ДАНА: Ви већ одлазите, господине Ружичићу?

БЕКА: Не... овај... Па, хтели смо да попијемо, зар не?

ДАНА: Како да не! Мој супруг је добио ракију из Хиландара, стару двеста година.

ЈАСМИНА: Не, хвала, ја бих заиста морала да кренем.

ДАНА: *(Сија)*

И кад крећете са мојим мужем у Париз?

БЕКА: Ти идеш са...?

ДАНА: Нисте знали? Они тамо представљају Србију.

ЈАСМИНА: *(Узме јонуђену чашу)*
Да, ја путујем са том делегацијом као преводаца. Тебе ту нешто чуди?
(Тргне ракију)

БЕКА: Не... него само... Нисам знао.

ДАНА: Још једну? Збиља, зашто се чудите господине Ружичићу? Данас свако треба да учини за Србију колико може. Они у Паризу, ви на фронту...

БЕКА: *(Сиђа себи ракију, искашљ)*
Можда је тако и најбоље!

Звоно на улазним вратима.

ДАНА: Извините!
(Дана излази)

ЈАСМИНА: Ти, ваљда, не мислиш...?

БЕКА: Само немој да се правдаш, знаш да то не волим.

ЈАСМИНА: Ово је стварно једна сулуда коинциденција.

БЕКА: У сваком случају, желим ти леп провод у Паризу.

ЈАСМИНА: Глупости! Ја сам професионалац. И кад сам могла да ти кажем, кад тебе нигде нема?

Улазе Дана и Џони Ристић. Он је елегантан, самоуверен, шарлаћан средњих година. Носи боцу шампањца. Дана букећ цвећа ишћо јој ђа је он донео.

ЏОНИ: Дивно, драга моја! Vunderbar! Па, ви овде, збиља, лепо живите! А код нас, у Немачкој, пишу да сте пропали...

ДАНА: Да вас упознам! Ово је наш пријатељ из Франкфурта...

ЏОНИ: Џони Ристић-Пуки, бизнисмен, пореклом са Чубуре...

ЈАСМИНА: Јасмина.

ЏОНИ: Да ли се знамо из Каленића, лепа госпођице? Ја увек прво тамо навратим кад долетим из Немачке.

ДАНА: Ово је господин Ружичић, публициста...

ЏОНИ: Ма, да ли је могуће! Читао сам ваше чланке у НИН-у. Веома је храбро данас се у Србији залагати за мир. А нама, трговцима, мир је потребан. Мада се и у рату може профитирати, не кажем. Укратко, ја сам оптимист, који се никада не жали. Паметан човек увек нађе излаз, зар не? У то име...

(Почиње да оћивара боцу)

Дано, дај чаше!

ЈАСМИНА: Било ми је драго, господине Ристићу... Можда, једном, у Каленићу...

ЏОНИ: Шта? Ви одлазите! Каква штета! А ви, храбри младићу, нећете ваља, одбити?

БЕКА: Па... не...

ЏОНИ: Дивно!

БЕКА: Уствари, морао бих до редакције...

ДАНА: А и до војног одсека...

ЏОНИ: Каква штета! У том случају, само две чаше.

ДАНА: Испратићу вас!

Дана излази са Јасмином и Беком. Џони звиждуће, загледа по соби, оћивара боцу, сипа њиће, у њом се Дана враћа и он јој љружа чашу.

ЏОНИ: Е, па драга...

Дана га гледа с љрезиром. Не љрихвата чашу.

ЏОНИ: Па, шта је то? И ти мораш да идеш? Нећу, ваљда, морати сам...

ДАНА: Како год хоћеш!

ЏОНИ: У том случају...
(Искаји чашу)
Узми, ипак, пријаће ти

Дана узима чашу. Џони љоново најуни своју.

ЏОНИ: Како си лепа! Ништа се ниси променила.

ДАНА: Ни ти! Остао си бескрупулозни шарлатан!

ЏОНИ: *(Пренемаже се)*
Дано...

ДАНА: Зашто си дошао овамо, Џони? Ово је мој дом. Упадаш после пет година, као да се ништа није догодило. Човече!

ЏОНИ: Па, видео сам да ти је муж у Скупштини! Има, на другом каналу директан пренос. Гледамо, у хотелу, забаве ради... Чим сам видео да је ушао у салу, ја сам наручио такси... Извини, он има неподношљиве лаковане ципеле!
(Дана, и љрођив воље, љрсне у смех)

ДАНА: Невероватан човек! Планира са мном венчање, одлази у Немачку на десет дана, остаје пет година, онда се појављује, као из бунара и прво што има да ми каже то је да мој муж носи смешне ципеле!

ЏОНИ: Чекај! Чекај! Узми прво још једну. Чекај! Ципеле су толико смешне да...
(Смеје се)
А сад озбиљно: рекао сам да ћу се вратити и видиш, вратио сам се.

ДАНА: Ти ниси нормалан! Или си толико безобзиран, да то...

ЏОНИ: Не! Чекај! Али, ја сам се, у међувремену, обогатио. Шта је пет година према тој чињеници? Исто што и десет дана. Ја сада имам...

ДАНА: Не занима ме шта имаш. Покупи свој шампањац и губи се из моје куће!

ЏОНИ: Дано! Ти ме, значи, још увек волиш!

ДАНА: Свињо! Упропастио си ми живот!

Дана се залећи да га удари. Он је ухватио за руке, покушава да је пољуби. Она се отима.

ДАНА: Нећу! Свињо! Нећу!

Он, ипак, успе да је пољуби. Она се, на крају, отпргне.

ДАНА: Црко дабогда!

Дана њлаче, Џони је милује, њеши.

ЏОНИ: Љубави, ништа није изгубљено...

ДАНА: (Кроз сузе)

Због тебе сам се удала за овог... овог... Како си само могао...?

ЏОНИ: Тако је морало бити... Отишао сам да завршим тај послит, хтео сам... Хтео сам пре венчања да станем на своје ноге. Због тебе душо! Хтео сам да ти пружим живот какав заслужујеш. Али, десило се... Нисам знао да полиција ради недељом... И тако сам одлежао две године. Поштено, зар не? Ти си, за то време, пожурила да се удаш. Читали смо, тамо, о венчању чувеног друга Џуџе. Видели фотографије... Ти у белом. Насмејана... Срећна... Не можеш ни да замислиш колико сам патио.

Дана, њлаче.

ЏОНИ: Не, ја ти не замерам! Тако је морало бити... Ја сам вечити оптимист. Ја сам почео из почетка, и ја сам, најзад, стао на своје ноге.

ДАНА: *(Кроз сузе)*
Сада знаш кад ради полиција.

ЏОНИ: И шта ради!... Шалим се. Ја се сад бавим озбиљним, међународним бизнисом. Још један послић да завршим овде, и постајем велики бос. Дођи, срце...

Милује је, љуби. Она се, за ѿренуѿиак, ѿредаје, заѿиим се оѿѿрѿне.

ДАНА: Бежи од мене! Очи ћу ти ископати!

ЏОНИ: Али, Дано! Ништа није изгубљено! Напротив! Како не разумеш?

(Сиѿа ѿиће. Ужурбано јој додаје)

Ево, овако! Ја завршавам тај послић са Србима, узимама лову, много лове... Ти, природно, напушташ овог... овог лакованог, седамо у моју мечку и правац Дојчланд! Адио! И тамо почињемо нови живот. Будићу те са шампањцем и златном наруквицом сваког јутра. Ја знам колико ти волиш злато. А, онда путовања... Калифорнија, Мексико...

ДАНА: Ти ме још увек волиш, Џони?

ЏОНИ: Зашто бих, иначе, дошао?

Пауза.

ДАНА: *(Обрише сузе)*
Реци ми, шта треба да учиним?

ЏОНИ: Искрено?

ДАНА: Наравно.

ЏОНИ: Тако те волим. Направићемо ми, заједно, велике ствари. Ево, све ћу ти рећи. Тај послић због кога сам дошао, знаш... Е, па, твој муж је посредник у том... трансферу. Могао сам ја да изаберам и неког другог и да му мунем дваест-триест кила марака. Они имају власт, черупају колико стигну, али лове никад доста. Међутим, хтео сам, како да ти кажем, да све остане у породици, разумеш?

ДАНА: И?

ЏОНИ: И он ми прави пролаз до банке, тојест, друг Галеб, али то сад није... Зато што банка... Банка, у ствари купује, мада се то неће исказати у... њиховом... Схваташ?

ДАНА: Пређи на ствар.

ЏОНИ: Мутан ми је. Оклева... А мени камиони стоје. Плаши се или ми припрема нешто. Да ме провали, разумеш? Велико је ђубре, не могу да га прочитам.

ДАНА: Занимљиво... И шта, дакле, ја треба да учиним?

ЏОНИ: Па... Требало би мало да га изваташ.

ДАНА: Шта да радим?

ЏОНИ: Мислим... кад легнете... Ти то умеш. Да га оњушиш мало. Ако оцениш да није провала, да га притиснеш да убрза, јер ме ти камиони коштају... Кажи, немам пара у кући... за уље, зелен, злато... Смисли нешто!

Пауза.

ДАНА: Зато си, значи, дошао... После пет година.

ЏОНИ: Не, маче! Чим комунистима мазнемо лову, ти се пакујеш и...

ДАНА: Увек си био ђубре.

ЏОНИ: Дано, све време у затвору маштао сам о теби, о твојим... О том како ћу једнога дана да се вратим, да те узмем за руку и да те поведем у велики свет... Дано, ја те волим!

Пауза.

ДАНА: Учинићу колико могу.

ЏОНИ: Браво! Знао сам да си лафица. Ја сам у хотелу Москва, соба...

ДАНА: А сад иди, молим те!

ЏОНИ: Али, Дано...

Крене ка њој.

ДАНА: Не прилази! Иди Џони. И не долази овамо више никада.

МРАК

II ЧИН

Госпионица “Код злайноџ вола”. Симулирана сцена омогућава нам да видимо унутрашњост двеју соба, које дели ходник ишћо води од љросценијума у дубину. Ходник се најпред рачва дуж љросценијума, иће има облик обрнућоџ слова “Т”. Врайћа ових соба – љрансћаренћних, дакле, само назначених зидова – налазе се једна насћрам друћих, на љочейћку оноџ дела ходника ишћо води у дубину. Из соба љо једна врайћа воде у куйайћила. Лева соба је у мраку. У десној Џуца. Шейћка љо соби. Пролазећи љоред ољледала, увек се љољледа, љољрави косу или љокушава да увуче сћомак, ишћо је разуме се, немоџуће.

ЏУЦА:

(Засћјаје љред ољледалом)

Месје ле министр, месје народни посланици! После лаког комунистичког сна, Србија се буди отржењена, како би заузела оно место у Европи које јој одувек припада...

(Шейћа, љрилази ћелефону, љледа на сачћ којеџ нема, окреће бројчаник)

Рецепција! Ало Џуца!... Како, нема? Овде Џуца! Не тамо, овде! Где је Баћа, Сунце вам Божије?! Јесте господин посланик говори!... Како, што не кажем, оца вам мангупског, све ћу вас позатварати! Где је мој бурбон, овде?... Где овде?! Овде! Сто седам, сунце ти неписмено!

(Тресне слушалицу)

Стока капиталистичка! Приватну својину хоће, а ногама нос бришу! Радне задруге су за вас... Радне акције... Брчко-Бановићи, Шамац-Сарајево...

(Наћло мења расћоложење, љевуши)

Шамац-Сарајево, то је наша мета.

Градићемо пругу још овога лета...

(Шейћа, љочине љоново да се нервира)

Па, где је ова жена, сунце јој калајисано...?

(Виче љрема врайћима куйайћила)

Где си, толико, душо? Чујеш ли ти мене?

(Пауза)

Чујеш ли ти мене?!

На врайћима куйайћила љојављује се Јасмина, љоћћуно ћола.

ЈАСМИНА: Како могу да те чујем, кад вода тече?

ЏУЦА:

Маче!

Цуца њојури љрема њој, но она нагло залуји враиџа, љако да он нелеџи носом на њих.

ЦУЦА: Еј! Маче! Отвори!
(Покушава да оџвори враиџа, но она су закључана)
Маче!
(Јасмина љроџура џлаву кроз враиџа)

ЈАСМИНА: И не зови ме “маче”!
(Понову му залуји враиџа исџред носа)

ЦУЦА: Изазиваш, кучко!... Отвори, душо... Отвори, драга Јасмина...
(Гледа на саџи којеџ нема)
Још мало па ће и онај Ристић, онај Џони да упадне... Да ми упадне с ловом... А ни бурбон нису донели... Отвори, драга Јасмина!... И шта све то мени треба? Шта ће мени, у ствари, лова? Мени је, ионако, све плаћено... Него, наваљује она проклета жентурача. Нањушила лову, прислушкује разговоре... Ти не можеш ни да замислиш колико она воли злато.

Јасмина љроџури џлаву кроз враиџа.

ЈАСМИНА: Рекла сам ти да ме не зовеш “злато”.

Цуца је зџраби и извуче из куџаџила. Она је сада увиџена у манџил за куџање.

ЈАСМИНА: Та малограђанска тепања остави за своју женицу.

ЦУЦА: Не... Питао сам те да ли волиш злато?

ЈАСМИНА: Ја...? Да ли волим...? Зашто питаш?

ЦУЦА: Онако...

ЈАСМИНА: Па, зависи од конотације... мислим... у ком смислу... Хоћу да кажем...

ЦУЦА: Ево, у овом смислу!
(Вади из џеџа љеџку златџну оџрлицу)

ЈАСМИНА: Јао, што је дивна!
(Узима оџрлицу, разџгледа, диви јој се)
Прекрасна је!
(Нагло баџи оџрлицу на креветџ)
Шта ти мислиш? Да са мноџ можеш као са свим тим својим... женицама... курвицама... Хтео би да ме купиш!
Е, да знаш, ја нисам на продају!
(Затџеже манџил око себе)
Довукао си ме у ову рупу и мислиш да имаш право на

мене... Да можеш да ме поседујеш... Нисам ја предмет!
Ја сам слободан човек! Интегрална личност, разумеш?! Интегрална!

ЦУЦА: Сматраш да је ово рупа...?
(Осврће се око себе)
Па... скоро да си у праву... Ни бурбон нису донели...
Али душо, не могу ваљда да те водим у Хајат... или
Интерконтинентал...

ЈАСМИНА: Ништа ти не разумеш! Пустите ме!

ЦУЦА: Смири се, душо, само полако... полако...
(Милује је по коси)
Могao бих ја... него... Схваташ? Реци и сама! Шта је у
нашем животу најважније? Хајде, реци! Шта је најважније?... Не знаш? Ја ћу ти рећи. У нашем животу
најважнија је дискреција. Ми живимо у бурним, сложеним
временима, кад само дискретан човек може да истраје. А ја желим да истрајем... Да трајем... Вечно!
Хоћеш ли да ја, као медијска личност, примим Џонија
Ристића у Хајату? Да наш сусрет овековече фоторепортери?
Камере? Да нас слика независна телевизија?

ЈАСМИНА: Пустите ме... Бежи од мене! Све је за тебе само куповина
и продаја... Гаде! Дошао си овамо да завршиш посао.

ЦУЦА: *(Милује је као што се милује нервозни коњ)*
Мир... мир, лутко. Стара француска пословица каже:
где је корист, тамо је и лепота. Ти си, бар, француски
ђак, маче. Јер, шта је у нашем животу најважније?

ЈАСМИНА: Дискреција, је ли?

ЦУЦА: Не! Најважније је бити практичан... прилагодљив. То
је најважније! Чему, на пример, да захвалимо што ја
оволико истрајавам у нашем хаотичном, противуречном,
сулудом времену? Чему? Смислу за реалност. Ја сам ти
велики реалиста, душо. Ја сам, тако рећи песник реализма!
Јер, шта је најважније?

ЈАСМИНА: Наважније је бити прилагодљив.

ЦУЦА: Не! Најважније је волети живот. Онаквог какав он
заиста јесте. А он је променљив, неочекиван, непредвидљив,
где је тај бурбон, богамау! Једном речју – прекрасан.
Само ограничени интелектуалци мисле да је живот као
једносмерна улица. Живот је, међутим, богат. Сложен.
Живот је, једном речју, као мађарска коцка. У то име,
да теби твој Цуца стави...

ЈАСМИНА: Молим?

Џуца узима оџрлицу, шири је пред њеним очима.

ЈАСМИНА: Не, молим те... Ја сам интегрална личност!

ЏУЦА: Са овим малим додатком бићеш још интегралнија.

Пауза.

ЈАСМИНА: Мислиш.

ЏУЦА: Сигуран сам.

ЈАСМИНА: Како си ти сугестиван.

ЏУЦА: Зар не?

(Скида јој оџрџач са рамена)

ЈАСМИНА: Шта ти то радиш?

ЏУЦА: Па, како да ти је ставим, душо?

ЈАСМИНА: И не зови ме "душо", молим те!

Предњим ходником долазе Бека и Дана.

БЕКА: Згодно месташце.

(Љуби је)

ДАНА: Чекај! Неваљалче...

ЏУЦА: Злато најбоље стоји на голом телу, а голо тело на злату, зар не?

(Скида јој манџил, љуби је)

ЈАСМИНА: Чекај... Чекај... Зар нећеш и ти да се истушираш?

ЏУЦА: Све ћу за тебе да учиним, маче, па и да се истуширам, ако треба!

Дана и Бека улазе у ходник и њио води између соба.

БЕКА: То је ваља овде. Где нам је кључ?

Застајају пред вратима, десне собе.

ДАНА: Ту је...

Прејура њо њаини, ѡражећи кључ, Бека је љуби и смеѡа јој.

ЏУЦА: Под условом да ми истрљаш леђа.

ЈАСМИНА: А, то не!

ЏУЦА: Како, не?

ЈАСМИНА: Тако.

БЕКА: То је, ваљда, ова соба. Рекао је, прва врата у ходнику...

ЏУЦА: Е, хоћеш, богами!

Џуца поодигне Јасмину да је ђонесе према кућаићилу, она врисне ућом Бека – ђошћо Дана још није нашла кључ – ухвати за кваку и оћвори враћа, али, схватићиши да је неко унућра, брзо их заћвори.

ЏУЦА: Шта је ово, богаму! Човек не може ни да се истушира на миру. А ни бурбон... Хајдемо маче!

Џуца закључава враћа и одвлачи Јасмину у кућаићило. Враћа кућаићила остиају ђолуоћворена, оданде се чује вришићање, ђљу-скање воде, заћим дахићање.

БЕКА: Па овде има некога!

ДАНА: Шта си мислио, малиша? Да само ми то радимо?
(Искоћала је кључ из ћашине)
Сто шест.

БЕКА: Ово је сто седам.

Дана оћкључава враћа леве собе и они улазе. Бека ћали свећлосћи и неодлучно се осврће око себе. Дана ћа ћледа. Пауза.

ДАНА: Неваћали дечко... У ходнику ме нападаш, а сад...

БЕКА: Размишљам, знаш...

ДАНА: Немој да размишљаш. Љуби ме!

БЕКА: Ја ћих не разумем... Мени се, одједном, све смутило у глави.

ДАНА: Шта не разумеш?

БЕКА: Ништа не разумем.

ДАНА: (Милује ћа)
Па, у чему је, онда, проблем, дечко?

БЕКА: Мени све то изгледа потпуно апсурдно...

ДАНА: (Скида му сако)
Није важно, такав је наш живот. Навикавај се.

БЕКА: Ја сам толико веровао у Европу, у њене принципе, њене институције... Пре свега, у принцип права, правде... А они нас, једним потезом пера, бришу са географске карте...

ДАНА: (Развезује му краваћу)
Само се ти опусти...

БЕКА: Можда смо ми мали народ.... У сваком случају, не-срећан. На периферији историје... Једном речју, наша енергија је... некако... дисперзивна, знаш?

- ДАНА: Знам, душо! Диши дубоко...
(Скида му кошуљу)
- БЕКА: Проклетa динарска виоленција... Бурне емоције, које
брзо сагоревају... А где су консеквенце, где су оне?
- ДАНА: (Скида му кошуљу)
Ту су, дечко мој, ту су...
- БЕКА: Знаш како се то зове?
- ДАНА: (Скида ђа)
Не знам. Али, ти ћеш ми рећи, зар не?
- БЕКА: То се зове...
- ДАНА: (Опћојчава му каиш)
- БЕКА: То се зове...
- ДАНА: Како?
- БЕКА: То се зове тамни вилајет.
- ДАНА: Тако се зове?
- Бека ће, у жару свој надлазеће монолога, или у зазору пред
Даниним наваљивањем, скопичи, паничалоне ће му сјаси, он ће их
не пресјајући да ђовори, подизаи и иридржавати.*
- БЕКА: Ми лутамо у мраку, између својих истрошених митова,
што нас, попут вампира, призивају из неопојаних пре-
дачких грбова и Европе, наше неузвраћене љубави,
нашег трагичног неспоразума... Те велике лихварске
компаније, те стерилне куртон-заједнице, што нас оп-
сењује својим варљивим сјајем, као што се опсењују
варвари, урођеници... Опсењује да би нам крв сисала,
да би нас потчини́ла, да би нас потрошила на импе-
ријалном заједничком вашару таштине! Између та два
вампиризма, ми лутамо нашим балканским вилајетом,
селимо се и расељавамо, пресипамо из шупљег у пра-
зно, гриземо се и кољемо као побеснели пси... Зашто?
Који грех ми окајавамо? Ја јесам пацифиста... а можда
се и бојим, али, ипак, зар нисмо могли да се одупремо?
Зар нисмо могли српском војском да бранимо српске
земље?
(Седне на ивицу креветџа, са ђлавом у шакама)
Европа нас је, опет, преварила...
- ДАНА: (Седне поред њеџа)?
Сироти мој дечко...
(Милује ђа)

БЕКА: Европа нас је нахушкала! Хрвате на Србе, Србе на Хрвате, Словенце на...

ДАНА: Добро, добро... Само се ти опусти...

Милује га, љуби, он полако почиње да узвраћа, она га обори у кревет, њаси свейлоси код узљавља.

Из куйаиила десне собе излази Џуца, само у њанијалонама, које усјуиу закојчава, Певуши.

ЏУЦА: Сакам да фукам те... малена... Хм! Интегрална личност... а, овамо жива ватра...
(Гледа на сати кога нема)
Изгубио сам сат, богаму. Тај Ристић би већ морао бити овде... А време је и да се попије. Сакам да фукам те... малена...

Почиње да се облачи. Из куйаиила ѡровири Јасмина.

ЈАСМИНА: Додај ми прслуче, душо, молим те!

ЏУЦА: Шта, драга?

ЈАСМИНА: Прслуче ми додај, молим те!

ЏУЦА: Дођи и узми га.

Бочним ходником долази Џони, ѡевушећи.

ЏОНИ: Мани, мани, мани...

ЈАСМИНА: Додај ми, безобразниче!

ЏУЦА: *(Насијављајући са облачењем)*
Прошетај се маче! Волим да те гледам.

Џони загледа бројеве над вратиима.

ЏОНИ: Посланиче, где си посланиче мој...? Џони ти је слатки мамац припремио...

ЈАСМИНА: Срам те било.

Јасмина излази из куйаиила, ѡкривајући ѓруди. Џуца јој ѡприскаче с леђа.

Џони хваија за кваку, ѡкушавајући да ѡтвори вратија.

ЈАСМИНА: Ју, ко је сад то?

ЏУЦА: Можда је Џони.

ЈАСМИНА: Не отварај!

ЏУЦА: Или је Баћа донео бурбон.
(Љуби је)

ЏОНИ: Овде, изгледа, нема никог...

ЈАСМИНА: Остави ме на миру! Јарче...

Џони отишкрине врати леве собе.

ЏОНИ: (Тихо)
Господине посланиче...

У левој соби њаника. Бека скаче из кревети, покривајући се делом одеће. Дана се сакрива под покривач.

У десној соби, Јасмина се отргла од Џуце и, са прслучејом, побегла у кујану.

ЏУЦА: (Завршавајући облачење)
Нећеш ми побећи, кучко!

Бека је дошрчао до врати, на којима стоји Џони.

ЏОНИ: О! То сте ви, млади човече! Пардон! Пардон! Каква весела коинциденција! Ја сам вас, јамачно, прекинуо у раду. Господин посланик, вероватно, није са вама, на истом послу!

БЕКА: (Прикривајући златињу)
Не, ту је само... То јест, хоћу рећи... Кога ви, уствари тражите?

ЏОНИ: Није важно. Само ви наставите са радом. Ко би рекао... Наоко тако смирен младић, кад оно... Пардон! Пардон! Пријатан рад!

Џони одлази низ ходник, у дубину Бека блене за њим. У десној соби, Џуца је довршио облачење.

ЏУЦА: Одох ја, маче, да уловим коку!

ЈАСМИНА: (Провири из кујану)
Шта да радиш?

ЏУЦА: Златну коку да појурим!
(Иде ка вратима)
Свог драгог финансијера.

ЈАСМИНА: Понеси, онда, и тај бурбон!

Јасмина нестaje у кујану. Џуца се хвата за кваку. Бека који је, најзад, дошао себи, залуи врати леве собе и окрене кључ. Џуца изађе у ходник и крене напред и бочно, ка рецепцији.

ЏУЦА: Дођи, дођи, да те твој Џуца мало очерупа...
(Певуши)
Сакам да фукам те...

Дана провири испод покривача и, уверивши се да је у соби само Бека – који стоји наслоњен леђима на врати – седне у постељу и гледа за разрођачених очију.

Цуца је, у међувремену, отишао ходником и изгубио се са сцене.

ДАНА: Да ли је то био...?

БЕКА: Да, то је био...

ДАНА: Да ли је он помињао неког посланика?

БЕКА: Он је помињао.

ДАНА: Дођи брзо у кревет да се сакријемо!

БЕКА: Али, Дано, они ће нас...

ДАНА: Дођи, брзо!
(Зграби за и увуче у кревет)

БЕКА: Дано, он вероватно има пиштољ! Он је звер... Он ће нас...

ДАНА: Брзо! Овде смо најсигурнији!

Дана им навлачи покривач преко главе. Испод покривача комешање и стишање. Са десне стране, из кућашила излази Јасмина, полу-одевена, певуши, вртићи задњицом.

ЈАСМИНА: Сакам да фукам те...

Јасмина проналази своју шапну, вади из ње чешаљ, и, усјуи се чешљајући и певушећи, враћа у кућашило. У левој соби, Дана демон-страјивно излази испод покривача, подигне се у седећи положај и, прекришених руку, бесно буљи преда се. Бека се скупио под покривачем и ћути, мањи од маковог зрна. После извесног времена, Бека провири, погледа Дану, па се брзо поново сакрије. Дана за изнорше. Најзад и Бека изађе испод покривача и седне као Дана. Она не обраћа на њега пажњу. Он је повремено погледа, прво испод ока, затим ујадљиво, али без резултата.

БЕКА: Извини... али, све те околности...

Дана не реагује.

БЕКА: Ти ћеш разумети да то може да делује... да делује... као... као један... као један депресиван фактор. Дано, ти ваљда схваташ, то се понекад дешава... То човека, напосто, фрустрира, зар не? Ти разумеш свог Беку...

Дана устаје и почиње да се облачи.

БЕКА: Ти ваља нећеш... да ме... да ме тако сурово оствиш... сада, кад...

(И он устаје, обиграва око ње, она не реагује)

И куда ћеш? Они су ту! Дано! Он сигурно има пиштољ! Сви ти посланици су наоружани... Дано, он је монструм, ти то знаш... Он ће... Они не зазиру ни од чега... Они су потпуно бескрупулозни... То је, напосто, самоубиство! То је... то је... то је ирационално...

(Почиње да се и он, њанично облачи)

Дано, будимо разумни... Ја сам за мир... Ја сам против крвопролића... Ја мрзим насиље... Ја сам ангажован у Центру за антиратне акције!

Са десне стране, Јасмина је изашла из кујинице, њојоуно обучена и доштерана. Седне, устане, шеће по соби, чека, досађује се, ѡкушава, безуспешно да телефонира. У левој соби, Дана је завршила с облачењем. Бека је најола обучен, још је у ѓаћама.

ДАНА: Изађи и види да ли је чисто напољу!

БЕКА: Али, Дано, он ће нас... Ја сам цивилизован човек... Европејац... Ја сам за разумни компромис...

ДАНА: Излази напоље!

Бека, онако у ѓаћама, а ѓоре њојоуно одевен, ошвори враћа, ѡровири, изађе у ходник, ѓледа ѡрећлашено лево-десно. Јасмина, којој је досадило да чека, ошвори враћа своје собе, да ѡгледа иде ли Цуца, и угледа Беку. Овај се ѡренерица када је види и врисне.

БЕКА: Јасмина!!!

Чувиши њеѓов крик, Дана ѡришрча враћима и брзо их закључа. Ошћаје ѡред враћа, ѡкушавајући да схваћи шћа се најољу дешава. Бека, ѡресшрављен, махинално се хваћа за кваку хошћи да ѡбеђе у собу, али дакако, не успева, шћо још ѡјачава њеѓову збуњеносћ. Јасмина ѓа ѓледа, онако ѡлуодевенѓ, и ѡочиње да се смеје. Смеје се све ѓласније и не може да се заустави. Он ѡгледа у своје ноге, схваћи да је у ѓаћама, ѡоново ѡкушава да ошвори враћа, дрма кваку, али узалуд.

ЈАСМИНА: Како је то чудно... Необично... и каква подударност!

БЕКА: Јасмина... То је, просто, једна сулуда коинциденција...

ЈАСМИНА: Причај ми мало о томе! Или, можда, прво хоћеш да обучеш панталоне?

(Смеје се)

БЕКА: Чекај, све ћу ти обаснити... Али, хтео бих, пре свега...

ЈАСМИНА: Хтео би, пре свега, да побегнеш, зар не? Али изгледа да си долијао.

БЕКА: *(У ѡаници, дрма иза леђа, кваку)*

Не, објаснићу ти...

ЈАСМИНА: Хајде, објасни ми, молим те, баш ме занима! Само, бојим се да немаш много времена.

БЕКА: *(Осврће се ућлашено око себе)*
Јасмина, схватио сам неопозиво и то ти морам... без обзира на ову сулуду... Јасмина, схватио сам да само тебе волим!

ЈАСМИНА: *(Прсне у смех)*
Ма, да ли је могуће? Успео си, најзад, да то схватиш? А ја сам, видиш, најзад схватила шта је прави мушкарац. Тај мушкарац само што није дошао, а како си ти тамо блудничео или покушавао да блудничаш *(Дуже жлас да је Дана чује)*
са његовом законитом супругом, коју ја, узгед, уопште не разумем, било би ти боље да се што пре изгубиш.

Ходником, из дубине, журно наилази Џони.

ЏОНИ: Пардон! Пардон! А, то сте опет ви, млади човече! Како је живот пун неочекиваних догађаја и веселих коинциденција! Госпођица из Каленића! *(Скида шешир)*
Какво пријатно изненађење!

ЈАСМИНА: И каква подударност!

ЏОНИ: Знао сам да сте и ви ту негде! Знао сам. Пардон! Не желим да сметам. Наставите са радом! Пардон, млади човече, да нисте можда, изгубили панталоне?

БЕКА: Моје панталоне? Не, моје панталоне су... то јест, оне су...

ЏОНИ: Схватам! Пардон, ја то само успут. *(Прође, ња се враћаш)*
А, да нисте, можда, видели господина посланика?

БЕКА: Нисмо... то јест, ког посланика?

ЏОНИ: Нашег посланика, забога! Гос'н Џуџу.

ЈАСМИНА: Ту је. Сишао је на рецепцију да вас сачека.

ЏОНИ: О! Хвала лепо! *(Крене)*

ЈАСМИНА: И реците му да не заборави бурбон!

ЏОНИ: *(Застаје)*
Бурбон? А, да! Разуме се, разуме се... *(Одлази, њоскакујући весело)*

БЕКА: Јасмина, да ли је могуће да си се спанђала са тим... са тим... Ја ћу... Ја ћу...

ЈАСМИНА: Молим? Шта ћеш ти?

БЕКА: Ја ћу... ја ћу... Ја ћу да те одведем одавде!

ЈАСМИНА: Немој, молим те, да ме засмејаваш!

БЕКА: Јасмина, хајде да одемо! Хајде да све заборавимо! Бог нас гледа! Нама је неопходно морално прочишћење. Морамо побећи из ове јазбине, из овог блата, Јасмина, и почети нови живот!

ЈАСМИНА: Тако, у гаћама?

БЕКА: У гаћама или без гаћа, свеједно! Треба душу спасавати...

ЈАСМИНА: Да сам на твом месту, ја бих се, за сада, потрудила да спасем живу главу.

Бочним ходником наилзе Џуца и Џони. Будући да су иза уџла, још увек не виде Јасмину и Беку. Џони, у високо подигнутој руци, као келнер, носи, несигурно балансирајући, ђослужавник са боцом бурбона и чашама. Џуца држи своју чашу у руци, и усмун, ђије. Застајау. Џуца је искашио чашу и враћа је Џонију на ђослужавник.

ЏУЦА: Ма, каква опозиција, Ристићу, каква интелигенција! Знам их ја још као Титове пионире, па Титове омладинце, па...

ЏОНИ: Што јес' – јес'!

ЈАСМИНА: Бежи! Ево их!

БЕКА: *(Дрма ђанично кваку левих враџа)*
Али... Ми морамо душу спасавати!

Џуца је налио нову чашу са ђослужавника иишо је Џони све време држи.

ЏУЦА: Све вам је то го марксиста, мој господине! Доушници и голооточани!

ЏОНИ: И та вам је добра!

БЕКА: Хајдемо! Ја те волим!
(Зџраби је и снажно је ђољуби)

ЈАСМИНА: *(Ошамућена од ђољубица)*
Бежи, ја ћу их задржати!

ЦУЦА: *(Креће, полако, са чашом у руци)*
За свакога ми имамо по један ковчежић, кад то поотва-
рамо, смрдеће надалеко! Све је под контролом!

БЕКА: Бог нас гледа!

*Бека бежи низ ходник, у дубину. Јасмина улази у десну собу. За-
ишје, на брзину покривач на кревету.*

ЦУЦА: Него, да се ми позабавимо финансијама, Ристићу. Ту је
кључ здравих односа у друштву.

ЦОНИ: Е, та вам је Божија!

ЦУЦА: Зар није?

Цуца и Цони улазе у десну собу.

ЦУЦА: Душо! Ево нас!

ЈАСМИНА: Изволите!

ЦОНИ: Дивно! Опет смо сви на окупу... Осим...

ЦУЦА: Узмите пиће! Моја сарадница је особа од потпуног
поверења. Можемо одмах прећи на ствар.

*Јасмина сић пиће, покушава да Цонију да знак, али овај јо не при-
мећује.*

ЦОНИ: Како ви кажете, господине посланиче. И млади го-
сподин је, надам се, такође, особа...

ЦУЦА: Који млади господин, Ристићу?

*Јасмина даје Цонију знаке иза Цуциних лећа. Из дубине ходника
провокује Бека, оклева, и најзад, почиње полако да се прикрада
враћима леве собе.*

ЦОНИ: Па... Он је, вероватно, пролазио... Мислим да је млади
господин највероватније, био у пролазу... Хоћу да ка-
жем...

ЦУЦА: Шта то покушавате да ми кажете, Ристићу?

ЦОНИ: Додуше, био је у неглижеу, али то је, јамачно, само
једна весела коинциденција...

ЦУЦА: Јасмина!?

ЈАСМИНА: Молим...?

Бека пише куца на врати леве собе.

БЕКА: Отвори! Дано, отвори! То сам ја, твој Бека...

ЦОНИ: Он је, додуше, био у соби прекопута... Мислим, није
био овде, али...

Пауза. Цуца гледа Џонија, гледа Јасмину.

ЦУЦА: (Јасмини)

И ко је, дакле, то био?

ЈАСМИНА: Ма, онај, новинар, што те јури за интервју.

ЦУЦА: Тако...? Дајте да ми обавимо посао, Ристићу!

ЏОНИ: Ево, ево, господине посланиче... Одмах ћемо то!

Вади, у хити, новац, новац, му испада, он га скупила по поду. Дана је, најзад, откључала врата и Бека је ушао у леву собу.

ДАНА: Бедниче! Све сам чула!
(Удара га)

БЕКА: Не! Дано! Ти ниси схватила! Ја ћу ти све објаснити...

Дана јури Беку по соби и шуче га. Он, успут, дограби панталоне, покушава да их обуче, сагнати се, пада, она га јури, он побеђује у кутији. У десној соби, Џони је, назад, скупио новац и предао га Цуци.

ЏОНИ: Изволите, господине посланиче! Ево, све је ту, како смо рекли! Надам се да ће моја роба...

ЦУЦА: Никаких појединости, Ристићу! И водите рачуна о потпуној дискрецији.

ЏОНИ: Ја сам вам велики мајстор дискреције, господине посланиче. Ја сам вам, напосто...

ЦУЦА: Реч је о вашој безбедности. Разумете?

ЏОНИ: Разумем, разумем...

ЦУЦА: Друг Галеб ће ступити у дејство одмах. Даље инструкције очекујте у свом хотелу. Довиђења!

ЏОНИ: Хвала вам! Поштовање! Госпођице! Надам се... А што се тиче младог господина... у неглижеу... мора да се то мени само учинило.

ЦУЦА: Довиђења!

Цуца изгура Џонија из собе и затвори врата. Џони одахне, гледа врата једне па друге собе, слегне раменима, па крене низ ходник, осврћући се, скрене у бочни ходник и нестане са сцене.

ЦУЦА: Дакле?

ЈАСМИНА: Шта дакле?

ЦУЦА: Тако, дакле...

Цуца крене ка њој, она корача уназад, док не удари леђима у врата.

ЈАСМИНА: Ти не мислиш, ваљда?

ЏУЏА: Ви ћете мене да шпијунирате, је ли? Новинар у суседној соби, је ли? И то у неглижеу! Штампу да ми натоварите! Да нису и камере ту негде? Независна телевизија! Завера!

Џуца јурне на вратица, Јасмина покушава да га задржи.

ЈАСМИНА: Чекај! То је била само једна смешна коинциденција...

ЏУЏА: Мали сте ви за мене!

Џуца одјурне Јасмину и излети у ходник. Покушава да отвори вратица леве собе. Луца јесницом у вратица, Дана и Бека вуре из кућашила. Јасмина стиже Џуцу и покушава да га сјече.

ЈАСМИНА: Немој! Стани! Објаснићу ти!

Џуца ударцем ноге развали вратица и упадне у леву собу. Констернација. Велика пауза.

ЏУЏА: Шта ти радиш овде, Данице?

ДАНА: Исто што и ти?

Дана, енергичним корацима, крене ка вратицама, Џуца јој прејече и уи.

ДАНА: Склони се! Међу нама је свршено!

ЏУЏА: Убићу те, кучко! Марш кући!

Туче је, Бека пријечи.

БЕКА: Не! Господине посланиче! Враћам вам вашу супругу потпуно неоштећену... ја, уствари, волим другу...

Џуца хвата левом руком Беку за краћу и гура га према зиду.

ЈАСМИНА: *(Скаче на Џуцу, вриши)*

Пусти га зликовче!

Џуца, не испуштајући Беку, јурне снажно Јасмину, она падне на под.

ЏУЏА: *(Беки)*

Пацифисто! Слободни мислиоче! То је за вас слобода, је ли?

(Прибио га је уза зид; држи га левом руком, а десном га шамара, пројраћајући сваки шамар рејликом)

На фронт! У Крајину! Барању! Западни Срем! Дубровник! Вуковар!

III ЧИН

Дневна соба у ситану посланика Стокића. Јуиро. Дана, у домаћој хаљини, лежи на пресеку са обложеном преко лица. Џуца улази из кухиње. У руци носи панаир са набацаном храном, жваће, скоро потпуно одевен за излазак. Једе, говори и довршава облачење.

ЏУЦА: Ђутиш, невернице!... И боље ти је да ћутиш... Протхело ти се мало... Па, где нађе оног шоњу? Што ниси нашла правог мушкарца. Рецимо, оваквог као ја... То бих још могао и да разумем... Ја сам човек у основи толерантан" иако сам преке нарави... Чињеница је да не уmem да скувам јаја...

(Жваће)

Слушај, нисам, те, ваља, толико јако ударио? Ја имам тешку руку, то је чињеница... Ја песницом могу веће живинче да убијем, на месту. А, богами, и човека, ако треба... Да сам те ударио пуном снагом, не би се ти мени сада ту пренемагала... Ја сам човек хуман, уmem да се контролишем. Сем тога, ми сутра имамо пријем. Долази генерал Мулајусуф Панчатантра, командант страних трупа, које треба да нас заштите од хрвтског дивљања... Ту ми је позивница...

(Прејура по џефовима)

Не знам где сам је ставио... Изричито је наглашено – са супругом. Морао сам о томе да водим рачуна.

ДАНА: Што се мене тиче, слободно можеш да водиш своју швалерку!

ЏУЦА: Не могу! Изричито пише – са супругом. Морамо, ваљда, ред да поштујемо! Сем тога, показало се да је непоуздана. Не знам ја више за кога она ради... Заборави то, као што сам ја заборавио. Рекли смо: што је било – било је!... Журим!

(Гледа на сити којеџ нема)

Изгубио сам сат... Морам у Скупштину... Ја немам времена да се толико бавим својим приватним проблемима...

(Пљује)

Ова кобасица се усмрдела! Касним! Касним!

Џуца је у хитњи, изашао. Дана скида обложу, устјаје, хода по соби као особа која доноси пресудну одлуку. Одлучивши се, она вади из ормана кофере и почне да баца у њих своје ситари; вади и баца на

Њод, њоново њакује. Повремено њрекида њаковање и њокушава да њтелефонира. Најзад добије број који је њтражила.

ДАНА: *(Телефонира)*
Хало, Москва?... Хотел, да Вашег госта... Господин Џон Ристић, двеста дванаест, да ... Сачекаћу, хвала!
(Док чека, држећи слушалицу, дружом руком њребира њо коферу)
Хало, ја сам... Јеси ли ти, Џони?... Дана, забога!... А кога си ти очекивао? Не шалим се, ствар је озбиљна. Донела сам одлуку... Дођи одмах... Не, он је у скупштини... Објаснићу ти... Ја те молим да дођеш одмах... Десио се... Све се десио... Чега се плашиш? Чекам те пожури, пожури, молим те!

Дана сѡусѡи слушалицу, седи, ѓледа ѡреда се, ѡочиње да ѡлаче, заѡим, наѓлим ѡкреѡим, обрише сузе и насѡави да се ѡакује. Звоно на улазним враѡима. Дана исѡусѡи сѡвари, које је држала у рукама, брзо се закоѡчава, доводи у ред.

ДАНА: Како је само стигао тако брзо! То је прави мушкарац!
Мој мушкарац...
(Отвори враѡа ѡредсобља)
Уђи, откључано је!

Поѡправља физиру. Улази Бека. У комѡлеѡној маскирној униформи.

ДАНА: Ти!

БЕКА: Ниси ме очекивала?

ДАНА: Тебе, заиста, нисам очекивала.

Гледајући ѓа онако униформисаноѓ, Дана, и ѡроѡив воље, ѡочиње да се смеје, мада јој, још увек, ѡмало ѡеку сузе, које брише, смејући се.

БЕКА: Ствар је крајње озбиљна.

ДАНА: На шта личиш...

БЕКА: Двеста година српске историје, двеста године политичких и војних напора, што су нас коштале половине најбоље популације, избрисано је једним потезом пера европских империјалних куртон-политичара! Они праве нови светски поредак по својој мери, а за нас то је Прокрустова постеља, у којој ћемо остати без ногу! Дано, ја идем на фронт!

ДАНА: Сироти дечко... Тебе ће тамо убити.

БЕКА: Отаџбина тражи жртве! Имаш ли још оне ракије из Хиландара, од двеста година, да наздравимо, да осветимо овај тренутак, тако рећи, да се причестимо... Ти путујеш? Нећу ја дуго. Дошао сам да се опростим.

ДАНА: *(Износи ракију)*
Да, ја путујем...

БЕКА: Сви путујемо... И Србија путује...
(Дуже чашу)
За Небеску Србију, али интегралну!

ДАНА: Шта су ти то урадили, дечко мој?

БЕКА: Дано, Бог нас гледа! Свети Сава нас гледа! Цео наш досадашњи живот био је грешан. И пред твоји мужем смо криви, и грешни, Поздрави, молим те господина посланика и реци му... Он ми је помогао да постанем човек. Он ме је освестио. Као отац. Највише сам због њега и дошао, а, ипак, не бих смео на очи да му изађем, ти схваташ...

ДАНА: Схватам...

БЕКА: Тако, онда, ти му реци, пренеси му... И Јасмину сам молио за опроштај.

ДАНА: И?

БЕКА: Па... не иде лако, ти знаш какве су жене... Али, још увек гајим наду... Хтео бих пред олтар да је одведем, као што Бог заповеда.

ДАНА: Тако бих волела да будете срећни... Ако можете.

БЕКА: *(Сасћави њеће, њружа руку)*
Е, па...

ДАНА: *(Заџрли џа)*
Чувај се, дечко!

Улази, фуриозно, Јасмина.

ЈАСМИНА: Ту си! Знала сам!
(Туче џа)
Швалерчино! Мушкарчино!

БЕКА: *(Брани се од удараца)*
Не! Драга! Ја сам само.... Ја сам само дошао да се опростим... Да обавестим госпођу о нашем срећном догађају...

ЈАСМИНА: Лажове!

БЕКА: Да захвалим господину посланику... у наше заједничко име! Бог нас гледа! Свети Сава нас гледа!

Звоно на улазним вратима.

ДАНА: Извините.
(Излази)

БЕКА: Ми идемо пред олтар, Јасмина!

ЈАСМИНА: С тобом? Никад!

БЕКА: *(Зграби је за руке)*
Јасмина, да ли је то неко звонио? То је он! Бежимо!

Улазе Дана и Џони.

ЏОНИ: О! И ви сте ту! Каква упорна и весела коинциденција! Види, види! Војничина! Скидам капу, храбри младићу! Госпођице... грешите што не навратите у Каленић. Са нашим добровољцем, разуме се. Будите моји гости. Ви сте, јамачно, добровољац, храбри младићу.

БЕКА.: Да, ја сам... то јест, они су... а и Свети Сава нас гледа...

ЏОНИ: Е, онда можемо мирно да спавамо! Србија је безбедна, кад има тако срчане и одлучне момке. Па, хоћемо ли, у то име, нешто, да...
(Дани)
Ти се пакујеш?

ДАНА: Господин Ружичић је дошао да се опрости. Он мора...

ЈАСМИНА: Не, госпођо Стокић! Никуда не одлазимо док се ствари не изведу на чистину. Овде се увелико манипулише. Ја, као интегрална личност, не пристајем да будем жртва ваших... ваших...

БЕКА: Јасмина! То је један... један... неспоразум... Једна смешна подударност... Ја сам ти рекао...

ЈАСМИНА: Ти си ми цвећка! Свети Сава... олтар... срам те било!

ДАНА: Девојко, ја вас упозоравам! Спакујте свој прљав веш и одлазите. Господин Ристић није дужан да...

ЏОНИ: Не, зашто! Код вас је баш весело. Само напред! Ништа не фали, можда, само једно пиће... И, разуме се, господин посланик. Тако бисмо били комплетни.

ДАНА: Џони, не шали се, ја морам с тобом озбиљно да разговарам. И то одмах!

ЈАСМИНА: Мој прљави веш...? Ви и ваш муж манипулишете...

БЕКА: Јасмина! Одлучно те упозоравам да ћу те, из ових стопа одвести пред олтар!

ЏОНИ: Браво, младићу! Тако говори прави мушкарац. Војничина!

ДАНА: Џони...

Чује се пресак улазних врати и Џуџин глас.

ЏУЏА: *(Из предсобља)*
Дано! Пала влада!

БЕКА: *(Зграби Јасмину за руку)*
То је он, он! Сакријте нас.
(Гледа џанично око себе)
Бежимо!

Бека одлваџи Јасмину у кухињу. Улази Џуџа.

ЏУЏА: Ја да сам био председник владе...
(Угледа кофере)
Шта је ово? Путујемо некуда?
(Угледа Џонија)
А, ви сте ту, Ристићу? Ко је вама дао моју адресу?
Рекао сам да чекате у хотелу! Шта је то сад?

ДАНА: Ја сам...

ЏОНИ: *(Прекида је)*
Мала коинциденција, господине посланиче! Шетао сам – Дедиње је мој омиљен крај, знате – кад, видим, ваша супруга на прозору.

ДАНА: Чекај, ја...

ЏУЏА: Значи, на прозору... А, ви, значи, шетате... Дедиње...
Занимљиво... И ви, значи, познајете моју супругу...?

ЏОНИ: Да... из младости... Такорећи, из...

ЏУЏА: Аха...

ЏОНИ: Из краја! Из Каленића!

ДАНА: Џони! Јефреме! Свршено је с лажима! Ја сам га позвала.
(Пауза)
Нисам желела да овако испадне, али... Јефреме, ја одлазим! Дефинитивно.

- ЦУЦА: Аха... И то ми саопштаваш пред страним човеком?
- ЦОНИ: Па, ја сам вам рекао да се познајемо...
- ЦУЦА: Ти да ћутиш! С тобом ћу ја...
(Приметио је боцу с ракијом)
Јеси ли пијана? Дрогирана?
- ДАНА: Јесам! Дрогирана сам твојим лажима. Свим нашим лажима. Не могу више, Јефреме!
- ЦУЦА: (Шућине један кофер)
Ко овде лаже!? Светињу брака не поштујеш.
(Шућине и дружи кофер)
Јесмо ли рекли? Јесмо ли рекли да ћемо сачувати светињу брака? Сем тога, чека нас генерал Мулајусуф Панчатантра... Пише – са супругом...
- ЦОНИ: Пардон! Можда је боље да ја кренем...
- ДАНА: Не, Цони...
- ЦУЦА: Не, Цони, никуда ти нећеш да одеш!
(Шућира кофере)
Јесмо ли рекли да ћемо почети из почетка? Јесмо ли рекли?
- ДАНА: Не могу! Не могу! Не могу!
- ЦОНИ: Е, па, извините, али, ја бих вас, ипак, препустио вашој интими...
- ДАНА: Чекај Цони!
- ЦУЦА: Чекај Цони... Ја сам човек патријархалан, брак је за мене светиња... Она је млада жена... Могла је, још увек, да роди...
- ДАНА: Како да родим? Јеси ли ти луд?
- ЦУЦА: Ја сам чекао наследника, а ти си ме варала... Ковала заверу. Са овим хохштаплером! Да ли је то могуће?! Данима осећам како се око мене плете шпијунска мрежа!
- ЦОНИ: Пардон! Пардон! Извините што се мешам у вашу интиму, али што се моје маленкости тиче, бојим се да је у питању нека забуна.
- ДАНА: Немој бити снисходљив, Цони! Чега се плашиш? Будимо, једном слободни! Ако сам ишта ценила код тебе, то је била твоја храброст.

- ЦУЦА: Сад ћемо ми да испитамо ту храброст...
- ДАНА: Стани, Јефреме! То не може на силу. Одмах ћемо све разјаснити. И никада се више нећемо лагати. Добро што сте обојица ту. Тако је најпоштеније. Јефреме, пре него што сам тебе упознала, ја сам волела овог човека. Нас је раздвојио стицај несрећних околности, и ја сам се удала за тебе. Поштено сам ушла у то, али...
- ЦУЦА: Је л' она пијана?
- ЏОНИ: Не знам... Ја сам, збиља, малочас ушао, господине посланиче...
- ЦУЦА: Све си покварио Џони... Лепо сам рекао да чекаш у хотелу... А ти заверу кујеш!
- ЏОНИ: Пардон! Ја сам само... шетао...
- ЦУЦА: Штета... Озбиљно смо рачунали с тобом...
- ДАНА: Чекајте! Морамо једном рећи истину! Будите, бар једном, прави мушкарци... Јефреме, наш брак... Прећи ћу одмах на ствар! Донела сам одлуку. Ја одлазим са овим човеком. Заувек!
- ЏОНИ: Дано, па... чекај... Како...?
- ДАНА: То је једноставно! Он ме још увек воли. Реци Џони... Слободно... А и ја сам схватила.... Просто ћу узети своје кофере и отићи... Почећемо нови живот. То је све!
- Пауза. Цуца се искашљава.*
- ЦУЦА: Значи, тако Ристићу...?
- ДАНА: Раци му, Џони! Завршимо с овом фарсом!
- ЏОНИ: Како да кажем...
- ЦУЦА: Кажи, кажи...
- ДАНА: Кажи, Џони...
- ЏОНИ: Мислим да је у питању једна бизарна коинциденција... Ја, просто нисам очекивао да ћу вас овде срести, мада је то, можда, на неки начин, и природно, јер, ово је ваша кућа, зар не, али ... Ја сам, просто, шетао... а пала је киша и...
- ЦУЦА: Не лупетај, Ристићу!

ДАНА: Џони...

ЏОНИ: Пардон! Ја схватам вашу нервозу... Ви сте, јамачно, имали малих проблема, али, то се у браку дешава, зар не? Ја верујем... Ја се топло надам да ћете ви то превазићи. Бићу искрен, и мени се то... мислим, мојој супрузу и мени се то, такође, понекад дешава... Мада је она Немеца... Веома одана супруга, ви, ваљда знате какве су Немце...? Али, зашто крити? Дешава се... Тако, ја бих сад... Желим вам све најбоље... Ви ћете то насамом, ипак, лакше, зар не? Е, па ... Да! Чекаћу у хотелу, као што је договорено. Пардон!

Џони крене ка излазу. Џуца и Дана скоче истовремено на њега.

ЏУЦА: Неће моћи, Ристићу!

ДАНА: *(Удара Џонија)*
Проклет био! Бог ће ти платити!
(Плаче)
Лаж! Све је лаж!

Из кухиње излеће Јасмина, за њом Бека.

ЈАСМИНА: Нећу да се кријем, лажове! Венчања неће бити!

БЕКА: Јасмина! Бог нас гледа!

ЏУЦА: А! И ви сте ту, птичице!
(Закључа вратица)
Још само независна телевизија фали... Мали сте ви за мене.

ЈАСМИНА: *(Дрм вратица)*
Ви немате право! То је насиље! Хоћу кући!

ДАНА: *(Туче Џонија)*
Убићу те, гаде! Очи ћу ти ископати!

ЏОНИ: То је била једна сулуда коинциденција...

БЕКА: Господине посланиче... ја сам хтео, као оцу... Свети Сава нас гледа! Србији су потребни војници! Ја хоћу на фронт!

ЏУЦА: *(Удари њесницом по стољу, сто се распада)*
Мир! Тишина! Слушај 'вамо! Завера је раскринкана! Издајници! Све ћу вас похапсити!

- ДАНА: Јефреме...
- ЏУЏА: И тебе ћу да ухасим! Због вас Србија пропада!
(Окреће тeлeфонске бројеве)
Ало, Џуџа!... Овде је Џуџа!... Посланик Стокић, будало
неписмена! И тебе ћу да ухасим!... Галеба, брзо!
Марш! ... Нађи га! Чекам!... Све ћу ја вас...
- ДАНА: Немој, Јефреме... Бог нас гледа...
- БЕКА: Свети Сава...
- ЏУЏА: Тишина!
- ЏОНИ: Господине посланиче... Ми смо, бар професионалци...
Бизнис је бизнис.
- ЏУЏА: Ти професионалац? Ти си шпијунчина професионална!
Сад ћеш ти да видиш...
- ЏОНИ: Пардон! Ви желите да одустанете од посла? Молим!
Вратите провизију! Има овде довољно таквих...
- ЏУЏА: Шта си рекао? Провизија? Срам те било, барабо бело-
светска!
- ЏОНИ: (Крене к њему)
Пардон! Ово је пљачка! Вратите ми мој новац. Сместа!
- ЏУЏА: (Извуче пистол)ољ)
Мали си ти за мене.

Јасмина вршићи, њадне Беки на жруди.

- ЈАСМИНА: Води ме кући!
- ЏОНИ: (Заустави се)
Комунисти... Сви сте ви комунисти! Нисам ја сам! То се
неће на овом завршити....
- ЏУЏА: Марш! Сад ћу да те убијем!
(У слушалицу)
Ало, не кажем теби, коњу! Галеба, брзо!... Ало, Џу-
џа!... Галебе, слушај! Ало! Шаљи људе овамо!... Како,
где? На Дедиње, друже! Све сам их по'ватао!... Заверу!
Шпијунску мрежу! Хитно!... Шта?... Какву оставку?...
Галебе!... И Скупштина?... Галебе!... Шта ће с нама
бити, Галебе!... Галебе!... Галебе!...

*Џуџа исцусићи слушалицу. Пада на фојетелу, жуи се, Дана љри-
љрчи. Сви лагано љрилазе.*

ДАНА: Јефреме... Јефреме...

ЏУЏА: Дано... Готово је...

ДАНА: Јефреме...

ЏУЏА: Галеб је поднео оставку... Скупштина је поднела оставку... Дано... Крај... То је крај!

Свеи́лосѝ се ла́гано ѓаси. Мрак.

КРАЈ

Госїодин минисїар

ЛИЦА

ВЛАСТА, председник општине

ПЕРО, шеф полиције

ОТАЦ САВА, игуман манастира Лајковца

МАЈОР ВРАНИЋ

ВИОЛЕТА ВРАНИЋ, његова супруга

МИКИ, локални демократа

Радници, курве, калуђери

СВЕ СЕ МЕЊА ДА БИ ОСТАЛО ИСТО

(Шанг-Лин, Кинески дијалектички
кодекс, VII век н. е.)

ПРВИ ЧИН

Хол Дома културе у Н. месту у једном српском окружу јужно од Београда. На задњем зиду, лево и десно, налазе се вратија која воде у салу. Између тих вратија поређане су четири бисте на постољима; бисте су прекривене крпама.

Радници украшавају хол: цвеће, праке, намештај... Доносе, односе... Један радник ваља пећу бисту, заједно са постољем. Пријрчава му Власија, који надгледа украшавање.

ВЛАСТА: Дозволите да вас упитам, господине, шта ви то радите?

РАДНИК: Па... ваљам овога... госн председниче.

ВЛАСТА: Божију ти мајку, јел знаш ко је то?

РАДНИК: Херој ли је неки, јебем ли га?

ВЛАСТА: Краљ Петар Први, будало неписмена!

РАДНИК: Јел онај... Чика Пера што га вичу?

ВЛАСТА: Подижи ту бисту, магарчино!

(Виче)

Еј, ти, долази вамо, помози човеку! Где вам је осећање патриотизма, богаму!? Све ћу вас похапсити, кад-тад!

Пријрчавају радници, подижу бисту и сивљају је поред осталих. Власија вади марамицу, брише бисту.

ВЛАСТА: Јест да монархија није наступила... али, никад се не зна... Покријте Његово Величанство!

Радници покривају бисту. У хол је, у међувремену, ушао шеф полиције. Пејла око шоки-вокија.

ПЕРО: Ало... ало... Јастреб овдје... Јави се, Соколе, сунце ти жарко... Камион тоалет-папира... Знаш шта је клозет папир?... Е, заболе ме! Готово!

(Власија, који хода замишљен испред биста)

Ђе си, друже председниче? У моме сектору све је спремно, такорећи... А што си то поређо уза зид?

ВЛАСТА: *(Замишљено)*

Размишљам... Размишљам које је, уствари, ово доба?

ПЕРО: *(Гледа на сај)*

Ево ти га... Увелико се смркава.

ВЛАСТА: Мислим, у коме добу живимо ми у Србији, трећој Југославији... Ево ти га!
(Скида жустіро кріе са бисіа)
Краљ, Пашић, Тито, Дража, и ово не знам ко је...
(Показује на йейіу, айсііракійну скулійіуру)
Покупио сам све што је било у подруму. Ајд, реци ти мени шта ја овде сад да ставим?

Оглашава се йіоки-воки.

ПЕРО: Јастреб... Пријем... Како нема клозет-папира, сунце ти жарко? Да похапсиш црну берзу, одма!

ВЛАСТА: Перо! Чекај! Како ћемо без црне берзе?

ПЕРО: Пустимо их после. То су методе тактичког застрашивања.
(У йіоки-воки)
Ало... Каква провизија? Да ми створе камион папира!... Заболе ме! Готово!

ВЛАСТА: Уосталом, ти се у привреду боље разумеш...
(Размишља)
После оног рата ту је стајао краљ. То Уча каже, он зна. А после, каже, радикали ставили Пашића... Тада је ово била Општина, а не Дом културе, мада и ми држимо жито у сали, а где да држим жито...? Родило. А после рата, овог... тојест, не овог, него оног, не оног, мислим, него... оног, ту је, разуме се, стајао друг Тито, хоћу рећи Броз... Па смо морали да га скинемо...

ПЕРО: Кад пуштате опозицију да ради шта оће... Ја сам говорио...

ВЛАСТА: Комунизам је пао, друже, схвати већ једном! У демократији, полиција је одвојена од политике.

ПЕРО: Колико минута би се одржао без мене? Ајд' у картон вискија!

ВЛАСТА: Српски патриота не пије више виски. Само хиландарку. И немој да ме замајаваш... Кад смо скинули друга... мислим, Броза... онда, је ли, ови мангупи Вукови донесу Дражу... Па смо им то ми, значи, скинули...

ПЕРО: Ја лично сам га скидао... Хтједо га разбит, ал од гвожђа је, па се не даде... Ал сам њушку разбио оном брадатом. А ко ти је овај улубљени, тога се не сећам?
(Показује айсііракійну скулійіуру)

ВЛАСТА: Е, то је... И он је стајао у подруму... Е сад, реци ти мени које је доба?

ПЕРО: *(Гледа на сати)*
Па ево, већ је...

ВЛАСТА: Епоха! Разумеш ли српски? Епоха.

Пауза. Властиа шећа замишљен испред биста.

ВЛАСТА: Колико је сати?

ПЕРО: Мислиш... епоха?

ВЛАСТА: Не! Сад питам колико је сати?

ПЕРО: Па, кажем ти... Ево, седам... Не разумијем шта хоћеш!

ВЛАСТА: Ево, овако: ти и ја, тојест, ја као председник општине и ти, ми смо оперативни штаб, је ли? Е сад, сазвао сам и један званични одбор за дочек. Њега сачињавамо ти и ја, тојест, ја као председник, ти као представник безбедности, мајор Вранић, у име Војске Југославије, отац Сава, игуман манастира Лајковца, у име свете православне цркве
(Прекрсти се. Перо га гледа па се и он прекрсти)
и Уча, као представник месне интелигенције. Тако би биле представљене све структуре, само сам Учу заборавио да позовем, ионако је демократа...

Улази отац Сава.

САВА: Помаже Бог, децо...
(Угледа Титоу бисту)
Анатема! Анатема!
(Заклања очи руком)
Апаге сатана!

ВЛАСТА: Шта би, оче Саво?

САВА: *(Показује Титоу бисту)*
Антихрист!

ВЛАСТА: Пардон, оче Саво!

Властиа покрије Титоу бисту. Перо нешто мрмља у шоки-воки.

САВА: *(Дубоко одахне)*
Ух, ала си ме препао... Реко, није се, ваљда, повампирио. Некад сте тврдили да је бесмртан.

ВЛАСТА: Не бој се, оче Саво, саће теби Власта једну хиландарку да натоци. А! Изволи, друже мајоре!

Улази мајор Вранић.

ВРАНИЋ: *(Виче са врати)*
Здраво!

Вранић сасијави ње, салутира, пољуби оца Саву у руку, рукује се са Властом, љуби се са Пером. Властина је сјео свима ракије.

ВЛАСТА: *(Диге чашу)*
Е, па... Оче, господо! Дижем ову чашу у здравље и част господина министра Главаша Пецића, великог изданка нашег малог места!

Сви попију на искај.

ВЛАСТА: Пеца долази, потврђено је!

Ајлауз.

САВА: А зар нису оно говоркали, Власто, да ће да га смене?

ВЛАСТА: То су ситна унутарпартијска трвења, оче Саво, ти то не разумеш. Наша партија је сада демократска.

САВА: *(Глади браду)*
Богу хвала...

ПЕРО: *(У шоки-воки)*
Добро, пола камиона, али одма... И картон вискија...
Заболе ме. Готово.

ВРАНИЋ: А за армију? Ништа?

ПЕРО: Слушај, што не пробате мало сами да шверцујете?
Имате возила, нафту, људе, оружје...

ВЛАСТА: Молим за вашу пажњу, господо!
(Сјео им ракије)
Ово схватите као званични састанак одбора за дочек господина министра, који први пут од како се попео на власт силази у своје родно место. Он, као што знате, долази сутра и на нама је да осмислимо садржај његовог боравка.

САВА: Па добро, сине Власто, зашто ниси благовремено, него сад, уочи Божића...

ВЛАСТА: Како да схватим ово критизерство, оче? Наша партија је, мислим, према цркви коректна... Садржај његовог боравка... Предлажем следећи садржај: поздравни говор, откривање споменика са гозбом и балетским програмом; сутра у подне радни доручак, на коме ћемо

изнети проблеме нашег краја, затим кратка посета нашем војном објекту и, на крају, опроштајна гозба у манастиру Лајковцу.

САВА: А ко ће то да финансира?

ВЛАСТА: Које?

САВА: Гозбу у Божјој кући?

ВЛАСТА: Ти ћеш да финансираш. Јесмо ли донели одлуку о враћању једног дела манастирске земље?

САВА: Али је нисте спровели.

ВЛАСТА: Што си ти нека цепидлака, оче Саво! Изволи, друже Перо!

ПЕРО: *(У њоки-воки, који се оглашава)*
Чекај, Соколе, видиш да сам на састанку!... Како не видиш?... Заболе ме!
(Искључи њоки-воки)
Имам допуну: поклон родног краја господину министру.

ВЛАСТА: Позитивно. Прихвата се! Како се ја, богаму, тога нисам сетио? Добро, идемо редом. Споменик! Ред је да високи гост нешто открије...

САВА: Колико ја знам, ми овде немамо споменика, осим оног “Братству-јединству” пред робном кућом. Прво њега покријте...

ВЛАСТА: Ти си демократију схватио као могућност за легалну опструкцију. Други пут тражи реч!
(Хићрим и енерџичним њокрећима скида крпе са биста)
Ево! Ево! Ево! Ево! Ево!

Ошца Сава се крсти, мајор Вранић њриђе биста друџа Тића, њоклони се и салутира.

ВЛАСТА: Ето вам споменика! Све сам повадио из подрума... Нису велики, али имају ту предност што су покретни, могу се лако замењивати, могу се откривати под кровом, у топлот, уз чашицу, и после се могу покрити и, ако затреба, вратити у подрум, на сметлиште историје...

ВРАНИЋ: *(Тронућо)*
Хвала ти, председниче! Опет сам видео свог врховног команданта.

- САВА: (Мрмља)
Стално га гледао, дабогда...
- ВЛАСТА: И пошто живимо у сложенем времену, које зли језици зову посткомунистичком анархијом, у времену када злочиначке Уједињене нације кују заверу против мале али јуначке Србије...
- ПЕРО: И Црне Горе!
- ВРАНИЋ: Обећавам пред својим врховним командантом: ратоваћемо против остатка света, ако треба; све док не ослободимо Босну и остале српске земље. Наша тактика партизанског ратовања показала је...
- ВЛАСТА: Ко ти је дао реч? Ово је демократија, другови! Добро... можда ћемо ратовати, али немој да се дереш, то је војна тајна... Хоћеш да те чују они бандити са Ист-ривера?
- ВРАНИЋ: И треба да чују, друже Власто! Нека дођу, мајку им мангупску, ону империјалистичку, ако имају срца...
- ВЛАСТА: Друже мајоре, војска Југославије има да слуша цивилну власт! Јесмо се тако договорили? Ја ћу да одлучим да ли ћемо ратовати, а ти ћеш да извршаваш, тојест да ратујеш!
- ВРАНИЋ: Разумем! Али, дозволи, друже Власто, да ја поручим тим куртонима са Ист-ривера
(Виче)
дођите, педери, да вам га мајор Вранић забибери!
- Мајор се сав зајайурио од узбуђења. Окрене се њрема бисџи врховног команданџа и оиџиро салуџира.*
- ВЛАСТА: Са мало мање ентузијазма, молим вас...
- ПЕРО: (У џоки-воки)
Ало... Не сад... Видиш да сам на састанку!
- ВЛАСТА: Другови, докажимо да смо способни да доносимо одлуке, докажимо да ово није посткомунистички хаос!
- САВА: Како?
- ВЛАСТА: Шта, како?
- САВА: Како то да докажемо?
- ВЛАСТА: Нећеш ти мене испровоцирати, попе! Ја сам сталожен, цивилизован, уљудан и мудар српски политичар. А ти можеш да ми мало... Толико о томе!

ПЕРО: Ајдемо, другови! Ја морам на терен да обиђем своје криминалце, своје курве, да видим шта је на берзи... Посо ми стоји!

ВЛАСТА: Црква саботира! Хоће Депос да ми уведе овде! Хоћете да сад поднесем оставку?
(Пауза)
Нећете?

ПЕРО: Оставка је демократски чин, предсједниче. Ако баш инсистираш...

ВЛАСТА: Јел тако, друже Перо? Значи, у полицији је издаја! А лепо сам говорио да ми Црногорца за шефа полиције не постављају...

ПЕРО: Виђи будале! Шалимо се мало... Ајде, братски да попијемо!
(Сић)

ВЛАСТА: Шали се ти са својом женом... какво пиће?! Ово је радни састанак!

ВРАНИЋ: (Подмеће своју чашу)
Рад није медвед, друже Власто, неће побећи у шуму...

САВА: (Подмеће чашу)
Е, та ти је добра, синко!

ВЛАСТА: Као демократа, повиноваћу се вољи већине, мада не-
радо...
(Узима њиће)
И немој тако да се шалиш са мном, јеси чуо?

ПЕРО: Живио нам, предсједниче! Дабогда вјечно живио!

Перо исцрпљен и ђрли Власићу.

ПЕРО: Ајде да се пољубимо.
(Љуби Власићу)

ВЛАСТА: (Одмиче се)
Опет смрдиш на бели лук!

ПЕРО: То ми је од синоћ. Донијели ови моји неке кобасице из Румуније, па...

САВА: Шта кажеш, сине? Има ли још где тих кобасица?

ПЕРО: За тебе увијек, оче игумане, а ти ћеш нама оно вино, знаш ти које, разумијеш?

- ВЛАСТА: Побогу људи, ајде да радимо!
- САВА: Ајде, сине, ми чекамо.
- ВЛАСТА: *(Погледа Саву као да хоће да му одбруси, али се уздржи)*
Приликом церемоније откривања споменика и касније, током пијанке, мислим, закуске, важно је спречити министра да не уђе у салу...
- САВА: Није срамота, сине, у сали жито причувати. Оно ће под ембаргом да нас исхрани.
- ПЕРО: Ма, неће да улази... Знам Пецу! Кад ставиш предањ чашицу и бачиш му нешто из вуруне, неће тај да се макне од трпезе.
- ВЛАСТА: Мислио сам, можда ће штети да евоцира успомене из младости. Знаш да је највише волео да се приватава у мраку, док смо, оно, имали аматерске представе.
- ПЕРО: Ма, јок! Напићемо га ми брзо, ништа не брини.

Улазе два радника, ваљајући бензинско буре. Тандрчу.

- ВЛАСТА: Шта је ово, људи?!
- РАДНИК: Друже председниче, бензин!
- ВЛАСТА: Какав бензин, море?
- РАДНИК: Супер, друже председниче!
- ВЛАСТА: Какав супер, оца ти јебем?!
- РАДНИК: Из Бугарске, друже председниче! Посло Крне да се стави у магацин.
- ВЛАСТА: Који Крне и који магацин, сунце ти жарко, где ми је пиштољ?!
- РАДНИК: Мислим, у салу... А Крне је...
- ПЕРО: Крне је наш човјек, пусти то, не галами...
- ВЛАСТА: Па ово је, стварно... Друго, жито је тамо...
- ПЕРО: *(Тихо)*
Ђути, бре, Власто, не квари ми посо!
(Радницима)
Ајд, ваљајте то брже у салу! Брже!
- РАДНИК: Разумем, шефе!

ВЛАСТА: *(Накашље се)*
Дакле, другови, што се тиче споменика...

Радници се најтежу око бурећа које пјандрче.

САВА: *(Пери, поверљиво)*
Слушај, сине, мени би ваљало једно четрес литара, за
мој сироти “москвич”...

ПЕРО: *(Узлом усана)*
Четири марке.

ВЛАСТА: Другови...

САВА: *(Узлом усана)*
Немој, сине, где ће ти душа? Зар у паклу хоћеш да се
пржиш?

ВЛАСТА: *(Накашљава се)*
Дакле, што се тиче споменика...

ПЕРО: Много си, бре, досадан, попе! Ево, даћу ти за двије ипо
марке и скини ми се, више...

САВА: Хвала, сине, купљено! Извини, председниче! Притисо
пусти ембарго, па не мож да се дише...

*Радници су увалали буре у салу, али им је оно, изгледа исцало,
судећи по шреску који се чује. Председник жућа кнедле, нервира се,
бесно сића себи чашу ракије и искаји. Вранић прилази, сића себи и
искаји. Власића ја зледа.*

ВРАНИЋ: *(Са погледом већ мало укоченим од пића)*
У име Војске Југославије, тражим да господин мини-
стар открије споменик другу Титу.

ВЛАСТА: Укинућу ја вама алкохол, кад-тад! Бар на званичним
састанцима. Ја ћу вама ембарго да ударим...

САВА: Вала, како сте се увалили, правићете ви од блата тог
антихриста. Али, без мене...

Отац Сава крене ка излазу.

ВЛАСТА: Чекај, оче! Шалио се мајор... Немој да ми ово радиш!
Знаш колико министар држи до добрих односа са
црквом. Ми смо овде представници структура... Наша
одговорност пред народом налаже...

САВА: *(Сићане)*
А моја земља? Где је моја земља? Мислим, црквена...

- ВЛАСТА: Даћемо нешто... Видећемо...
- САВА: А бензин. Морам да камчим од овог црноберзијанца!
- ПЕРО: Е, кур мој ћеш да добијеш, провокатору!
- ВЛАСТА: Чекајте, другови... Консензус! Тражим консензус. Молим вас! Ево, да попијемо по једну!
- САВА: Да попијем могу, али захтевам да се овај жандар удаљи из одбора за дочек!
- ВЛАСТА: Оче! Ево, добићеш бензин бесплатно!
- ПЕРО: Стани! Само преко моје мртве трупине!
- ВЛАСТА: Ја ћу да платим. То је мој прилог за мајку цркву.
- САВА: Хвала, сине! Лично ћу се постарати да стигнеш право у рај.
- ВЛАСТА: Хвала, оче! Само те молим да се с полицијом измириш. Полиција је народу потребна исто као и црква, исто као и војска, исто као и ја, мислим, цивилна власт... Шта је народ без нас? Као стока без пастира!
- САВА: Е, то ти је правилно!
- ВЛАСТА: Према томе, у име народа, тражим консензус, кооперативност...
- ВРАНИЋ: Тражим реч!
- Власића га гледа избезумљено.*
- ВРАНИЋ: Зашто си га, онда, вадио?
- ВЛАСТА: Шта? Шта сам вадио?
- ВРАНИЋ: Врховног команданта!
(Узима флашу)
- ВЛАСТА: (Оћима му флашу)
Зато, друже мајоре, што сам демократа! Зато што нећу сам да одлучујем... Сетите се колико га је наш министар волео... Три дана и три ноћи је проплакао код Руже Фуксе када је друг Стари умро...
- ПЕРО: Јес богуми! Тако се бијаше наљоскао да смо га једва повратили.
- САВА: Не сањарите, децо! Размишљајте трезвено, дијалектички. То је било раније, док је наш Пеца био комуниста. Сада га, ваљда, више не воли.

- ВРАНИЋ: Не даш ми команданта, не даш ми ракије...
- ВЛАСТА: Добро, ево ти ракије, усвињи се до краја!
- ВРАНИЋ: То је зато што тугујем за својим врховним командантом. Био је то доктор војних наука...
- ВЛАСТА: Оче Саво, пошто је наша црква тако пуна дијалектичке мудрости, онда се лепо измири са шефом полиције, па да наставимо са радом!
- САВА: Није реч о мени. Цркву је у мом лику увредио, сине.
- ВЛАСТА: Опрости му због српског народа, оче. Како ће народ, ако се његови пастири не сложе.
- САВА: *(После краћеџ оклевања)*
Нека ти је Богом просто!

Поштура му руку да је љуби. Пера се накашљава.

- ВЛАСТА: *(Љућииџо љросикће)*
Љуби попу руку!

Перо му невољно љуби руку.

- САВА: Е, сад дођи да те мајка црква загрли!

Грле се и љубе. Власџа аџлаудира.

- САВА: Ајде, сине Власто, ради нешто!

Власџа сџа џиће, диже чашу.

- ВЛАСТА: Дижем ову чашу за слогу свих српских структура!

- ПЕРО: И црногорских.

Вранић диже чашу љрема Тиџовој бисџи.

- ВРАНИЋ: Живео ми, врховни команданте!

- ВЛАСТА: Изнео сам из подрума све ове мале српске споменике, јер ми је душу обузела љута недоумица. Браћо, слудела ме ова демократија! Дај вамо ту ракију... У каквом времену ми то живимо, браћо? Будимо бар два минута искрени! Сви смо друга Тита волели. Признајем, и ја сам плакао...

- САВА: Без мене!

- ВЛАСТА: Онда си му, бар, завидео.

- САВА: Ја сам, ипак, свештено лице, сине!
- ВЛАСТА: Онда си му се дивио! Равнодушан нико није био. Сад испада да је он крив за све наше несреће, па чак и да је с Немцима шуровао, а Дража да је био прави српски патриота... Па, како сад то, другови? Краља смо протерали као издајника, нећемо краља, хоћемо Тита, народ се пита, а сад се краљева тевабија мота по Србији, нико их не апси, а народ виче Краљевина Србија, Краљевина Србија... Дивни трг Маркса и Енгелса у престоници нашој, браћо, сада носи име корумпираног буржујског мешетара Николе Пашића... Европа муслимане – од којих смо је вековима штитили – против нас соколи. Русија, мајчица, са империјалистима америчким, нож у леђа нам зарива... Бране нас једино наша браћа несврстани, наша драга браћа Зимбабвијанци... Браћо Срби, нека нам Бог буде у помоћи!

Властиа седне, сипави ѓлаву у шаке и њочне да ѓлаче. Сава ѓа ѓлади њо ѓлави.

- САВА: Tempora mutantur et nos mutamur in illis.
- ВРАНИЋ: Шта ти то сад значи?
- САВА: То значи: све се мења сем камења.
- ПЕРО: Срам те било, слиниш ту ка женетина! Устај на ноге јуначке! Ти си власт.

Властиа устјаје, брише сузе, али му њонеки јецај још увек њоѡреса ѓруди.

- ВЛАСТА: Јесте... Ја сам власт...
- ПЕРО: Још ми нијесмо поражени! У нашим рукама је војска, полиција, банке, ковница новца, црна берза, Народна скупштина, па и један део опозиције...
- ВЛАСТА: Хвала ти друже, твоје речи су као... врућа ракија.
- ВРАНИЋ: Дај председниче да им ја пукнем које ракетно пуњење на ту еколошку куртон Европу.
- ВЛАСТА: Ради као да ће сто година бити мир, а буди спреман као да ће сутра избити рат!
- ВРАНИЋ: Мени ће куртони да причају о геноциду! А ко је требио нашу браћу несврстане по Африци и Азији? Ко је нашу црну, нашу жуту, нашу црвену, нашу јеврејску браћу убијао као псе?

- САВА: Смири се, сине. Бог ће наградити и нас и нашу разнобојну браћу у царству небеском.
- ВРАНИЋ: Нећемо се дати куртонима, оче! Никада више Србија неће бити ситниш за поткусуивање моћних! Бар док је мајор Вранић жив.
- ВЛАСТА: Немо, бре, да ми војска води главну реч овде! Шта је? Војни пуч оћеш?
- ВРАНИЋ: Оћу само једном да им пукнем, председниче...
- ПЕРО: *(У шоки-воки који се јавља)*
Ало... да... Јастреб овде... Ти си, Крне?... Бензин је стигао. А ко овдје контролише тржиште клозет папира, сине мајчин?... Слушај, немој да те опет апсим!... И оне три курве да ми спремиш за сутра... Играчице!... Заболе ме! Готово.
- САВА: Слушај, сине Власто! Да ми ставимо лепо краља Перу? Био је добар човек, чуваран... Према нашем сатрапу, Брозу, могло би се рећи да је био републиканец.
- ПЕРО: А да не би мало и Дражу да ти ставимо?
- ВРАНИЋ: Само преко мене мртвог!
- ВЛАСТА: Ти си већ мртав пијан.
- ПЕРО: Слушај, Власто, ово ти је права демократска збрка. Врћи та говна у подрум! Морам да идем курве да бирам. Ти знаш колико наш министар воли курве.
- ВЛАСТА: Чекај... Мислим се нешто, да ми оставимо све ове споменике, па да их министар све пооткрива. То је, браћо српска историја... Време ће показати која ће опција да победи. Зашто ми да се истрчавамо?
- САВА: Може, али да се извади Броз.
- ВРАНИЋ: И ја се слажем, ако се изваде Дража, Пашић и овај краљ.
(Милује Титову бисту)
Не дам ја тебе, добри мој команданте... мој докторе...
- ПЕРО: Слушај, а да оставимо друга Тита и Пашића?
(Пева)
Друже Тито, наш маршале
Масе су те избрале –
Одавде до Требевића,
Друга Тита и Пашића...

ВЛАСТА: Е, па другови, сад ми је недвосмислено јасно зашто Србија пропада.

ВРАНИЋ: Зашто, председниче?

ВЛАСТА: Због демократије.

ВРАНИЋ: Да је укинемо, мој председниче добри.

ВЛАСТА: *(Веома резигнирано)*
Не може, друже...

ВРАНИЋ: Ко каже? Само ти мене пусти!

ВЛАСТА: Не дају империјалисти, не дају домаћи издајници...

ВРАНИЋ: Пусти ме да им ја пукнем једно пуњење па ћеш да видиш!

ВЛАСТА: Касно је, друже...
(Нагло мења расположење, постојаје веома енергичан)
Ало! Где сте радници, оца вам јебем?!

Долази радник.

РАДНИК: Ту смо, друже председниче. Доручкујемо.

ВЛАСТА: Носи та говна у подрум.

РАДНИК: Која?

ВЛАСТА: Све на сметлиште историје! Само ми остави оног улубљеног.

РАДНИК: Разумем!

Радници почињу да уклањају скулптуре.

САВА: Шта то уради, сине?

ВЛАСТА: Историја је мртва, оче! Почине демократија.

САВА: Е, па, немој тако...

ВЛАСТА: Сами сте то хтели.

ВРАНИЋ: То је, значи, крај... А могли смо лепо да им пукнемо...

ВЛАСТА: Зато сам донео демократску одлуку. Оставићемо ову улубљену ствар и прозваћемо је “демократија”. То ће министар да открије.

ПЕРО: Онда морамо пре тога да га напијемо.

Вранић жри Тишову бисту. Плаче.

ВРАНИЋ: Е, мој команданте добри... оде ти на сметлиште историје...

(Ошима бисџу раднику)

Не дам мог доктора!

ВЛАСТА: Не цмиздри! Пусти људе да раде!

Перо зајрли Вранића, одвоји га од бисџе.

ПЕРО: Не плачи, јуначе!

ВРАНИЋ: Био је то највећи син наших народа... Сетите се како га је цело човечанство ожалило...

САВА: Дајте му антихриста, да га кући носи! И ти си ми неки Србин, плачеш због тог србождера!

ВРАНИЋ: *(Брише сузе)*

Ја плачем, оче, због изгубљеног братства и јединства...

САВА: Онда узми онај споменик братству-јединству, испред робне куће, па носи и њега!

ВЛАСТА: Молим вас! Настављамо са радом!

ПЕРО: Ево, другови, сад сам се за три курве договорио са Крнетом; оне ће одиграти балетску нумјеру послје откривања спомјеника, прије гозбе. А послје ће се и оне, разумије се укључити на свој начин...

САВА: А како ће, сине, те... женске играти балет, кад то није њихов занат?

ВЛАСТА: Немој да се мешаш, оче, у оно што не знаш!

САВА: Бог и душа, нећу у то да се мешам. Ваљда знате шта радите.

ПЕРО: Богати, чоче, ако су курве не значи да нијесу и балетрине! Друго, свака пристојна курва мора знати за играти.

САВА: Добро, децо, не мешам се.

ПЕРО: Ти ћеш мало да гледаш, поједеш који бутић, попијеш до двије боце вина, па у манастир, на молитву...

САВА: Добро, де...

ВЛАСТА: Идемо даље! Садржај поздравног говора и ко ће га написати, и садржај гозбе.

- ПЕРО: И поклон.
- ВЛАСТА: И поклон. Садржај поздравног говора не знам, ни ко ће га написати. Зато сте ви ту. Ја могу да га онако, мало...
- САВА: Цензуришеш.
- ВЛАСТА: Опет ти провоцираш, попе!
- САВА: Не. Света црква нема ништа против цензуре. Цензура је стара и позитивна институција, која регулише поглед на свет.
- ВЛАСТА: Ипак ћемо ми лепо сарађивати, оче.
- САВА: Нема нам друге, сине.
- ВЛАСТА: Садржај говора не знам... Садржај гозбе налази се већ код Трајче у пекару...
- ВРАНИЋ: Викај шта има за јело, умрех од глади, другови!
- ВЛАСТА: То је за сутра, мајоре, а данас тражи од жене.
- ВРАНИЋ: Барем ми га мало изгустирај, председниче, да се гладан утешим.
- ВЛАСТА: Иди кући, Вранићу; пече се прасенце, разуме се.
- ПЕРО: Стани, ће рече од жене!
- ВЛАСТА: Видиш да је мртав пијан. Кој ће ми сада овде?
- ПЕРО: Полако... Другови, ви знате нашег министра, он јесте скот, овако, мислим, али, кад попије пет-шест литара уме да се распилави, сузу да пусти, у дерт да падне, па ће да повиче, где су моји стари другари, из младости моје, давно прошле... И шта ћемо онда?
- ВЛАСТА: Како, шта ћемо?
- САВА: Добро, бре Перо, а ми шта смо? Зар му ми нисмо били другари?
- ВРАНИЋ: Ја, нажалост, нисам. Ја сам прекомандован овамо кад је он већ утекао.
- ПЕРО: Ти ниси, али твоја жена јесте.
- ВРАНИЋ: Остави ти моју жену на миру!
- ПЕРО: Не треба мени твоја жена, него треба министру.
- ВРАНИЋ: Моју жену хоћеш да подводиш! Где ми је службени пиштољ? Три курве имаш, шта оћеш више?

- ВЛАСТА: Другови! Тражим консензус!
- ПЕРО: *(Загрли Вранића)*
Полако, јуначе... Твоју жену не смије нико таћи. То ја не дам.
- ВРАНИЋ: Пуцам без опомене!
- ПЕРО: Та ти ваља! Него, слушај! Мики, твоја Виолета и ...
- ВРАНИЋ: Који Мики? Немој сад да га вадим!
- ПЕРО: Чекај! Немој да га вадиш, молим те!
- ВЛАСТА: Схватам... Само, како ћемо с Микијем?
- ПЕРО: Чекај!
- САВА: Ја ништа не схватам. То с курвама и женама решите без мене, кад се већ мора. Одо ја да се помолим, па да посрчем нешто...
- ПЕРО: Сипај, Власто, по једну ракију!
- САВА: *(Застјане)*
Па добро, ајде, онда, да вам не кварим кворум...
- ВЛАСТА: *(Сиша)*
Ајде, кад кажеш, ал не знам како ћемо сутра издржати...
- ПЕРО: Види! Мики, твоја Виолета и Пеца били су нераздвојни у аматеризму и у стрелачком друштву "Херој Пинки"...
- ВЛАСТА: Само што је Пеца у стрелаштву био бог. Носио је два пиштоља позади и један колт овде. Вадио га је као муња... Не знам сад како га вади.
- САВА: *(Крсти се)*
Помози Боже!
(Пије)
- ВЛАСТА: Али, више од свега волео је да глуми. Морали смо да му дамо почасну диплому, мада су зли језици тврдили да је био прави антиталенат.
- САВА: Па, како је, онда, постао министар?
- ВЛАСТА: На снагу. И немој да провоцираш, ако мислиш да добијеш бензин!

Долази радник.

- РАДНИК: Друже председниче, ми смо завршили с оним говнима. Можемо ли сад на ручак?
- ВЛАСТА: Марш, оца ти јебем демократског!
- РАДНИК: Разумем.
(Одлази)
- ВЛАСТА: Перо, они мене не поштују! Зашто ти примаш плату овде?
- ПЕРО: Ђути, то је Крнетов човјек. А плату задржи, па дјечи купи клозет-папира. Него овако: кад министар у дерт падне, па почне да булазни о младости, ми ћемо му Микија и Виолету потурити.
- ВРАНИЋ: Ал немој да је пипа, јер ћу пиштољ да извадим, макар био стопут министар!
- САВА: Немој, сине, видиш да министар три пиштоља носи!
- ПЕРО: Ајде, Вранићу не будали! Вратићемо ти жену неопштећену, ја ти јемац.
- ВЛАСТА: Али, Перо...
- ПЕРО: Што је?
- ВЛАСТА: Па... знаш...
- ПЕРО: Ајде, богати, не увијај! Наши смо.
- ВЛАСТА: Па знаш да си Микија ухапсио кад је, оно, правио демократске изгреде. Мики ти је у затвору, човече!
- САВА: Гори сте од Броза! Он је врло ретко хапсио интелектуалце.
- ВЛАСТА: Попе, одлучи се једном на чијој си страни!
- ПЕРО: Па, пустићемо га, побогу, за ту прилику. Може ти и говор написати о једном трошку.
- ВЛАСТА: Знам да може... Само, он је, Перо, наш непријатељ.
- ПЕРО: Нормално! Кад му нијесмо ништа понудили.
- ВЛАСТА: Сам си га ухапсио, а сад се правиш паметан.
- ПЕРО: Зато што нам је до сад било јевтиније да га држимо у затвору, а сад нам је јевтиније да му понудимо... Мораш схватити душу демократе. Он је разуман, значи еластичан, савитљив. Он је човјечан, значи воли добро да поједе, а можда и попије... И комунисту можеш купити, Власто, а камо ли демократу!

- ВРАНИЋ: Ал, немој да је случајно пипа...
- ПЕРО: *(У шоки-воки, који се оџласио)*
Ало, Јастреб овдје... Браво ти га! Стиго клозет-па-пир!... Ништа без тебе, Крне, друже! Ставићу те на мјесто начелника за привреду... Пола камиона пусти у продају, а пола мени да се донесе... Ма није за мене. Ја ти то и не трошим... Ајд здраво! Готово!
- ВЛАСТА: Добро, пусти га, али немој да би ми нешто Пеци истргљо...
- ПЕРО: Не будали, друже! Зна он да Пеца одлази, а ми остајемо вјечно. Зна он да смо ми господари судбине.
- ВЛАСТА: Што јес – јес!
- ВРАНИЋ: Немој да га ја вадим на министра...
- САВА: Судбина је у божјој руци, децо!
- ВЛАСТА: Ђути, попе! Јави се Богу за бензин.
- ПЕРО: А сада, поклон за господина министра.
- ВЛАСТА: Имате предлог?
- ПЕРО: озбиљно сам...
- ВРАНИЋ: Ја би да ми њему поклонимо аутомат. Па кад дођу ови куртони из опозиције, а он: та, та, та, та, та...
- ПЕРО: озбиљно сам размишљао, другови...
- ВРАНИЋ: Ови што их Буш плаћа, бушнем му га нани!
- САВА: Ја бих да му поклонимо чудотворну иконицу светог кнеза Лазара. Као путоказ... Царство небеско, то је српски пут, децо!
- ВЛАСТА: Пљуни, попе! Изволи, друже Перо!
- ПЕРО: озбиљно сам размишљао, другови... Јер, поклон је, како да кажем, дио наше лијепе народне традиције. Госту ћеш, ако шта друго немаш, макар јабуку даривати... Нема се, другови, времена су дефицитарна. Ни министар није оно што је некад био... Нису то више она лијепа времена када је било све плаћено... По оном Марксовом: свако према могућности, свакоме према потреби...
- ВРАНИЋ: Не! Само аутомат. Па, кад ови дођу...

- САВА: Царство небеско, децо, нема Србима друге!
- ВРАНИЋ: Добро! Аутомат у шаке, па у царство небеско! Та, та, та, та, та...
- ВЛАСТА: Немојте, другови... Ако смо Срби, нисмо деца!
- ПЕРО: Да скратим!
- ВРАНИЋ: Скрати га!
- ПЕРО: Тебе ћу ја да скратим разумијеш?
- ВРАНИЋ: Ти ћеш моју супругу да подмећеш...
- ВЛАСТА: Консензус! Консензус!
- ПЕРО: Прелазим на ствар. Предлажем поклон за господина министра у износу од пола камиона клозет папира и једног картона вискија.
- САВА: А наш свети кнез...?
- ПЕРО: Што се клозет-папира тиче, он ти је данас прескуп чак и за министарску плату, и друго, то је симбол хигијене, луксуза, лепоте живота, свега чему је наш министар, наш Пеца, од своје младости тежио... А виски, брате, зато што је пијанац.
- ВЛАСТА: *(Айлаудира)*
Браво! Веома мудар предлог, друже Перо. Честитам!
- ПЕРО: Хвала!
- ВРАНИЋ: И мени се допада, али зашто не бисмо и један калашњиков, па кад ови дођу...
- САВА: А иконица, децо...? Наш свети кнез, царство небеско...
- ВЛАСТА: Хвала, господо! Састанак је завршен. А сада, свако своме задатку!

МРАК

ДРУГИ ЧИН

Истии просјор, свечано украшен, шарене пайирне праке, застави, пароле, на којима пише: “Добродошао вољени министри”, “За демократску Србију”, “Живела брeћа Југославија”, “Зимбабве је с нама”.

У центру стоји аистрактна скулптура, радник је покрива плаћом и качи на постоље картон, на коме великим словима пише: “Демократија”.

Музика из звучника, Перо увежбава три израчице у краћким сукњицама. Оне израју, он обилази око њих и даје такт.

ПЕРО: Јен-два, јен-два, јен-два-три, јен-два, јен-два, јен-два-три... То! Јен-два, јен-два, јен-два-три; јен-два, јен-два, јен-два-три... Браво ти га, љепотице! Такт од седам осмина најбоље изражава напaћену душу балканског човјека..
(Радницима)
Што је? Шта бленете, другови? Никад нијесте видјели балерине на дјелу? Ајде, наставите са радом! Одби! марш! Идите у оперу!

Музика се завршава, балерине се преоблаче.

ПЕРО: Добро је, дјецо! Господин министар ће да ужива у вашим вјештинама.

I КУРВА: Слушај, шефе, ми много дангубимо овде... Ја узимам сто марака на сат.

ПЕРО: Срам те било! Ово је добровољна патриотска акција. И српски министар треба да има неко задовољство у овим тешким временима. Нећу никакву мрзовољу, никакву опструкцију! Хоћу да посао обавите нежно, професионално, кооперативно... Нарочито послије вечере. Схватите то као добротворни прилог за побољшање националног задовољства у несрећним приликама изолације и ембарга. Јасно?

II КУРВА: А какав ти је тај министар, шефе? Мислим, онако...

ПЕРО: Тешко је рећи... Министар је сложена личност, дјецо.

II КУРВА: Мислим, шта воли, овако...?

ПЕРО: Па... Министар воли чочек и виски, воли лијепе жене, нарочито ако су курве; воли хигијену, клозет папир, пиштоље... Воли српски народ... Воли орални секс, запамтите то... Мрзи опозицију, издајнике националног интереса... Мрзи злочиначке Уједињене нације, брбљиве жене, јела без mesa, Хелмута Кола, сиротињу, јер је из ње потекао... И нарочито мрзи кад му се противуречи.

III КУРВА: А какав је онако, као фрајер?

ПЕРО: Министар, дјецо, има преко два метра, има натчовјечанску снагу, златну рукавицу у супертешкој категорији... Кажу да има највећи орган у Србији, а и шире... Има натприродну моћ концентрације. Својом духовном снагом може да утиче на људску вољу, а и да помјера лакше предмете... Има бујну седу косу. Ударцем песнице може, ако је добро расположен, да убије човјека на мјесту. Коитално стање може да одржава око четрнаест часова, непрекидно – за вашу информацију. Његова, увијек тегет, одјела толико су велика да у њих могу да стану два нормална министра, или три председника владе... Сматра се да је у дослуху са космичким силама, и да је ту тајна његове свемоћи. Носи шарене кравате и гаће од кинеске свиле. Мисли се да он, уствари, никад не спава.

II КУРВА: Имала сам ја једног од преко два метра, само, био је дрвосеча, гаће није носио, имао је слабу концентрацију, али песницом је могао да убије. И мрзео је опозицију.

I КУРВА: Знам ја једног што воли виски и хигијену, али има мали орган и слабу песницу.

III КУРВА: Ја знам једног што воли пиштоље и народ, али он је у логору. Негде у Босни.

ПЕРО: Јесам ли рекао да је министар сложена личност? Он изражава свеукупност народног бића.

II КУРВА: Е, па добро је онда, да смо све три ту...

Девојке су се сīремиле. Весело се тискају око Пере, љубе га у образ, он их очински тгаише по задњицама.

I КУРВА: Тао, шефе.

II КУРВА: Баш сам радознала да га видим.

ПЕРО: Дјецо, тачно у седам и који минут прије!

III КУРВА: Таквога не бисмо пропустиле!

Девојке, кикоћући се и дошајћавајући се, ђурче према излазу, где налетје на Виолејџу, која ујправо улази.

Виолејџа, иакође згодна, мада не толико млада, одмери их, ња ђурилази Пери.

ПЕРО: Ће си ти, љепотице?

ВИОЛЕТА: Видим не оскудеваш...

ПЕРО: Ма, то су курве, Виолета, њих спремам за министра.
(*Хоће да је ђољуби*)

ВИОЛЕТА: Немој овде, видеће нас неко... Баш си безобразан...
Немој... Пери!

ПЕРО: Па, добро, Виолета, душо, данима те тражим...

ВИОЛЕТА: Не смем, убиће ме Вранић.

ПЕРО: Убићемо ми њега. Све за твоје црне очи, Виолета, за твоју...

ВИОЛЕТА: Ти си луд! Бежи! Објасни ми о чему се овде ради.

ПЕРО: Ти си почасни гост, јер желим да министру омогућим да поразговара са друговима из младости.

ВИОЛЕТА: Ти си стварно луд! Ја сам тог твог Пецу трипут срела на улици, и то увек мртвог пијаног. Јесте, једном ми је добацивао, сећам се... Увек је ишао средином улице и водио неке мангупе око себе, неке боксере, или тако нешто... Ти си стварно... Он је старији од мене бар петнаест година.

ПЕРО: Добро, знате се ви из стрељачог клуба...

ВИОЛЕТА: Ма каквог стрељачког клуба, човече?

ПЕРО: Била си пионирски шампион у категорији малокалибарске пушке.

ВИОЛЕТА: Каква пушка?

ПЕРО: Малокалибарска.

ВИОЛЕТА: Човече! Никад пушку нисам узела у руке!

ПЕРО: Виолета, црно око моје, кад ћеш да оставиш Вранића?

ВИОЛЕТА: Јес, па да ме убије!

ПЕРО: Бар на једно десет дана.

ВИОЛЕТА: Па, кад буде отишао на терен... Објасни ми о каквим пушкама говориш?

ПЕРО: Већ сам ти рекао, око моје, рибице моја...

ВИОЛЕТА: Бежи! Тебе су ове изгледа напаиле, па сад хоћеш мене да компромитујеш.

ПЕРО: Нипошто! Ићи ћемо горе, у кабинет.

ВИОЛЕТА: Не долази у обзир...

ПЕРО: Око моје!

ВИОЛЕТА: ... док ми не објасниш то с пушкама.

ПЕРО: Ево овако: ти си почасни гост, јер желимо да министру омогућимо да поразговара са друговима из младости.

ВИОЛЕТА: Каква мадост! Какав министар!

ПЕРО: Наша младост, наш министар, наш стрељачки клуб, где васпитавамо младе српске патриоте... И наше аматерско позориште, где сте заједно глумили.

ВИОЛЕТА: Сад још и позориште! Никад нисам крочила ногом у позориште.

ПЕРО: Виолета, око моје, баш си ти будала! Само се уживи у своју улогу.

ВИОЛЕТА: Како, кад то није истина?

ПЕРО: Па, баш зато! Друго, шта је истина? Ми истину стварамо, из тренутка у тренутак...

ВИОЛЕТА: Па, како мислиш, кад...?

ПЕРО: Друго, министар ће бити пијан.

(Гледа на сат)

Морамо да пожуримо!

(Хвања је за дуге)

ВИОЛЕТА: Ју!

ПЕРО: Друго, кад будете разговарали и сећали се заједничких дана...

ВИОЛЕТА: Перо...

ПЕРО: Он не тражи, разумијеш, да саговорник говори. Говори само он, што, нормално, олакшава дијалог.

ВИОЛЕТА: Перо, знају људи!

ПЕРО: Не брини, око моје, они су научили да вјерују само у истину коју ми створимо.

ВИОЛЕТА: Волим те јер си луд... Ипак, срећа да је Вранић дошљак, па ништа не зна. Мада, кад би се једном истрезнио... Али, реци ми, шта ће ти све то?

ПЕРО: Такав ми је ђеиф! А ја што хоћу то и могу. Зашто сам, иначе, шеф полиције, око моје? Друго, не могу, ваљда, поред министра да ставим неку бабу, то ми никад не би опростио. Овако ћемо сви бити задовољни.

ВИОЛЕТА: Баш си луд! Ајдемо брзо у кабинет, док није Вранић стигао.

ПЕРО: Та ти ваља, око моје! А ће је Вранић?

ВИОЛЕТА: Отишао у касарну, по аутомат. Хоће да га поклони министру.

ПЕРО: Е, ја ћу њега, богуми, да уапсим... па ћу с тобом једно двије нећеље у Будву...

Љуби је, она се кикоће, одлазе. Из мрачних уљова излазе радници, цере се, ђраве неџрисџојне ђесџове за џаром који је оџиџао. Улазе Власџа и Мики. Власџа је у свечаном оделу.

ВЛАСТА: Рекао сам, Мики, кравата! Кравата!
(Приметџи раднике)
А шта ви то радите, господо?

РАДНИК: Ето, председниче, завршили посао, па се зезамо.

ВЛАСТА: Видиш ли, мој Мики, да је демократија погубна за Србина!
(Радницима)
Марш напоље, барабе!

РАДНИК: Разумем!

ВЛАСТА: Чекај! Где је трпеза?

РАДНИК: Ту је, иза завесе.

ВЛАСТА: Трпезу унесите, другови, ту је ставите, столице, све... Не можемо министра дуго држати на ногама!

РАДНИК: Разумем! Само...

ВЛАСТА: Шта, “само”?

РАДНИК: Друг Перо је рекао да трпеза стоји иза завесе.

ВЛАСТА: Друг Перо? Оца ти јебем, неће мени полицајац да води политику овде!

РАДНИК: Не знам... Боље да се ви договорите.

ВЛАСТА: Шта кажеш?

РАДНИК: Разумем!
(Крене)

ВЛАСТА: Чекај! После да одеш до Трајче да видиш шта је с прасићи. И немој да ми умачеш тамо у плех!

РАДНИК: Разумем!

Радници ће унећи комилејно постављен тирезаријски сйо, са цвейним аранжманом, оставиши на означено месйо, унеће сйо-лице, прићом ће поправити понешйо, понеђе обрисати рукавом прашину, узети кришом понешйо од хладног предјела, које већ сйоји на сйолу.

ВЛАСТА: Лепо сам рекао: кравата!... Закопчај, бар, то дугме, онда; не можеш изаћи тако раздрљен пред министра, макар ти био и најбољи друг.

Власти закойчава Микију дугме на кошуљу.

МИКИ: Власто, увек си био ђубре, још од основне школе.

ВЛАСТА: Слушај, Мики! То могу да ти толеришем, док смо сами, али, ако тако нешто кажеш пред другима...

Мики разгледа около, нарочићо поспайра закуску на сйолу.

МИКИ: Не разумем шта ћу вам ја овде. Да је мени министар стварно најбољи друг, не бисте ви мене смели да хапсите ни због чега.

ВЛАСТА: А, не! Ми смо принципијелни. Ти су ухапшен, јер си држао митинг опозиције на непрописном месту, а пуштен си зато јер све постаје неважно кад високом госту треба указати поштовање и вече му учинити пријатним. Зашто министру потресати срце сазнањем да међу нама, његовим друговима, не влада хармонија?... И немој да си се нешто избрбљао пред Пецом, јер ћу те вратити у затвор и рећи да ти све кости поломе!

Мики почиње да граби комаде хладног предјела са сйола и да шрпа у сйо.

МИКИ: (Са њуним сјима)
Шта кажеш? Извини, почео сам да штрајкујем глађу у затвору, па ми нешто крче црева...

ВЛАСТА: (Вуче га за руку)
Чекај! Покварио си аранжман!

- МИКИ: (Са њуним усџима и рукама)
Извини!
- ВЛАСТА: (Гледа на саџи)
Сад ће министар да стигне, па ћеш се најести до миле воље.
- МИКИ: Шта ћеш? Изгладнела опозиција.
(Једе)
Слушај, кад боље размислим, и не враћа ми се, баш, у затвор.
- ВЛАСТА: То од тебе зависи, друже. Јеси ли ми припремио поздравни говор?
- МИКИ: (Једе)
Немој да будеш старомодан... Прошло је време кад су вам интелектуалци писали говоре.
- ВЛАСТА: (У џаници)
Оца ти јебем, шта сад да радим?!
- МИКИ: (Жваће)
Смисли сам, брате...
- ВЛАСТА: (Оџима му храну)
Дај то овамо! Нема хране! Вратићу те у затвор, па нек буде шта буде!
- МИКИ: (Хваџа се за бубреже)
Чекај, полако... Они тамо бију, бубреге одваљују...
- ВЛАСТА: Оца вам јебем опозиционарског! Оћете клипове да нам забијате, а с наше трпезе да ждерете!... А могао си годинама да ми пишеш говоре, док сам био секретар комитета, олоше демократски!
- МИКИ: Е, па, то је било у мрском тоталитарном режиму... Дај, друже, мало шунке, пао ми шећер од овог штрајка...
- ВЛАСТА: Тражи шунке од Џорџа Буша, мајке ти га издајничке!
- МИКИ: А јео си хлеба и кајмака код моје кеве, кад си бос ходао по овом граду!
- ВЛАСТА: Увек сте били издајници. Одакле вама кајмак, док је народ гладовао?
- МИКИ: Са села, Власто.
- ВЛАСТА: Кулаци!
- МИКИ: Дај, Власто, шунке, колабираћу!

ВЛАСТА: Прво национални интереси, па онда шунка! Или хоћеш у затвор?

МИКИ: Добро, немој да си на крај срца, шалимо се... Сад ћемо да саставимо нешто, то је, бар, лако... Само, Власто, немој да се прочује... оде ми демократска каријера.

ВЛАСТА: Ми чувамо своје људе. Са нама нема неизвесности!

МИКИ: Имаш папир и оловку? Седи, пиши! И дај вамо те шунке!

Мики ширпа шунку и хлеб у усја, жваће, жуши се и диктира.

МИКИ: Зашто да се народ штреца, када њега штити Пеца?

ВЛАСТА: *(Пише сричући)*
Зашто да се народ штре... Молим? Ти то мене зајебаваш?

МИКИ: Не, то је инвокација. Хватам инспирацију, разумеш? Призивам музу политике.

ВЛАСТА: Значи, то не пишем.

МИКИ: Не. Сир ти је одличан. Где га набављаш?

ВЛАСТА: *(Гледа на сај, нервира се)*
Дај, Мики да кренемо, министар само што није!

МИКИ: Е, не може тако... Интелектуални посао захтева... Слушај, кад би било мало ракијице... Може и виски. Знаш како би ми легло на ову шунку.

ВЛАСТА: *(Гледа ја, добује по стољу, виче)*
Ало!!!

Појављује се радник, са аутоматом око рамена.

РАДНИК: Изволите, друже председниче!

ВЛАСТА: Ај, море, аперитив донеси!

РАДНИК: Разумем!
(Изађе)

ВЛАСТА: *(Микију, нервозно)*
Ајде, ајде!

МИКИ: *(Једе)*
А зашто он носи аутомат?

ВЛАСТА: А шта треба да носи. Кишобран?

МИКИ: Па... не мора кишобран, али, зашто је наоружан?

ВЛАСТА: Обезбеђење. Ајде!

МИКИ: *(Пребира по џањиру)*
Од кога браните министра? Од народа?

ВЛАСТА: Слушај, барабо једна, сад ћу лично да те пребијем!

МИКИ: Али, Власто, онда нећу моћи да се концентришем.

Властиа дува, нервира се. Улази радник, возећи колица пуна флаша.

РАДНИК: Изволите, молим!
(Изађе)

МИКИ: *(Разгледа боце, бира)*
О! Види, види... Ко пре рата!

ВЛАСТА: *(Скочи)*
Слушај, оца ти јебем!

МИКИ: Добро, добро... Немој да ме деконцентришеш!

ВЛАСТА: Говори!

МИКИ: *(Сића њиће, гледа га према светлосци)*
Уважени... и... Не!
(Искаји њиће)
Охохо! Што је добро! У затвору човек невероватно ожедни... Ево, ево... Вољени наш... Овако! Уважени и вољени наш господине министре...
(Сића њиће)
Не! Бриши “наш”.

ВЛАСТА: Зашто?

МИКИ: *(Напије чају)*
Због елеганције стила. Не ваља нагомилавати епитете, разумеш?

ВЛАСТА: *(Баца оловку)*
Добро! Ајде, породи се већ једном!

МИКИ: Само мирно. Чекај да узмем краставац!

Једе. Властиа чека, дрхтићи од беса.

МИКИ: Дакле, овако: Уважени и вољени господине министре...
(Сића ракију)
А јел ово хиландарка?

Властиа пргне њишићом и пресне га на сиво.

МИКИ: Молим?

ВЛАСТА: Диктирај, оца ти јебем, сад ћу да те убијем!

МИКИ: Сад сам се уплашио, па не знам како даље...

ВЛАСТА: *(Рейерџира њишиољ)*
Треба вас истребити са лица земље, багро паразитска!

МИКИ: *(Брзо дикиџира)*
Уважени и вољени господине министре...

Властиа гледа Микија, држећи њишиољ ујерен у њега.

МИКИ: Ајде, пиши! Немамо времена. Сад ће министар да стигне!

Властиа, једва се савлађујући, одбаца пиштољ и узме оловку.

МИКИ: Уважени и вољени господине министре... Завичај се отвара пред вама, као мајчино крило. Добродошли. Ми поздрављамо у вама једног од зачетника демократских промена у нашој напаћеној али поносној земљи... а и шире...

Пауза. Властиа брзо њише.

ВЛАСТА: Е, дај сад и мени једну ракију!

Мики сџи.

ВЛАСТА: Можеш ти...

МИКИ: *(Сџавља чашу њред Властиу)*
Само пожуре!

ВЛАСТА: *(Искаџи)*
Ух! Сад ми је лакше. Ајде!

МИКИ: Уважени и вољени...

ВЛАСТА: *(Хваџи се за њишиољ)*
Не то! Даље!

МИКИ: Па, не могу из средине!
(Брзо, за себе)
Уважени и вољени... завичај се отвара... у нашој напаћеној... а и шире... Е, сад овако: Будите уверени да наш храбри народ чврсто стоји уз вас и уз нашу, мислим, вашу, тојест, нашу...

ВЛАСТА: Шта је сад? Шта петљаш?

МИКИ: Добро, нашу владајућу партију. Тачка.

ВЛАСТА: Сад нешто о издајничкој опозицији.

МИКИ: Јел баш мора?

Властиа узима њишићољ.

МИКИ: Издајничка опозиција... плаћеници немачког и америчког империјализма...

ВЛАСТА: То! То!

МИКИ: *(Пије)*
Империјализма... у нашем региону доживели су пораз, захваљујући народној свести и будном оку...

ВЛАСТА: То “будном оку” изостави! То су интерне ствари. Дај још једну ракију!

МИКИ: Нисам ти ја келнер овде, знаш!

Властиа рејерџира њишићољ.

МИКИ: Изволи, изволи!
(Сића му ракију)

ВЛАСТА: Ајде, брже! Говори даље.

МИКИ: Дозволите да вас известимо, уважени господине министре, да је наш регион потпуно спреман за предстојеће изборе. Регионални партијски одбор планирао је пребачај норме од осамдесет посто гласова, и ми ћемо, свим средствима, настојати како бисмо тај план испунили...

ВЛАСТА: Бриши оно “свим средствима”.

МИКИ: Ти бриши!

ВЛАСТА: А, да! Ја бришем. Даље!

МИКИ: Међународна завера против наше храбре и напаћене отаџбине, која представља последњи бастион пред најездом новог светског империјалистичког поретка, дала је снажног подстрека нашој привреди, захваљујући мудрој руковођењу владе, чији сте ви најугледнији члан.

ВЛАСТА: Биће од тебе нешто.

МИКИ: А сада вас молимо, наш добри министре, да откријете овај споменик
(Одигне мало њиканину са скулићуре, ња је са ђадљивом ђримасом, брзо сјусџи)
која оличава демократски препород нашег напаћеног друштва, и да заузмете почасно место за нашом скромном трпезом. Хвала!

ВЛАСТА: Молим!

Пред крај диктирања ушао је отац Сава.

САВА: Лепо је видети власт и опозицију заједно, на делу националног препорода.

МИКИ: Знао сам да ће да ме провале...

САВА: *(Ка улазу)*
Можете ли, децо?

Улазе два калуђера, ваљајући буренце вина.

САВА: Донео сам мало манастирског вина, да се наш министар заслади...

ВЛАСТА: Браво, попе! Дајте то овамо, момци!

Стављају буре на сред хола.

САВА: Ајде, сад, с Богом децо, ми овде имамо важан државни посао.

Калуђери му приђу руци ња изађу. На улазу се сударе с Вранићем, који улази с аутистом у руци.

ВРАНИЋ: Где је моја жена?

Иза завесе провире Перо и Виолеџа, ња се брзо сакрију.

ВЛАСТА: Јел ја треба и жену да ти чувам? Шта ће ти то оружје?

ВРАНИЋ: Па, рекао сам! Поклон за господина министра... Чим ови дигну нос, а он: та, та, та, та, та...

САВА: А ја донео ону чудотворну иконицу светог кнеза Лазара... Злу не требала.

ВЛАСТА: Ајд, нек вас ђаво носи, кад сте запели! Још виски и клозет папир... Није лоше.
(Гледа на сајт)

А где је овај Пера, мајку му, сад...?

(Микију)

Па ти си цело предјело појео, оца ти јебем демократског! Шта сад министру да дам?

МИКИ: Прасенце.

ВЛАСТА: Убићу саботера!

Власта вади пиштољ, Мики бежи иза оца Саве.

САВА: Не грех да починиш на овај свечани дан!

Улази Виолеџа на главни улаз.

ВРАНИЋ: Где си досад?

ВЛАСТА: *(Враћа њишићољ у фуџролу)*
Изволите, госпођо! Господин министар ће бити срећан да вас види, после толико година.

ВИОЛЕТА: Бојим се, господине Власто, да је он мене одавно заборавио.

ВЛАСТА: Стари другови и другарице се никада не заборављају. Изволите једно пићенце... ако је остало од овог демо-крате.

МИКИ: Како је лепа, оче!

САВА: Као икона, сине, Бог нека ми опрости!

ВРАНИЋ: Где си ти до сад?

ВИОЛЕТА: Живели!

МИКИ: У здравље нашег најбољег друга, господина министра!
Улази Перо, с њоки-вокијем, зајтежући њанићалоне.

ВЛАСТА: Па, добро, Перо, сунце му жарко...

ПЕРО: Ало, Соколе, Јастереб овдје... Ало! Пријем... Како, нема га нигдје?... Хоћеш хеликоптер да ти шаљем?... Крени према Београду! Извјештавај!... Заболе ме! Готово!

Сви га гледају с ишчекивањем.

ПЕРО: Добро вече, госпођо!

ВЛАСТА: Шта је било?

ПЕРО: Господина министра још нема на видику.

САВА: Можда му пукла гума... Хоће то код ваших министара. Сећам се покојног Крцуна, Бог да му душу прости...

ВЛАСТА: Слушај, попе...

ПЕРО: *(У њоки-воки)*
Ало, Ласице, Јестреб... Провјери Београд... На осам-нула... Да ли је кренуо... Да.

Вранић њије и њокушава да сџигне Виолеџу, која му измиче.

ВРАНИЋ: Виолета, ти знаш колико те волим. Зато ћу морати да те убијем!

ВЛАСТА: Чекај, Вранићу, немој да се напијеш одма, видиш да министра још нема!

ВРАНИЋ: Зато и пијем!

ПЕРО: *(Обиђрава око буреѿа)*
Виђи, виђи... Је ли могуће, попе?

САВА: То је оно право.

ПЕРО: Вранићу, дај чаше!

ВРАНИЋ: Разумем!
(Тискају се око буреѿа)

ВЛАСТА: Господо, ја вас молим! Будимо достојанствени! Ми смо овде званични представници... Ми смо званичници... Ми смо на врху... Ми смо елита овога друштва! Господин министар само што није!

ВРАНИЋ: *(Са чашом вина у руци)*
Живео господин министар!

СВИ: Живео!!!
(Пију)

Улазе радници са ауѿоматѿима на раменима, носећи велико ѿрасе на ѿкарском ѿлеху.

СВИ: Ооооо!

МИКИ: Живело прасенце!

ВРАНИЋ: Живело!

РАДНИК: Ево, посло газда Трајче, реко да се мало ладне.

ВЛАСТА: Је си ли умако, оца ти јебем?

РАДНИК: Ц.

Радници су ѿсѿавили ѿрасе на сред сѿола, ѿа су изашли. Сви се ѿискају око ѿрасеѿа.

САВА: Како је румено... као дечји обрашчићи...

МИКИ: Као гуза...

Перо скине реѿић и ѿружи Виолеѿи.

ПЕРО: Госпођо, нећете ми, ваљда, одбити репић?

ВЛАСТА: Стој!
(Пуца у вадух)
Одбиј од прасета! Назад, оца вам јебем!

САВА: Немој, сине, знаш да имам слабо срце!

ВИОЛЕТА: *(Једе реѿић)*
Одличан вам је репић, господине Перо!

ВРАНИЋ: Баци то!
(Оћима јој реић и баца ђа на њод. Насрне на Перу)
Прво ћу тебе да убијем, барабо!

ПЕРО: Ела, јуначе!
(Заврне му руку, обара ђа на њод)
Такви су изгубили рат у Словенији!

Перо одлази према бурети. Вранић устијаје.

ВРАНИЋ: Где ми је аутомат! Убићу га! Другови, диго је руку на официра!

Виолетиа вришић, Властиа и Сава скоче на Вранића, Мики се хладнокрвно придружује Перци, њоред буретиа, њодмеће чаиу.

ВЛАСТА: Чекај! Стани! После се убијајте, прво министра да са-
чекамо!

ВРАНИЋ: (Оћима се)
Убићу швалера!

ВЛАСТА: Ипак смо ми елита...

САВА: Бог ће нам, свима, судити...

МИКИ: (Куца се с Пером)
Још увек си најјачи у региону.

ПЕРО: Ка вазда!

ВИОЛЕТА: Вранићу, ти знаш да ја само тебе волим!

ВРАНИЋ: Да ли је то истина, Виолета?

ВИОЛЕТА: Бог ми је сведок!

ВРАНИЋ: Онда ћу само њега да убијем!

САВА: Није он ништа рђаво мислио, сине. Па то је, ипак, био
само репић!

ВРАНИЋ: Ти мислиш, оче, да сам ја претерао?

САВА: Бог види, сине.

ВРАНИЋ: То је моја прека нарав... Али, он је дигао руку на мене...
Убићу га!

ВЛАСТА: Не!

ВРАНИЋ: Није што је на мене, него униформу је увредио!

ВИОЛЕТА: Чекај, Вранићу, душо!

САВА: Полицију мораш да поштујеш, сине!

ВЛАСТА: Ајде, да се мирите, оца вам јебем! Ево га министар!

Улазе три курве, саићићавајући се и кикоћу се.

I КУРВА: Ево и нас!

II КУРВА: Јесмо ли закасниле.

III КУРВА: Де је министар, шефе?

ПЕРО: Саће! Ајд, пресвлачите се! Ајде, ајде!

Курве, кикоћући се, одлазе иза завесе.

МИКИ: Како су лепе, оче.

САВА: Бежи од мене, ђаволе!

ВЛАСТА: Добре су, Перо! Де их само нађе?

ПЕРО: Реци кад ти затреба, чоче!

ВИОЛЕТА: Срам вас било!

ВЛАСТА: Ајде да се мирите!

Перо ђрли Вранића.

ПЕРО: Ајде, соколе! Оди да те ижљубим! Праштам ти злу помисао.

ВРАНИЋ: *(Љуби Перу)*

И ја теби праштам, брате... Него, знаш, имам преку нарав...

ПЕРО: Наши смо, соколе... Сви смо ти ми једна породица. Ајде да попијемо!

ВРАНИЋ: Е, то ти је паметно!

Оглашава се ѿоки-воки.

ПЕРО: Ало... Јастреб овдје... Ти си, Ласице!... Пријем... Шта то рече, Ласице?... Ма, је ли то могуће?... Шта кажеш... Да, да, да...

(Сви се ѿређворе у уво)

Немој ми рећи!... Ма, знао сам ја да је он фукара... Заболе ме! Готово!

Пауза.

ВЛАСТА: Шта... Шта је?

ПЕРО: Сјеци прасе.

ВЛАСТА: Говори шта је било!

ПЕРО: Кажем ти, сјеци прасе! Министар неће доћи.

САВА: Господи помилуј!

ВЛАСТА: Како? Како неће?

- ПЕРО: Право речено, не може. Тојест, може, али, што би сад долазио?
- ВЛАСТА: Говори, оца ти јебем, шта је било?
- ПЕРО: Што би сад долазио, кад није више министар?
- ВЛАСТА: Како...?
- ПЕРО: Па тако, смјењен је. Ђе је нож?
- ВЛАСТА: Смењен... Онаква људина!
- ПЕРО: *(Тражи нож)*
Вадио, каже, у скупштини, пиштољ на опозицију, па га смјенили...
- ВРАНИЋ: Због тога га сменили?!
- ПЕРО: Тражио, вели, лично лорд Овен.
- ВРАНИЋ: Ма, какав, бре, ован! Све њих треба: та, та, та, та, та...
- МИКИ: Право кажеш, мајоре!
- ВРАНИЋ: И тебе треба: та, та, та, та, та...
- САВА: А ја донео буре вина...
- ВЛАСТА: Толико наде смо у њега полагали...
- ПЕРО: Фукара... Увијек сам говорио да је фукара...
- ВЛАСТА: Толико наде...
- ПЕРО: Пијандура...
- ВРАНИЋ: Та, та, та, та, та...
- ВИОЛЕТА: Хајдемо кући, Вранићу!
- МИКИ: Зашто, госпођо, сад је најлепше?
- ВЛАСТА: Мислио сам, када је изабран, Богу хвала, такав човек нам треба... Моћан, бескомпромисан, наш друг... Патриота. Мислио сам, он ће, најзад, ред да заведе...
- САВА: Шта ћемо сад са овим вином?
- МИКИ: Попићемо га, оче!
- ПЕРО: Ми ћемо ред да заведемо, ништа ти не брини, али прво да поједемо прасенце!
- ВЛАСТА: А споменик?
- ПЕРО: Ма, какав споменик!
(Сече њрасе)
- ВЛАСТА: Не, прво споменик! Ја ћу да га откријем!

Курве, сјремне за иџру, излазе иза завесе.

I КУРВА: Шефе, ми смо спремне, а где је он?

II КУРВА: Где је господин министар?

Улазе два радника са картоном вискија.

РАДНИК: Ево, стиго је виски, шефе! Клозер папир је у камиону, напољу.

Мики обилази око вискија.

ВЛАСТА: Бежи одатле.

ПЕРО: Овако! Виски оставите, то ћемо ми да попијемо. А клозет папир, кажи Крнету да баци на тржиште. По триста.

РАДНИК: Било је двеста, шефе.

ПЕРО: Е, од сад је триста. Заболе ме. Готово!

РАДНИК: Разумем!

Радници излазе.

III КУРВА: Шефе, шта ћемо?

ПЕРО: Чекај!

III КУРВА: Разумем!

ВЛАСТА: Имаш ти право! Увек је он био фукара!

ПЕРО: Ко?

ВЛАСТА: Министар.

ПЕРО: Јашта, брате! Ајде, откривај, више, то говно, па да почињемо!

ВЛАСТА: Али, мора, прво говор!

ПЕРО: Па, држи говор, кад си запео! Само кратко!

ВЛАСТА: Немам папирић... Ми смо спремили за министра, а сад, ево...

ПЕРО: Па, нек га Мики одржи! Важна ствар!

ВЛАСТА: Мислиш...

(Пљеска)

Молим за вашу пажњу, господо! Ми смо се овде окупили, као елитни представници наше средине, да откријемо, тојест, да ја откријем споменик демократским процесима, који су обузели наше друштво. Али, то ће уважени представник опозиције, господин Мики, боље да објасни... Изволите, господине Мики.

Айлауз.

МИКИ: Па, шта сад...?

ВЛАСТА: *(Кроз зубе)*
Говор!

МИКИ: Па, јесам ти издиктирао већ једанпут?

ВЛАСТА: *(Сикне)*
Говор, јебем ти оца у дупе!

ВРАНИЋ: Ма шта има он да ми га држи... Све њих треба...

ВЛАСТА: Тишина!

ВИОЛЕТА: Вранићу, душо...

КУРВЕ: *(Скандирају, њљескајући)*
Говор! Говор!

МИКИ: Даме и господо!

ПЕРО: Скрати га!

МИКИ: Даме и господо, Балкан је колевка светске демокра-
тије, слободне трговине и предузетништва. Демокра-
тија је одувек била насушна потреба нашег човека,
притиснутог, током дугих деценија, силама тотали-
тарног мрака...

ПЕРО: Скрати!

МИКИ: Зато данас славимо обнову демократских процеса...

ПЕРО: Скрати!

МИКИ: Живела слобода! Живео капитализам!

ВЛАСТА: Добро је, доста!

*Власија нервозним покретом свлачи њлаино са скулићуре. Айлауз.
Повици.*

СВИ: Браво! Живео! Живела демократија!

*Рукују се с Власијом, ђрле се, честиијају, Перо сече њрасе, остиали се
скућљају око буреија с вином.*

ВЛАСТА: *(Виче)*
Ало! Обезбеђење!

Улазе два радника са аутиоматима.

ВЛАСТА: Вратите овога у затвор.

РАДНИК: Разумем!

Радници хваћиају Микија. Нико на њо не обраћа њажњу.

МИКИ: Шта је? Пустите ме!... Власто... Друзе! Зашто?... Нећу у затвор!

Власија, не осврћући се, одлази према бурећу с вином, где остали жагоре, наздрављајући. Радници одвлаче Микија.

МИКИ: Другови, хоћу с вама!... Бићу од користи, писаћу вам говоре...Ја, уосталом, мало једем, једна ногица, мало сира, салатица... Нећу у затвор! Живела демократија!

Радници га одвуку, Перо дели печење, пије се вино, наздравља се. Перо удари дланом о длан. Тражи пишину.

ПЕРО: Ајде, другови, да се сад пусти балета нагледамо!
Напред љепотице! Музика!
(Удара пики)
Јен-два, јен-два, јен-два-три...

Почиње музика, курве играју, присујни злоћу комадешке меса, напежу чаше с вином, поскокују, подврискују, уцају из пишипоља.

ПЕРО: Видите како је леп наш живот!

ВЛАСТА: (Куца се с Пером)
Живела Србија!!!

Музика прешпи, сви играју, поливају се вином, певају, вршије...

КРАЈ

Нови живої

ЛИЦА:

БОРИСЛАВ БОРИС МАТИЈАШЕВИЋ (48),
историчар и песник, кустос у градском музеју

АЛЕКСАНДАР САША СТОИМЕНОВ (48),
пуковник полиције

РАДОСЛАВ РОКИ СТОИМЕНОВ (23),
његов син, инвалид и наркоман

РОЗА (25), Рокијева “вереница”

МИЛАН АТАНАСИЈЕВИЋ (48),
хемичар, директор фабрике лекова

СТОЈАН БОСИЉЧИЋ БОС (48), тајкун

ЈЕЛЕНА ЛЕЛА БОСИЉЧИЋ (46),
његова супруга

Дешава се у Србији, почетком XXI века

I

НА ТЕРАСИ

Трем сїарє, жосїодске куће у Градини, сав у дрвешју, са примејним
пражовима пропадања. Леја, сїаринска, овешїала башићенска жар-
нишїура од шрске, са удобним, избледелим јасїшїуцама; сїшочїћ.

На штрем излази Борис, виштак, сразмерно брђађен, лежерно одевен средовечан мушкарац, финих црпћа лица, носећи на послужавнику шољице за чај. Спјуспћи послужавник на спјочних, дође до ивице штрема, наслони се на обряду и забледа се у даљину.

БОРИС: *(Мрмља)*
Када у бескрајноме увек једно исто,
Понављајући се, вечно тече...

Пауза. Враћа се у дубину штрема, завали се у фошлеју, ђали ци-
 ѓарейш. Пауза. На штрем, кроз кућу, уштрчава Саша Сшооменов,
 енерџичан, жовијалан, круџан, са брковима, у униформи шолицу-
 скоџ пуковника.

САША: *(Повишеним тоном)*
Здраво, дечко! Здраво, друже Бориславе Матијашевићу!
(Борис устјаје)
На месту вољно!
(Грли Бориса)
Волим да дођем овамо. Волим ове наше лепе, бесциљне састанке. Ваљда их баш зато и волим што су бесциљни... Хоћу рећи, бескорисни. Ти би се, као књижевник, боље изразио, али, ја мислим да ме разумеш...

БОРИС: Ја мислим да...

САША: А теби је кућа, опет, откључана! Сваки јébени крими-
налац може да ти упадне!

БОРИС: Ех, Саша, ти знаш да из ове куће нема, одавно, шта да се изнесе! Можда, клавир моје покојне мајке, али, то је, ипак...

САША: *(Смеићи се у наслоњачу)*
 Диван си ти домаћин, Борисе, волим овај твој господски
 трем, мада је, истина, мало офуцан, ама, брате, чај не
 могу више да пијем...

- БОРИС: Можда то није добар изговор, али ми у музеју већ други месец не примамо плате.
- САША: Па, што, кој' мој, радиш у музеју? Које то данас треба? Дођи к нама, у полицију, да радиш к'о човек. Шалим се ја, друже. Примићете ви плату, кад – тад... Демократска Србија мора да финансира своју културу.
- БОРИС: За сада имамо чаја.
- САША: Немој бити песимиста, песниче! Ја јесам полицајац, али нисам глуп. Зато ћу ти открити једну велику истину. Живот је леп, ма какав био!
- БОРИС: Зар и са чајем?
(Пауза)
И, шта у нашим годинама, уопште, значи оптимизам?
- САША: Радећи толике године у полицији, имао сам, заиста, много посла са интелектуалцима. Били су, углавном, доушници...
- БОРИС: Добро, добро...
- САША: Није добро. Интелектуалци су, брате, глупи и лоши људи. Немој да се вређаш! Ти си само мало приглуп. Према томе, не знам ја шта је то оптимизам и песимизам. Ја само знам да свакога дана, да свакога јутра почиње нови живот. И да сваки свој нови дан човек мора да заслужи.
- БОРИС: Тако што ће да претуче неког новог несрећника?
- САША: (Смеје се)
Борисе, Борисе... Кад би те неко чуо, могао би да помисли како је то истина... Дакле, овако ћемо: ти ћеш донети чаја, а ја ћу да приложим ово.
(Вади из џепа велику њоску)
То је, разумеш ти мене, онај њихов "чивас" са царине, па ћемо ми то, лепо, да туримо у чај. Не знам зашто Милана нема... А донео сам и мало "џоинта" да се освежимо к'о људи! Знам да Милан воли виски, а за "џоинт" нисам сигуран.
(Вади "џоинт")
- БОРИС: Слушај, ја више нећу то да узимам! Молим те, склони то од мене! И, одакле теби толика дрога? Ти си, човече, пуковник полиције!

- САША: Баш зато. Као што ти је познато, мој син је наркоман, и пошто је сад парализован, ја морам да га снабдевам... Боље него да ми се око куће врзмају дилери. То му је једино остало... Додуше, има ту вереницу, али не знам шта му то сад вреди!
(Пауза)
Много добро парче! Не знам шта тражи с њим...
- БОРИС: Па, ваљда га воли, забога, Саша!
- САША: Син ми је, али, не знам шта има на њему да се воли... Љубав, ах, љубав! Остарио си, песнице, али, памети немаш... Одакле ми дрога? Ево, рећи ћу ти, како бих ти помогао да мало боље разумеш свет у којем живиш.
- БОРИС: Није неопходно.
- САША: Не, не, рећи ћу ти! Дилери, дакле, продају младићима и девојчицама лепо упаковане пакетиће дроге, је л' тако? Не само ово... Има ту хероина, кокаина и тако даље; понуда широка, за свачији укус. Полицајци, затим, пресрећу те дечаке и девојчице – искусно око их може лако препознати – претресају их и одузимају им те пакетиће. Када накупе довољну количину, они то препродају истим оним дилерима...
- БОРИС: Полицајци?!
- САША: Па, да! По нижој цени, разуме се. А дилери, онда, те пакетиће поново продају младим наркоманима. И, тако, у круг. То се зове "круг дроге".
- БОРИС: Како? Дрога, значи, стално кружи, а никако се не троши?
- САША: Е, баш сте ви, интелектуалци, буквални! Разуме се, део дроге се и употреби, јер, иначе, кружење пакетића не би било могуће. На тај начин, свако добије свој део. Наркомани плате, додуше, мало више, што је и добро, јер се сразмерно мање дрогирају. Полицајци не зараде превише – будући да дилерима препродају по нижој цени – али, ипак, успевају да поправе своје, иначе, ниске приходе. Најбоље пролазе дилери, што је и праведно, јер они, ипак, највише ризикују: никад се не зна када ће неком њиховом пријатељу, политичару, затребати да, уочи избора, покрене антимафијашку кампању.
- БОРИС: А ти, као сваки старешина, добијаш свој део ратног плена.

- САША: Па, како другачије? Дакле, све си схватио. А што Милана нема? Знаш ли да је до наше годишњице остало још само месец дана? Тридесет година матуре! Зар то није разлог за једну лепу другарску прославу?
- БОРИС: Пијанку?
- САША: Пијанку, него шта! Праву, позитивну, мушку пијанку! Наша царина обезбедиће пиће: мађарска вина, румунску ракију, албански коњак... Прасе ћемо наручити код Саве месара, он коље најбоље... Два прасета! Зависи од тога колико је другова још остало у нашој лепој Градини.
- БОРИС: Или, у животу.
- САША: Пих, што си ти данас кисео! Главу горе, друже Борисе, стићи ће плата!
- БОРИС: Деценијама учиш, вежбаш, прилагођаваш се, савлађујеш самога себе и вештине живљења, умеће трајања, да би, када све то обавиш, када сазриш, када се припремиш – једноставно схватио да не знаш шта би са свим тим знањима и вештинама... Схваташ да се вече, већ, лагано, спушта...
- САША: Па, зар то није разлог за једну лепу мушку пијанку? Или, хоћеш да седимо, пијемо чај, сећамо се младости и пуштамо по коју сузицу?
- БОРИС: Па, добро, да направимо и ту пијанку! Може овде, код мене. Таман ће нас толико бити да се сместимо на овај трем...
(Пауза)
- САША: Е, мој друже, мислиш да је нама полицајцима лако да чувамо ову црвљиву српску демократију... А, знаш ли да Бос треба данас да стигне?
- БОРИС: А, Лела?
- САША: Лела... Лелица... И Лелица, дабоме!
(Пауза)
Како је била лепа и како смо је сви волели... А Бос је узе за руку и одведе у смрадни Београд. Хе, хе! Ти знаш да он купује Миланову фирму? Тојест, нашу фабрику лекова.
- БОРИС: “Игнис”? Знаш да је ту фабрику основао мој деда Борис, још у првој половини прошлог века? Цела Градина је некада живела од те фабрике... А раније, био је представник концерна “Сандоз”...

САША: Знам, знам... Сви то знамо. Вама су узели комунисти, а сада узимају демократски тајкуни, тако ти то иде, друже... Транзиција, приватизација... Фабрика лекова, то је права инвестиција. Може и дрогу да прави, ако хоће, синтетичку... То добро иде на тржишту. Нарочито код најмлађих потрошача.

БОРИС: Хајде, не причај, молим те!

САША: Шалим се.. Капитал је утемељен, сада је време да се легализује. Хе, хе! Зар не?

БОРИС: Не знам ја те ствари. Не интересује ме то ваше ђубриште!

САША: Ти знаш само да уздишеш на месечини, а онда ти је ђаво крив! “Не дају нам плату!” Пас нема зашта да те уједе, кућа ти се распада... Па, зашто су се твоји преци толико трудили? Да би синчић писао песме и пустио да све иструли? Хе, хе!

БОРИС: Дође тренутак – то, ваљда, долази с годинама – кад човек схвати да не може да разреши ни једну озбиљну животну противуречност, да не може да постигне суштинско сазнање, да не може да изађе на крај са тешким, болним темама што га опседају од младости. Тада он постаје равнодушан према мудрим књигама што их је гутао некада, када је имао наду, боље рећи илузију да одговори на велика питања постоје. Сада зна да постоје само питања, па и њих с временом, престаје да поставља...

Док Борис љовори, на шрем улази Милан, уредан, у добро скројеном оделу, с кравајом.

МИЛАН: *(Айлаудира)*
Браво, браво! Наш локални мудрац одржао нам је још једну придику! И, шта сад? Хоћемо ли да организујемо једно лепо, колективно самоубиство?

БОРИС: О, Милане! Нећемо. Само годишњицу матуре. Уколико има преживелих.

САША: Где си ти, друже? Јеси ли се чуо са Босом? Сад ће нама домаћин да изнесе по чај, а ја прилажем “џоинт” и “чивас”.

МИЛАН: “Чивас”.

БОРИС: Седи, Милане, сад ћу ја.

САША: И, немој да буде сувише јак!

БОРИС: Молим?

САША: Мислим, чај.

Борис одмахује руком и улази у кућу.

САША: Бос хоће да купи Борисову кућу.

МИЛАН: А Борис?

САША: Још не зна. Не смем ни да му поменем. Ти знаш колико је он везан за њу. То је једино што му је остало.

МИЛАН: Бос, изгледа, хоће да купи целу Градину!

САША: Па, кад може. А шта је са твојом фабриком?

МИЛАН: Е, то неће моћи! На путу сам да skupим новац и да му вратим позајмицу. Ништа од стечаја! Можемо лепо да прославимо годишњицу матуре, и да се растанемо као људи. Он долази данас, колико сам схватио, и тражи одмах састанак са мном.

Велики тајкун београдски, срам га било. Код мене му то неће проћи! Сећам се кад је, као клинац, крао прилоге из цркве и куповао цигаре; тада дрога, код нас, још није била у моди...

САША: Их, брате! Немој тако, он је наш друг.

МИЛАН: Шта је наш друг радио у Босни за време рата? Шта је радио у Крајини?

САША: Па, добро, Милане, мало је трговао, мало шверцовао, мало ваљао... Била су тешка времена... А он је, ипак, успео. Није могао да пије чај, као Борис. И, брате, не можеш да замераш човеку који је успео!

МИЛАН: Како се само бусао у своја широка, патриотска прса!

САША: Слушај, друже, ти ниси дете! Пропутовао си света, толике школе си завршио, а остао си, некако, скучен... Кад те погледам, некако ми дође жао. Фини човек, лепо обучен, пристојан, а, опет, некако... Ја сам, можда, припрост, али, држим очи отворене. Ево, ја ћу ти рећи: власт, полиција и криминал свето су тројство које покреће механизам државе. То, ваљда, није ништа ново! Свака власт има своје плаћене убице и своје анђеле чуваре. Врх и дно увек су били у спрези, а блажена средина сањала је свој осредњи живот. Уосталом, ако ћемо поштено, прави криминалци, прави злочинци увек су били властодршци, ти би, као образован човек, то морао да знаш. А такозвани криминалци, само су побуњеници против њихове тираније, довољно храбри људи да ставе властити живот као улог за своју шансу.

МИЛАН: Све чешће се питам зашто сам, уопште, долазио из Цириха у ову вашу смрдљиву вукојебину! Имао сам посао тамо. Добро плаћен посао. Сопствену лабораторију... Знаш ли ти, српски пандурски филозофе, шта је швајцарска хемијска индустрија? И девојку сам тамо оставио!

САША: Знаш, сви смо се питали зашто си се вратио. Али, овде си, ипак, био директор.

МИЛАН: Још увек сам директор. И то ћу остати. Нећемо дати стечајној мафији да пушта пипке по Градини!

(Пауза)

Зашто сам се вратио? Из најпростијег и најозбиљнијег могућег разлога. Због оне дедине куће поред црквене порте, са баштом и липом, у којој су рођене четири генерације Атанасијевића... Сматрао сам да само ту мој рад може значити нешто више од пукe технологије.

САША: Па, што се, онда, жалиш? Што си тражио то си и нашао. Весело, само весело, друже! Стиже и чај наш насушни!

Улази Борис, носећи чајник.

БОРИС: Ево, овако: Стојанче је умро од леукемије. Не знам зашто баш од леукемије, али, ето... Милован је преминуо врло млад, не сећам се од чега. Предраг, од срца, чини ми се...

МИЛАН: Борисе, каква је то литанија?

БОРИС: Спремамо годишњицу матуре, зар не? Мало сам се забављао, док сам кувао чај.

САША: Их, брате, па дај да видимо ко је жив!

БОРИС: Слоба је жив, али је тамо, код тебе у затвору.

САША: Па, кад је диловао дрогу!

БОРИС: Зар ви хапсите дилере?

САША: Разуме се! Демократија није хаос. Реда мора да буде. Бар док сам ја начелник.

МИЛАН: Борђе је, мислим, још увек у Цириху. Био је један од најпознатијих макроа Швајцарске Конфедерације.

САША: Да, Сава је у лудници. Покушао је да убије жену, лепу Смиљану.

МИЛАН: Била је, изгледа, сувише лепа.

САША: А онај Петар Симеуновић се убио. Имамо његов досије...

- БОРИС: Знам, али не знам зашто.
- САША: Био је уплетен у неке мутне послове са нафтом... Мумин му је био за петама. Није човек имао другог излаза.
- МИЛАН: Па, добро, можда је боље да ми направимо парастос.
- БОРИС: Сретен, Станко и Љуба су живи, али су у Америци. Сретен и Станко су електроничари у Силиконској долини, а Љуба је криминалац, негде на Флориди, чини ми се... Слао је пакете за време рата.
- САША: Слушајте, другови, на крају крајева, нас тројица, Бос и Лела, зар то није довољно за једну лепу, веселу прославу? Додуше, Лела је мало млађа, али, то ништа не смета, је л' тако Борисе?

На штрем улазе Бос и Лела. Бос је дебео, али стјасишћ, маркантјан, снажан, са стјрого зачешћаном, йомало йроседом, косом, у скуйом оделу на два реда и блистјавим тјалијанским цийелама. Лела је веома леја и складно грађена жена, на којој средње године нису остјавиле много шрага. Одевена са одмереном, лежерном елеганцијом.

- САША: Ах, види ко нам је то дошао! Знао сам ја да ће господин и госпођа Босиљчић да нас почаствују... Хе, хе! Види, како су само елегантни! Ви право с пута?

Рукују се, љубе се, жагоре.

- БОРИС: Добродошли, добродошли!

- ЛЕЛА: Боже, колико времена је прошло!

Босу звони мобилни тјелефон.

- БОС: *(Стјрогим гласом)*

Ало! ... Јави се касније, нисам ту!

- САША: Госпођо, како сте лепи!

- ЛЕЛА: Саша, мангупе један! Милане, како си? Жалиш ли за Цирихом?

- МИЛАН: У Цириху је мало тако отмених дама, драга!

- БОРИС: Седите! Ево, има свежег чаја!

- БОС: Ех, баш сам се ужелео чаја!
(Вади из йорбе боцу коњака)
Донеси чаше!

- САША: Кажем ја!

- БОРИС: Одмах!

ЛЕЛА: Ја сам, ипак, за чај.

Борис излази.

БОС: *(Бира број на мобилном телефону)*
Ало, Бос овде! ... Стигли смо. Отвори просторије и спреми шта треба, долазимо ускоро.
(Милану)
Слушај, друже, поћи ћеш са мном. Ти и ја имамо посла.

ЛЕЛА: Зар тако брзо, Стојане? Па, тек смо стигли!

БОС: Седи ти са Борисом и Сашом, пијте чај, немам ништа против.

ЛЕЛА: Да знаш да ћу да останем. Лепо је овде. Подсећа на неке године... давно заборављене...

МИЛАН: Поћи ћу, ако треба, али, не знам чему толика журба?!

Улази Борис са чашама.

БОРИС: Изволите...

БОС: *(Оћвара боцу с коњаком, сића)*
Ми кратко остајемо овде. Морамо хитно у Беч.

САША: Послови?

БОС: Имам тамо састанак с Мумином. Инвестиције... Купујемо нешто...

ЛЕЛА: А и деца су нам тамо.

БОРИС: Е, па, живели и добро нам дошли у Градину!

СВИ: Живели!

ЛЕЛА: Ја ћу само мало да лизнем...

БОС: Много си, брате, запустио ову лепу кућу... Некад је била господска. Најбоља у Градини. А види сад!

ЛЕЛА: Немој тако, Стојане!

БОС: Шта, немој! Брука је то. Сети се какав ти је деда био господин! Комунисти су му одузели фабрику, али он је и даље шетао Градином као краљ, са крутом крагном и оним танким штапом, од онога, како се оно зове...

МИЛАН: Абонос се зове.

БОС: А, види, сад...

БОРИС: Па, сиромашан сам, забога, Стојане!

БОС: А, зашто си дозволио да будеш сиромашан?

- БОРИС: Па, не можемо сви...
- БОС: Шта не можемо?
- БОРИС: Ништа.
- САША: Стојане, Борис је песник, ти то не можеш да разумеш...
- БОС: Не, него ти разумеш, пандурчино!
- САША: Не љути се, Столе! Живели!
- ЛЕЛА: Овде недостаје женска рука. Како си успео да се никада не ожениш?
- БОРИС: Како сам успео? Па... Плаћао сам једну жену, док сам могао...
- САША: Он мисли, за чишћење.
- ЛЕЛА: Саша!
- МИЛАН: Био је највећи мангуп у разреду, и природно је да је отишао у полицајце...
- САША: Да! Стојане! До наше годишњице остало је још само месец дана.
- БОС: Какве годишњице?
- САША: Матуре.
- МИЛАН: Већ тридесет година...
- БОРИС: И пошто нас је, изгледа, мало остало, ја сам предложио да прославимо овде, код мене... Са Лелом, разуме се.
- ЛЕЛА: Хвала, дечаци, биће ми драго!
- БОС: Не знам да ли ћемо бити у Бечу.
- САША: Сачекаћемо. Померићемо дан прославе.
- БОС: Само бисте славили нешто... Па, добро, ако је тако... Договорићемо се. А, сад, на посао!
(Искаји коњак, устиаје)
Идемо, Милане! Борисе, остављам ти Лелу. Послаћу возача, касније.
- ЛЕЛА: А сутра, сви код нас на ручак. Сви волимо срнетину и наше црно вино. Је л' тако?
- САША: Тако је, Лелице!
- БОС: Идемо! Хвала на чају, Борисе! Попричаћемо још нас двојица.
- БОРИС: У свако доба, Стојане!

МИЛАН: Лела, онда, до сутра и хвала на позиву.

Бос и Милан излазе. Пауза.

САША: *(Долива им коњака)*
Сећаш ли се, Лелице, како смо долазили на Борисове рођендане...?

Пауза.

ЛЕЛА: *(Са осмехом)*
Прође наш живот, дечаци моји...

САША: А, не! Свакога јутра наш живот почиње испочетка!

Пауза.

ЛЕЛА: Борисова мама правила је најлепше колаче у Градини. Трем је био лакиран, а у дворишту је била љуљашка...

БОРИС: Волела је да свира “За Елизу”, па Шубертову “Сере-наду”... То је некада давно било популарно...

ЛЕЛА: Сећам се! Ми смо се играли у башти, а из куће је допирао звук клавира... То сад делује старински, па и мало патети-чно, али ја волим да се сетим. Данас тога више нема.

Пауза.

САША: Голупчићи, сећајте се ви, а ја одох да видим шта ради мој наркоман.

ЛЕЛА: Не буди груб према том дечаку. Видиш у каквом времену живимо...

САША: *(Усмијаје)*
Идем! А и вама ће бити лакше да се сећате без мене.

ЛЕЛА: Немој тако, Саша!

САША: За мене је сећања доста. Чекају ме нови задаци.

ЛЕЛА: Али, на ручак обавезно дођи!

САША: То не бих пропустио. Здраво, децо!

БОРИС: Здраво, Саша!

Саша излази. Пауза.

БОРИС: У праву је; лакше је сећати се без њега...
(Пауза)
Хоћеш ли да ми попијемо још по гутљај?

ЛЕЛА: Па, хајде, мада... Хајде!

Борис сита.

ЛЕЛА: Дуго се нисмо видели.

- БОРИС: Дуго. Хоћу ли бити непристојан, ако кажем: предуго?
- ЛЕЛА: *(Смеши се)*
Па... лепо је овде, код тебе.
- БОРИС: Зар лепше него у твоме Београду?
- ЛЕЛА: У почетку смо много више путовали. Пола света смо обишли. Он за тим својим бизнисом, а ја, углавном, по музејима... Али, овде ми је – како се некада говорило – душа остала.
(Пауза)
Стојан је сада мало код куће. Деца су у Аустрији, ретко се јављају, бар мени. Имам, можда се сећаш, два сина; они воде, тамо, његову фирму. Ево, сад ћу да их видим. А што се Београда тиче, то је један велики, прљави, хаотични, загађени град, који је некада, давно, имао шарма... Али, то сад није важно.
(Пауза)
И, значи, никада се ниси оженио...
- БОРИС: Можда је боље да о томе не причамо... Сада, када је све прошло...
- ЛЕЛА: Можда је то лудо, али, знаш, понекад пожелим да се врати оно време, када смо... Можда, заиста није лепо да о томе говорим сада... Али, ето, некад, увече, док седим на нашој тераси, тамо, на Сењаку... Стојан је тамо купио једну вилу од неког бившег политичара, или генерала, не знам ни ја... Док седим сама, у мраку, враћају ми се оне године, и помислим: да ли је требало то да урадим, да оставим све, Градину, родитеље, пријатеље... тебе...
- БОРИС: Немој, Лела...
- ЛЕЛА: И да одем са тим човеком, који ме је опчинио својом снагом, својом мушком енергијом... Ти и ја можемо тако да разговарамо, сада, зар не? Никада нисам, ни са ким, тако разговарала, али, то мора да изађе, најзад, из мене... Опрости, али ја ни са ким другим о томе не могу да говорим...
- БОРИС: Хоћеш, можда, још мало коњака? Мислим да мени треба мало.
- ЛЕЛА: Знаш, без обзира на све, оно што смо имали нас двоје, ја то ни са ким нисам имала, ни пре ни после... А, коњака хоћу! Ти си се, сад, мало постидео због моје отворености. Уместо мене си се постидео... Жене за стид не знају, мој добри дечко!

- БОРИС: Лела, кажи ми...
- ЛЕЛА: Шта да ти кажем, дечко мој, што ти већ не би могао знати? Можеш и да ме презиреш, ако хоћеш... Искреност је, у принципу, непристојна, зар не? Дај ми још коњака, молим те!
- БОРИС: Први пут седимо овако сами, од кад си отишла, а томе има већ двадесет и пет година... Знаш, свих тих година, водио сам неки свој заумни дијалог с тобом, па и док сам писао... Можда, нарочито тада.
- ЛЕЛА: Пишеш ли још увек? Имам твоју последњу збирку песама, коју си објавио у Београду. Одмах сам те препознала. Препознала сам и када се мени обраћаш... Није ми било лако да читам, а, опет, било ми је толико лепо... Учинило ми се, у тренутку, као да се ништа није променило.
- БОРИС: Мени се стално тако чини. Знам да сам смешан, али ја ту не могу ништа. Ваљда и не желим... Али, то је само моје.
- ЛЕЛА: *(Ухвати ђа за руку)*
Мали мој дечко!
- БОРИС: *(Повуче руку)*
Лела! Можда си мало више попила.
- ЛЕЛА: Да... Вероватно. Ја сам ти рекла да жене за стид не знају.
- БОРИС: Немој тако, Лела! Ја не могу да ти опишем колико сам срећан што седим, овако, с тобом, на овом старом месту, али...
- ЛЕЛА: И ја сам много сама, знаш... Опрости, можда изгледа као да се поигравам...
- БОРИС: Не, Лела, не!
- ЛЕЛА: Али, све чешће се питам куда су отишле све те године... Добро, нећу више! Склони тај Босов коњак! Хоћу још мало чаја. Разговараћемо пристojно. Можда је боље тако.
- БОРИС: Зар си толико несрећна, Лела? Имаш све што би...
- ЛЕЛА: Што би једна глупача могла да пожели, зар не?
- БОРИС: Узми још мало коњака, душо!
- ЛЕЛА: Да, како да не! Рекао си: душо!
- БОРИС: Можда... Не знам. Рекао сам.

ЛЕЛА: Лепо звучи, али ми то нећемо да злоупотребимо. Бићемо пристojни, зар не?

БОРИС: Да. Бићемо пристojни, разуме се.

ЛЕЛА: Бићемо веома пристojни и веома одговорни. Ништа нам друго не преостаје.

БОРИС: Ништа...

Звони Лелин мобилни тeлефон.

ЛЕЛА: У прави час!

(Укључује тeлефон)

Да. Добро. Бићу пред кућом.

(Искључује тeлефон)

Нешто им је кратко трајао тај договор.

БОРИС: Он хоће да купи фабрику?

ЛЕЛА: Он хоће све да купи. Борисе, морам ти рећи, он хоће да купи и ову кућу.

БОРИС: Моју кућу? Али, зашто?

ЛЕЛА: *(Скућља своје сивари)*

Зашто? Из три разлога. Прво, зато што хоће све да купи.

Друго, зато што је ово најлепша кућа у Градини. И треће, зато што је његова баба била надничарка код твога деде.

БОРИС: Какве глупости! Нисам то ни знао.

ЛЕЛА: Он је знао.

БОРИС: Може да је купи само преко мене мртвог!

ЛЕЛА: Хајдемо, да ме не чека. И прави се да не знаш, молим те!

БОРИС: Не брини, не брини!

Излазе.

МРАК

II

ТАКВА СУ ДАНАШЊА ДЕЦА

Дневна соба у кући Саше Стоићенова. Намешћена као код богаћих скоројевића, с њим ишло се понеки заостали делови намешћаја из старијих времена мешају с новим, луксузним комадима.

Роза, девојка веома изазовних облика и Роки, веома мршав, са великим, тамним подочњацима, у никлованим инвалидским колицима. Намешћаја нема много, како би колица могла лакше да се крећу.

РОКИ: (Осматра је пажљиво)
Ти си, значи, Роза!

РОЗА: Да. А ти си, значи, Роки.

РОКИ: Тако кажу.
(Пружа руку)
Извини, тренутно не могу да устанем.
(Задржава њену руку у својој)
Окрени се да те видим!

РОЗА: (Окреће се око себе)
Је л' овако?

РОКИ: Добра си! А што нема тате?

РОЗА: Рекао је у пола девет.

РОКИ: Чија си ти?

РОЗА: Ја сам Корњачина сестра.

РОКИ: А, да. Чуо сам ја за тебе. Лепа Роза. Тако те зову.

РОЗА: То је само надимак.

РОКИ: С разлогом. И ти радиш у полицији?

РОЗА: Ја радим само хонорарно.

РОКИ: Мислим, дилујеш.

РОЗА: Радим оно што треба.

РОКИ: Значи, ти ћеш сад да будеш моја вереница?

РОЗА: Тако су ми рекли.

РОКИ: Ко ти је рекао?

РОЗА: Па, Корњача и Блентави.

- РОКИ: А, добро.
- РОЗА: А, после ми је рекао и твој тата.
- РОКИ: Па, без мог тате не може ништа да прође у овом граду.
- РОЗА: Да ли је то добро, или лоше?
- РОКИ: Углавном, добро. Мада, зна да буде и зајебан. Навикао је да га слушају. Он може песницом да убије човека.
- РОЗА: Добар је чика Саша, Роки.
- РОКИ: Знам да је добар, али, немој ти нешто с њим... Ти си, сад, моја вереница. Је л' тако?
- РОЗА: Тако је! Рекли смо већ.
- РОКИ: Јесмо, али, ипак... Знаш, много је слаб на рибу. А ја сам љубоморан.
- РОЗА: Али, ово је, ипак, посао, Роки!
- РОКИ: Без обзира! Рекао сам ти да сам љубоморан. А ти ми се допадаш. Можда може да буде нешто међу нама.
- РОЗА: Како...?
- РОКИ: Тако, лепо. Знаш, чим сам се мало опоравио у болници, прво сам гледао да ли ми се диже.
- РОЗА: И?
- РОКИ: Чика Бос ми је послао једну болничарку. Риба к'о здравље. какве сисе, па дупе... Таква, отприлике, к'о ти.
- РОЗА: И?
- РОКИ: Долазила је ноћу, да ме малко рехабилитује. Био сам сâм у соби.
- РОЗА: И?
- РОКИ: И! И! И, ништа! Али, обећали су ми да ћу, с временом, устати из ових колица. Према томе, води рачуна. Ја сам једног човека већ убио. Немој да због тебе убијем и свог оца.
- РОЗА: Роки, немој да причаш тако!
- РОКИ: Не знаш ти мене. Ја могу да будем опасан кад треба. Иначе сам много добар. А, имам и пиштољ. Чика Бос ми га је поклонио за двадесети рођендан. Тада сам желео да будем специјалац. Нисам се тада уопште фиксао. Мало цоинта, или мало више... Мало алкохола... Вежбао сам...
- РОЗА: А, сада? Шта сада желиш?

- РОКИ: Тренутно желим да трипујем. Могли бисмо заједно, ти и ја...
- РОЗА: Ја се не дрогирам, Роки.
- РОКИ: Па, шта ти, онда, желиш?
- РОЗА: Само новац.
- РОКИ: Прозаична си као и све жене. Али си много лепа, брате! Могла би да се преселиш овамо. Тата, иначе, никад није код куће. Ми бисмо уживали, на миру триповали и тако то... Питала си ме шта желим. Ево, одаћу ти једну тајну. Осим оног најважнијег, осим путовања с оне стране, желим још једну ствар. Сад, пошто више не могу да будем специјалац, хоћу да постанем писац. Као чика Борис. Ти знаш чика Бориса?
- РОЗА: Не знам.
- РОКИ: Имам ја идеје. Хоћу да опишем све оно што ми се дешава када отпућујем на ону страну. Смислио сам већ и наслов. "Психоделичне приче". Шта кажеш? Зар није супер?
- РОЗА: Какве приче?
- РОКИ: Кад боље размислим, ноге ми и нису потребне. За моја путовања ноге ми не требају. Оно што ми треба, то је само мало белог прашка и да ме оставе на миру. Према томе, не жалим много због тог судара. Жао ми је само мог BMW-а. Ја га нисам видео, јер сам био у коми, али тата каже да је био као велико парче згужваног папира. Ми смо годинама били једно тело и једна душа. Добио сам га од чика Боса за осамнаести рођендан. Летео сам од Градине до Београда за четрдесет пет минута... Тада смо, углавном, пушили само траву. Али, после тог судара, ја сам морао да предузнем озбиљнија путовања. А што тате нема! Почећу да кризирам! Требало је да ми донесе нешто за сниф. Ти немаш ништа?
- РОЗА: Не. Немам ништа код себе.
- РОКИ: Тата ми је сада све. Тата ме је практично одгајио, пошто је кева рано умрла.
- РОЗА: Зашто је умрла?
- РОКИ: Зашто је умрла? Зато што је тата био ђубре. Ето, зашто! Тукао је, знаш. Страшно је тукао. Ја то никада нисам одобравао, мада се она курвала. Ја сам слободоуман и мислим да свако има право да се курва, ако му то прија. Реци, зар није тако?

- РОЗА: Па, ако ти кажеш, вероватно је тако.
- РОКИ: Али, ти, ипак, припази, док си моја вереница!
- РОЗА: Не буди луд, Роки. Ти знаш да је ово посао. Курир мора да има покриће кад стално долази на исто место.
- РОКИ: Када су открили да возим аутопутем у супротном смеру, и они су помислили да сам луд. Хтели су да ми одузму дозволу, да ме ухапсе. И тата се мало забринуо, мада је он увек имао разумевања... Али, нису стигли... Ти, заиста, мислиш да сам ја луд?
- РОЗА: Не, не мислим да си баш луд. Можда си само мало уврнут.
- РОКИ: Знаш, то што они зову лудилом, то је само жеља за другом реалношћу. Па, сви велики људи су имали ту жељу. И свако од њих је то радио на свој начин: неко је правио гасне коморе, неко освајао Индију, неко оснивао нове религије, а ја сам свој црвени BMW, од три хиљаде кубика, возио аутопутем у супротном смеру. Да си само могла да видиш избезумљене њушке возача, који су се прибијали уз банке, док сам, са двеста на сат, чешао бокове њихових аутомобила. Вероватно су мислили да почиње смак света. А, онда је наишао један који није стигао да се склони...
- РОЗА: За њега је то и био смак света.
- РОКИ: Тачно! Питаш да ли ми је жао?
- РОЗА: Не.
- РОКИ: Видим ти то у погледу. Не, није ми жао. Само сам га послао у онај, бољи свет. Чега то има у овом свету за чим би се могло жалити? Чега? Да ли је то новац, секс, власт? Или, не знам шта још. Све је то ништавно према блаженству које ти онај, бољи свет нуди. Ја сам био на његовом прагу, ја то знам. То је нешто као дрога, само још много, много лепше. Али, наше правосуђе то не схвата. Замисли, хтели су да ме пошаљу на двадесет година робије. Ту ни тата није могао да помогне. Онда је прискочио добри чика Бос. Он је много јак, знаш! Јачи је и од правосуђа, и од полиције и од политичара. Сви они, уствари, раде за њега.
- РОЗА: Сећам се да је било неко суђење у Београду.

РОКИ: Било је, наравно, али на суђењу сам проглашен лудим и смештен у “Лазу Лазаревића”, где сам редовно добијао доп и све остало. И, после три месеца, када је ствар легла, послат сам, као, на кућно лечење. Било је неких покушаја... Знаш, жута штампа, таблоиди и то... Али, када су једну новинарску коњину нашли у контејнеру, одједном је све престало. Чика Бос је мој други тата. А, можда, и први.

Улази Саша, журно, мало задихан.

САША: Ево ме, децо! Је л’ све у реду? Мало сам закаснио...

РОЗА: Добро вече, пуковниче. Све је у реду.

РОКИ: Јеси ли ми донео, ћале?

САША: Донео сам. Полако!

РОКИ: Дај! Кризираћу!

САША: Умери се мало, синчићу! Доносим му на ноге, а он зајебава...

РОКИ: Где ти ту видиш ноге? Дај!

САША: Ево, ево!

Саша љуби Рокију њакеним белој љраха. Роки ља зљраби и љочиње да ољвара.

САША: Одлази у своју собу, магарче! Знаш да није уљудно дрогирати се пред гостима.

РОКИ: Али, то је моја вереница!

САША: *(Полази ка њему, љрељећи)*
Марш у собу, битанго!

РОКИ: *(Окреће колица)*
Добро, добро, тата! Розо, дођи опет, чекаћу те! И не заборави шта сам ти рекао!
(Излази)

САША: Шта да радимо? Таква су данашња деца! А шта ти је то рекао?

РОЗА: Рекао је да се чувам. Да си много опасан.

САША: Битанга наркоманска! Хоћеш неко пиће? Хоћеш “џоинт”?

РОЗА: Нећу. Хајде да радимо!

САША: Добро, добро... Овако стоје ствари: Босова пошиљка стиже сутра увече на границу, у шлеперима “Акропољ–инвеста”. Један шлепер се истоварује овде, а два настављају у Аустрију. Царина је мој проблем. Сад сам био тамо. Ти обавештаваш Блентавог да преузме део који је одређен за Београд, и Корњачу да покупи оно што је одвојено за нашу територију. Веза је Црногорац.

(Даје Рози њи коверће)

Ово је за Блентавог, ово за Корњачу, а ово за тебе. Води рачуна, то су велике паре!

РОЗА: Не брини, пуковниче, није ми први пут!

САША: Какво дупе имаш, мала... Заљубићу се, осећам. Дођи мало код чика Саше!

РОЗА: Али, само мало!

Саша је љри.

МРАК

III

МИ СМО САД ОЗБИЉНИ ГРАЂАНИ

Луксузни салон код Боса и Леле. Около, џуџине џорбе, разбацана одела, хаљине. Бос и Лела, џолуодевени. Довршавају облачење за ручак.

БОС: Видиш да нам треба кућа! Овде човек нема где ни да се пресвуче. Добро дупе имаш, мала, још увек! Дођи, мало, чичи!

Бос џокушава да је џривуче, Лела се ођиरे.

ЛЕЛА: Немој, Стојане, сад ће људи стићи!

БОС: *(Наваљује)*
Дођи, мала! Какви људи!? Нису то људи, то су Срби!

ЛЕЛА: *(Брани се)*
Бежи, ђаволе, сад ти се прохтело!

БОС: Шта? Мене још ни једна није одбила, па неће ни рођена жена!
(Грли је)

ЛЕЛА: Срам те било! Месецима спавам сама, а сад си навалио...

БОС: Па, кад сам заузет! Много радим. Стално радим. Одакле оне бунде? Одакле злато? Дијаманти? Шеташ по Бечу као пауница! И још се жалиш!

ЛЕЛА: *(Усје да се ођрђе)*
Не жалим се! Само ме пусти да се обучем. И, не може та кравата. Скини то!

БОС: Зашто не може? Видиш како је шарена.

ЛЕЛА: Баш зато!

БОС: Па, коју да ставим?

ЛЕЛА: Стави ову. Или ову.
(Показује му кравати)

БОС: Добро, дај!
(Поново је ухвати)
Мислиш тако лако да побегнеш чичи? Чича је много покварен, ниси то знала?

ЛЕЛА: Не. Нисам то знала.

- БОС: Е, од сад да знаш! Од чиче није лако побећи. Дођи овамо!
(Обара је на прсед. Зайочиње љубавну игру)
Признај да ти је лепо!
- ЛЕЛА: Није ми лепо, Стојане! Нисам ја једна од твојих курви.
Испразниш се, па идеш даље.
- БОС: (Диже се)
Слушај, мука ми је од тебе! Шта ти, уопште, хоћеш?
- ЛЕЛА: (Усмијаје. Насиавља да се облачи)
Ништа.
- БОС: (Прискочи, зграби је за рамена)
Говори, шта хоћеш?!
- ЛЕЛА: Рекла сам ти, ништа!
- БОС: (Савлада се)
Хоћеш још једну бунду? Или једну лепу огрлицу?
(Пауза)
Хоћеш цип? Сада даме возе ципове. Таква је мода.
- ЛЕЛА: Ми смо већ водили овај разговор, Стојане. Ја сам некада била археолог, сети се! Ниси ми дао да се бавим својим послом. Вукао си ме са собом, као овцу, онда када си ти хтео. Одвојио си ме од деце...
- БОС: (Насиавља са облачењем)
Зашто си тако себична? Деца не треба да буду овде. Србија је несигурна, проклета земља, пуна насиља, лопова и бедника... Још горе – Србија је земља у којој се не поштују правила игре. Наши синови су директори моје бечке фирме, и нисам их чуо да се жале на свој положај.
- ЛЕЛА: Теби у Србији, видим, није лоше.
- БОС: Друго сам ја, мала! Ја сам газио у крви до колена, да бих обезбедио опстанак и себи и свима вама. Србија није место за пристојне људе. Желео сам да их заштитим од свега онога што сам ја морао да радим. Као што сам и тебе заштитио.
- ЛЕЛА: Под стакленим звоном...
- БОС: (Шнира ципелу преко дебелог ситомака, ња, њошићу му њо не иде, сиавља ноћу на фойељу)
Па, како другачије да те заштитим? Погледај како живе ти твоји интелектуалци, у Србији! Погледај оног твог слепца, Бориса!
- ЛЕЛА: Немој, Стојане...

БОС: Шта, немој! Жао ти га? Да госпођа не гаји, можда, сентименталне успомене? Шта би била? Слепица и бедница! Ето, шта би била. Српски археолог без гађа! Доста ми је тих прича. А, онда, код Боса по паре! И тај Милан! Не могу да поделим плате! Помози! Стечај, него шта! Све ћу да купим! И кућу и фабрику, и целу Градину, ако ми се прохте! У сваком граду треба ми по једна кућа. Не могу да се вучем по хотелима. А и безбедније је. Сад ћемо у Бечу да купимо једну, само да се с Мумином раскусурам. Ваљда немаш ништа против? Па, седи тамо са децом, ако си баш толико запела. И Борисову кућу ћу да купим, и да је средим као бомбоњеру, као што је изгледала када је моја сирота Стана на руке прала велики веш господи Матијашевићима...

ЛЕЛА: А, ако Борис не буде хтео да ти прода?

БОС: Е, онда ћу да се дубоко замислим! Да ли ја питам, кад нешто хоћу, госпођо?

ЛЕЛА: Па, не можеш, ваљда, да купиш на силу!

БОС: Да госпођа није, можда, мало забринута због свог песника?

ЛЕЛА: Немој, молим те, Стојане!

БОС: Нешто мислим, можда је и природно да песници буду слепци. Некада су песници били гуслари. А они су, углавном, били слепи, зар не? Како се звао онај...? Филип... Филип... Вишњић! Ето, видиш! И ја сам помало интелектуалац. Колико за по кући. А?

ЛЕЛА: Зао си, Стојане.

БОС: Шалим се, чичино! Дођи да те шљепнем по гузи!

Лела не реагује.

БОС: Дођи! Дођи, кад кажем!

Лела њрилази. Бос је њомилује њо задњици.

БОС: Лепа гуза!

(Шљепне је)

Хајде, сад! Спремај тај ручак! И скупи путне торбе!

Лела узима њорбе и креће ка излазу. На врајћима се њојави Саша.

САША: О, газдарице! Је л' треба помоћ?

ЛЕЛА: Изволи, Саша! Уђи. Сама ћу ја.

- БОС: Јака је она. Хајде, улази! Ено га виски, сипај нам! Време је за аперитив.
- САША: Одмах, шефе!
- БОС: Ми смо, сад, озбиљни грађани. Је л' тако, пуковниче?
- САША: Тако је, шефе!
(*Сипа*)
- ЛЕЛА: (*Са врати*)
Ручак ће ускоро. Оставите мало места и за вино.
(*Излази*)
- БОС: Кад не би звочала, не би се звала жена! Извештај!
- САША: Ево, овако. Са царином сам завршио. Шеф царине, Прљави Станојло, добио је свој део, роба пролази без проблема. То је једно. Куриру сам дао новац за Корњачу и Блентавог. Они ће преузети део робе који остаје у Србији. Блентави вози у Београд, колима "Хитне помоћи", а Корњача организује дистрибуцију у нашем региону. Дилери су, хвала Богу, под мојом контролом, као и досад...
- БОС: Добар си, Саша. Ја Србима не верујем, али, ти си добар.
- САША: Хвала, шефе! Може још један виски?
- БОС: Сипај, слободно. Кажи, како ти је син?
- САША: Добро је. Чита. Доста чита.
- БОС: Па, шта ће, кад је парализован сиромаш?
- САША: Смешан је. Каже, хоће да буде писац.
- БОС: Што да не, кад не може ништа друго. Нек надрља књигу – две, па ћемо дати да се то штампа и рекламира, тамо, по Београду. А може и по дијаспори. Да има дете неко задовољство. Створићемо ми од њега и писца, ако треба. То, бар, није проблем.
- САША: Биће много срећан, кад чује. Он те обожава.
- БОС: Кажи му да чика Бос мисли на малог Рокија.
- САША: Хвала, шефе! Ти си нам свима, овде, као отац... Људи те, заиста, воле.
- БОС: Слушај, Саша! Одлучио сам да од Градине направим наше озбиљно упориште. Купићу Борисову кућу, хтео то он, или не. Ту ће нам бити штаб. Оградићу је високим зидом, поставићу аларм, камере и остало... Псе! Из Беча ћу донети намештај, побацаћу Матијашевићево ђубре... Сипај још по један!

Саша сити.

БОС: Живели, друже!

САША: Живео, шефе!

БОС: Купићу Миланову фабрику. То је добра инвестиција. Имамо отворено тржиште лекова на Истоку. Милан ми дугује новац, фабрику ћемо отерати под стечај и купићемо је будзашто. Милан се буну, али, пристаће. Доћиће и он свој део. Ми играмо поштено.

САША: Тако је, шефе!

БОС: Затим ћемо куповати земљу, укрупњавати парцеле, градити... Градина ће се развијати. Имамо под руком царину, имамо те твоје дилере... И, знаш, мислио сам тебе да поставим за председника општине.

САША: Мене?!

БОС: Чим буду први локални избори. Није важно која ће странка да победи. Све су то наши људи... Сви они мени дугују.

САША: Шефе, ја немам речи...

БОС: Не прекидај ме, председниче! Ти ћеш, дакле, да координираш све процесе и да све држиш под контролом, јер ја ћу најчешће бити у Бечу, Београду и ту, окол, по Европи... Бићу, сад, мало и у Русији. Толико о томе. Нашим друговима, за сада, ни речи. Никоме ништа.

(Узима чаши, оћуићи се)

Ето, мој Саша! Дочекасмо ми и српску демократију. То је право време за нас... И, немој пред њима да ме зовеш "шефе". Јеси ли разумео?

САША: Разумем!

БОС: Тако! Људима треба оставити илузије што је дуже могуће. Кад дође време, схватиће.

Улази Милан, нервозним кораком.

МИЛАН: Стојане, нисам још успео да скупим новац, али...

БОС: Добро, добро... Нећемо сад о послу. Добар дан, Милане, добродошао!

МИЛАН: Не, само хоћу да ти објасним да ја још увек покушавам...

БОС: Није пристојно причати сад о пословима. Узми један виски. Сипај му, Саша!

- САША: Ево, друже! Ево и теби, мало, Стојане!
(*Сийа*)
- БОС: (*Диге чашу*)
Ми смо се овде окупили као пријатељи; да се дружимо, да се сетимо старих дана... Рекосте да иде и годишњица матуре...
- САША: Иде, иде, него шта!
- МИЛАН: Изгледа да су скоро сви матуранти помрли, или су по затворима...
- САША: Борис је предложио да се код њега окупимо, на трему. Иде михољско лето, то су најлепши дани у Градини...
- БОС: Ето, чекамо још Бориса, па да навалимо на Лелину срнетину. Од вина препоручујем “барберу” из Випавске долине. Берба 2004. Словенци су моји стари пријатељи, послали ми неколико картона. Опоро, умерено јако, а питко – сјајно иде уз дивљач.
- САША: А умак од брусница?
- БОС: И умак од брусница. То Лела увек својом руком прави. Послуга не сме да се меша!
- МИЛАН: Випавска долина! Умак од боровница! А, моји радници...
- САША: Од брусница.
- МИЛАН: А моји радници чекају да буду отпуштени!
- БОС: (*Блаџо*)
Полако, Милане! Ти си у мојој кући, и није лепо да подижеш тон.
- МИЛАН: Извини, али, то је, ипак, мало цинично!
- БОС: Па, не могу, ваљда, сад, да бацим тај умак! Шта би Лела рекла?

Улази Лела.

- ЛЕЛА: Господо, срнетина је на столу!
- САША: Браво, Лелице! А умак од брусница?
- ЛЕЛА: И умак од брусница, разуме се.
- БОС: “Барбера”?
- ЛЕЛА: Све је спремно. Изволите за сто!
- БОС: А, Борис?

ЛЕЛА: Малочас се јавио. Каже да му није добро. Има, каже, неку грозницу, мигрену, не знам тачно... Жао ми је, мораћемо без њега.

БОС: Такви су песници. Стално у некој грозници. Хајдемо, онда!

МИЛАН: Стојане, ја бих, ипак, молио само две речи. Ти и ја.

БОС: Их, брате, што си досадан! Хајде!

Саша и Лела излазе.

БОС: Много си досадан, знаш! Имаш још пет дана до истека рока, а ниси набавио новац.

МИЛАН: Хтео сам да те лепо замолим да мало пролонгирамо рок. На путу сам да набавим новац. Имам неких обећања. И мени дугују неке фирме.

БОС: Обећања, обећања! Докле ћете ви да живите на обећањима? Фабрика мора под стечај, Милане! И ја ћу је купити. Ти знаш да је стечајни судија под мојом контролом. Биће и теби добро. Добићеш свој део. Фирма свакако мора да се приватизује. Па зашто, онда, нас двојица не бисмо профитирали? Сутра би је, и овако и онако, купио неки Немац.

МИЛАН: Нећу никакав део. И нећу ти дати своју фабрику, Стојане! Радници имају поверења у мене.

БОС: Слушај, коме, половина радника свакако мора на улицу. Радити с толико људи није профитабилно. Хтели сте капитализам, демократију, либералну економију, па, ето вам сад! Ко је ишао на митинге и лупао у шерпе и лонце по Београду? Ја сигурно нисам. Мени је добро било и под комунистима. Био сам директор велике фирме, радио сам са Западом и нисам се жалио.

МИЛАН: Па, како си преконоћ постао капиталиста? Одакле ти почетни капитал, Стојане?

БОС: Зини, да ти кажем. Хајдемо, срнетина се хлади!

МРАК

IV

СВЕ СЕ ТО НАМА ЈЕДНОМ ВЕЋ ДОГОДИЛО

Борис седи у наслоњачи, на њему своје куће. На коленима држи отворену књижу. Поред њега, на столицу, боца коњака и кутија цигарета.

БОРИС: Све се то нама једном већ догодило,
у овом или неком другом животу, не знам,
само знам да исто овако падала је киша
и да сам гледао твоје неспутане груди
под мокром хаћином од памучног платна...

Пауза. Борис налива себи чашу коњака, њосмајра је, отије мало. Затаили цигарету. Пролази време. Кроз кућу, иза његових леђа, на њега улази Лела.

БОРИС: *(Не окрећући се)*
Дошла си...

ЛЕЛА: Борисе, ти си добро! Толико сам бринула...
Борис устаје. Гледају се. Пауза.

БОРИС: Све се то нама једном већ догодило...

ЛЕЛА: *(Ухватила га за руке)*
Борисе...

БОРИС: Седи, Лела!

Седи.

ЛЕЛА: Нисам могла раније да се извучем.

БОРИС: Остало је још мало Босовог коњака. Донећу ти чашу.

Борис улази у кућу. Лела је нервозна; отије мало из његове чаше. Пали цигарету, жудно увлачи димове. Борис се враћа с чашом, с њом јој ње.

ЛЕЛА: Значи, ниси желео да дођеш?

БОРИС: Нисам желео.

ЛЕЛА: Разумем.
(Пауза)
Хтео је да води љубав са мном. После толико времена!

БОРИС: И?

ЛЕЛА: Ништа.

БОРИС: Како?

ЛЕЛА: Нисам хтела.

БОРИС: Па, муж ти је...

ЛЕЛА: То и он каже. Али, ја у то више нисам сигурна.

БОРИС: Зашто си дошла, Лела?

Пауза.

ЛЕЛА: Треба ли да одем?

Пауза.

БОРИС: Не, наравно.

(Пауза)

Ипак, реци зашто си дошла?

ЛЕЛА: А куда да одем?

БОРИС: *(Осмехујући се)*

То није одговор.

ЛЕЛА: Вероватно, да пронађем своје изгубљене године.

(Пауза)

Вуче ме нешто на овај твој стари трем...

БОРИС: Па, ево, када ми Бос отме кућу, и овај трем ће бити твој.

ЛЕЛА: Немој тако!

БОРИС: Шалим се.

ЛЕЛА: Мада, њега се треба чувати. Он је опасан човек, Борисе!

БОРИС: Знам.

ЛЕЛА: Дође ми, понекад, да све напустим. Не могу више овако да живим. Као сенка.

(Пауза)

Ми немамо ничег заједничког. Оно што је некад било, она слепа страст, то је одавно прошло... Ја, уствари, и не знам тачно чиме се тај човек бави.

БОРИС: Разумем те, Лела, али, не разумем зашто све то мени говориш.

ЛЕЛА: У праву си! Ево, попићу своје пиће, отићи ћу и више никада нећу доћи да реметим твој мир.

Лела искаћи чашу, устјане. И Борис устјане. Сјоје једно љрема дружме.

БОРИС: Лела...

Сћегну је у загрљај. Она се љријије уз њега. Дуџ љољубац.

МРАК

V

ДОБРОЋУДНИ СРПСКИ КАПИТАЛИСТА

Салон код Боса и Леле, као у њиховој слици.

Бос лежи на канабеу, огроман, са својим великим сивомаком и широким раменима, у комодиним, класичним мушким џаћама до колена и њиховог мајици. Преко лица му леже раширене новине. Он дрема. Звони мобилни телефон. Бос се њеже, љуби и баца новине, млађара рукама, њиражи телефон... најзад ља налази на њоду.

БОС: Ало, да, Бос овде, а ко би други? ... А, ти си, синко! ... Да... Нисам мрзовољан. Бацио сам око на једну лепу фабрицицу... Јевтино... Биће, такоће, бамбадава... Морамо улагати у отаџбину! Ми смо родољупци, је л' тако, сине? ... Тако. Како је тамо, у Бечу? ... Овде? Проклета српска врућина! ...
(Чее се, њемее ља ља. Почее да хода њо соби)
Стићи ћемо за неколико дана... Мумин је, значи, тамо? ... Ништа са њим, док ја не дођем, може да вас заврне, љубре мафијашко... Доћи ће и министар Брка и председник друштва. Проведи их мало кроз Беч, покажи им купле... Они воле да ждери и лочу, воле курве и то...

Улази Лела. Бос је, њаџављајући разговор, хваџа за задњицу, она бежи, он је љури њо соби. Прејречи љо љуџи, ухваџи је, она се њеже, он љо је њоново за љееама, љрибије је уза зид, хваџа је за љруди и сл.

БОС: Шта, био владика? ... Добро. Уплати му одмах сто хиљада евра. Морамо да их гладимо, па ће и они нас... Не, нисам задихан, чини ти се... Слушај, вечерас стижу шлепери "Акропол" – инвеста" ... Ти немој да идеш... Зато што ја тако кажем. Разумеш? ... Зови Штрокавог на онај телефон. Нека он преузме пошљку... Мама? Ево је мама. Здравом, чувајте се! ... Ма, какви зелени, плави и црвени и какав парламент?! ... Веровати у идеологије равно је лудилу. Плати и њима педесет хиљада. Ево ти мама!

Бос даје телефон Лели и сад – како је она заузео телефонирањем – развија још њиџензивније своју еројску игру. Раскојчава је њомало, задиже љо сукњу... она једном руком држи телефон, а дружом се љанично брани, љрудећи се да је љлас не ода.

ЛЕЛА: Ало, мама... Да... Добро сам, само ми много, много, недостајете вас двојица... Па, да; могла бих да останем неко време... И да ме мало водите у Шенбрун... И у Шатен Ринг, на колаче... Да, да... Све ће бити добро, само да се што пре видимо... Немој! ... Не, не! Кажем тати... Љубим те, сине... До скорог виђења, и пољубац Миши!
(Искључи телефон. Босу)

Стварно си немогућ. Срам те било! Разговарам са сином...

БОС: Знам с ким разговараш.

ЛЕЛА: Блудниче матори!

БОС: А, нисам био блудник, кад си ми...

Она му сипавља руку на уста. Он је иррише и љуби. Затим је нагло одвоји од себе.

БОС: А, где си ти цео дан?

ЛЕЛА: Како, где сам?

БОС: Тако, лепо! Где си?

(Гледа на сави)

Говори брже, сад ће Саша да стигне!

ЛЕЛА: Шетала сам.

БОС: Шетала? Госпођа је шетала!

ЛЕЛА: Па, да. Је л' забрањено?

БОС: С ким си шетала?

ЛЕЛА: Како, с ким? Сама! С ким бих шетала?

БОС: Па, например, са оним слепцем, Борисом.

ЛЕЛА: Хајде, молим те, Стојане!

БОС: А куда је то госпођа шетала?

ЛЕЛА: Ту, поред реке.

БОС: Значи, поред реке. Добро. Ти знаш да ја имам своје људе овде...

На вратица се појављује Саша. Нагвирује ојрезно.

САША: Је л' слободно?

БОС: Ајде, Саша! Улази, пуковниче!

(Лели)

Донеси ми панталоне! Не могу да примам у гаћама.

САША: Како си, Лелице?

Лела му се осмехне, ња изађе.

БОС: Почела је много да шета. Поведи мало рачуна.

САША: Разумем, шефе! Мада, ти, ваљда...?

БОС: Без коментара! Сигурно је сигурно. Да сам веровао људима, био бих досад мртав већ једно десетак пута. А, онај магарац нас избегава!

САША: Који магарац, шефе?

БОС: Милан. Има још два дана до истека рока.

Улази Лела, доноси Босу њанџалоне и кошуљу.

ЛЕЛА: Изволи!

БОС: *(Одбаца кошуљу)*
Рекао сам, панталоне!

ЛЕЛА: *(Подиже кошуљу и ђружа му)*
Обуци кошуљу, Стојане!

БОС: *(Узима кошуљу)*
Види, шта ми ради! И донеси оне пршуте и нову флашу вискија. Имамо посла, овде.
(Облачи се)

САША: Шефе, Лелица је у праву. Много си лепши овако.

БОС: *(Облачи се, мрмља)*
Море, марш тамо...

Саша се смеје, Лела излази.

БОС: Морамо да пазимо да ми, којим случајем, не брзину не уплати новац. Како, онда, да га шаљем под стечај?

САША: Не брини. Пратимо сваки његов корак.

БОС: Нема повратка на старо, господо! Нема више Југославије, нема више социјале, нема више оног мађионичара, који се продавао кроз иглене уши светске политике...

САША: Мислиш на друга Тита, шефе? Е! Велики мангаш је то био! Таквог мајка двапут не рађа.

БОС: Сети се! Цела планета му је дошла на сахрану. А сада нас запишава сваки пицопевац из Европске уније... Нема више ничега. Сада ми долазимо!

САША: Мислиш, ми?

БОС: Ми, него ко?! Сетим се често своје сироте бабе, оне што је прала велики веш код господе Матијашевића. Мали сам био, али и сад су ми пред очима њени прсти; искрив-

љени, модри, квргави... Ја сам био осуђен на успех, друже мој! И био сам успешан у свим фазама кроз које је ова земља пролазила. И сад ће онај хемичарски тупација да ми стане на пут! Море, згромаћу га, као зунзару, да ли ти је то јасно?

САША: Јасно, шефе!

БОС: Ја сам добар друг, поуздан пријатељ, ја сам човек од речи. Али, ако ми станеш на пут – згазићу те! Добар пријатељ, још бољи непријатељ, а? Шта кажеш?

САША: Добар си, шефе!

БОС: Мислиш? И ја мислим.

Улази Лела, са њршунџом и вискијем.

ЛЕЛА: Изволите!

БОС: Хвала, госпођо!

САША: Види, види, како нам је лепо спремила наша домаћица! А, што и ти не седнеш мало са нама, Лелице?

ЛЕЛА: Можда ћу вечерас још мало да прошетам. Ви, ионако, имате своја посла.

БОС: Је л' поред реке?

ЛЕЛА: Можда и поред реке.
(*Излази*)

БОС: Је л' видиш?

САША: Шта?

БОС: Каже, поред реке!

САША: Па, шта?

БОС: Ништа. Само припази.

Лела отивара вратица и њроушница Милана.

ЛЕЛА: Ево, и Милан је стигао.

Лела излази; Милан улази, добро расположен.

МИЛАН: Добар дан, другови! Уживате?

САША: За то смо се борили.

БОС: Изволи, придружи нам се!

МИЛАН: Хвала. Можда, само једно пиће.

- БОС: Сипај му, Саша! Узми и пршуте. Права његушка. Мило ми шаље. Црна Гора се, можда, отцепила од Србије, али од Боса није.
- САША: Изволи, друже!
- МИЛАН: Хвала. Хтео сам, Стојане, да поразговарам с тобом.
- БОС: Разговараћемо, полако... Има времена. Теби Саша, ваљда, не смета?
- МИЛАН: Не, мада сам мислио...
- БОС: Саша је моја десна рука и твој проверени пријатељ. Ми, један пред другим, ваљда, немамо тајни?
- МИЛАН: Не, не...
- БОС: Ето, видиш! Лако ћемо се ми договорити. Сипај, Саша!
- МИЛАН: Ја се надам, Стојане!
- САША: *(Сипа њиће)*
Што си се смрчко, одједном? Весело, само весело! Живели!
- БОС: Ја знам да си ти високи професионалац у своме занату и ценим то. Човек са европским искуством, говориш језике, познајеш људе... Када би се уклопио у наш систем, могао би да будеш од користи и себи и свима нама, па и самој Градини. Мораш да схватиш да не можемо више да подржавамо један пропали поредак. Нема више социјале, постоје само економски интереси. Преведено на српски – једино мерило је да ли се нешто исплати. Једини господар је новац, и то је све!
- МИЛАН: Није све, Стојане!
- БОС: Шта? Да ниси и ти постао песник, као Борис? Онај изрод Матијашевићев. Матијашевићи су били моћни, озбиљни људи, од којих се имало шта научити. Они песме нису писали, као овај њихов слепац.
- МИЛАН: Увек си био бараба, Стојане, али, ипак, нема смисла да тако говориш! Није нас много остало...
- БОС: Све мање ће нас бити, песниче! И да ти нешто каже бараба. Користи прилику док с тобом лепо разговарам. Као друг и као пријатељ.
- МИЛАН: Претиш?
- САША: Немојте тако! Па, ми смо се играли заједно...

БОС: Ти да ћутиш!

МИЛАН: Уосталом, нема потребе да се препиремо. Дошао сам да те обавестим да сам успео да набавим новац. Сутра одлазим у Београд да потпишем документ и да ручам са човеком, а прекосутра пуштам новац на рачун твоје фирме. И, онда смо квит! Хвала ти што си ми позајмио, али ред је и да ти вратим у року, зар не?

БОС: Узалуд си се трудио, друже.

МИЛАН: Како то мислиш, узалуд?

БОС: Па, ево, покушавам лепо и стрпљиво да ти објасним... Сипај, пуковниче, то пиће!

САША: Одмах!
(Сића)

БОС: Да попијемо! Ајде и мало пршуте. Добра је!
(Жваће)
Покушавам лепо и стрпљиво да ти објасним да је за фабрику, па и за тебе лично, боље да ми тај новац не враћаш.

МИЛАН: Лепо си ми објаснио, Стојане! Да, због дуга, отераш фабрику под стечај, уз помоћ свог корумпираног стечајног судије, и да је, затим, купиш у бесцење.

БОС: Па, да! Видиш, да си схватио. Јер, овако, фабрика ће постепено пропадати, па ће и твојим радницима бити лошије. Видиш да си, већ, почео да зајмиш за плате. Са мањим бројем радника и тржиштем које ја могу да обезбедим, са модернизацијом процеса производње и можда са малом допуном производног програма, фабрика ће одједном да процвета, па ће и преосталим радницима бити боље. Мислим, пошто, већ, толико бринеш о радницима...

САША: Послушај, Милане, нашег друга! Он нам свима добро мисли.

БОС: Јесам ли ти рекао да ћутиш?!

САША: Добро, ћутаћу, Стојане! Само покушавам да помогнем.

БОС: Ако хоћеш да помогнеш, сипај пиће!

САША: Одмах!

- МИЛАН: Хвала, ја нећу више.
(Одјурне чашу)
Мала допуна производног програма? Је л' то синтетичка дрога, Стојане?
- БОС: Добра идеја! Нисам се тога сетио.
- МИЛАН: Стварно?! Баш ми је жао! Не, Стојане, ја ћу фабрику поставити на ноге са свим својим радницима. Фабрика није економска апстракција, то су живи људи, Стојане! А неће бити ни параван за производњу дроге!
- БОС: Далеко ми одосмо, мој друже... Можда је, ипак, боље да узмеш још једно пиће.
- МИЛАН: Остави ме, молим те. Нећу да пијем!
- БОС: Опустите се! Немој толико да се отимаш... Некада си био фини дечко, можда помало штребер, али, зато си постао хемичар... А не бараба, као ја. А и родитељи су ти били поштени комунисти.
- МИЛАН: Остави ти моје родитеље на миру!
- БОС: Зашто? Рекао сам ти да нисам имао ништа против комунизма. Сад имам. Јер, свако време има своју игру, а свака игра своја правила. А ти, који си био жилави непријатељ комунизма, сада се жилаво бориш за комунистичка правила.
- МИЛАН: Шта? Сад сам и комуниста, зато што не дам фабрику у руке једном, једном...
- БОС: Ко ме, Милане?
- МИЛАН: Па, теби!
- БОС: А, ја сам...?
- МИЛАН: Ти најбоље знаш шта си!
- БОС: Па, шта сам то ја? Реци, слободно.
- САША: Немојте! Немојте!
- БОС: Рекао сам ти да ћу тиш, тикване! И дај ми још једно пиће!
- Саша му сипа, ћућећи.*
- БОС: Ја сам само један доброћудни српски капиталиста. Све док ме, баш, много не наљуте.
- МИЛАН: Буди ти што год хоћеш! То је твоја ствар. А мене само пусти да ти вратим дуг. И, тиме смо завршили.
- БОС: Нисмо завршили, Милане.

МИЛАН: Можемо, евентуално, да прославимо и ту годишњицу матуре, ако инсистирате, а, онда, свако својим путем.

САША: Прославићемо, сигурно! Па, договорили смо се.

МИЛАН: Ја, дакле, сутра идем у Београд, по тај новац...

БОС: Много си, брате, тврдоглав, Милане! Као магарац! Београд, па Београд...

МИЛАН: *(Усџаје)*
Знаш шта? Ти можеш да ме вређаш – бараба остаје бараба – али, не можеш, ваљда, да ме спречиш да ти вратим дуг. То је стварно смешно!

САША: *(Прилази му)*
Смири се, Милане!

БОС: Успео си да ме наљутиш. А то није добро. Још једном ти лепо кажем како мора да буде.

МИЛАН: А ја ти лепо кажем да сутра идем у Београд!
(Крене ка вратима)

БОС: *(Мирно)*
Никуда ти не идеш.

МИЛАН: *(Засџане)*
Како то мислиш?

БОС: Тако, лепо! Кад кажем да не идеш, онда не идеш. Ово ти је последња опомена.

МИЛАН: Не разумем...

БОС: Кажем, никуда не идеш!

МИЛАН: Свашта!
(Прилази вратима)

БОС: Е, сад ћеш да разумеш! Саша, води ову будалу у подрум и стави му лисице!

САША: Разумем, шефе!
(Сџавља Милану руку на раме)

МИЛАН: Шта...?

БОС: Па, зашто ја плаћам шефа полиције?!
(Искаји чашу)

МРАК

VI

МОРАМО РЕЋИ ИСТИНУ, КАД – ТАД

Борисов шрем. Из куће излази Лела у Борисовом, њонешњо овеишћалом, баде-маншћилу, обученом на ѓоло шело. Преклаија ѓа око себе и везује њојасом.

ЛЕЛА: Како је лепо овде, код тебе!

БОРИС: *(Из куће)*
Лепо је када си ти ту.

ЛЕЛА: Нашла сам у купатилу твој баде-мантил.

Борис излази из куће, носећи чај на њослужавнику.

ЛЕЛА: *(Намешћиа се кокејћно)*
Кажи, како ми стоји?

БОРИС: Па... Лепша си без њега.

ЛЕЛА: Гле, мангупа!

БОРИС: Само, не би ваљало да наиђе неко од наших другова.

ЛЕЛА: *(Не зна се да ли шаљиво или озбиљно)*
Зашто? Рећи ћемо им истину.

БОРИС: Уствари, у праву си. Морамо рећи истину, кад-тад.

ЛЕЛА: Неће нико доћи, не брини. Они, сад, с Миланом справљају о куповини фабрике. Не разумем се много у те ствари, али мислим да им се Милан неће дати.

БОРИС: Неће, сигурно; и ја мислим. Хоћеш ли, сад, мало чаја?

ЛЕЛА: Не могу да пијем чај.

БОРИС: Остало је сасвим на дну још мало Босовог коњака.

ЛЕЛА: То би ми пријало!

БОРИС: Изгледа да никако не можемо без Боса.

ЛЕЛА: Борисе...

БОРИС: Извини!
(Приђе да је њољуби)

ЛЕЛА: Хајде, буди добар дечко и донеси тај коњак!

Борис улази у кућу. Лела ѡрошеија њо шрему, заијали циѓарейћу. Борис долази са коњаком и чашама.

- БОРИС: Бос јесте мој друг, али, ја ћу му рећи!
- ЛЕЛА: Шта ћеш му рећи? Да си водио љубав са његовом женом...?
- БОРИС: Па, не, него...
- ЛЕЛА: И да ти је било веома лепо. Зар не?
- БОРИС: Треба, најзад, неко да му каже. Не може се, тако, у недоглед, владати туђим животима!
- ЛЕЛА: *(Узела је чашу)*
Живели, дечко мој! И да ти је било веома лепо. Зар не?
- БОРИС: Било ми је лепо, Лела! Ти знаш да ми је било лепо. Двадесет пет година ја сањам овај тренутак.
- ЛЕЛА: А ја осећам као да се полако враћам себи... Пре неколико година путовали смо по јужној Француској. Тамо сам много мислила на тебе. Авињон, Арл, Марсеј, Тулон, Сен Тропе, Сен Рафаел, Кан, Ница... Све сам запамтила. Он је у Марсеју имао састанак с неким људима, неким Јужноамериканцима, шта знам, а ово друго било је по мојој жељи. Мало се досађивао, али је, зато, пио добра вина... Хтела сам да кренемо од Авињона, због катедрале и моста... У Сен Рафаелу становали смо у једној старој кући која је имала дрвени трем, не баш као овај, али лично је... Ту сам се, одједном, сетила свега... Дођи, дечко мој!

Загрљај, ђољујци.

- БОРИС: *(Одвоји се од ње)*
Колико сам пута, свих ових година, завидео нашем обућару, старом чика Јаношу, који спокојно шије ципеле у тишини, док над њим хуји живот, љубав, мржња, политика, историја... И смењују се годишња доба... А, Саша каже: свакога јутра почиње нови живот!
- ЛЕЛА: *(Са кокејним осмехом)*
Можда је Саша у праву.
- БОРИС: Ако је то тачно, нада постоји све док је човек жив.
- ЛЕЛА: На крају – крајева, није важно колико ће трајати. Тренутак правог живота више вреди него године лажи и празнине.

БОРИС: *(Обухватио јој лице рукама. Гледа је)*
Лепа си, Лела... И ја те волим! Свих ових година сам те волео...
(Сјусио руке. Замишљено)
Свих ових година правио сам се да учествујем у пословима људи. Уствари, стајао сам у магли, на обали, а живот се, као нека спора река, ваљао мимо мене... Када си отишла са Босом у Београд толико ми је било тешко да сам написао песму. Била је то моја прва песма. Од тада, мој разговор с тобом непрекидно траје. Чекао сам те двадесет пет година, и дочекао.

МРАК

VII

САМО БИЗНИС

Подрум. Бело окречени зидови. Велика када од ливеног ђвожђа. Сточих и столица. У подруму су Бос, Саша и Милан. Овај последњи везан полицајским лисицама за металну цев водоводне инсталације шћо се пружа дуж зида. Бос седи на јединој столици, Саша му долива виски из боце која стоји на столу.

БОС: (Милану)
Виски? Можда ће помоћи да ти се свест мало разбистри.
Нисмо понели пршуте...

Милан не реађује.

БОС: Ђутиш! Презиреш моје гостопримство. То није лепо од тебе, Милане!

САША: Да ли је могуће да ово нисмо могли другачије да решимо?

БОС: Опет, ти?! Рекао сам да ћутиш!

САША: Добро, шефе, само...
(Крене да ђовори, па се лађано сам заустави)

Пауза. Бос појуца своје поће.

МИЛАН: Не могу да верујем!

БОС: Шта то, друже?

МИЛАН: Знао сам да си бараба, али ово...

БОС: (Разложно)
Слушај, ниси у позицији да вређаш...

МИЛАН: (Заурла)
Пуштај ме одавде, барабо!
(Дрма очајнички лисицама)
Пуштај!

БОС: (Спрљиво)
Не терај ме да тучем везаног човека. Било би ружно.
Треба још мало да поразговарамо.

МИЛАН: (Очајнички)
Па, шта је ово, забога?!

- БОС: *(Посмајирајући своју чашу с њићем)*
Знаш како кажу у америчким филмовима: само бизнис, ништа лично. Ако то схватиш, биће ти лакше.
- МИЛАН: Саша! Да ли је могуће? Па, ти си шеф полиције!
- САША: Стојан је шеф, Милане. Он је наш добротвор. Само он може да препороди Градину. Схвати то, већ једном!
- БОС: Саша је схватио на време, видиш!
- САША: Па, да!
- МИЛАН: Људи, шта се то овде дешава?! Пустите ме, хоћу напоље!!!
- БОС: Не вичи, Милане, ја сам човек осетљив, заболеће ме глава!
- МИЛАН: Хоћу напоље!!!
- БОС: Да... Мислио сам да можемо лепо да се договоримо. Било би боље за све... У Србију долази ново доба, и треба му кренути у сусрет. Не вреди опирати се. Сви наши суседи су то схватили. Ново време гази оне који га не схватају. Испод лавине пиште моралисти! Јесам ли ово лепо смислио?
- САША: Лепо си смислио, шефе!
- БОС: Рекли смо да ме не зовеш "шефе"!
- САША: Сматрам да је то, у овом случају, у реду. Чак и пожељно.
- БОС: Сматраш?
- САША: Сматрам, шефе.
- БОС: Па, добро, онда, кад ти кажеш.
- МИЛАН: Вас двојица сте луди! Каква је ово лудачка игра?!
- Нико не одговара. Бос њијуцка свој виски. Саша љеда забринуто, час једнож, час другож. Пауза.*
- МИЛАН: Ево, даћу вам последњу шансу.
- БОС: *(Гледа га радознано, преко чаше)*
Последњу?
- МИЛАН: Да, последњу! Само откључајте лисице и ја ћу отићи, и никоме нећу рећи за ову глупу игру.
- САША: *(Приђе Милану, ухвати га снажно за браду, унесе му се у лице)*
Ово није игра, Милане!
(Наставља, не испуштајући га)

Све што се овде ради, то је за добро Градине и то је веома, веома озбиљно. Србија иде крупним корацима ка Европи. Градина не сме да заостане.

БОС: Пусти га! Немој да мучиш човека. Има времена.

САША: Хтео сам лепо да му објасним...

БОС: Објаснио си му, а сад ми сипај мало вискија!

САША: Мислио сам... Одмах, шефе!
(*Сића Босу њиће*)

БОС: Слушај, Милане, ти си интелегентан човек и теби је, ваљда, све јасно. Уосталом, свако је имао своју прилику. И господа Матијашевићи, који су се, као паунови, шепурили овде, по Градини. Али, та прилика је давно потрошена, ено га Борис, на шта личи... И комунисти су је имали; веровали су да њихово време никада неће проћи...

МИЛАН: Зар и сам ниси био члан партије?

БОС: Него шта сам? Како бих иначе био директор? Само глупи интелектуалци пате од идеолошке гриже савести. Ваљда зато што идеологију преозбиљно схватају. Али, шта ја ту могу...?
(*Оћићује мало њића*)

Дакле, комунисти су је имали, па су је проћердали... Па, и ти си имао своју прилику. Имао си прилику да заиграш на карту новог времена. Жао ми је, Милане! Ово, сада, је моја прилика. Сада је на мене ред да се мало шепурим. Ја сам у дослуху са новим временом, друже, у томе је моја снага.

САША: Тако је, шефе! То је то.

БОС: И још ћу ти рећи једну ствар. Ако хоћеш да успеш, мораш ићи до краја. Разумеш?

МИЛАН: Не желим да успем, Стојане. Али, нећеш ни ти! Чим изађем одавде, отићи ћу право у полицију.

БОС: Прво: шеф полиције ти је овде; и, друго: питање је да ли ћеш одавде уопште изаћи.

МИЛАН: Да нећеш, можда, да ме убијеш?

БОС: (*Као човек у дилеми*)
Можда... Ти ме примораваш.

МИЛАН: Стојане, ти то озбиљно?

БОС: *(Мирно, разложно)*
Постоје, уствари, два решења. Или ћу да те ставим на муке, па ћеш – пре или касније – прихватити све што год ти се буде тражило, или ћу да те убијем одмах, па ће твој заменик да обави посао; са њим сам, већ, у вези.

Пауза.

МИЛАН: Ти би, заиста, био то у стању?

БОС: *(Са ентјузијазмом)*
Како да не? Улог је сувише велики!

МИЛАН: Не верујем ти. Па, ми смо, ипак...

БОС: Одмах ћу те уверити! Бирај сам коју би варијанту волео.

МИЛАН: Волео?

БОС: Па, да! Да те мучим, или да те убијем?

МИЛАН: Ти то, заиста, озбиљно мислиш?

БОС: За мене је једноставније да те убијем. Постоји киселина која леш потпуно раствори, заједно с костима. Невероватно ефикасно! Само пустиш воду и готово! Ти би, као хемичар, то морао да знаш. А, бојим се да је и за тебе та варијанта једноставнија. Јер, ко једном прође кроз тортуру, то више није исти човек. Је л' тако, Саша?

САША: Тако је, шефе! Искрено речено, мислим да је смрт много боља од правог, озбиљног мучења.

МИЛАН: Па, убиј ме, онда!

БОС: Видиш какав си циник. Хоћеш да убијем свога друга! Па да ме, после, гризе савест. Е, мој Милане...
(Прошепта по пројекторији. Оштро)
Напуните каду!

Уштравају два момка са ђуменим цревом и кофама леда и ђуне каду.

БОС: Извини, не могу да присуствујем мучењу, имам хитан састанак. То ће обавити наш друг, Саша. Могу још само да ти објасним како то изгледа. Видиш ову каду. Сада ће је напунити леденом водом. Ти можеш да се свучеш у међувремену. Помозите човеку!

Саша откључава лисице и почиње да свлачи Милана. Овај стоји, без речи и без покрета, као одузет.

БОС: Ставиће те, дакле, у ледену воду. Ако то не буде довољно, тући ће те, у самој кади, бејзбол палицама, док ти кости не поломе. До сад се није десило да неко то

издржи. Ако би ти, случајно, издржао – сећаш се, учили смо у школи да су комунистички хероји то могли – ако би, дакле, издржао, онда ће те, једноставно, убити. Или ће те тући док те не убију, или ће те, једноставно, убити из пиштоља. То је питање стила извођача радова. Ајд', уздравље!

(Искаји свој виски, полази)

Двојица момака хваћају Милана.

МИЛАН: Стојане!

БОС: *(Застане)*

Реци! Само брзо. Немам више времена.

МИЛАН: Пристајем.

МРАК

VIII

ТАЈНА ВРАТА

Дневна соба у кући Саше Сјоименова. Роза и Роки. Роки ушмркује дрогу.

РОКИ: Виски?

РОЗА: Не, хвала.

Пауза.

РОКИ: Кафу?

РОЗА: Не.

РОКИ: А, да! Само новац.

(Пауза)

А, можда, ипак, један шмрк?

РОЗА: Рекла сам ти, већ, да се не дрогирам! Хвала, нећу ништа. Само чекам пуковника.

РОКИ: Покушавао сам ја да оставим дрогу. Лекари су ми рекли да није сасвим здрава, па сам покушао. И, тако сам видео колико је живот без дроге шугав и празан; бесмислен. Прво сам мислио, шта ће ми дрога, ако, већ, пишем. Зар писање није, исто, једна врста путовања с оне стране? А, онда сам схватио да без дроге нема ни писања... Слушај! Рећи ћу ти нешто веома важно. Јер, ти си моја вереница.

РОЗА: Хајде, реци ми нешто веома важно!

Роки ћути.

РОЗА: Хајде!

РОКИ: *(После мале паузе, поверљиво)*

Смисао живота је у дроги. То ти говорим и као писац, не само као наркоман. Чика Бос је обећао да ћу постати познати писац, а он кад нешто обећа – то је завршена ствар. Такав је чика Бос. Прошли пут сам ти рекао да постоји онај други, бољи свет, да ја то знам, да сам био на његовом прагу. Е, па, сад ти кажем да не постоји. Лагао сам те.

(Пауза)

Волим да лажем. И лагање је друга реалност, зар не?

(Пауза)

Не! Постоји само дрога. Једино она је тај други, бољи свет.

РОЗА: Добро, дај ми, ипак, мало вискија!

РОКИ: *(Сипа јој, не прекидајући мисао)*

Дакле, ако сам ти рекао да тамо, иза, има нечега – лагао сам те. Тамо нема ничега; тамо постоји само ништавило и велика празнина. Е, сад, како ништавило може да постоји, то је, већ, једно озбиљно филозофско питање, које још нисам успео да решим.

Знаш, Розо, нисам ја само писац. Ја сам и филозоф. Чика Бос то још не зна. Али, сазнаће, има времена. Особина филозофа је да никада не журе. Зашто? Зато што знају да немају куда да стигну. Ето, зашто! Према томе, ноге ми нису ни потребне. Кој' ће ми мој? Довољна је дрога.

(Пауза)

Ипак, волео бих да те креснем. То је јаче од филозофије.

РОЗА: Па, добро, кресни ме, дођавола!

РОКИ: Како, кад ми се не диже?

РОЗА: Слушај, нисам ја дошла да слушам твоја филозофирања! Где ти је отац?

РОКИ: Али, ти си моја вереница. Мораш да слушаш!

РОЗА: Јесам, али, где ти је отац?

РОКИ: Вероватно код чика Боса. Они су нераздвојни, још од најмлађих дана. Друго, ја сам ти већ рекао да се клониш мога оца.

РОЗА: Слушај, Роки, ти си се, изгледа, мало много нашмркао тог кокаина!

РОКИ: Хероина. Није много. Колико да ме одржава у форми. Онда скоро поверујем да ово има неког смисла.

РОЗА: Које, ово?

РОКИ: Па, живот! Како, које?!

(Пауза)

Само ми се мало дрема...

РОЗА: Само ти дремај.

Пауза.

РОКИ: Полако, полако... отварају се тајна врата... Она воде доле, све у круг, а окол је љубичасти хоризонт, као измаглица из које трепери безброј звезда... Застајем на том чаробном путу, узимам те за руку и настављамо заједно...

(Пружа јој руку, Роза, њосле извесног колебања, љри-хвајћа)

Зар није лепо? Ево, кажи и сама!

Пауза. Роза је у недоумици.

РОКИ: Кажи!

РОЗА: Лепо је.

РОКИ: Ето, видиш! Знао сам да ћеш схватити...

(Почиње лађано да се љуби)

Нас двоје ћемо... Нас двоје ћемо...

Роки клоне и заспи. Роза љажљиво извуче руку, намећући његову руку да не виси, љледа ја, љрошећу по соби, сића себи још мало вискија. У љом, улази Саша, бучан као и обично.

САША: Ево и мене! Мало касним, али...

РОЗА: Тихо! Он спава.

САША: Спава?

(Проверава, заљледа)

То је позитивно!

(Приђе Рози, љређе јој руком по леђима и задњици)

Уморан сам. Имао сам тежак дан... Нешто са овом фабриком лекова...

РОЗА: Хоћеш једно пиће?

САША: Знаш да може!

Роза сића; љружа му чашу.

САША: Хвала, лепотице! Шта бих ја без тебе?

(Привуче је да седне љоред њега на кауч)

РОЗА: Чекај, немој!

САША: Видиш да спава!

(Она се оћире)

Добро, добро, одгураћу га у другу собу.

(Усћијаје)

Доста ми је, више, и тих наркомана...

(Одљура колица са Рокијем у другу собу)

Дођи, сад!

РОЗА: Да ти поднесем извештај?

САША: Је л' има неких проблема?

РОЗА: Нема. Блентави се вратио из Београда, испоруку је предао мајору Ковачевићу.

САША: Увек сам говорио да је најбоље да полиција директно организује дистрибуцију дроге. Тако је контрола најбоља и новац најмање цури.

РОЗА: Корњача је преузео наш део, али каже да неће имати довољно за околна села. Сељаци траже све више хероина.

САША: Мајке им га, сељачке, шта мисле они?! Де да им нађем толику дрогу? Што не иду мало да ору...? Добро, видећу са Босом шта може да се уради за те наше сељачке. Дођи, сад!

РОЗА: Чекај, да скинем сукњу.
(Скида се)

САША: Много си добра риба! Можда да се удаш за мене, а?

РОЗА: Да ниси мало матор, фрајеру?

САША: Ја, матор?! Срам те било, кучко! Преда мном се, тек, отвара политичка каријера. Србији су потребни озбиљни, снажни људи, да је уведу у ту Европу.

РОЗА: Е, па, ако је тако...

САША: Дођи...

Ваљају се по каучу, једно време, све док се из суседне просторије не појави Роки у својим колицима са њимом на крилу.

РОКИ: Мене сте мислили да заврнете?!

Саша и Роза скачу са њоседа.

САША: Па, зар ти не спаваш, сине?

РОКИ: Моју вереницу хоћеш да обешчистиш, тата!

САША: (Крене ка њему)
Чекај, Роки...

РОКИ: (Рейтира њимом)
Стој! Не прилази!

САША: (Заустави се)
Сине, јеси луд?

РОКИ: Ја сам, можда, луд, а ти? Шта си ти? Срам те било, тата! А, ти, курво? Сањали смо заједно... Лепо сам ти рекао да га се клоних! Увек све загадите... Сад ћете обоје да платите!
(Низани у оца)

РОЗА: Роки, немој!

Роки оћали и окрзне Саши руку. Роза се баца и једним увежбаним захватом оћима Рокију њимом.

САША: (Прискаче Рокију)
Уби ме, стоко наркоманска! Сад ћеш да видиш како ми бијемо!

Саша млаћи Рокија, Роза, без усјеха, покушава да га заустави.

- РОЗА: Немој, Саша! Убићеш га!
- САША: Убићу, него шта! Атентат на оца, ђубре наркоманско!
Још му ја дрогу доносим!
- РОКИ: *(Скуйио се у колицима)*
Немој, тата, немој, то боли! Нећу никад више, кунем се!
Никад више! Ево, дајем ти и вереницу, само немој да ме бијеш! Немој!
- РОЗА: *(Обеси се Саши о руку)*
Доста је било, Саша!
- САША: *(Пресџаје да ѓа бије)*
Ти у мене да пуцаш, скоте малоумни!
(Удари ѓа још једном)
- РОКИ: Немој, тата, молим те!
- РОЗА: Доста, Саша!
- САША: Види, како ми је кошуља крвава... Где су ми лисице?
(Сџавља Рокију лисице, вози ѓа бесно у друђу собу)
Марш у своју јазбину, психопато!
- Роза облачи сукњу, Саша се враћа.*
- САША: Дај ми сад тај виски!
- РОЗА: Изволи!
(Даје му)
- САША: Седи мало, да предахнемо.
- Роза седа, са својом чашиом у руци.*
- САША: Замало да ме убије, мајке му га луде!
(Гледа руку)
Још ми квари.
- РОЗА: *(Усџаје)*
Да видим. Није страшно. Али, мораћемо, ипак, до лекара.
- САША: Рећи ћемо да је био неки криминалац у бекству... Ево, шта сам одлучио. Затворићу га у лудару, на неко време, па нек тамо пише до миле воље. А ми ћемо имати слободну гајбу. Хајдемо сад у амбуланту!
(Искайи џиће, усџаје)

МРАК

IX

КУПИЋЕМО КУЋИЦУ СА БАШТОМ

Борис, на њирему своје куће. Шећа, замишљен, и разговара сам са собом.

БОРИС: Овако ћу му рећи. Ко теби даје право да владаш нашим животима? Не, није добро! Какво право? Њега право не интересује. Он све ради на силу. Или, зато што се нико не одупире. Е, па, ми ћемо се одупрети.

(Пауза)

Овако ћу му рећи! Слушај, друже; слушај, Стојане! ... Лела и ја смо одлучили да почнемо нови живот... Не, није добро! Није добро тако изнебуха.

(Пауза)

Па, како онда...? Мора да буде одлучно, а не сме да буде нагло. То је најбоље... Али, како то извести...?

(Пауза)

Овако ћу му рећи! Ти би морао да схватиш да ми имамо право на свој живот... Опет, право! Не ваља. С правом нећемо далеко стићи. Дакле, одлучили смо! Тако треба.

(Седне. Лакнуло му је. Пауза)

Али, шта смо одлучили? Па, да почнемо нови живот! Нема друге. То је то!

После мале ѡаузе, улази Лела.

ЛЕЛА: Ти си ту?

БОРИС: *(Усћаје)*

Ту сам. Чекао сам те.

Загрле се, љубе се.

БОРИС: Није било проблема код куће?

ЛЕЛА: Па... није. Рекла сам да шетам поред реке. Мада, изгледа да је мало сумњичав. Опрезан је као звер!

БОРИС: Да ли он то тебе, уствари, воли?

ЛЕЛА: Воли ме као и све остало што поседује. Мука ми је од те љубави!

БОРИС: Лела, ми му морамо рећи!

ЛЕЛА: Знам да морамо.

БОРИС: Јасно ми је да то теби није лако, али, како другачије?

- ЛЕЛА: У праву си. Морамо.
- БОРИС: Види, купио сам коњак за тебе! Ево!
(Показује боцу која је сипјала на сиполу)
- ЛЕЛА: Ниси морао. Сигурно је скупо.
- БОРИС: Није француски, али, ваљда ће моћи некако да прође...
(Ошћара боцу)
Продавачица каже да га много купују.
- ЛЕЛА: Борисе, то све није важно.
- БОРИС: Желео бих да се овде лепо осећаш.
- ЛЕЛА: Ти знаш да је мени овде лепо... Волела бих да ми овако увек буде.
- БОРИС: То од нас зависи, Лела.
- ЛЕЛА: Знам, само...
- БОРИС: Ево, најзад, продаћу Босу кућу. За нас двоје ово је, иначе, сувише велико. Треба то одржавати... Сем тога, ова кућа је прошлост – а ми хоћемо будућност. Зар не?
(Пауза)
Отићи ћемо одавде! Увек си говорила да желиш да радиш као археолог. Сећам се твог професора, Срејовића, хтела си с њим на Лепенски вир...
- ЛЕЛА: Сећаш се? Али, Стојан ми није дао.
- БОРИС: Уосталом, и наш музеј припрема нека ископавања. То су они римски локалитети. Не морамо да идемо из Градине. Зашто бисмо бежали?! Купићемо кућицу на периферији, са баштом, и обоје ћемо радити у нашем музеју. То је скромно, али је лепо... А, тих кућица има на продају. Млади отишли, стари поумирали, и тако... Шта кажеш?
- ЛЕЛА: Заборавили смо на коњак.
- Борис сипа, без речи. Лела диже чашу.*
- ЛЕЛА: За нови живот! Ако тако нешто, уопште, постоји.
(Искаји своју чашу)
- БОРИС: (И он искаји своју чашу)
Постоји! Рекли смо да постоји.
(Сипа и њој и себи још коњака)
Није као онај, Босов, али сад морамо да се учимо скромности... Тојест, ја сам, већ, научен.
- ЛЕЛА: Не причај тако, Борисе!

БОРИС: Док се ниси појавила, ја нисам веровао... Нисам веровао да се било шта може променити. А сада верујем. Верујеш ли ти, Лела?

ЛЕЛА: Верујем. Морам да верујем.

БОРИС: Да ли ме стварно волиш?

ЛЕЛА: Волим. И све што си малочас говорио било је тако лепо и право, само...

БОРИС: Само...?

ЛЕЛА: Само треба доћи до тога.

БОРИС: Доћи ћемо, Лела! Не бој се!

Улази Бос. Борис и Лела констелтирани. Пауза.

БОС: То је, значи, та река! Голупчићи...

ЛЕЛА: Стојане, молим те! Ја морам...

БОС: Ништа немој да ме молиш.

ЛЕЛА: Ја морам с тобом озбиљно да разговарам!

БОС: Ти са мном да разговараш?! Марш напоље! Чекај ме у колима!

БОРИС: Стојане, не можеш тако! И ја сам хтео...

БОС: Ти си хтео? Шта си ти хтео?! Да ћутиш, бедниче!

БОРИС: Стојане! С којим правом...?

Бос га муњевићо удари ђесницом у лице. Борис се сручи у фојтељу.

БОС: Рекао сам ти да ћутиш.

(Окреће се Лели)

А, ти – шта чекаш? Марш напоље!

ЛЕЛА: Слушај, Стојане, па, ово је...

БОС: *(Претићи јој ђрилази; хваћи је за врати)*

Проћи ћеш, овога пута, јевтино, због деце, иначе...
Марш!

Борис брише крв која му цури из носа и ђокушава да се искобеља из фојтеље. Лела се окрене и изађе, без речи.

БОРИС: Лела...

БОС: *(Приђе Борису, ухвати га за ђрса и ђривуче себи)*

И ти си јевтино прошао!

Борис ћути, Бос га дрма, виче.

БОС: Јевтино си прошао, кажем! Могоа си главу да изгубиш!
(Одбаци *џа* у *фоџељу*, Борис се скљока. Бос извади
џиџиџољ, *џрислони џа* Борису на *џруди*)
Могу сад да те убијем као муву! И да ником не одго-
варам. Ти си ништа! Разумеш! Ништа. Слушај ме добро!
Ја сад одлазим у Беч. Када се вратим, за месец дана, хоћу
спремна документа за продају куће. Јеси ли разумео!
(*Рейеџира џиџиџољ*)
Ако ти нешто није јасно, можеш да питаш Милана. Он ће
ти објаснити.
(*Враћа џиџиџољ џод сако, окреће се и излази*)

МРАК

X

ЈОШ ПРЕД НАМА СТОЈЕ ДАНИ

Борисов шрем. Из куће излази Борис, носећи на послужавнику боцу с коњаком и чаше. Сјушића послужавник на сјочић, дође до ивице шрема, наслони се на ограду и загледа се у даљину. Постоји иако, ја се враћа у дубину шрема. Завали се у фојтељу.

БОРИС: *(Мрмља)*

Када у бескрајноме увек једно исто,
Понављајући се, вечно тече...

Затили цигарету. Узме боцу с коњаком; поштајра је. налије себи у чашу. Улази Милан, у мајици и фармеркама.

БОРИС: *(Уштаје)*

О, Милане! Ти као да си у земљу пропао.

МИЛАН: Дошао сам да се опростим. Јавио сам ти да путујем.

БОРИС: Рекао си; али, нисам схватио да је то тако брзо. Седи!

МИЛАН: *(Седи)*

Сутра полећем из Београда.

БОРИС: Значи, поново Швајцарска...

МИЛАН: Да.

(Пауза)

Бос је купио фабрику.

БОРИС: Чуо сам.

МИЛАН: Можда је тако и боље... Даће социјални програм отпуштеним радницима... Приватизација свакако мора да се обави.

БОРИС: Хоћеш коњака? Није француски, али продавачица каже да га много купују...

МИЛАН: Па... Могао бих мало.

БОРИС: *(Сита)*

И ја сам решио да продам Босу кућу. Ионако нисам у стању да је одржавам. Живели!

(Куцају се)

Купићу станчић са централним грејањем, то је идеално за самца који полако нагиње старости... Само да има терасу! Толико. Да могу да поседим увече...

Пауза. Улази Саица, бучно, енергично, са повезаном, рањеном руком. носи боцу вискија.

САША: Здраво, другови! Ту сте, обојица! Баш лепо, нисмо се видели ових дана. А ја пролазио, па, ко велим, да свратим.

БОРИС: Седи, Саша.

САША: Ево, и виски сам вам донео, “чивас”, право са царине!

БОРИС: Нека, пијемо коњак.

САША: *(Оћивара виски – служећи се и шаком рањене руке)*

Како хоћете!

(Налива себи ђола водене чаше вискија)

Па, живели, другари!

(Оћијије велики ђућљај)

А теби кућа опет откључана. Знаш ли да све врви од криминалаца? Ево, види мене! Рањен у обрачуну.

Пауза. Нико нишћа не ђовори. Саша ђије.

САША: Није страшно. Прострелна рана. Кратки магнум... Да је било милиметар улево – отишла би кост!

(Пије)

Има ту једна банда нарко дилера. Дистрибуирају дрогу по селима. Сеоску омладину нам трују... Знате оно: “Шта то бело шмрче цело село? Продај стоку – купи коку!” ... Дуго смо им, већ, за петама. И, онда, заскочили смо их ту, у Лозовику... Све смо их сложили!

Пауза. Нико не реађује. Саша сић себи вискија.

САША: Сад сам сџм у кући. Сина сам сместио у један санаторијум. Завршава роман. Тамо има боље услове... Његова вереница дође, понекад, да ми скува. Добра девојка...

Пауза. Нико не реађује. Саша оћијије.

САША: Замислите шта се прича! Да хоће да ме бирају за председника општине. Не знам ни сам шта да кажем... Трудићу се да урадим за Градину највише што могу.

Пауза. Нико не реађује. Саша сић себи ђиће, ђије.

САША: Чуо сам се са Босом. Стићи ће таман за прославу матуре. Пита да ли си спремио папире?

БОРИС: Спремио сам.

САША: Онда је све у реду. Биће то лепа прослава.

(Усћане, са чашом у руци)

Дижем ову чашу за нашу генерацију! Још пред нама стоје дани. Свакога јутра почиње нови живот, другови моји!

Искаји чашу. Мрак.

КРАЈ

Мала српска комедија

ЛИЦА:

ВУКОБРАТ РАНЂЕЛОВИЋ (50),
председник градског одбора НСП (Народне социјалне
партије) у Михајловцу

БОЈАНА РАНЂЕЛОВИЋ (42), његова жена

ЗОРАН РАНЂЕЛОВИЋ (19), њихов син

САВА СЛАДОЈЕВИЋ (45), председник општине
михајловачке

МИЛКА СЛАДОЈЕВИЋ (36), његова жена

МИШКО ОЦОКОЉИЋ (40), генерални секретар НСП

ВЕРИЦА, млада и заводљива

ПЕРА, фоторепортер “Гласа Михајловца”

ЛАЗА, новинар “Гласа Михајловца”

ЖИКА, келнер у мотелу “Изгубљено јагње”

Дешава се у градићу Михајловцу (Србија),
почетком XXI века.

I

РАНЂЕЛОВИЋ И СИН

Дневна соба са шрићезаријом у Вукобрајиној кући. Ујорно звоно на улазним вратиима.

БОЈАНА: (Изван сцене)
Ево, ево!

Улази Бојана, ѿемељна, средовечна, симѿаѿична женица, заврнутих рукава. Крѿом брише руке, док одлази да оѿвори.

БОЈАНА: Не висимо, штоно се каже, на ауфхенгеру...
Оѿвара и ѿројуштиа унутра Верицу, веома аѿѿрактѿивну девојку у крајкој сукњици.

БОЈАНА: Ах, ти си, Верице! Послуга данас има слободно.

ВЕРИЦА: Опростите, госпођо Ранђеловић, ја сам, изгледа, била мало сувише упорна.

БОЈАНА: Не секирај се, Верице, младе генерације и треба да буду упорне. И каква, молим те, госпођа Ранђеловић?! Толико се знамо... Мада се ретко виђамо, али то није... Слободно ме зови “тетка Бојана”. Ако тражиш Зорана, ено га у соби, са слушалицама на ушима, и тако цео дан... Не знам шта то слуша, устручавам се, дете, и да га питам... Ево, сад ћу ја да га извучем из те његове...

ВЕРИЦА: Не, не, госпођо...

БОЈАНА: Тетка! Рекли смо: “тетка Бојана”. Ако хоћеш нешто, неко пиће, ја знам да ви, млади, и попијете, па и попушите понекад, како се оно зове...? Али, шта је – ту је... Док га ја не потерам из оне његове...

ВЕРИЦА: Не, не, госпођо... тетка Бојана, ја тражим господина Ранђеловића.

БОЈАНА: Ах, тражиш Вукобрата? Па, што не кажеш? Али, данас је недеља, сине!

ВЕРИЦА: Знам да је недеља, али, стигла је хитна порука из Београда.

БОЈАНА: По мом скромном схватању, по мом искуству, ако хоћеш, хитне поруке из Београда никада не обећавају ништа добро.

- ВЕРИЦА: Ја, само, морам...
- БОЈАНА: Разумем, разумем.
- ВЕРИЦА: Звала сам га на мобилни већ трипут, али, увек је недоступан.
- БОЈАНА: Знаш, сине, он на пецање никад не носи мобилни.
- ВЕРИЦА: Значи, господин је на пецању?
- БОЈАНА: Значи, господин је на пецању.
- ВЕРИЦА: Где?
- БОЈАНА: Где? Зли језици кажу да он и не иде на “то” пецање...
- ВЕРИЦА: Него, на које?
- БОЈАНА: Него, на “оно”!
- ВЕРИЦА: На “оно”?
- БОЈАНА: На “оно”, на “оно”! А, возача пошаље на “то”, и возач му налови свеже рибе, коју господин Вукобрат, после, донесе кући... После “оног”! Схваташ?
- ВЕРИЦА: Па...
- БОЈАНА: Тако причају зли језици михајловачки, а онда моје комшике мени све то пренесу... Све, као, неће... Неће да ме повреде, а видим очи им горе од нестрпљења да ми што пре потанко испричају... Али, ја, сине, не дајем на то ни пет пара... Моја покојна мати је говорила, сине, не веруј док не видиш. Зар није тако најбоље?
- ВЕРИЦА: Јесте, јесте, тетка Бојана, али, како ја њега сад да нађем?
- БОЈАНА: Сад, никако, јер, то би било, схваташ... Али, ако мало сачекаш овде, он ће ускоро доћи и донеће две-три киле свеже рибе. Кад је ручак у питању, он је потпуно тачан. Зато ја морам да завршим лепињице на време, а теби ћу Зорана позвати да ти прави... Нисам ти причала за лепињице? Ти сигурно знаш да смо ми раније држали пекару, док Вукобрат није постао... Како се, оно, каже?
- ВЕРИЦА: Председник градског одбора.
- БОЈАНА: Ма, не то, него, оно друго... Тајкун. То! Увек заборавим... Пекара је традиција у породици Ранђеловић. Још на Косову, његов деда Вукобрат држао је пекару. У Пећи. Сад, тамо, кажу, нема ниједног Србина. А, и

шта ће тамо? Знаш, куповни хлеб се у овој кући уопште не једе, јер то и није хлеб, то је, да простиш, сине, обично ђубре... Више личи на вату, или, ако је бајат, онда на стиропор. Зато ја, за моју породицу, правим лепињице. Отворила бих ја пекару поново, али, Вукобрат сматра... Сад ћу ја Зорана...

(Крене, ђа се врати)

Ево, како се праве. Ако се некад удаш...

ВЕРИЦА: Нисам сигурна, тетка Бојана...

БОЈАНА: Не, не... Таман посла! У брашно се, на суво, умеша прашак за пециво и со. Дода се млака вода и мало уља... Ја обично стављам маслиново...

Улази Зоран, лејушкасті младић и ђајшикама и цинсу, са слуша-лицама на ушима. Занећ, не ђримећује мајку, ни Верицу. Креће ка излазним вратицама, ѓоворећи за себе.

ЗОРАН: Нин хао ма?

ВЕРИЦА: Во хао, нин не?

ЗОРАН: *(Пошћо их је уљедао)*

О, Верице! Ти говориш кинески?

ВЕРИЦА: Пошто ће у Михајловцу ускоро бити више Кинеза него Срба, ми, из председниковог кабинета, морамо да знамо понеку кинеску реч. Једнога дана, они ће бити наши гласачи.

ЗОРАН: Можда и једини.

БОЈАНА: То је, значи, био кинески? Да сам јуче умрла... Е, па, остављам вас да причате на кинеском, а ја одох да завршавам лепињице. За Вукобрата је ручак све-тиња. Не кажем једина, али...

(Изађе)

ЗОРАН: Боље би вам било да учите шиптарски.

ВЕРИЦА: А, одакле теби тај кинески диск?

ЗОРАН: Дао ми један Кинез који ми набавља робу.

ВЕРИЦА: Робу? Како то да схватим?

ЗОРАН: Као робу. Данас је ионако, све роба. Помало за-вијамо... Пиће?

ВЕРИЦА: Твоја мама ми је нудила, али...

ЗОРАН: Мама воли да жваће. Некад си пила мартини.

ВЕРИЦА: Памтиш?

- ЗОРАН: Суви.
- ВЕРИЦА: И, шта још памтиш?
- ЗОРАН: Све...
(Покушава да је загрли)
- ВЕРИЦА: Не, не! Ја сам на дужности!
- ЗОРАН: Постала си професионалац, од како си се уватила са мојим ћалетом.
- ВЕРИЦА: Зоране! Ја само, за разлику од тебе, зарађујем за живот. Некад си био пристојан, па и помало стидљив дечко, мада си се увек трудио да оставиш другачији утисак...
- ЗОРАН: На вр' су ми се попели михајловачки тајкуни и професионалци. До јуче кер није имао за шта да их увати, а данас – авиони, камиони, ципови...
Даме и господа, све мој до мојега!
- ВЕРИЦА: То је само транзиција, Зоране. Да нема тих михајловачких тајкуна, ти би морао добро да засучеш рукаве, а не да седиш у вили с погледом на Белицу и да, кобајаги, учиш кинески.
- ЗОРАН: И то је тачно. Нин хао ма? Стиже мартини!
(Приноси чашу)
- ВЕРИЦА: Хвала. А, ти?
- ЗОРАН: Ја пијем домаћу ракију. Кајсијевачу. То је михајловачки “бренд”. Произведено у ћалетовим подручјима.
(Сиђа себи)
Видиш, пише “Ранђеловић и син”, јер ћалетов сан је да ја завршим економију у Београду и да једнога дана – после много, много година – наследим од њега фирму. Живели! За старе дане!
- ВЕРИЦА: Ја бих, радије, за нове. Хајде, кажи – кад већ имаш могућности – зашто не одеш у Београд да студираш, него крадеш Богу дане у Михајловцу?
- ЗОРАН: Ја волим Михајловац. Ја не волим Београд. Сувише велики, и сувише прљав град за мој укус. За мој провинцијски укус.
(Пауза)
Знаш, понекад ми дође да узмем од ћалета мало лове и да средим ону нашу стару породичну пекару. Ту бих ја ставио “Ранђеловић и син”.

ВЕРИЦА: Па, добро, Зоране, нећеш ваљда, да будеш пекар?!

ЗОРАН: Ма, не, само кажем, онако... Мада, ко зна?

ВЕРИЦА: Хајде, молим те! Упао си у бедака.

ЗОРАН: Рекао сам ти. Волим Михајловац. И...

ВЕРИЦА: И?

ЗОРАН: И, ништа.

ВЕРИЦА: И?

Пауза.

ЗОРАН: Па, ето... Волим, још увек, тебе. Шта могу?
(*Ухвати је за руку*)

ВЕРИЦА: Немој...
(*Помилује га по коси*)
И ти си мени драг, али, ми смо сувише различити.
(*Пољуби га у усна*)
Мој мали, сентиментални дечко...
(*Нагло промени џон*)
Слушај, Зоране! Ја ћу одавде отићи, кад-тад. У Београд. А, једнога дана, можда и даље. Ко зна? Ништа ме неће овде зауставити!

ЗОРАН: Па, и ја идем у Београд.

ВЕРИЦА: Ти?

ЗОРАН: Рекао сам ти! Отац инсистира да студирам економију, па да и ја једнога дана постанем... Схваташ! Авиони, камиони... Пустео ме је годину дана да се одмарам, да мало учим кинески. Ти знаш, он послује и са Ки-незима... Ја бих преузео тај део... Нин хао ма?
(*Гледа је са осмехом, очекујући њену реакцију, која изостаје*)
Ми имамо и стан у Београду, тамо, на оном, како се зове... Обилићевом венцу, у самом центру...

ВЕРИЦА: Значи? Моћи ћемо понекад да попијемо кафу код "Црвеног петла".

ЗОРАН: Код "Црвеног ..."?

ВЕРИЦА: "Петла". Показаћу ти, ништа не брини.

ЗОРАН: Зашто "понекад"?

ВЕРИЦА: Хајде, добри мој дечко, сипај ми још један мартини!

ЗОРАН: (*Сића јој*)
Могли бисмо...

ВЕРИЦА: Шта?

ЗОРАН: Па, мислим, могли бисмо...

ВЕРИЦА: Хајде, за сада, да попијемо. Живели!

ЗОРАН: *(Дуžo је љеда)*

Знаш, тај стан је велики, лепо намештен, то је урадио један познати београдски дизајнер, неки Степић, можда си чула... Има терасу, са цвећем... Једна жена долази и то одржава... Тако да... То је... Живели!

ВЕРИЦА: Да ли ти то мени нешто нудиш?

ЗОРАН: Па... Видиш, ваљда!

ВЕРИЦА: А, пекара?

ЗОРАН: Ма, пусти пекару!

ВЕРИЦА: Сав си се зацрвенео, дечко.

ЗОРАН: То је, ваљда, од кајсијеваче... Много је јака...

ВЕРИЦА: *(Помиљује ља љо образу)*

Причаћемо још. Има времена.

ЗОРАН: Тако бих хтео да те пољубим, још једном!

ВЕРИЦА: Па, хајде, пољуби ме!

Зоран је љуби. Сјоља се чује звук аутомобилског мотора. Зоран се ширгне.

ЗОРАН: Тата!

Одмичу се једно од дружољ. На улазним вратица се љојављује Вукобрај, крујан, љећај, у риболовачком оделу, са кесом љуном рибе у руци.

ВУКОБРАТ: Зоране, донеси једно ладно пиво!

(Верици)

Откуд ти, дете, овде?

ВЕРИЦА: Господине Ранђеловићу...

ВУКОБРАТ: Јак сам ти ја господин, види на шта личим!

Улази Бојана, с кухињском крјом у руци. Зоран из фрижидера, који сјоји у љрјезаријском делу, доноси оцу љиво.

БОЈАНА: Стиже ли, домаћине?

ВУКОБРАТ: *(Најљеже из флаше)*

Види, колико сам ти рибе донео!

(Пружа јој кесу)

БОЈАНА: *(Узима кесу, љеда унућра)*

Ко је пецао?

ВУКОБРАТ: Како, ко?

БОЈАНА: Ти, или возач?
(Намиџује Верици)

ВУКОБРАТ: Шта причаш, какав возач?

БОЈАНА: Па, наш. Сима.

ВУКОБРАТ: Ајде, иди тамо у кујну, носи ту рибу. И, не торочи толико. Ајде!

БОЈАНА: Добро, добро... Много си опасан за мој укус!
(Оиџи намиџне Верици, ња изађе, са рибом)

ВУКОБРАТ: (Смешта се у фојељу)
Шта ћеш да попијеш, мала?

ВЕРИЦА: Па, не знам... Можда један мартини, ако...

ВУКОБРАТ: Сипај, сине! Вас двоје се знате, колико се сећам...

ЗОРАН: (Сиња)
Изволи!

ВУКОБРАТ: Претпостављам да је нешто хитно.

ВЕРИЦА: Веома хитно, председниче.

ВУКОБРАТ: (Зорану)
Хајде, сине, ми ћемо овде мало да радимо.
(Гледа на саи)
Али, не дуго, јер ручак се опасно приближио. И дај
'вамо једно пиво!

Зоран му даје пиво, ња изађе.

ВУКОБРАТ: (Наиџне из боце)
Па?

ВЕРИЦА: Јавио ми се, из Београда, генерали секретар, господин Оцокољић.

ВУКОБРАТ: Теби?!

ВЕРИЦА: Да, мени. Ви на пецање не носите мобилни.

ВУКОБРАТ: Он, ваљда, долази сутра?

ВЕРИЦА: Хтео је да, пре посете општини и господину Сави, посети вас, као председника градског одбора странке, али инкогнито. Хоће да разговарате у четири ока и да то остане у тајности. Поготово, господин Сава не сме ништа да зна.

ВУКОБРАТ: Кријемо се, значи, од председника општине и члана главног одбора наше странке?

ВЕРИЦА: Зато ће сутра ујутро доћи право овамо, у вашу вилу...

ВУКОБРАТ: Овамо?

ВЕРИЦА: Сматра да је овде најбезбедније.

ВУКОБРАТ: Хм... Још један мартини?

ВЕРИЦА: Па, може, ако...

ВУКОБРАТ: (*Гледа на сајџ, сиџа јој*)
Нисам знао да сте толико интимни.

ВЕРИЦА: Ко, председниче?

ВУКОБРАТ: Не прави се, нисам ја Зоран... Ти и Мишко Оцокољић!

ВЕРИЦА: Не, то је само службено.

ВУКОБРАТ: А, можда... Можда му се и допадаш? Знаш какви су мушкарци...

ВЕРИЦА: Па, не баш... Само сам приметила да се многи окрећу.

ВУКОБРАТ: Гле ти ње! Па, слушај, добра си... Мислим, риба...

ВЕРИЦА: (*Усџаје*)
Договорите се, председниче, ко ће да ми се удвара, ви или ваш син.

ВУКОБРАТ: (*Смешка се*)
Ајде, ајде, седи још мало!

Верица седне на ивицу сџолице. Пауза.

ВУКОБРАТ: И, шта је још рекао?

ВЕРИЦА: Ништа више.

ВУКОБРАТ: Није рекао о чему жели да причамо?

ВЕРИЦА: Не, само да је важно и поверљиво.

ВУКОБРАТ: Он теби, значи, верује...

Верица сркуће мартини.

ВУКОБРАТ: Добро, нећу у то да улазим. И ја ћу ти веровати.

ВЕРИЦА: (*Поџије мартини, одложи чашу, усџане*)
Хвала, председниче!

МРАК

II

ОЦОКОЉИЋ

Простор као у првој слици. Јуџиро. Вукобрајџ, у раскошном, комодном, црвеном баде-манџилу седи у фойељу, џуши џомџус и џије кафу из велике џоље. Чиџа новине (“Глас Михајловца”) и слуша радио. Са радија се чује весела музика, а заџим џлас сџикера.

ГЛАС

СПИКЕРА: Добро јутро! Јавни медијски сервис “Радио Михајловац” жели вам пријатан и успешан дан. Ваше је право да знате све – зар не? Данас у наш град долази уважени и драги гост, генерални секретар Народне социјалне партије, веџинске снаге у нашој локалној самоуправи, партије која је веџ толико учинила за развој овога краја. Домаџини господину Мишку Оцокољџићу биће наш председник општине, Сава Сладојевић и председник градског одбора НСП, Вукобрат Ранђеловић

Са радија џоново весела музика.

ВУКОБРАТ: Мангупска посла! Онај ко контролише медије, прво ставља своје име! Е, глупи Вукобрате! До сад си могао да купиш пет радио станица, сељаку један! И пет новина!

Гужва новине и баца их на џод. звони му мобилни џтелефон.

ВУКОБРАТ: *(У џтелефон)*

Да? Хало!

(Усџане, искључи радио)

Марш! ... Не кажем вама... Кажем овом објекту... Радио апарату... Ви сте, Оцокољџићу? ... Чекамо, чекамо... Разумем... Извините, разговарам с глупим радио апаратом, то јест... Да, да, биће све у најбољем реду... Без бриге! Конспирација је један од стубова нашег демократског живота, разумео сам... Чекам вас. Примљено.

(Искључи џтелефон)

Пи, ’бем ти будалу! Шта ови Београђани замишљају... *(Виче)*

Бојана! О, Бојана!

Улази Зоран, са слушалицама.

ВУКОБРАТ: Нисам тебе звао!

ЗОРАН: Во хао, нин не?

ВУКОБРАТ: Шта булазниш од јутра?

ЗОРАН: Учим кинески.

ВУКОБРАТ: Бар да учиш! Него вртиш те две реченице... Доћи ће време када ћете га учити ко беле лале!

ЗОРАН: Хоћу у Београд, на студије.

ВУКОБРАТ: Како?

ЗОРАН: У Београд. Доста сам овде седео беспослен.

ВУКОБРАТ: *(Крстѝи се)*
Хвала Богу да си се опаметио, мада ја сад немам времена за...

ЗОРАН: Кад ти имаш времена?

ВУКОБРАТ: Слушај, безобразниче, да ја имам времена, ти га не би имао!
(Иронично)
А, зар нећеш да реновираш нашу стару, породичну пекару и да правиш еколошко пециво од интегралног брашна?

ЗОРАН: Хоћу у Београд!

ВУКОБРАТ: Сумњива ми је тако нагла провала памети. Али, сад ми долази Оцокољић, овде имам важан састанак.

ЗОРАН: Ко?

ВУКОБРАТ: Шта те брига, иди, зови мајку!

Зоран излази. Вукобраѝи диже новине с ѝода. Пеђла их и сѝавља на сѝио.

ВУКОБРАТ: Пре свега, мора ред да се успостави! Шта каже? Београд! Студије! Да ли је могуће?!
(Крстѝи се)
Мислио сам да му је ова мала потпуно мозак попила... Вукобрате, Вукобрате, признај да би то било сасвим природно...

Улази Бојана, с његовим оделом на вешалици, кошуљом и кравајѝом.

ВУКОБРАТ: Где си ти, богати, жено?! Сад ми се јавио Оцокољић, само што није стигао!

БОЈАНА: Чекала сам да Стана опегла панталоне, и том приликом сам нашла у џепу ово! Тражим објашњење!
(Пружа њему длан, на којем стоји презерватив, ујакан у шарену фолију)

ВУКОБРАТ: Шта си нашла?

БОЈАНА: Па, ово!

ВУКОБРАТ: Шта је то?

БОЈАНА: То ти мени кажи!
(Даје му презерватив)

ВУКОБРАТ: (Преврће га њо рукама)
То је... Па, то је, брате...

БОЈАНА: То је, брате, презерватив, или, како ви волите да кажете: куртон!

ВУКОБРАТ: А, што ти мени претураш по џеповима?

БОЈАНА: Не може жена преко куртона да ти пегла панталоне!

ВУКОБРАТ: Добро, дај ми то одело, Оцокољић само што није стигао!
(Скида баде-манџил, одијаје у џаћама и џреџер-мајици)

БОЈАНА: (Пријиска одело на џруди)
Не може!

ВУКОБРАТ: Не лудуј жено, дај ми одело!

БОЈАНА: (Повлачи се)
Не, не! Нема одела! Лепо ми је мајка говорила: не веруј док не видиш. Е, сад сам видела!

ВУКОБРАТ: Ма, шта си видела, ког ђавола?!

БОЈАНА: Куртон!

ВУКОБРАТ: Ајде, не буди смешна, објаснићу ти после!
(Крене ка њој)

БОЈАНА: (Повлачи се)
Не!

ВУКОБРАТ: Хоћеш да ме обрукаш пред генералним секретаром, па да ме олађавају мангупи београдски?

БОЈАНА: Сам си се обрукао, Вукобрате! Мислим да ја то нисам заслужила!
(Плаче)

ВУКОБРАТ: Чекај, објаснићу ти!
(Појури ка њој)

БОЈАНА: Све ми је јасно!

Бежи са оделом. Насијаје јурњава по соби, око столице, превртање столице... на крају се Вукобрати сагледа и пресне на под. Бојана му пријирчи.

БОЈАНА: Јао, јао! Јеси ли се повредио?

ВУКОБРАТ: Бежи од мене, ћурко!
(Лежи на поду)

БОЈАНА: Чекај, драги! Да видим. Чекај!

ВУКОБРАТ: Повредио сам ногу. Овај зглоб.
(Показује скочни зглоб)

БОЈАНА: Да видим!
(Масира му зглоб)
Сад ће то теби твоја Бојана...

ВУКОБРАТ: Добро... Боље је. Немамо времена!

БОЈАНА: Кажи ми сад, драги, искрено, зашто си носио тај презерватив у џепу?

ВУКОБРАТ: Па, где да га носим?
(Покушава да устисне, прихрамујући на повређену ногу)
Ево, признаћу ти.

БОЈАНА: Ћути, ћути! ... Немам ја снаге за то.

ВУКОБРАТ: Признаћу ти.
(Поново седа на под)

БОЈАНА: Ох, Вукобрате! Чекај да попијем једну.
(Сипа ракије, попије нагло, па се сиресе)
Хајде, сад!

ВУКОБРАТ: Па, ево... Спремио сам га за нас!

Пауза.

БОЈАНА: Вукобрате...

ВУКОБРАТ: За нас.

БОЈАНА: Драги, ти ме лажеш! Али, опет ми је тако лакше.
Лажи ме, Вукобрате!
Лажи ме!

ВУКОБРАТ: Кад сам ја тебе лагао? Никад! Ево, објаснићу ти.
(Смешка се мало постојећено)
Мало се стидим, али...

БОЈАНА: Ти?

ВУКОБРАТ: Мушкарци су стидљиви, само то крију. Стиде се своје стидљивости. Зато су често груби...

БОЈАНА: Како ме лепо лажеш, Вукобрате...

ВУКОБРАТ: Покушаћу да ти објасним. Видиш, тај презерватив...

БОЈАНА: Чекај, попићу још једну!

ВУКОБРАТ: Бојана, долази Оцокољић!

БОЈАНА: *(Сића)*
Ево, ево!
(Појије)
Хајде, сад!

ВУКОБРАТ: Дакле, тај презерватив прављен је од посебног материјала, који појачава доживљај приликом... Разумеш?

БОЈАНА: Па, отприлике... А, откуд ти то знаш, ако ниси пробао?

ВУКОБРАТ: Баш си дете! Па, рекао ми Шанг – Лин.

БОЈАНА: Ко ти је сад то?

ВУКОБРАТ: Мој кинески партнер. Онај што држи робну кућу на тргу.

БОЈАНА: Ти си то, значи, за нас...

ВУКОБРАТ: За нас. Сачувај га, нек остане код тебе – кад ми је, већ пропало изненађење – па ћемо ми то после да...

БОЈАНА: *(Грли га)*
Опрости ми, тако сам понекад љубоморна.

ВУКОБРАТ: Добро, дај ми сад одело! Човек долази с пута. Треба тај доручак да буде... Не смемо да се обрукамо.

БОЈАНА: Не брини. Биће све по договору.

Звоно на улазним вратима.

ВУКОБРАТ: *(У њаници)*
Ево га! Рекао сам ја! Бојана, задржи га мало!
(Покушава да обуче њанијалоне, иђио му, због њовређене ноге, њиешко њолази за руком)

Поново звоно.

БОЈАНА: Јао, како ћу ја сад?!
(Ужурба се ѡрема излазу)

ВУКОБРАТ: *(Скакуће на једној нози, изражећи ноћавицу)*
'Бем ти луду жену! Види, шта ми уради!

Улази Мишко Оцокољић, виџак, углађен, крајко подишан, у беспрекорном оделу. За њим шрчкара унезверена Бојана. Вукобрајт љокушава да навуче сако, а у исто време једном руком да подигне срушену столицу.

МИШКО: Жао ми је, госпођо, ви ћете разумети, сад никако не могу да гледам ваше нове саднице... Тамо је спреман протокол... Камере, репортери... Шта је то, Вукобрате?

ВУКОБРАТ: Ништа. Пала столица. Добродошао, секретару! Изволи! Изволи!

Рукују се. Љубе се на ујадљиво Вукобрајтово инсиспирање.

ВУКОБРАТ: А сад ће госпођа Ранђеловић да изнесе један мали доручак. Сигурно си огладнео после пута.

МИШКО: Не, не...

ВУКОБРАТ: Заједно ћемо! Прво мало пршуте и нашег домаћег кајмака... Па ћемо да бацимо три – четири крменадлице на жар... То је наш прави, домаћи жар... Ладног пива, па онда пуномасног овчијег сира...

БОЈАНА: Имамо и свеже пастрмке, што их је Вук јуче сам упецао.

ВУКОБРАТ: А, пре свега, по једна кајсијевача из нашег подрума... "Ранђеловић и син".

МИШКО: Не, не! Само виски, цигаре и киселу воду. Мада у јавности не пушим, због наших пријатеља из Европске уније...

ВУКОБРАТ: Ипак, један мали завичајни доручак...

МИШКО: Не, рекао сам! Морамо да радимо. Немамо много времена.

ВУКОБРАТ: Бојана, дај киселе воде! Кафу!

МИШКО: Само виски! Без леда.

Вукобрајт сића виски у велике, кристалне чаше. Бојана приноси киселу воду.

БОЈАНА: Још нешто, господине Оцокољићу?

МИШКО: Хвала! Ако стигнемо, погледаћемо после и саднице.

БОЈАНА: Дивно! Могу неку и да вам спакујем.

ВУКОБРАТ: Бојана...

БОЈАНА: Ево, ево, остављам вас! Имате још киселе воде у фрижидеру... И, ако нешто, још...
(Излази)

Вукобрајћ ипружа Оцокољићу велику дрвену кућију с циџарама. Зайале обојица, срчу лађано виски у тишини.

МИШКО: (Гледа на сајћ)
Ускоро ће избори, председниче градског одбора!

ВУКОБРАТ: Да... Знам.

МИШКО: Знам да знаш. А знаш ли какво је расположење бирача?

ВУКОБРАТ: Па, добро је... Добро је расположење... Само, ти знаш, секретару, какви су Срби.

МИШКО: Какви су?

ВУКОБРАТ: Добри су, добри... Само, превртљиви, непоуздани.

МИШКО: А избеглице? Ти имаш ту избеглице са Косова. Надам се да си им обећао нешто.

ВУКОБРАТ: Па, да! Обећао сам да ће сви да се врате својим кућама. У међувремену, сместили смо их у погоне и баракe фабрике одливака... Пошто фабрика не ради, да послужи нечем корисном.

МИШКО: Овде, изгледа, ништа не ради, осим твоје и Савине фабрике?

ВУКОБРАТ: Лењи су Срби, неће да раде. А, дали смо им једнократну помоћ од по три хиљаде динара... Сваком незапосленом... Знаш, секретару, и ми смо се доселили из Пећи, тако да ја саосећам... Тамо негде, шездесетих година прошлог века, отац је све продао. Шиптари су плаћали троструке цене, у то време. Па, реци и сам – ко не би продао?

МИШКО: Знамо ми све о теби, Вукобрате.

ВУКОБРАТ: Ја ништа не кријем!

МИШКО: Онда, реци како послује фабрика?

- ВУКОБРАТ: *(Зайечен)*
Која фабрика?
- МИШКО: Твоја фабрика, Вукобрате!
- ВУКОБРАТ: Фабричица...
- МИШКО: Слушај, ја нисам порески инспектор! Ја сам твој пријатељ. И више од тога. Ја сам твој претпостављени. Ја сам онај који те води кроз лавиринте партијске хијерархије, а самим тим и финансијске... Дакле, како послује фабричица?
- ВУКОБРАТ: Послује...
- МИШКО: Да?
- ВУКОБРАТ: Сад радимо електронику, пластику и механику. Увозимо неке елементе преко наших Кинеза, а извозимо у Румунију, Македонију, затим Бугарску и нешто на Косово...
- МИШКО: Како стојимо са шверцом? Само немој да ме лажеш!
- ВУКОБРАТ: Стојимо... Кад сам ја тебе...?
(Долива му вискија)
Ево: још увек цигарете, луксузна пића, нешто електронике и још неке ствари... Постоје... Још увек постоје оне старе везе, и са нашим и са њиховим службама... Тако да...
- МИШКО: Говорићемо отворено, ти и ја. Зато сам дошао. Ти желиш да будеш народни посланик. Да повећаш утицај и радијус дејства, је л' тако?
- ВУКОБРАТ: Па... То сте ми обећали и прошли пут, кад су били избори.
- МИШКО: Поверење партије мора да се заслужи, мој Вукобрате! Друго, не одлучујем ја сам о томе. Дакле, ако желиш да партија теби помогне, мораш и ти њој помоћи.
- ВУКОБРАТ: Ја сам за партију спреман на све!
- МИШКО: Не, све...
- ВУКОБРАТ: И све, ако треба!
- МИШКО: Не, Вукобрате! Само четири стотине хиљада.
- ВУКОБРАТ: Како?! Чеге четири стотине...?

МИШКО: Четири стотине хиљада евра. Као мала финансијска потпора за предизборну кампању.

ВУКОБРАТ: Проклети Београђани! Хоћете да ме оголите! Душе немате...

(Сића себи виски; искаји)

Да ви, мало, ипак, не претерујете?

МИШКО: А нисмо претеривали када смо отерали фирму под стечај, да би ти могао да је купиш за двадесет хиљада евра?

(Сића себи виски)

Вукобрајн налива себи поново. Пауза. Гледају се преко вискија.

ВУКОБРАТ: Добро! Двеста хиљада. Толико бих, можда, могао да издвојим.

МИШКО: Немој са партијом да се играш, Вукобрате! Знаш оно: како дошло, тако и отишло. Не бих волео да...

(Сркуће свој виски)

ВУКОБРАТ: Ако за Бога знаш, Оцокољићу...

МИШКО: Хајде, учинићу ти. Волим те, шта могу? Нека буде триста педесет.

ВУКОБРАТ: Не рачунајте на више од двеста педесет, Београђани!

Пауза. Испијају њиће.

МИШКО: Не буди себичан, Вукобрате!

Пауза.

МИШКО: Последња понуда је триста хиљада евра.

Пауза.

МИШКО: После тога следе санкције.

Пауза.

ВУКОБРАТ: *(Осмехне се, дигне чашу)*

Купљено!

МИШКО: Ја убрзо путујем у Јагодину, затим у Ћуприју и Параћин. За три дана враћам се овамо и после сат-два одлазим у Београд. Рећи ћу ти искрено, друже: мој положај није лак, ма шта ви овде замишљали... Осећам се као да седим између чекића и наковња. Прво од тебе – извини на изразу – морам да искамчим новац за странку, а онда, од странке – с опроштењем – да искамчим пристанак за твоју номинацију.

ВУКОБРАТ: То значи да опет хоћете да ме заврнете!

МИШКО: Знаш какви су Срби... Шалим се! Мислим да ће овога пута ићи лакше. Тебе тамо сви цене, па и воле. Твој углед у партији расте. Само, уплата мора да легне на онај, теби познати, рачун пре но што се ја вратим из Параћина...

ВУКОБРАТ: Их, брате! Имајте милости!

МИШКО: Како би они у Београду били сигурни да си извршио своју обавезу. Сувишно је да ти говорим да нико не треба да зна за овај наш разговор, а нарочито не наш пријатељ, председник општине, Сава. Морам и од њега да тражим прилог, а не могу да му обећам ово што обећавам теби. Из овога краја може да се делегира само један кандидат, а ти си сада наш избор, Вукобрате.

МРАК

III

И НА СЛИКУ ДА СЕ РУКУЈЕМО

Кабиней председника општине михајловачке Саве Сладојевића. За стојочићем, ђуним флаша и мезејлука, седе Сава – ћелав, са оџромним сјомаком, у скујом оделу, али са раздрљеном кошуљом и ојуишћеном кравајом – и Мишко Оцокољић. Овај ђоследњи, ђо-временно устјаје и шетја ђо кабинетју.

САВА: Та, узмите, гос'н Оцокољићу, кад вас лепо молим!
Немојте презрети наше скромно, михајловачко гостопримство! Ви долазите, право с пута, зар не?

МИШКО: Задовољићу се чашом минералне воде.

САВА: Та, немојте, молим вас, господине секретару! Про-
бајте само мало овога куленчића...

(Трја у устја)

И...

(Мерка)

... на пример, ове кобасичице...

(Трја у устја и кобасицу)

МИШКО: Морамо да радимо, Сладојевићу!

САВА: Да радимо, да радимо!

(Једе)

Само се служите, гос'н секретару!

(Једе. Време ђролази)

МИШКО: *(Приђе му, ухваји ѓа за кравају)*

Доста, Сладојевићу! Не ждери више!

САВА: Како, молим? Ја, као домаћин, морам пример да дам...
Ево, ја ђу тренутно престати! Ја не морам да једем! Ја,
уопште, не морам да једем. Готово!

МИШКО: Мандат председника општине истиче ти за два ме-
сеца. Ми хоћемо да те поставимо за народног по-
сланика, а ти се понашаш као свиња!

САВА: Мене? Одлична идеја! Ако треба, од данас сам на
дијети! До избора могу да скинем и целих десет... а,
можда, и дванаест...

МИШКО: Колико сад имаш, председниче?

- САВА: Па, око... сто четрдесет две ипо... Тако, некако...
- МИШКО: Боље однеси мало тих кобасица у фабрику одливака!
- САВА: Зашто...? Зашто у фабрику?
- МИШКО: Зато што вам тамо седе гладне избеглице!
- САВА: А, да! Ви сте геније, секретару! То је прави маркетинг!
- МИШКО: Подсети ме, Саво Сладојевићу, за колико си, оно, купио михајловачку трикотажу “Срећни дани”?
- САВА: Па, купио сам... Не знам, сад, тачно...
- МИШКО: Хајде, сети се!
- САВА: Шта ја знам...? Било је око десет – дванаест хиљада евра...
Само, фабрика је била под стечајем, секретару!
- МИШКО: А, ко ти је то омогућио, Сладојевићу?
- САВА: Зна се ко ми је омогућио. Моја партија. Али, ја сам преузео и дугове...
- МИШКО: Реци ми, да ли су “Срећни дани” сада први произвођач дечије конфекције у овом делу Србије?
- САВА: Па, кад сам способан за менаџмент и маркетинг...
- МИШКО: А, кредити? Ко ти је омогућио повољне кредите?
- САВА: Кредите ми је омогућила моја партија!
- МИШКО: Поштено, Сладојевићу! Дакле, уплатићеш у року од три дана, док се ја не вратим из Параћина, на онај, теби познати, рачун три стотине хиљада евра, а ја ћу се, у Београду, постарати да добијеш поверење као наш једини кандидат за народног посланика из овог краја. Разумеш?
- САВА: Разумем, шефе! Мада, руку на срце, тај износ... Мајку му...
- МИШКО: Шта? Шта?!
- САВА: Ништа, ништа... Захваљујем партији што мисли на мене!
- МИШКО: Тако је већ боље. То би било све, председниче.
- САВА: Ух! ... Хвала! А, да се сликамо?

МИШКО: Молим?

САВА: Мислим, за “Глас Михајловца”. “Успешна посета генералног секретара...” И то.

МИШКО: Слушај, Сладојевићу! О овоме никоме ни речи. Нарочито не твоје колеги, Ранђеловићу. Њему не могу ништа да обећам. Разумеш?

САВА: Разумем, шефе! Никоме ни речи! А сад, једна мала фоткица... “Успешна посета, обилазак избеглица...” И те ствари...

(Усипаје с муком, Иде ка вратицима)

Сад ћемо ми то...

(Одвара врати)

Изволите, господо!

Улазе Пера и Лаза. Пера са великим, професионалним фотоапаратом са блицом, Лаза са бележницом.

САВА: Ви знате генералног секретара наше партије... Све су то наши чланови, гос’н Оцокољићу...

Новодошавши се клањају. Оцокољић механички клима главом.

САВА: Да се наместимо ви и ја овако... Можемо и да се рукујемо, то је сад модерно... Видели сте Солану, само се рукује по цео дан...

ПЕРА: Оппростите, што ја, као прост фотограф... али, то је код нас одавно било... Знате ону нашу стару: “Ајде мала да се сликујемо, и на слику да се рукујемо!”

МИШКО: Само што даље од овог јела, и пожурите, молим вас, немам више времена!

САВА: А једна мала изјава, изјавица...

МИШКО: То остављам теби, председниче.

САВА: Па, ево, шта мислите, отприлике овако... Ево, овако: Ми смо овде, у нашем Михајловцу, бисеру Шумадије, имали обимне и плодне договоре о даљем...

Лаза бележи.

МИШКО: Ајде, добро, доста више!

САВА: То ћу ја теби касније, пошто господин секретар сада мора... Само још две-три фоткице за наше новине...

Сава се намећуа поред Мишика, Пера обилази око њих и фотографише.

МИШКО: (Подвикне)
Доста!!!

Сви се укоче у месту и одмакну од њега.

МИШКО: Хвала, господо! Видећемо се, Сладојевићу. И... не заборави!

САВА: Без бриге, гос'н Оцокољићу! ... Ја ћу вас испратити.

Мишко и Сава излазе. Новинари појуре за ситчић и у тишини навале на закуску. Грабе рукама, ширјају у уста и жваћу великом брзином. Најзад се враћа Сава, жеђајући се неочекивано хитро, са својим великим ситмаком.

САВА: Полако, барабе! Оставите нешто и за председника!
(Седа и он за сито)
Нисам могао пред овим пицопевцем београдским ни два честита залогаја да прогутам!

Навали и он на мезе. Грабе храну ћућећи. Чује се само мљацкање. Кад почисте шањире, завале се у наслоњаче.

ЛАЗА: Е, сад може по једно пивце, ако дозволи председник.

САВА: Та ти је добра, мој Лазо!

Узима свако по живо, Пиварају и пију из флаша.

ПЕРА: И...? Какве су новости из престонице?

САВА: Па... Новости су... Новости су, мој Перо... Новости су... Али, да не причате никоме!

ПЕРА: Ајде, бога ти, Саво! Не фемкај се, нисмо од јуче, знам кад си пишо у гаће! Дај још једно пиво, журим д' идем да сликам једну сарану. Умро Чотра.

ЛАЗА: Бог да му душу прости!
(Одлије мало пива на шейих)

САВА: Не фемкам се, мој Перо, него, ствар је озбиљна! За сада мора да се држи у строгој тајности.
(Нагиње из боце)
Ви знате да ми мандат истиче за два месеца...
(Нагиње из боце)
Е, па, сад су ме замолили да на овим изборима будем кандидат за народног посланика...

Пера и Лаза остављају живо и айлаудирају.

САВА: Хвала, хвала, другови! А, шта сте ви очекивали?

Куцају се флашама и напјежу.

САВА: Само, пазите! За сада – ником ни речи! Нарочито Вукобрат не сме ништа да сазна. Јер би и он, разумете...?

ПЕРА: Разумемо, али, шта је, онда, пицопевац тражио јутрос код Вукобрата у вили?

САВА: Шта?!
(Исцпадне му флаша из руке)
Шта...?

ЛАЗА: То што си чуо, председниче!

САВА: Он је био...?

ПЕРА: Он је био.

САВА: Он је био... Значи, он је... А, откуда ви...?

ПЕРА: Од часа кад је ушао у град, он је био под надзором.

САВА: Да... То је добро... Једну ракију! Брзо!

ЛАЗА: *(Сића му)*
Полиција и новинарство – стубови су нашег опстанка.
Сам си то говорио, председниче.

САВА: *(Клима главом механички)*
Тако, значи гос'н Оцокољићу...
(Тргне ракију)
А, ја сам ти веровао!
(Сића себи нову ракију)
Сава није глуп, господо! Знам! Све знам! Њему је обећао то исто.
(Размишља)
Од мене да извуку паре, а њега да поставе за посланика... Схватате!
(Пауза)
Сада, ми морамо да дамо одговор... Дај још по једно пиво! Морамо озбиљно да размишљамо!

Натежу сва тројица из флаша. Размишљају.

ПЕРА: *(Одлаже флашу, пошито је скоро целу садржину попио)*
Ух, како је тешко размишљати... Увек сам ценио интелектуални рад.

ЛАЗА: Мора да постоји неко решење...
(Напиеже из флаше)

САВА: Увек постоји решење, господо, ако човек није гадљив! Е, па, шта је решење у нашем случају? Решење је... Решење је... Решење је... дискредитација противника!

ЛАЗА: Дискре... Мислиш, упљување?

САВА: Тако је, мој Лазо! Стара српска изрека каже: “Ја га плунем, а он, после, нек се брише!”

(Ведро)

Дакле, имам идеју!

(Шайаџиом)

Дођите ближе!

Овако ћемо да урадимо...

Они се нагињу према њему.

МРАК

IV

МИХАЈЛОВАЧКА НАМЕШТАЉКА

Дневна соба у Савином сџану. Сава и Верица. Сава у раздрљеној кошуљи преко напеченог сџомака, Верица у крајкој сукњици.

САВА: А, сад ми реци, Верице, ко је тебе запослио у Вукобратовом кабинету?

ВЕРИЦА: Па... ви, председниче.

САВА: Ја, разуме се! А, зашто?

ВЕРИЦА: Ваљда... Били сте пријатељ мог покојног тате... И...

САВА: Не! Зато што, као председник општине, бринем о судбини наших младих, надарених, итакодаље... Пиће?

ВЕРИЦА: Молим?

САВА: Питам, хоћеш ли да попијеш нешто?

ВЕРИЦА: Мартини.

САВА: *(Виче)*

Милка! Милка!

(Верици) Ја ћу, богами, један коњак, да ми се мало смири желудац...

Улази Милка, раскошно ђрађена, зрела жена у кућној хаљини.

МИЛКА: Верице!

ВЕРИЦА: Добар дан, тетка Милка!

МИЛКА: Како си, сине?

САВА: Дај, мила моја, мартини за дете, а за мене флашицу коњака... албанског... Знаш, што су донели они из Тиране, они којима смо увалили дечија оделца...

МИЛКА: Знам, знам, драги!

(Осмехне се Верици, ња изађе. Пауза)

САВА: А, да ли би, Верице, ти била спремна да учиниш малу противуслугу своме... своме...

ВЕРИЦА: Добротвору?

САВА: Па, хајде, рецимо... Мада, ја не волим...

ВЕРИЦА: То је истина, чика Саво.

САВА: Лепо од тебе, али, да ли би била спремна?

ВЕРИЦА: Била бих, наравно, само ако могу...

Пауза.

САВА: Видиш... То је, баш, оно што ти можеш.

Улази Милка, са њићем.

МИЛКА: Изволите! Па, дођи нам чешће, Верице!

Верица се осмехује. Милка се осмехује, ња изађе. Сава њослује око њића. Пауза.

САВА: Мало ми незгодно, знаш, сине...

ВЕРИЦА: Реците, слободно!

Пауза.

САВА: Да ли се теби удвара онај магарац?

ВЕРИЦА: Који магарац, чика Саво?

САВА: Па, Вукобрат, сине!

ВЕРИЦА: Да ли ми се...? Па... Не знам, сад... Знате, чика Саво, немојте погрешно да ме схватите, али, за мном се многи окрећу... Сви, који...

САВА: Разумем! Разумем, сине. Зато сам те и замолио да дођеш.

ВЕРИЦА: Чика Саво! Најбоље да будемо отворени. Реците ми, шта, уствари, вама треба?

САВА: Хоћеш отворено? Ево, отворено! Шта ми треба? Треба ми да заведеш Вукобрата.

ВЕРИЦА: Како...?

САВА: Тако, лепо! Ви, жене, ваљда, знате како се то ради!?

ВЕРИЦА: Али, чика Саво...

САВА: Не стварно. Само кобајаги да га заведеш, сине!

ВЕРИЦА: А, зашто бих ја заводила господина Вукобрата? Макар и кобајаги.

САВА: Па, да га сликамо с тобом за “Глас Михајловца”... У мотелу “Изгубљено јагње”.

ВЕРИЦА: Шта?

САВА: Да га компромитујемо у јавности, и, тако, осујетимо његову кандидатуру за народног посланика.

ВЕРИЦА: Али, зашто?

САВА: Како, зашто? Зато да бих ја могао да се кандидујем! Из нашег краја иде само један кандидат, а онај по-кварењак, Оцокољић, обећао је обојици. Само да нам паре извуче!

Верица поспира Саву и сркуће свој мартини. Сава сипа себи чашу коњака, искапи је и одмах налива другу.

САВА: Кажем ти... Не тражим ја да ти с њим нешто имаш, ако нећеш. Ја сам, сине, човек поштен, породичан... То би била само једна мала михајловачка намештаљ-ка!

ВЕРИЦА: Хвала вам што сте ме запослили, али, ви сте суров и себичан човек!

САВА: Како суров? Како себичан? Шта то причаш, Верице?!

ВЕРИЦА: То што бисте и мене компромитовали, то би била неопходна колатерална штета? Или, шта?

САВА: Покушаваш да дигнеш цену?

ВЕРИЦА: Молим?

САВА: Да дигнеш цену!

ВЕРИЦА: Шта причате?

САВА: Нисам ни мислио да за мене радиш бесплатно. По-нављам, ја сам поштен човек. Реци своју цену, Ве-рице!

Велика пауза. Верица искапи свој мартини, Сава јој одмах, поново, сипа.

САВА: Реци, слободно!

Пауза. Верица пије. Сава чека.

САВА: Реци, сине! Наши смо.

Пауза.

ВЕРИЦА: У том случају, било би најбоље да одем из Михај-ловца... Одувек сам то и желела. Да одем у Београд, на студије... Али, нисам имала могућности...

САВА: Одлична идеја! Ко једном уђе у Београд, губи му се сваки траг. Одлично! Ништа лакше! Ја ћу ти то омогућити. Трикотажа "Срећни дани" даће ти бесповратну стипендију. Је л' то у реду?

Верица клима главом и усипаје.

САВА: Имаш три дана, сине.

Верица креће ка излазу.

САВА: Извини! Морам ти рећи још и ово: ако покушаш да ме превариш, знај да је овај град под мојом контролом. Од мене овде нема ко да те заштити... Јави се!

ВЕРИЦА: Јавићу се.
(*Излази*)

Одмах улази Милка, као да је чекала иза вратица.

САВА: (*Радосно*)
Пристала је! Седи, душо, да попијемо!
(*Сииа*)

МИЛКА: (*Седа*)
Значи, да забиберимо Вукобрату!

САВА: Да забиберимо! Увући ћемо и оног његовог сина, наркомана... И он се љубака са Верицом, како чујем. Биће то скандал какав Михајловац одавно није видео. Живели!

Куцају се.

МРАК

V

ИЗГУБЉЕНО ЈАГЊЕ

Предсобље пред вратицама сејара, у којем се налази "Изгубљено јагње". На вратицама улази Пера, са својом камером, осврће се око себе, наслања уво на вратица сејара, покушавајући да чује шта се унутра дешава. Маше. Улази Лаза са својом бележницом.

ЛАЗА: Је л' то овде?

ПЕРА: Тише мало! Тако је Верица јавила Сави. Биће са Вукобратом у овом сепареу. Тако је рекла.

ЛАЗА: А, јеси питао портира?

ПЕРА: Портир је његов доушник, не би ми тај ништа рекао. Али, онај цип... На самом крају паркинга... То је Вукобратов цип. Је л' тако?

ЛАЗА: Тачно... Логично је да је и он ту. Опасна мала! Какво рипче, сине мајчин!

ПЕРА: Треба разумети гос'н Вукобрата. И тебе да је позвала, и ти би...

ЛАЗА: Дотрчо! Не би требало двапут да ме зове.

ПЕРА: Није то за нас, сиротињу. Имамо си ми своје бабе код куће.

ЛАЗА: Добро, де! Немој сад да ми убијаш вољу на живот!

Из сејара излази келнер, носећи посуђе на послужавнику

КЕЛНЕР: Изволите?

ЛАЗА: Хвала!

КЕЛНЕР: Питам, шта тражите, господо новинари?

ПЕРА: *(Кријући апарат иза леђа)*
Не, Жико... Ми само пролазимо.

КЕЛНЕР: А, не тражите ништа?

ЛАЗА: Не, не.

КЕЛНЕР: Јесте ли сигурни?

Пауза. Једно време се збојежи, ћути

КЕЛНЕР: Па, прођите, онда, господо!

ПЕРА: Да, да... Ти си нас, уствари, збунио. Хајдемо!

Келнер љледа за њима, врџи љлавом, ља и он оде. Убрзо се, на љрсџима враџа Пера, осврџуџи се око себе, наслања уво на враџа сеџареа, љокушавајуџи да чује шџа се унутџра дешава. Маше. Улази Лаза, оџрезно.

ЛАЗА: Значи, ми само треба да упаднемо.

ПЕРА: Још не можемо.

ЛАЗА: Зашто?

ПЕРА: Чекамо Зорана.

ЛАЗА: Тачно. Мада није морао клинца да увлачи.

ПЕРА: Што? Биће веџа фрџутма! Дупло везано. И џале и клиња!

ЛАЗА: Па, оно, јесте... Згодно је то Сава смислио... Значи, навукла је маторог Вукобрата! Неће више да се шепури по Михајловцу к'о пијан тетреб.

ПЕРА: Тише! Видиш да се стално шуњају неки келнери.

ЛАЗА: И, шта је рекао клиња, кад си га звао? Ваљда ти није позно глас?

ПЕРА: Не. Говорио сам преко чарапе... Будите у једанаест сати ту и ту, рекао сам, и сазнаћете нешто веома важно, нешто што би вас могло изузетно занимати... Шта, шта, каже он, глас поче да му дрхти, ко сте ви, о чему се ради...? Дођите, па ћете видети, кажем ја и прекинем везу.

ЛАЗА: Значи, он ће, сад...
(Гледа на сатџ)
Вероватно... Неће моћи да одоли.

ПЕРА: Ево га, иде! Само озбиљно!

(УЛАЗИ ЗОРАН)

ЗОРАН: Добро вече!
(Хоће да љрође, ља се враџи)
То је, изгледа, овде...

ПЕРА: Шта, сине?

ЗОРАН: Чика Перо, добио сам неки... Неки анонимни позив, пре двадесет минута... Ништа не разумем. То су, изгледа, неке барабе... Био сам у кафићу, преко моста. Одмах сам сео у кола и не знам, сад...

ПЕРА: Да будеш овде у једанаест. Тако су рекли?

ЗОРАН: Па, да! Откуд знате?

(Смеје се у чуду)

Нисте, ваљда, ви...?

ПЕРА: И ми смо, сине, добили исти такав позив.

ЛАЗА: Нешто се овде дешава. И то, изгледа, у овом сепареу, овде.

Показује на вратица.

ЗОРАН: Хајде да уђемо! Шта чекамо?

ПЕРА: Па, не знам...

ЛАЗА: Хајде! Нема друге

ЗОРАН: Штогод да је, морамо се с тим суочити! Хајдемо!

Отварају велика, двокрилна вратица. У сепареу седе Вукобраћ и Бојана и вечерају. Придошлице су занемеле од чуда. Пери само штићу не испадне фојоаићараћу.

ВУКОБРАТ: *(С надмоћним осмехом)*

Добро вече, господо! Добродошли!

БОЈАНА: Откуд ти, сине?

ЗОРАН: Тата! Мама! Тек сад ништа не разумем!

ПЕРА: Опростите, господине председниче на сметњи... Ми ћемо одмах...

ЛАЗА: Извините, извините!

ВУКОБРАТ: Ништа, ништа! Увек ми је драго да вас видим.

ЛАЗА: Нисмо ми криви, председниче!

ПЕРА: Добили смо анонимни позив да се овде дешава нешто што треба снимити за "Глас Михајловца".

ВУКОБРАТ: Па, да! Председник градског одбора вечера са вољеном супругом у мотелу "Изгубљено јагње"! Зар то није лепа вест за наше новине?

БОЈАНА: Ми дајемо пример грађанима како се негују породичне вредности. А, откуд ти, сине?

ЗОРАН: И ја сам добио позив. Мада, и даље не разумем...

ВУКОБРАТ: Како не разумеш? Без тебе слика не би била потпуна. Стани овде, иза нас!

Зоран се намештића иза родитићелја, и даље ништића не схватићајући.

ВУКОБРАТ: Хајде! Где је апарат?

ПЕРА: Ево! Одмах, председниче!

Наилази келнер, носи боцу вина.

КЕЛНЕР: Шта? Ви сте опет ту? Узнемиравате господина председника! У мотелу “Изгубљено јагње” новинари нису пожељни!

ВУКОБРАТ: Нека, Жико! Направиће нам породичну фотографију за наше новине.

А, после им дај тамо, у оној сали, флашу вискија, на мој рачун.

ЛАЗА: О, хвала вам, председниче!

ВУКОБРАТ: И, донеси медаљоне за овог малог!

КЕЛНЕР: Разумем, председниче!

ВУКОБРАТ: А, сада, господо – та фотографија!

Вукобрај и Бојана су се приближили једно другом, смеше се ведро; иза њих стоји Зоран, још увек у чуду. Пера се намешља са айарашом, севне блиц.

МРАК

VI

МАРТИНИ

Вукобрајов ѿајни сѿан. Просѿоријом доминира велики француски лежај. Ту су и две фоѿеле, мали бифе, иѿид. Два ѿела исѿод чарчава, у заѿрљају. Најзад се чаришав ѿомери, и ми ѿреѿознајемо ѿрво Милку, а заѿшим и Вукобрајѿа.

МИЛКА: *(Извлачи се исѿод чаришава)*
Доста... Доста, љубави...

ВУКОБРАТ: Никад с тобом није доста, Милка, Милкице...

МИЛКА: И објасни ми, молим те, како се не бојиш да нас не открију овде...? А, ја? Како се ја не бојим? То ми, тек, није јасно. Већ шест месеци! Усред овог солитера...

ВУКОБРАТ: Најлакше је сакрити се у солитерима. То је проста математика. У овом насељу има осам солитера од по десет спратова, плус приземље. На сваком нивоу има по четири стана. Значи: једанаест нивоа пута четири, пута осам, укупно триста педесет и два стана и међу њима изгубљено ово наше љубавно гнездашце. На самој ивици нашег Михајловца...

МИЛКА: Гле, гле! И, како ти то само рачунаш!

ВУКОБРАТ: Не, то сам ја раније, помоћу дигитрона...

МИЛКА: Мангупе! Не дирај ме! Знаш да морам пре Саве да стигнем кући.

ВУКОБРАТ: Стићи ћеш...

МИЛКА: *(Брани се)*
А, и теби долази Верица! То си заборавио?

ВУКОБРАТ: *(Гледа на саѿи)*
Скоро да јесам!
(Скаче из креветѿа, облачи ѿанѿијалоне, ѿри ѿом мало храмље на једну ноћу)
Још ме боли овај зглоб... Признај, како ти се допао наш нови, кинески, презерватив?

МИЛКА: Облачи се!
(И она усѿијаје и ѿочиње да се облачи)

ВУКОБРАТ: Нашла ми Бојана један, умало главу нисам изгубио...

МИЛКА: Љубави, неозбиљан си... Замисли, кад би...

ВУКОБРАТ: Ма, не, Милкице... Само, морао сам и са њом да га испробам...

МИЛКА: Нека си! Некоме ни две нису доста, а некоме је и једна много...

ВУКОБРАТ: Добро ми дошло да је поведем у “Изгубљено јагње”. Тако сам је потпуно смирио. Да си само видела њушке оних Савиних пискарала из “Гласа Михајловца”! Џукеле! Хтели су и сина да ми увуку! Хвала ти, Милкице, до неба! Да тебе није било, то би био крај. И моје каријере, и моје породице.

МИЛКА: Значи, насео би, мој превејани Вучко?

ВУКОБРАТ: А, ко не би? То ти је као нека врста кокошијег слепила...

МИЛКА: Мангупе мој...
(Љуби ђа)
Зар мислиш да бих те ја пустила у канџе оном мом шмокљану дебелом? Слушај, полудео је кад је схватио да је насамарен!
(Смеје се)
Пола сата је преседео у купатилу и повраћао!

ВУКОБРАТ: Ипак сам се мало плашио за тебе.

МИЛКА: Немој бити наиван! Он мени бескрајно верује. Просто зато што је њему то потребно... Опрости, мили, али, мушкарци су понекад тако глупи!

ВУКОБРАТ: Приметио сам.

МИЛКА: Једини оптужени је сама Верица. Она му је јавила да је све у реду...
Бојим се да јој не нанесе неко зло. Знам да је спреман на разне гадости...

ВУКОБРАТ: Не брини! Послао сам је да спава код мог возача.
(Довршава облачење, везује кравату. Самозадовољно)
Планирање и предвиђање темељ су сваког успеха...
Хајде, да тргнемо с ногу по једну!
(Код бифеа)
Набавио сам за тебе мартини. Хоћеш један?

МИЛКА: (И она довршава облачење)
Па, може... Никад раније ниси држао мартини овде...

ВУКОБРАТ: Доно ми неки Црногорац, прави је. Живели! Планирање и предвиђање... Ранђеловићи су увек, у свим режимима, били на страни власти. То је једна од најважнијих особина наше породице... Сад, кад одем у Београд, за посланика, долазићеш и ти... Знаш да имам стан, тамо. И то колики! Да се мало прођемо по сплавовима београдским. И, да ти купим нешто златно. Једино, да овај твој...

МИЛКА: Њега препусти мени на обраду! Сем тога, имам рођену тетку на Бановом брду.

Звоно на улазним вратима.

ВУКОБРАТ: Верица!

МИЛКА: *(Оставља недоицијено ђиће)*
Не бих волела да ме види овде.

ВУКОБРАТ: Ништа лакше! Заједно ћемо у ходник, па ћеш ти у купатило, а ја ћу је увести овамо. Па ти, после, тихо изађи.

МИЛКА: Прво, још један пољубац!
(Љуби ђа)

Поново звоно.

МИЛКА: Ево, ево...

ВУКОБРАТ: *(Одваја се од ње)*
Хајдемо! И, кад поћеш, закључај споља својим кључем. За сваки случај.

Излазе. Ускоро се Вукобраћ враћа с Верицом.

ВУКОБРАТ: Седи, Верице! Раскомоти се...

ВЕРИЦА: Журим! За мене у Михајловцу више није сигурно.

ВУКОБРАТ: Добро, седи мало... Хоћеш један мартини?

ВЕРИЦА: Па... Ако баш имате...

ВУКОБРАТ: Набавио сам специјално због тебе.
(Сића)

ВЕРИЦА: Због мене? Немојте, председниче...

ВУКОБРАТ: Било ми је задовољство. Ево, и ја ћу да попијем један, мада ме чека пријем у општини, долази твој пријатељ Оцокољић.
(Сића и себи)

ВЕРИЦА: Председниче, вама је до шале, а мени гори под ногама!

ВУКОБРАТ: Не брини! Сад си под мојом заштитом. Живели!

Верица проба гуљљај, два, зајим искаји све.

ВЕРИЦА: Баш је леп.

ВУКОБРАТ: Јесте. Из Италије. Набавио сам га преко Тиране, од неких Албанаца...

То је најкраћи пут.

ВЕРИЦА: Могу ли да замолим за још једну чашу?

ВУКОБРАТ: Због тебе је набављен, Верице, рекао сам...

(Сија)

Пауза.

ВУКОБРАТ: Реци ми, да нисам на време сазнао за Савин план, ти би стварно покушала да ме намамиш у мотел?

ВЕРИЦА: Не само покушала, него и успела, председниче. Обоје знамо да је тако.

ВУКОБРАТ: Тако је... Тако је... Верице, лепотице...

ВЕРИЦА: Само ми и даље није јасно како сте сазнали... Ко је могао да вам каже?

ВУКОБРАТ: Птичица!

(Дуже чашу)

ВЕРИЦА: Није, ваљда, тетка Милка? Немогуће. Значи, неко од новинара. Али, ко? И, зашто?

ВУКОБРАТ: Знаш, мало ми дође и жао што тај Савин план није успео... Без обзира што би то за мене био крај...

ВЕРИЦА: Свакако не бисмо отишли даље од трпезарије.

ВУКОБРАТ: А, да! Упале би оне барабе новинарске док вече-рамо... Мало сам се занео...

ВЕРИЦА: Док се ви заносите, председниче, мене већ траже!

ВУКОБРАТ: Траже те? Ко те тражи?

ВЕРИЦА: Јутрос су се два непозната човека распитивала, јавила ми мајка.

Ви сте ми обећали...

ВУКОБРАТ: Па, зато си и спавала код мог Симе... Је л' чека доле, у колима?

ВЕРИЦА: Рекао је да ће да сачека.

ВУКОБРАТ: Нек чека. Он је човек од потпуног поверења. А и наоружан је.

Још један мартини?

ВЕРИЦА: Али, само један.

ВУКОБРАТ: Добро, Верице! Опуст се мало... Опуст се...

(Пољлади је њо коси)

ВЕРИЦА: Сазнали сте на време. У реду! Али, ја нисам морала да пристанем да преварим чика Саву и да му јавим да је све у реду. Могла сам да му јавим да је превара откривена.

ВУКОБРАТ: Тиме нико ништа не би добио, а ти би све изгубила. Овако, оно што нећеш добити од Саве, добићеш од мене, и опет ћеш моћи у Београд. Твој новац је овде. Ми држимо реч!

Ойеј је њомилује, она усјане.

ВЕРИЦА: Тај новац је само за услугу коју сам вам већ учинила!

МРАК

VII

ЧВАРЦИ

Кабинет председника општинске михајловачке, Саве Сладојевића. Саво, Пера и Лаза.

САВА: Још ме глава боли... Не могу да схватим...

ЛАЗА: Узми, Саво, једну љуту. То је против болова најбоље.

САВА: Шта?!

(Чува с флаше)

Кајсијевача “Ранђеловић и син”! То си ми намерно потурио, битанго! Марш напоље! Марш!

ЛАЗА: Смири се, друже, мисли на срце, на крвне судове... Нисам ни гледао етикету. Ево, има лозоваче...

(Сипа)

САВА: Онако да нас насамари... И да оде за посланика у Београд!

ПЕРА: Полако! Шансе су, још увек, пола – пола.

САВА: Е, сад си ме утешио! Повраћао сам пола сата од муке, кад сам сазнао. Моја Милка се жива препала...

ПЕРА: Па, имао си и шта!

САВА: Шта кажеш?

ПЕРА: Па, кажем, штета!

САВА: Тако да сам сад страшно гладан.

ЛАЗА: Зар ниси доручковао, друже? Ја сам, богами, мазно пола бурека!

САВА: Јесам, како да нисам. Ал’ кад је то било! И не може један доручак да надокнади толике душевне патње...

ЛАЗА: Што не наредиш да овде приреде нешто? И ја бих, већ, мало... што но се каже...

ПЕРА: И ја гласам!

(Дуже два прста)

САВА: Не смем. Оцокољић само што није стигао. Опет ће да каже: председниче, зашто ждереш?! Ми хоћемо у Београд да те пошаљемо, а ти се понашаш као свиња! То би ме дотукло. Морам да трпим глад!

(Пауза)

Е, али...

Свратим ја код Манде, касапина, а он каже: види, преседниче, ови чварци! Ко да сам за теб' правео!
(Вади из џепа од сакоа џајир с чварцима и сипавља на сто. Из другог џепа вади пола векне хлеба, па сипавља поред чварака)
Ево!

Навале сва тројица.

САВА: Полако, бре, новинари!

ЛАЗА: Пива немаш?

САВА: (Преко zaloжаја)
Пива немам.

ПЕРА: Може и ракија!

ЛАЗА: Може ракија.

САВА: Што да не може?

Пера сипа свима.

САВА: Једите брзо, да Оцокољић не дође.

ЛАЗА: Сад си реко, полако!

САВА: Полако, а брзо!

Дижу чаше.

САВА: Опет се нешто мислим, ко је у овом делу Шумадије бољи од мене, за посланика? Ко...? Нико! Умем с народом, народ ме воли; добар сам привредник, што кажу – тајкун; богат сам, паре не тражим – дајем паре! Слушам директиве. Не дам Косово – гласам за Европу! То вам је то, другови.

Пауза. Жваћу. Пера долива ракије. Дижу чаше.

САВА: Значи, нисте ме ви издали Вукобрату?

ПЕРА: Рекли смо ти већ десет пута!

ЛАЗА: Немамо никаквог интереса да те издамо.
(Жваће)

САВА: То је тачно...
(Жваће)

Дакле, ко је још знао? Знала је моја Милка, моја Милкица... Али, Милка мене обожава! Ви то знате врло добро. Је л' тако?

ЛАЗА: (Грабећи чварке)
Шта?

САВА: Како, шта? Зар није тако?

- ПЕРА: Тако је. Тако је, друже.
- САВА: Тако, него шта! Ми живимо у лепом, топлом, ево, рећи ћу, у савршеном браку! Добро, понекад... Али, то сад није важно. Она то никад не би могла да ми учини. А и зашто би? Зашто? Шта она има са Вукобратом? Је л' тако?
- ПЕРА: Тако је, друже.
- САВА: Значи, остаје једино Верица. Уосталом, она је јавила да је све у реду. Је л' јавила?
- ПЕРА: Јавила је.
- САВА: Ето, видиш! Звао сам је – недоступна! Тражио сам је – нигде је нема. Слао сам Грују Ждеравца и Мику Слину њеној кући, али ни тамо је нема.
- ЛАЗА: *(Купећи последње чварке из џајира)*
Није могла у земљу да пропадне...
- САВА: *(Почиње озбиљно да се узрујава)*
Али, зашто?! Не разумем зашто! Све сам јој обећао... Грдне паре! Опет ми се повраћа!
- ЛАЗА: То је од чварака. Много су масни.
- САВА: Повраћа ми се!
- ПЕРА: Узми мало ракије.
- САВА: Саће да дође Оцокољић, па ће да каже, опет пијеш као свиња, а оћеш у Београд, за посланика! Дај још једну!
- ПЕРА: *(Сипа му)*
Нема бољег лека у Европи, а богами ни у Америци, од добре домаће препеченице! То ти ја гарантујем!
- Пију. Звони телефон на Савином столу.*
- САВА: *(У слушалицу)*
Да? ... Молим? Ко? ... Да, да... Молим, молим, нека изволи!
(Прекида везу)
Скупљај папире! Долази!
- ЛАЗА: *(Три џајире у џепове, Чисти мрве са стола)*
Оцокољић?
- САВА: Јок! Вукобрат!
- ЛАЗА: Је л' наоружан?

САВА: Оцокољић је тражио да га овде заједно чекамо.

ПЕРА: Како ћеш сад?

Улази Вукобраћ. Дућа пауза.

ВУКОБРАТ: Како си, пријатељу?

САВА: Па... Како сам? Добро сам... Само ме мало глава боли.

ВУКОБРАТ: Да ти се, можда мало и не повраћа?

САВА: Како? Откуд знаш?

ВУКОБРАТ: Повраћање је честа последица главобоље.

САВА: Код мене је обично главобоља без повраћања, а повраћање обично...

Седи, хоћеш ракије? Чварке смо појели.

ВУКОБРАТ: Ако имаш кајсијеваче.

САВА: “Ранђеловић и син”?

ВУКОБРАТ: “Ранђеловић и син”.

САВА: Добра ракија...
(*Сића*)

ВУКОБРАТ: Најбоља. Живели, мој друже!

САВА: Живели!

Пауза.

ВУКОБРАТ: Нема Оцокољића?

САВА: Сад ће он.
(*Долива Вукобраћу њиће*)

ВУКОБРАТ: А, вас двојица, господо новинари, што се ви подгуркујете? Шта је вама смешно?

ЛАЗА: Ништа није, него онако... Ми само онако...

ВУКОБРАТ: Могли бисте, док чекамо, да сликате господина Саву и мене, за “Глас Михајловца”.

САВА: Одлична идеја! Хоћеш да се рукујемо?

ВУКОБРАТ: С тобом да се рукујем? ... Увек! Нека види боранија чаршијска како влада љубав између председника општине и председника партије. Је л’ тако, Саво, пријатељу стари?

САВА: Тако је, мој Вукобрате!

ПЕРА: Најбоље овде, према прозору.

Намешћу их. Звони телефон на Савином столу.

САВА: Нисам вам ја телефониста! Имамо ми овде важнија посла.

ПЕРА: Ево, овако, уважени председници... Овако... Сад пружите руку један другом... Тако! ... Смешите се... Искрено! И гледајте у мене, то јест, не у мене, него у...

САВА: Хајде, не торочи више!

Севне блиц, оћварају се врати, у кадар улази Мишко Оцокољић.

МИШКО: Они се сликају!

САВА: Чекали смо вас, шефе! Хајте и ви – једну заједничку!

Оцокољић се рукује са Савом и Вукобратићом,

МИШКО: Ко шта ради, ви се овде, изгледа, само сликате... Као да сте све друге послове посвршавали! Иду избори!

САВА: Ми то због избора! Због политичког маркетинга, гос'н Оцокољићу!
За "Глас Михајловца". Хајдете и ви једну са нама!

МИШКО: Само једну! Па, онда, нека господа новинари изађу. Ово ће бити затворени састанак интерног типа, разумете ли?

САВА И

ВУКОБРАТ: Разумемо, шефе!

МИШКО: Хајде, ти, брже! Шта си се избечио?

ПЕРА: Разумем, шефе! Ево, овако... Тако, господо! Господин Оцокољић овде. Тако... Пажња! Осмех... Птичица! Хвала лепо, то је све, господо!

(Лазу)

Шта ти бленеш? Понеси статив!

ЛАЗА: Разумем!

Пера и Лаза излазе.

САВА: Да ли сте доручковали, гос'н секретару?

МИШКО: Шта?

САВА: Мислим... да ли сте? После можемо код "Ловца", да вас мало почастимо... Ја сам, већ... тамо служе медвеђе шапе, па медвеђе кобасице... Па, онда... А чварци су најбољи код Манде, касапина...

МИШКО: Доста, Сладојевићу!

САВА: Како ви кажете, шефе! Ја сам, само...

МИШКО: Ућути, већ једном, барабо михајловачка!

- САВА: Како? Ви мислите да је Вукобрат бољи? Ја сам уплатио! Ја сам све уплатио! Дао сам све што сте тражили...
- ВУКОБРАТ: И ја сам уплатио, пријатељу. И то, без михајловачких намештаљки.
- САВА: Шта? Какве...?
- ВУКОБРАТ: Знаш ти какве! Боље да ћутиш и да се покријеш ушима!
- МИШКО: Молим! Какав је то разговор високих функционера!?
- САВА: Ја не знам, стварно, гос'н секретару...
- ВУКОБРАТ: Хоћеш да те ја подсетим, цмољо? Хоћеш да ти кажем ко ми је рекао?
- САВА: Нећу! Ништа ја нећу! Ништа ја не знам! Мене глава боли!
- ВУКОБРАТ: А, је л' ти се повраћа?
- МИШКО: Доста, више! Доста! Сад ја говорим! Не интересују ме ваше михајловачке намештаљке, никакви ручкови, чварци, ни медвеђе, ни било какве друге шапе! Враћам се одмах у Београд.

Пауза. Сипа себи киселе воде.

- САВА: А, оно што смо...?
- МИШКО: Ви сте наши највећи представници овде. Не понашајте се, молим вас, као барабе! Партија вам захваљује на добровољним прилозима, и умеће то да цени... Али, партија се не може поткупити!

Пауза. Оцокољић пије киселу воду. Вукобраћ и Сава га гледају нешремице, отворених усни.

- МИШКО: Дакле, што се тиче кандидата за народног посланика из вашег краја...
- САВА: То!
- МИШКО: Европа тражи већи проценат жена у народној скупштини...
- ВУКОБРАТ: Каквих, сад, жена, Оцокољићу?!
- МИШКО: А, требају нам и млађи кадрови, па смо одлучили да кандидујемо вашу Верицу, као провереног и поузданог партијског активисту...
- ВУКОБРАТ
- И САВА: Верицу!!!

МРАК

VIII

СВЕ ЈЕ У РЕДУ

Пред зградом михајловачке ојшћине. На клупи седи Верица и пребира по великој џупиној торби. Наилази Зоран.

ЗОРАН: Верице!

ВЕРИЦА: Кад год полазим на пут, добијем кијавицу!
(Вади из џупине торбе њакеић њаирних марамица)

ЗОРАН: Ти путујеш?

ВЕРИЦА: Видиш...

ЗОРАН: У Београд?

ВЕРИЦА: У Београд.

ЗОРАН: Али...

ВЕРИЦА: Морам.

ЗОРАН: Тражио сам те свуда... Нигде те није било!

ВЕРИЦА: Имала сам, ових дана, неких...

ЗОРАН: И ја сам имао, али, хтео сам... Знаш, морам да ти кажем...

ВЕРИЦА: Кажи, дечко мој!

ЗОРАН: Рекао сам оцу да желим у Београд. Да студирам...

ВЕРИЦА: И?

ЗОРАН: Зачудио се.

ВЕРИЦА: Зато што те добро познаје.

ЗОРАН: Ја стварно то желим.

(Пауза. Гледа је заљубљено)

Много сам размишљао о свему...

(Пауза)

Знам да је време... Доста је било кинеског! Нин хао ма? ...

(Смеши се, ња се уозбиљи)

Знам да морам да преузем одговорност. Ето, учићу ту економију, мада... Али, добро, боже мој... Није ни то толико... Можемо и кафу да попијемо, код "Црвеног петла". Видиш, запамтио сам!

(Пауза)

Зашто тако брзо идеш? Мислио сам да бисмо могли...
Можда смо могли...

(Пауза)

ВЕРИЦА: Шта, Зоране?

Пауза.

ЗОРАН: Да ли си размишљала о мојој...?

ВЕРИЦА: О твојој понуди?

(Смеиш се)

ЗОРАН: Да. Тај стан... То тебе не обавезује ни на који начин.

ВЕРИЦА: (Помиљује га по образу)

Мали мој дечко... Жао ми је. Покушај да машташ без мене.

ЗОРАН: Зашто? То би баш било... Па, шта ћеш ти да радиш у Београду? Зар нећеш и ти да студираш?

ВЕРИЦА: Бићу народни посланик.

ЗОРАН: Молим?! Шта ћеш да будеш?

ВЕРИЦА: Народни посланик, чуо си!

ЗОРАН: Ти?

ВЕРИЦА: Зашто? Мислиш да нисам способна?

ЗОРАН: Ма, не... него... Откуд, сад...?

ВЕРИЦА: Јутрос су ми јавили да је донета таква одлука. Потребни су им млади људи... Младе жене... Свакако сам мислила да напустим Михајловац. Доста ми је, више, михајловачких намештаљки!

ЗОРАН: Чега?

ВЕРИЦА: Није важно. Свега ми је доста!

Из Ойишћине излази Оцокољић. Креће право према Верици. Весео је и бодар. За њим, на извесном одстојању, Вукобрај и Сава. Иза њих, Пера и Лаза. Пера прави један снимак.

САВА: Ено је Верица! Ено је!

Хоће да појури према њој. Пера и Лаза га зграбе и, док се овај койрца, одвуку га у ойишћину. Оцокољић долази до Верице, не обраћајући на Зорана никакву пажњу. Зоран устукне два, шри корака, не скидајући поглед са девојке.

МИШКО: *(Узима Верицину џуџину џорбу)*
Јеси ли ме дуго чекала?

ВЕРИЦА: Не, драги, све је у реду!

МИШКО: Хајдемо! Кола нас чекају.

Излазе. Зоран дуго ђледа за њима, затим се окреће Вукобратићу, који стоји, занемео, испред ошћине.

ЗОРАН: Тата...

ВУКОБРАТ: *(Као да се буди из заноса, једва примећује сина)*
Ти си, Зоране?

ЗОРАН: Тата! Даћеш ми оне кључеве од пекаре!

МРАК

КРАЈ

АУТОРОВ ПОГОВОР

У првој књизи *Изабраних драма* овога аутора (издање: “Плато”, Удружење драмских писаца Србије, Позориште “Модерна гаража”, Београд 2001, са предговором др Рашка В. Јовановића – сајт на интернету www.drama.org.yu) објављена су дела *Пројаси царсџива српскога* (довршено 1980), *Змај од Србије* (1990), *Карађорђе* (1984), *Небеска војска* (1985), *Повраћац Вука Алимџића* (1991) и *Црни Пејтар* (1997).

Редослед драма сачињен је хронолошки, али не по реду настанка текстова, већ с обзиром на епоху српске историје у коју је радња појединог дела смештена. Тако смо добили временски лук од средњег века до наших дана, или ауторску синтезу збивања карактеристичних за нашу историјску судбину.

На исти начин уређена је и друга књига *Изабраних драма* (издање Удружења драмских писаца Србије, Београд 2006, са предговором др Бошка Сувајџића). Средњовековна српска парадигма дата је у драми *Косово* (1988), да бисмо преко Милошеве Србије (*Вуци и овце или Србија на Истиоку*, 1987) и времена Другог светског рата (*Одлазак Дамјана Радовановића*, 1971; *Смрти ђуковника Кузмановића*, 1976) стигли до наших дана (*Заводник*, 2000; *Дивљач је ђала*, 2003).

Ако су три основна смера, којима се, током времена, развијао рукопис овога аутора, историјска параболоа, хроника пропадања српског грађанства, те истраживање савремених парадокса наше судбине – може се рећи да дела што чине ову књигу *Изабраних драма* припадају том, трећем смеру ауторовог интересовања. Овде нема ни средњовековних параболоа, ни пропалог, старог грађанства, овде је остало само непосредно суочавање са изврнутом рукавицом наше савремене судбине.

Без обзира на то што су драме настале у распону од тридесет година (*Ойџимисџи* 1978. – *Мала српска комедија* 2008), оне – како тематски, тако чини се, жанровски и стилски – представљају сра-

змерно усаглашену целину. И, како се, дакле, све оне баве нашим, садашњим временом – у овој књизи је, за разлику од прве две, поштована једино хронологија њиховог настанка.

Дакако, уочљиве су жанровске разлике, од иронично интонираних психолошких студија са мањим или већим комичним набојем (*Ойџимисџи, Нови живоиџ*), преко водвиља (*Код злајџноџ вола*), фарсе (*Госџодин минисџар*), до комедије менталитета (*Мала срџска комедија*). Теже је жанровски одредити дело *Душевна болница* – ми, иначе, одавно не живимо у времену чистих и јасно одређених жанрова – где се сатирични елементи преплићу са психолошким, а ови са фарсичним, па и гротескним.

Уопште узев, у овим комедијама – јер, *grosso modo*, могу се тако назвати – лако је уочити преплет ироничних, сатиричних и фарсичних нити, без обзира на све разлике које међу њима постоје. Све оне заједно представљају покушај исписивања драмске хронике наших дана, онолико фарсичне (гротескне), колико је наша стварност парадоксална, онолико сатиричне, колико је то што нам се збива, овде и сада, неспојиво са бољим обичајима.

Овај аутор зна да се писањем свет не поправља. Он то није ни желео. Све су то само “знакови поред пута”... А, на питање о смислу, одговор је да се у бољем друштву о смислу не говори, да је смисао само накнадна измишљотина устрашеног схоластичара, и да живот и овако и онако иде својим током... Но, можемо се, вероватно, бар, насмејати – а, зар је то мало?

Драма *Ойџимисџи* писана је 1977/78. године. Изведена је 1979. на “Кругу 101” Народног позоришта у Београду, у режији Петра Теслића, са Михајлом Викторовићем у главној улози. Пропраћена је веома афирмативном критиком Јована Христића (“Књижевност”, свеска 4, април 1979; прештампана у књизи “Позориште, позориште...”). Исте године, дело је објављено у часопису “Сцена”, а 2008. у 33. књизи едиције “Савремена српска драма” Удружења драмских писаца Србије.

Драма *Душевна болница* настала је 1983. Изведена је у ваљевском “Абрашевићу” 1985, у режији Велимира Митровића. Објављена је у 24. књизи едиције “Савремена српска драма” 2005. године.

Водвиљ *Код злајџноџ вола*, планиран по стриктним захтевима жанра, са јаким примесима фарсе и сатире, концептуално је развијан крајем 1991. и почетком 1992. године. Дијалози су писани између 12. јануара и 16. марта 1992. Дело је реализовано у Покрајинском народном позоришту у Приштини; премијера јула 1992. Та-

кође, у Косовској Грачаници 2001. Објављено у 8. књизи едиције “Савремена српска драма” 2000. године.

Госјодин министјар, драма је писана по поруџбини Телевизије Београд, 1992. године (Путник, Витезовић). Припреме отпочете крајем августа, дијалози писани између 6. септембра и 29. октобра исте године. (Драма откупљена, на телевизији нереализована.) Прво извођење 19. октобра 1995. у Великом Трнову (Бугарска), затим 1999. у Малом Црнићу (ФЕДРАС) у режији аутора. Објављена у 1. књизи едиције “Савремена српска драма”, 1998.

Драма *Нови живић*, после обимних припрема, писана је између 25. децембра 2006. и 2. марта 2007. године. Објављена у едицији “Савремена српска драма” бр. 31, исте године.

Прва белешка за *Малу срјску комедију* настала је 12. децембра 2007, разрада плана завршена је 29. децембра, а дијалози писани од 1. до 21. јануара 2008. године.

Ниш, септембра 1994.

Договор о почетку рада на Шеварлићевој драми *Карађорђе*.
С лева: Герослав Зарић, Душица Поповић (касније Шеварлић),
Миладин Шеварлић, Зоран Христић

Као управник Народног позоришта у Нишу, са трубачима из
“Коштане”, крајем 1994.

Као председник жирија за књижевну награду “Оскар Давичо”, јануара
2000. С лева: Милосав Мирковић, Теодор Анђелић, Ранко Јововић,
Миладин Шеварлић

УМЕСТО БЕЛЕШКЕ О ПИСЦУ

АПИС, ПРИНЦИП И ЛАЂА ФРАНЦУСКА*

*Разговор са драмским писцем
Миладином Шеварлићем водила Олга Стојановић*

МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ, драмски, прозни писац и есејиста, аутор је око тридесет драмских дела, играних у Народном позоришту, “Атељеу 212”, Београдском драмском и другим позориштима у земљи и иностранству. Крајем прошле године, његова драма *Заводник*, која се већ неколико година са успехом приказује у позоришту “Славија”, постављена је на сцену Културног центра “Свети Сава” у Чикагу. Дела су му више пута реализована и на телевизији. Сећамо се, на пример, веома атрактивног ТВ филма *Пролеће у Лимасолу*, који је, према његовом сценарију, режирао Сава Мрмак.

Шеварлићеве драме штампане су у часописима, зборницима, и посебним издањима. Недавно су му изашле и две књиге “Изабраних драма”; прву је издао “Плато”, а другу, крајем 2006, Удружење драмских писаца Србије. Носилац је “Стеријине награде”, награде “Јоаким Вујић”, три награде “Бранислав Нушић” и других престижних признања за своје стваралаштво, закључно са “Златним беоцугом” – “за трајни допринос култури Београда”.

ОЛГА СТОЈАНОВИЋ: Замашан део Вашеџ драмскоџ оџуса бави се џизв. судбином Србије, а нисџе исџиориоџграфски џисац... Па, каква је она била, каква јесџе и каква ће биџии?

МИЛАДИН ШЕВАРЛИЋ: Често сам се, у својим делима, бавио судбином Србије, како оне средњовековне тако и савремене, од Карађорђевић до наших дана, настојећи да истражим закономерне константе које одређују наш колективни историјски усуд. Фасцинантно је како нам се, током векова, од Немањића до данас, дешава једна те

* Пренето из часописа “Драма” 18/2007.

иста историјска прича, коју репродукује, до у бескрај, једна те иста судбинска матрица. Реч је о једном те истом ирационалном, волунтаристичком стању свести, које меша привид и стварност, које блокира могућност извлачења логичких консеквенци из онога што нам се дешава. То је свест која енергично одбија да се суочи са чињеницом да одређени узроци увек рађају одређене последице. Та свест нам шапуће: “Можда неће баш сада”, и “Можда неће баш мени (нама) то да се деси” – то што се дешава увек и свима. Из тог волунтаризма рођена је такозвана Небеска Србија, која од средњег века до данас ствара побачене историјске пројекте и води унапред изгубљене ратове са великим светским силама, ратове у којима је изгубила свој најбољу генетски потенцијал, територије, па у душу...

Апис, кога будале и данданас славе као хероја – краљоубица, који је са друговима, српским официрима, искасапио Александра и Драгу, као прасиће, варварски обешчистио њихова тела и побацао их кроз прозор на ледину, због чега је Енглеска прекинула све односе са Србијом – инструирао је сиротог Гаврила Принципа да убије престолонаследника једне од тада најмоћнијих светских империја. Из тога произишла, трагична српска епопеја у Првом светском рату – без обзира на наша узвишена патриотска осећања, Солунце, сузе и лађу француску – равна је колективном самоубиству једног народа.

Имајући то у виду, имајући у виду 27. март и 6. април 1941, можемо рећи да смо, године 1999, са “Милосрдним анђелом“, још и добро прошли. А Бугарска, која је и у Првом и у Другом светском рату била на страни фашистичких сила, већ је чланица Европске Уније, као што ће то и Независна Држава Хрватска ускоро постати, док Небеској Србији, у освит XXI века, комадају државну територију. Док Срби не схвате да то систематски, истрајно раде сами себи, док не демонтирају паклену машину своје ирационалне, волунтаристичке свести, те док не схвате да одређени узроци увек рађају одређене последице, које се никаквим српским мангуплуком не могу избећи – иста прича ће им се понављати до у бескрај, звали је ми трагедијом, или, сада, већ, фарсом.

О. С.: Причу о коренима српске судбинске парадиџме зачели сће у својеврсној драмској шрилоџији?

М. Ш.: Дrame *Пројаси царсџва срџскоџа, Косово и Змај од Србије*, на средњовековном исечку, баве се српском судбинском парадигмом, уочавајући и фиксирајући константе које ће се, затим, током времена, понављати – различите у форми, али истоветне у суштини. Те драме се могу схватити и као обрачун са митоманским тумачењем

српске историје, тумачењем које и дананас има своје ватрене, за-
слепљене заговорнике. Разлучујући оно што је привид од онога што је
стварност у тој историји, хтео сам да кључна, увелико митологи-
зована збивања осветлим рационалном светлошћу, да уместо мито-
манског чинодејствовања – које нас је коштало многих заблуда и
историјских посртања, па нас, најзад, гурнула у понор у којем се сада
налазимо – употребим отрежњујућу ироничну дистанцу.

Драма *Пројаси царсџива срџскоџа* завршена је почетком 1980.
године уочи смрти друга Тита, када су се наступајућа трагична зби-
вања већ могла наслутити. Та драма је, дакле, историјска парабола,
која на примеру распада нашег кратковеког, неутемељеног средњо-
вековног царства (што је почивало на личним способностима вла-
дара и, слабости окружења) антиципира оно што ће се десити са
нашом савременом државом. Дело је награђено на анонимном кон-
курсу Удружења драмских писаца Србије, да би 1983. било изведено у
“Атељеу 212”, са Зораном Радмиловићем у улози цара Душана, а
затим у још пет или шест позоришта у Србији. Реакције на драму
биле су подељене, као што је у Србији све подељено. Српски нацио-
нални душебрижници дочекали су представу са мрзовољом, а људи
бистре, критичке свести са симпатијом.

Драма *Косово* изведена је крајем 1988. у Београдском драмском
позоришту, поводом 600. годишњице косовске битке, са Зораном
Ранкићем у улози кнеза Лазара. Та драма је била све друго, само не
пригодна, тако да ми ни до сада није јасно како је прихваћено да се
њоме прослави та годишњица. Још мање ми је јасно зашто Срби сла-
ве своје историјске поразе – уместо да из њих извуку консеквенце.
Косово је драма која говори о политичкој манипулацији, о “државо-
творном” свету привида који застире реалан поглед на стварност, о
самоубиству “Небеске Србије”, о непомирљивој подељености, слепој
грабежљивости, цинизму и суровости великаша, чији лични интере-
си увелико доминирају над општим.

Српски националисти – национализам је тада био у моди – доче-
кали су драму “на нож”, као непријатељску, антисрпску бласфемiju.
Касније, када је мондијализам постао владајућа политичка мода, па,
богме, и владајућа политичка сила – када се сваки политички сноб
који држи до себе и сваки политички профитер пресвукао у монди-
јалисту – драма је, парадоксално, ваљда већ због саме националне
тематике, сврстана међу она литерарна и драмска дела која су потпи-
ривала националистичку атмосферу уочи распада Југославије и гра-
ђанског рата на Балкану. Тако смо добили још један леп пример бал-

канског парадокса, те српског волунтаризма и безочног етикетирања.

О. С.: У трећем делу трилогије бавиће се стварањем мита о Небеској Србији? Вама су и Шиптари играли улоге српске власице?

М. Ш.: После распада државе и изгубљеног рата са великом силом (аналогије су очигледне, зар не?), долази трећа фаза пропасти, а то је стварање алибија за пораз, стварање мита о “Небеској Србији” и измишљотине о Вуку Бранковићу као издајнику. То је описано у трећем делу трилогије, у драми *Змај од Србије* (Све три драме су, иначе, објављене у једној књизи, под насловим “Српска трилогија”).

Драма *Змај од Србије* написана је 1990. године, када је и добила награду “Бранислав Нушић”, на конкурс Удружења драмских писаца Србије. Изведена је 1994. године, у Народном позоришту у Нишу, са Енвером Петровцијем као деспотом Стефаном Лазаревићем. Исте године драма је добила “Стеријину награду” на Стеријином позорју и “Награду за модерни израз” на Фестивалу праизведби у Палаћину.

Као што рекох, главну улогу у *Змају од Србије* (деспота Стефана Лазаревића), играо је, и то маестрално, велики југословенски глумац Енвер Петровци. И, без обзира на сва признања и изванредан пријем представе, опет су се јавили српски душебрижници с питањем: “Па, како си могао да даш једном Шиптару да игра српског деспота?” То примитивно, буквално поистовећење које нема никакве везе са појмом уметности, али има са извесним, ретардираним стањем свести, које, упркос причама о некаквој Европи и некаквом ХХI веку, има своје легитимне корене у српском етносу, личи на реакцију оног нивоа када публика звижди глумцима кад играју Немце, а плеска онима што играју партизане.

О. С.: Писали сте и драме које су се бавиле нововековном обновом српске државности. У којој мери су оне огледало наше актуелне стварности?

М. Ш.: Прича о српском ХIХ веку испричана је у драмама *Карађорђе* и *Вуци и овце или Србија на Истoku*. Драма *Карађорђе* постављена је на сцену 1995. године у Народном позоришту у Нишу, са изванредним Гојком Шантићем у насловној улози. За њу сам добио награду “Јоаким Вујић”. Драма *Вуци и овце или Србија на Истoku* штампана је у Едицији “Савремена српска драма” и у “Изабраним драмама II”.

Оно што је важно рећи јесте да су Карађорђеви ирационални, херојски волунтаризам и милошевски вулгарни, насилнички, примитив-

ни, шићарцијски менталитет још увек дубоко усађени у колективну психу овога народа. Када се мало боље удубите у слику устаничке и Милошеве Србије, када видите – мимо репрезентативне, празничне слике – бахате устаничке вође који се грабе за имања протераних Турака, купујући их за симболичне своте, нахијске кнезове који гледају своје интересе, шурујући са страним силама иза Карађорђевих леђа, отимање о власт, политичка убиства, Милошеве трговачке монополе и манипулације (када је протеран, 1839. године, био је један од најбогатијих људи југоисточне Европе, са огромним спахилицима у Влашкој и капиталом у бечким банкама), и тако даље – ви схватите да између онога што нам се тада дешавало и онога што нам се дешава сада постоји директна линија закономерног континуитета, тј, да матрица српског усуда закономерно производи једне те исте побачене форме.

Наше квазидемократске вође, наши пребогати, бахати тајкуни, наша вулгарна акумулација капитала, легализована пљачка, наша политичка убиства, наш измрцварени народ, и тако даље – све је то сасвим симетрично ономе што нам се већ некада дешавало. То српско “вечно враћање истог”, тај српски ружни сан, проклетство је, које на нама лежи вековима због систематског одбијања, због неспособности да се суочимо са својом истинитом сликом у огледалу, да се суочимо са стварношћу и извучемо консеквенце из онога што нам се увек изнова дешава.

О. С.: Прайшећи шемајтску хронолозију Вашеџ сиваралашијва, сийжемо и до приче о пропадању српскоџ грађансјива и, најзад, до шексјива који се баве нашим савременим шренујком.

М. Ш.: Постоји и циклус драма који се бави пропадањем српског грађанског сталежа пред налетом комунистичке утопије. Поменућу, овом приликом, две, обе својевремено реализоване на Телевизији Београд: *Одлазак Дамјана Радовановића* и *Смрт ђуковника Кузмановића*, обе са Љубом Тадићем у насловним улогама. По мотивима ове последње, написао сам, касније, истоимени роман, објављен 1986, у Српској књижевној задрузи.

Фатални нестанак српског средњег сталежа, који је почео да пушта озбиљније корене крајем XIX века – сталежа који је дао озбиљне привреднике, добротворе, научнике и уметнике, махом школоване на Западу, сталежа чији су најбољи изданци били наша природна спона са просвећеном Европом и носиоци озбиљних етичких критеријума и патриотских начела, сталежа који се природно, органички развијао, а не тајкунски и мафијашки, као данас, нити под при-

нудом од Запада накалемљене политичке ситуације – оставио је не-надокнадиву празнину у српском националном ткиву, тако да данас (грубо речено) имамо пет-шест процената пребогатих криминалаца и гомилу лумпенпролетеризованог пука, који животари без наде, са којим се бестидно поиграва путујући циркус квазидемократских политичких опсенара.

Токове српских илузија, разочарања, посрнућа и суноврата пратио сам у својим текстовима све до наших дана. Има више таквих текстова. То је, између осталих, већ поменути *Заводник*, драма која се, у мојој режији, већ годинама игра у позоришту “Славија”, са Ружицом Сокић у главној улози, а сада и у Културном центру “Свети Сава” у Чикагу. То је прича о гашењу, о пропадању једне старе београдске породице, пропадању које лагано траје све од Другог светског рата, да би у наше време безнађа, расула и релативизовања свих вредности, добило драматично убрзање и трагичне разрешење. То је и *Прелеће у Лимасолу*, прича о савременој Србији, о пропалим интелектуалцима и успешним криминалцима и њиховим везама са политичарима, о безнадежном идеализму и немилосрдном цинизму, прича о лекару, уморном, дезоријентисаном, последњем изданку грађанске београдске породице, чији је син успешни, врхунски професионалац, плаћени убица код Мумина, краља српског подземља. “Какву сте нам земљу у наслеђе оставили, какву наду и какву будућност” – каже он оцу који, у својој наивности, покушава да га наговори да заврши факултет. И тако даље.

О. С.: И, најзад, Ваш поглед на културну климу у Србији и чувено “сћање духа”...

М. Ш.: Стање у српској култури није и не може бити другачије него што је то опште стање што га диктира дух времена. Живимо у времену светских интеграција, где појединачне културе губе своје особености и своје корене, у ери глобализације, у власти банкара, господара света, који су од човечанства направили руљу произвођача и потрошача материјалних добара. Живимо у времену пригушених духовних вредности, где је култура, као и све остало, бачена на тржиште. Живимо, притом, у друштву које се не развија органски и закономмерно, са извесном поступношћу и континуитетом, као цивилизоване и култивисане земље. Ми стално живимо у трауматичним историјским прекретницама. Таман смо, некако, од хајдука постали (какви-такви) грађани, помало се описменили и уљудили, кад нас је разбио “цунами” комунизма. Таман смо се на тај комунизам навикли, таман се и он упростојио и релативизовао, доживели смо насилни по-

вратак у разбојничку, првобитну акумулацију капитала, у овом парчету некадашње државе, које има тенденцију да се распарчава и даље.

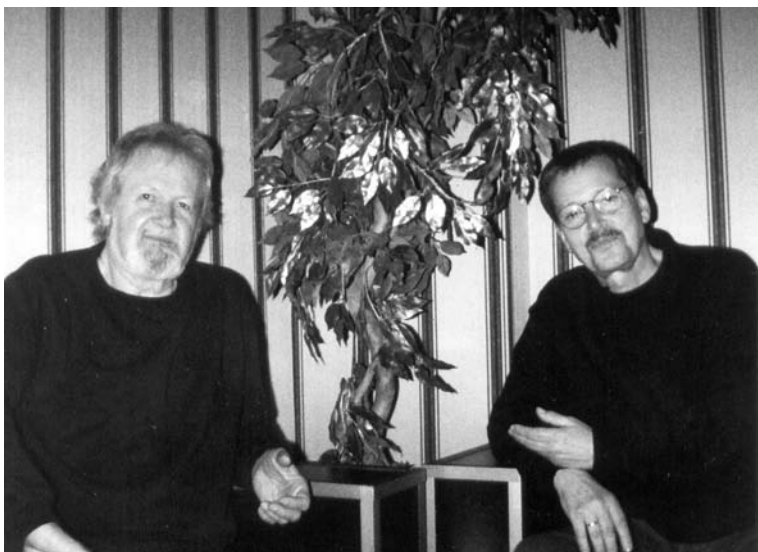
Овде нема праве културне климе, ни јавног мњења, постоји само дивљачка агресија медија, који неснађеном пучанству испирају и оно мало мозга што му је остало. Овде нема праве културне политике, постоје само затворене интересне групе и значајни финансијски интереси, прање новца и доминација свеопштег привида.

Људи који озбиљно мисле, осећају и стварају, маргинализовани су и, мање или више, сабијени у мишије рупе своје приватности, где се, бар, склањају пред поплавом тешког примитивизма, снобизма и профитерства скоројевића, пред насиљем цинизма и демагогије оних који контролишу власт и новац.

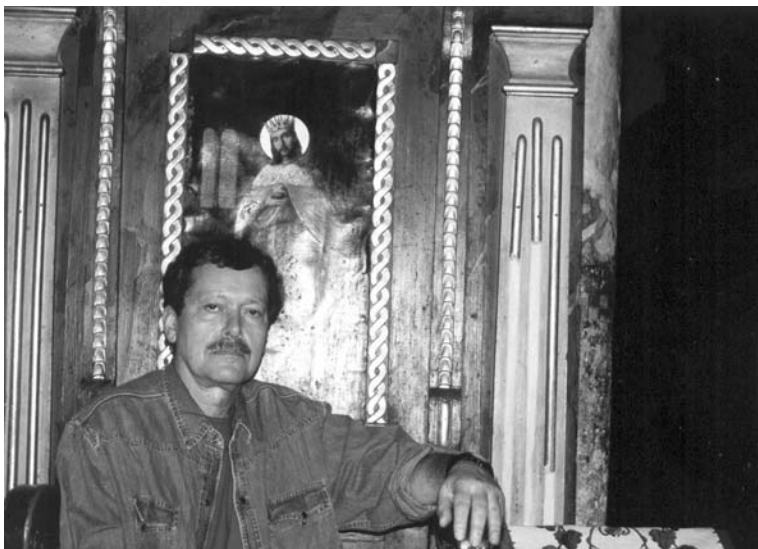

У манастиру Манасији, на снимању телевизијске серије, августа 2002.

С лева: Зоран Т. Јовановић, Никола Кусовац, Борђе Трифуновић,
Миладин Шеварлић, Рамадан Демировић

Миодраг Ђукић и Миладин Шеварлић у клубу позоришта “Култ”,
септембра 2004.

Миладин Шеварлић у манастиру Манасији

КРИТИЧАРИ О ШЕВАРЛИЋЕВОМ ДЕЛУ

Театролог др Рашко В. Јовановић у предговору првој књизи Шеварлићевих *Изабраних драма* ("Плато", Београд 2001): "Миладин Шеварлић савршено влада драмском техником, како када је реч о јединственом вођењу основне радње, тако и када се ради о стварању заплета и њихових разрешења, у чему је изузетно вешт. Унутар пажљиво компоноване радње, готово увек успева јасно, чак и веома рељефно да профилише сукобљене главне јунаке и да расветли, потпуно убедљиво, мотивацију њихових поступака и свеукупног понашања све до коначног исхода. То посебно долази до израза у његовим драмама из савременог живота.

С друге стране, у драмама са историјском тематиком, захваљујући познавању драмске технике, ефектно успоставља однос најчешће заснован на ироничном поигравању према теми, и у оквиру таквог стилског опредељења гради одређене ситуације, пројцирајући држање, понашање и међусобне односе главних ликова. Зато већина његових драма представља захвално театарско штиво, које редитељској имажинацији пружа обиље могућности за различите интерпретације. Уопште узев, Шеварлић је за протеклих тридесетак година успео да изгради властити театар, који, без обзира на тематску па и стилску разноликост, представља особену целину и значајну појаву у српској драматургији последње три деценије двадесетог века."

Др Бошко Сувајлић, у предговору другој књизи Шеварлићевих *Изабраних драма* (Удружење драмских писаца Србије, Београд 2006): "Један од важних квалитета Шеварлићевих драма јесте њихова изузетна сценичност. У драмским репликама, иза слојевите лексичко-фразеолошке структуре, назире се згуснута мрежа значења која именује појмове тек у садејству са позоришним артефактима иза сцене.

Шеварлић је позоришни човек у правом смислу речи. Он мисли драмски. Он пише драмски. У драмама Миладина Шеварлића испољено је несумњиво драматуршко мајсторство. Није лако са Шеварлићем. Теме његових драма нису ни једноставне, нити пријатне. У Шеварлићевим драмама, (псеудо)историјским или грађанским, суо-

чавамо се увек са истим стваралачким напором. Напором да се де-мантирају механизми политичке и идеолошке манипулације људима и њиховим животима. Опсесивна Шеварлићева тема је анатомија Зла у српском грађанском друштву. И она је у његовим драмама као ретко где пластично и убедљиво изведена. Мислимо да није претерано рећи да се овом књигом изабраних драма Шеварлић сврстао у ред најзначајнијих српских савремених драмских писаца.”

У тексту под насловом “Четрдесет година уметничког рада Миладина Шеварлића” (“Драма”, часопис за позоришну уметност бр. 3, пролеће 2003) критичар, есејиста и позоришни посленик Милосав Мирковић даје сумарну оцену Шеварлићевог опуса.

“Шеварлићев опус представља велико, обимно дело драмских ра-спона од етичких до политичких изворишта и упоришта, од психо-лошке утемељености до полихисторијских релеванција. Тематски обухватан, мајстор драмске форме, кроз коју се прочишћује и про-дубљује разумевање историје и психолошке условљености њених протагониста и жртава, Шеварлић је у свом замашном опусу нај-чешће профилисао ликове чије се неурозе и фрустрације, патња и агresiја могу тумачити болсетима историјског времена и невремена.

У Шеварлићевим драмским текстовима кључају некадашње, али нераздвојно савремене страсти, дилеме, противуречја; оживљавају уломци укоренење цивилизације, девалвиране историје; израћају топо-си и митоси из нетом осупнуте повести. Технички, језички и стилски перфекционист, он је драматуршки супериорно артикулисан, кому-никативан, асоцијативан, не ретко заједљив, са сатиричном оштри-ном и негованом ироничном дистанцом. Његове драме, које је вазда у примерној форми и књижевној завршености остварио, исклијале су из мука и раскола породице, појединца, племена и народа, колектива и самотништва, дуж поново освешћене и пропитане традиције. И када се бави историјом, Шеварлић говори о генези онога што нас погађа данас и овде, истражујући закономерности наше психологије и наше историјске судбине. У његовим драмама јавља се неоодољиви утисак који остаје у свести као равнотежа између манифестације зла и оваплоћења принципа реда и наде. У знаку Клоделове поруке: Бу-дућност не постоји, њу треба створити! (...)

Аутор импозантног, комплексног и тематски разноврсног драм-ског опуса, Миладин Шеварлић, са Душаном Ковачевићем, Милицом Новковић, Миодрагом Ђукићем, Синишом Ковачевићем, Стеваном Копривицом... чини репрезентативну лигу наших савремених драма-тичара, одиста Стеријиних и Нушићевих савременика *par excellence*.”